รวม ข้อคิด ประสบการณ์
การฟื้นฟูชีวิตและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากธรณีพิบัติ **"สึนามิ"**
โดยผู้ประสานงานและผู้ประสบภัย ตลอด 1 ปี ที่ผ่านมา

"ประสบภัย ประสบการณ์ ประสานเพื่อน"







โดย
เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ

วันที่ 14 ม.ค. พ.ศ. 2548

เรียนท่าน นายกรัฐมนตรี ทักษิณ

ผมขอเสนอเรื่องที่ผมเดือดร้อน

ผมชื่อ นายห้อง กล้าทะเล แกนนำชาวไทยใหม่ (พอแกลน หรือชาวเล) เดิมพวกผมอาศัยอยู่ที่บ้านทุ่งหว้า ตำบลคึกคัก อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา จำนวน 73 ครอบครัว จำนวนคนในหมู่บ้านประมาณ 250 คน

หลังจากเกิดคลื่นสึนามิ พวกผมก็มาอาศัยอยู่ที่ ศูนย์พักชั่วคราว คึกคัก พวกผมต้องการกลับไปอยู่ที่เดิม เพราะว่า อยู่กินมานานแล้ว ตั้งแต่ปู่ย่าตายายประมาณ 100 กว่าปี นอกจากนี้ พวกผมอยากมีส่วนร่วมในการสร้างบ้าน และออกแบบบ้าน

อีกเรื่องหนึ่ง พวกผมหลายครอบครัว จำนวน 73 ครัว เดือดร้อนเรื่องที่ดิน ไม่มี.น.ส.3 อยากให้รัฐบาลดูแลการสร้างบ้านในระยะยาว และมีสิทธิ์เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ จึงอยากให้ท่านนายกช่วยแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ด้วย

ผมหวังว่า ท่านนายกจะช่วยแก้ไขปัญหาในครั้งนี้ ให้พวกผมจาก

หัวหน้า กล้าทะเล แกนนำชาวไทยใหม่

ทูรย์ นววารักษ์ ศักดิ์ หาญทะเล

เกก คุมขำ เนตร นะทะเล

จริย หารกิจ ทวี กล้าทะเล

พงษ์พันธ์ จันเลียบ

นาย สมทรง สมทรวี

อาคม สมัน

สารบัญ



หนึ่งปีผ่านไปยังไม่พ้นภัยสึนามิ 2
น้ำเค็มที่ฉันรู้จัก 14
ยังไม่สิ้นกลิ่นน้ำเค็ม 40
ฟื้นฟูชุมชนอันดามันหลังสึนามิ 56
ฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัยสึนามิ 78
ฟื้นฟูชุมชนจังหวัดระนอง 87
ฟื้นฟูวิถีชีวิตคนสันตา 104
หลากหลายลีลากับการพัฒนา
หลัง "สึนามิ" ของจังหวัดพังงา 116
เครือข่ายสิทธิคนจนพัฒนาภูเก็ต 128
ฟื้นฟูชุมชนหลังประสบภัย
คลื่นยักษ์สึนามิจังหวัดตรัง 133
การฟื้นฟูชุมชนหลังภัยสึนามิ
ในจังหวัดสตูล 154
รายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับ
ผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณี
พิบัติภัยและคลื่นยักษ์ 158
การฟื้นฟูชุมชนหลังธรณีพิบัติภัย
สึนามิของประเทศต่างๆ ในเอเชีย 160

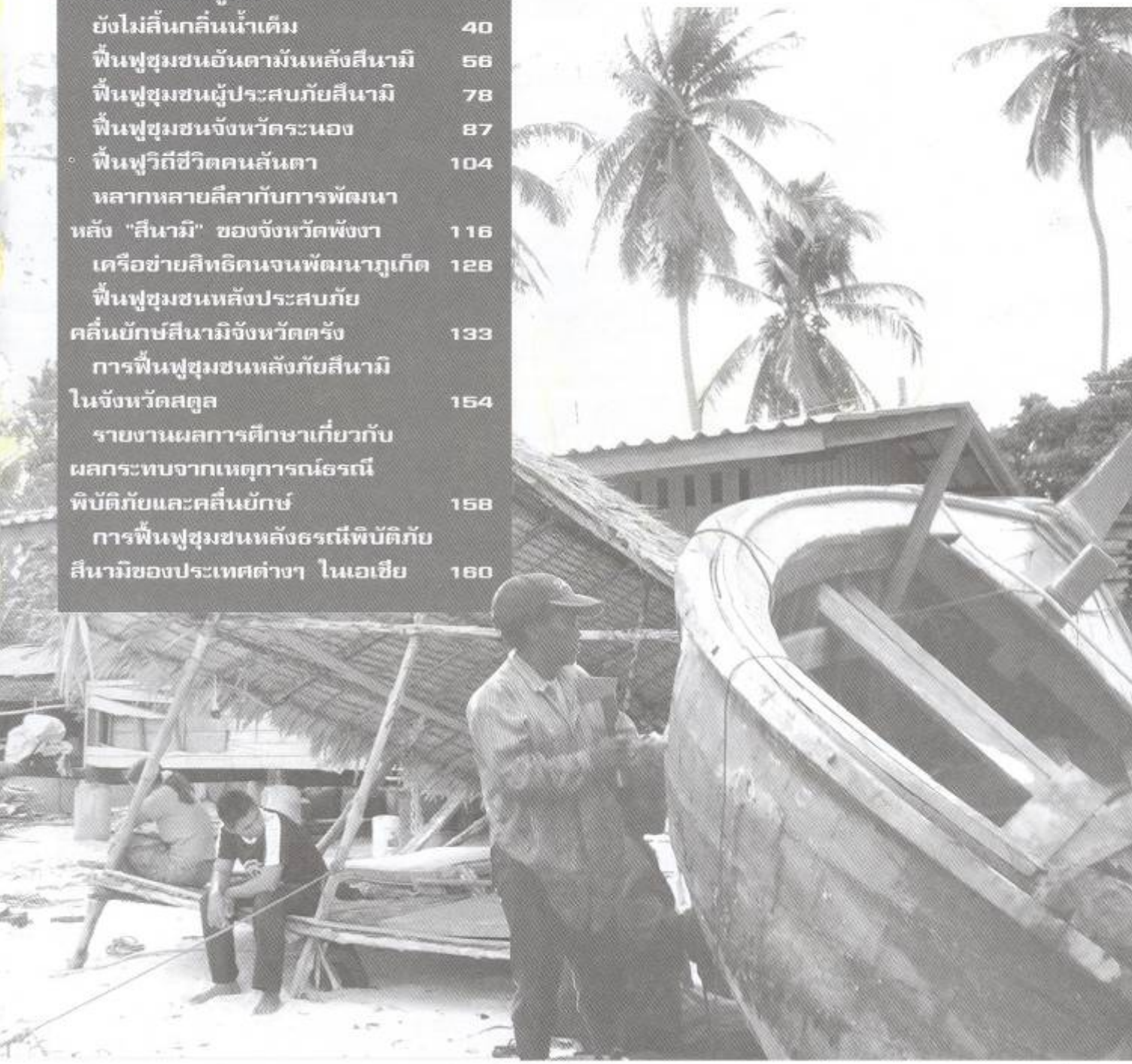



หนึ่งปีผ่านไปยังไม่พ้นภัย สึนามิ



ประสบภัย

จากเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่ทำให้เกิดคลื่นยักษ์ถล่มพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดระนอง พังงา สตูล กระบี่ และภูเก็ต ซึ่งทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวประสบความสูญเสียชีวิตในครอบครัว ทรัพย์สินเครื่องมือประกอบอาชีพ ฯลฯ

ในจำนวนผู้ประสบภัยดังกล่าว กลุ่มคนที่ประสบปัญหามากที่สุด คือ คนจนที่อยู่ในชุมชนผู้มีรายได้น้อย โดยเฉพาะหมู่บ้านหรือชุมชนประมงที่อยู่บริเวณเกาะและชายฝั่งทะเลของ 6 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งมีประมาณ 290 ชุมชน ที่ได้รับผลกระทบเกิดความเสียหายในระดับที่แตกต่างกัน ที่เสียหายร้ายแรง เช่น บ้านเรือนถูกซัดถล่มหมดหรือเกือบทั้งหมด ชาวบ้านสูญเสียล้มตายเป็นจำนวนมาก เรืออันเป็นเครื่องมือประกอบอาชีพสำคัญเสียหายใช้การไม่ได้ เป็นต้น

ชุมชนที่ได้รับความเสียหายมากมีประมาณ 50 ชุมชน หรือคิดเป็นจำนวนครัวเรือนประมาณ 5,500 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวเลหรือชนเผ่า ซึ่งหลายชุมชนมีความยากจนและอาจไม่มีหลักฐานการแสดงตนรวมถึงเอกสาร



ถือครองที่ดิน แม้ว่ามีการตั้งถิ่นฐานการอยู่อาศัยมานานเป็นเวลา 100 ปีมาแล้วก็ตาม เป็นผลให้บุคคลเหล่านี้นอกจากจะสูญเสียคนในครอบครัว ขาดอาชีพ ขาดรายได้ ซึ่งหลายครอบครัวสูญเสียผู้หารายได้หลักของครอบครัว รวมทั้งสูญเสียที่อยู่อาศัยแล้ว ยังทำให้สูญเสียที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเดิม เนื่องจากขาดเอกสารหลักฐานดังกล่าว ความเสียหายที่เกิดขึ้น ต้องการการช่วยเหลือทั้งที่จำเป็นเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูชุมชน

หลังเหตุการณ์ **"สึนามิ"** ชาวบ้านจำนวนมากพบว่าตนเองตกอยู่ในสภาพที่ยิ่งกว่าบ้านแตกสาแหรกขาดเสียอีก ต้องซุกหัวนอนอยู่ตามใต้ต้นไม้ ศาลาวัด ชายคาสถานที่ราชการ โดยที่รอบข้างกายไม่มีคนที่ตนรักหลงเหลืออยู่ เนื่องด้วยบุคคลเหล่านั้นได้ตกเป็นเหยื่อ **"สึนามิ"** ไปในชั่วหริบตา

หลายๆ หน่วยงานได้พยายามที่จะเข้าไปช่วยเหลือเฉพาะหน้า ทั้งเสื้อผ้า อาหาร ของใช้จำเป็น ซึ่งหากใครล่องใต้ในช่วงวันที่ 28 ' 29 ธันวาคม 2547 เป็นต้นไป จะสังเกตุเห็นว่า สองข้างทางจะมีการตั้งเต้นรับของบริจาคกันตลอดทาง อีกทั้งรถบรรทุกที่บรรทุกข้าวของที่จำเป็นไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยก็มีให้เห็นตลอดเส้นทาง

กว่าชาวชุมชนผู้ประสบภัยจะมีที่พักชั่วคราวก็ล่วงไปแล้วถึง 5-6 คืน หลายหน่วยงานระดมกันสร้างบ้านพักด้วยความยากลำบาก ทั้งนี้เพราะเป็นวันหยุด เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ แต่ในที่สุดทุกอย่างก็ได้รับการแก้ไขบรรลุไปด้วยดี บ้างก็เป็นเต้นพักชั่วคราว ตามมาด้วยการสร้างบ้านพักชั่วคราวที่เกิดขึ้นโดยการร่วมไม้ร่วมมือของหลายๆ องค์กร ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนชาวบ้านจากทั่วประเทศ เช่น ศูนย์พักบางม่วง ที่มีผู้ประสบภัยอยู่อาศัยสามพันกว่าชีวิต ศูนย์พักชั่วคราวทับตะวัน 70 หลัง ศูนย์พักชั่วคราวคึกคึก หนองกก เป็นต้น และเมื่อได้เกิดศูนย์พักชั่วคราวขึ้นมาแล้ว การช่วยเหลือเฉพาะหน้าอันเป็นปัจจัย 4 อื่นๆ ก็ตามมาอย่างเป็นระบบมากขึ้น ในบางศูนย์จะมีหน่วยงานองค์กรต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือไม่ต่ำกว่า 80 องค์กร

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการเกิดภัยพิบัติในครั้งนี้ มีอาณาบริเวณกว้าง จึงยังมีอีกหลายชุมชนได้รับการดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนจากองค์กรต่างๆ ก็ทำการสำรวจพื้นที่ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือชุมชนที่ทำอยู่เดิม จึงทำให้พบข้อเท็จจริงว่า ภัยครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก อีกทั้งยังได้พบความเหลื่อมล้ำในการให้ความช่วยเหลือจากรัฐ เช่น ชาวเล หรือคนไทยพลัดถิ่นที่ไม่มีบัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน ก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับการชดเชยค่าเสียหายใดๆ ทั้งสิ้น





ตารางแสดงความเสียหายจากภัยสึนามิ

จังหวัด	จำนวนหมู่บ้าน	หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก	คนเสียหายต่อชีวิต	สภาพความเสียหายด้านที่อยู่อาศัย	สภาพความเสียหายของเครื่องมือประกอบอาชีพ
1.กระบี่	83 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบ 31 หมู่บ้าน	6 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านในไร่, บ้านหัวแหลม, บ้านลังกาฮู้, บ้านพี พี, บ้านแหลมตง, บ้านเกาะปู	- ตาย 35 คน - บาดเจ็บ 5 คน	- ทั้งหลัง 414 หลัง - บางส่วน 275 หลัง	- เรือ 793 ลำ - ไซหมึก 745 จุด - อวนปู 145 หัว - ไซปู 7,670 อัน - กระชังปลา 231 หลัง
2. พังงา	123 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบ 48 หมู่บ้าน	25 หมู่บ้าน ได้แก่ น้ำเค็ม, คึกคัก, หาดทับตะวัน, ปากวีป, แหลมปะการัง, บางขยะ, บางสัก, เกาะคอเขา, ปากจก, ทุ่งดาบ ปากเตรียม, บางวัน, ทุ่งนางดำ ลำแก่น, ในไร่ ทุ่งหว้า ฯลฯ	- ตาย 1,616 คน - บาดเจ็บ 123 คน	- ทั้งหลัง 1,872 หลัง - บางส่วน 730 หลัง	- เรือ 581 ลำ - กระชังปลา 1,792 หลัง
3. ภูเก็ต	38 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบ 18 หมู่บ้าน	6 หมู่บ้าน ได้แก่ ท่าฉัตรไชย, สิหร่, ราไวย์, ไม้ขาว, หาดกมลา, เชิงทะเล, ป่าตอง	- ตาย 7 คน - บาดเจ็บ 6 คน	- ทั้งหลัง 42 หลัง - บางส่วน 299 หลัง	- อวน 392 อัน - อวนปู 182 หัว - ไซปู 210 อัน - เรือ 132 ลำ - กระชังปลา



จังหวัด	จำนวนหมู่บ้าน	หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก	คนเสียหายต่อชีวิต	สภาพความเสียหายด้านที่อยู่อาศัย	สภาพความเสียหายของเครื่องมือประกอบอาชีพ
4.ระนอง	43 หมู่บ้านได้รับผลกระทบ 16 หมู่บ้าน	6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านอ่าวเคย, บางเบน หมู่ 4, ทะเลนอก, หาดประพาส, หาดทรายขาว หมู่ 2, เกาะทรายดำ, ทับเหนือ	- ตาย 146 คน - บาดเจ็บ 30 คน	- ทั้งหลัง 221 หลัง - บางส่วน 1,053 หลัง	199 ราย
5. ตรัง	57 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบ 36 หมู่บ้าน	1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเกาะมุกด์ ส่วนหมู่บ้านกระทบบางส่วน ได้แก่ บ้านบาตูบูเต๊ะ หมู่ 4 ต.เกาะบ้านตาเสะลิบง, หมู่ 5 ต. ไม้ผาด, หมู่ 4, บ้านนาชุมเห็ด หมู่ 2 ต.ตาเสะ, หมู่ 1,2,3,4 ต.เกาะสุกร	- ตาย 34 คน - บาดเจ็บ 5 คน	- ทั้งหลัง 100 หลัง - บางส่วน 220 หลัง	- เรือ 285 ลำ - ไซ 13,315 หลัง - ซปลา 915 ลูก - ไซหมึก 7,526 ลูก - อวนปลา 3,277 หลัง - อวนกุ้ง 929 หลัง - โป๊ 156 ปาก - กระชังปลา 666 หลัง
6. สตูล	74 หมู่บ้านได้รับผลกระทบ 33 หมู่บ้าน	3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ่อเจ็ดลูก, บ้านเกาะสาหร่าย จำนวน 2 หมู่บ้าน	- ตาย 8 คน - บาดเจ็บ 6 คน	- 33 หลัง - บางส่วน 210 หลัง	- เรือ 463 ลำ - อุปกรณ์ประมง 322 รายการ - โป๊ 136 ราย - กระชังปลา 11,620 หลัง
รวม	**418 /182**	**43**	**1,846 /175**	**2,687/2,542**	**35,727 รายการ**

* เป็นข้อมูลสำรวจเบื้องต้น





ประสบการณ์

ในการเข้ามารวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง ณ ศูนย์พักชั่วคราว มิติที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นเกือบทุกศูนย์ ก็คือการฟื้นฟูจิตใจของผู้ประสบภัย ซึ่งก็มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อย่างที่ศูนย์บางม่วง ซึ่งเป็นที่พักของชาวน้ำเค็ม ก็มีการฟื้นฟูโดยการชักชวนให้ผู้ประสบภัยเข้ามารับผิดชอบภาระกิจทุกด้านในศูนย์ด้วยตัวเอง มีการจัดระบบการดูแลกันเอง มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็นแผนกๆ ซึ่งการเข้ามาร่วมกันทำงาน ทำให้ผู้ประสบภัยมีขวัญและกำลังใจดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น และที่สำคัญได้ก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ ในการดูแลตนเอง ซึ่งพวกเขาไม่เคยทำกันมาก่อน

ไม่เพียงที่ศูนย์บางม่วงเท่านั้น ที่ศูนย์อื่นๆ ก็มีการทำงานในลักษณะเดียวกัน ซึ่งประสบการณ์นี้ได้กลายเป็นความรู้สำคัญในการพัฒนาไปสู่การทำกิจกรรมอื่นๆ ทั้งด้านดูแลชุมชน ด้านการพัฒนาอาชีพ การสร้างบ้านพักถาวร เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดที่น่าสนใจเป็น 6 ด้าน คือ

1. การแก้ปัญหาที่ดินในพื้นที่ประสบภัย

สึนามิครั้งนี้มีข้อดีอยู่ประการหนึ่ง ก็คือได้เปิดฝาโลงให้เห็นความไม่ชอบมาพากลเรื่องที่ดินในประเทศไทย

จากการดำเนินการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน การจัดสร้างที่อยู่อาศัยชั่วคราว บ้านถาวร และการฟื้นฟูชุมชนได้พบว่า หลายชุมชนมีปัญหาไม่สามารถกลับไปปลูกสร้างบ้านในที่เคยอยู่อาศัยเดิมได้ เนื่องจากปัญหาที่ดิน ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานเดิม แต่การการเกิดคลื่นยักษ์ถล่มทำให้ปัญหาเรื่องที่ดินของชาวบ้านที่อยู่อาศัยอยู่ชายฝั่งทะเลมายาวนานมีความชัดเจนและรุนแรงขึ้น

ข้อมูลของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หมู่บ้านที่ประสบภัยจำนวน 412 หมู่บ้าน จำนวนผู้เดือนร้อน 12,480 ครอบครัว บ้านพักอาศัยเสียหาย 6,824 หลัง ซึ่งเสียหายทั้งหลัง 3,615 หลัง และเสียหายบางส่วน 3,209 หลัง (ข้อมูลที่มาจากเครือข่ายชุมชนพบว่ามีชุมชนผู้ประสบภัยร้อยแรง 47 หมู่บ้าน ประมาณ 5,448 ครอบครัว) มีชุมชนที่ไม่ความมั่นคงในที่ดินถึง 81 ชุมชน

หมู่บ้านที่ประสบภัยส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านประมงที่อยู่อาศัยทำมาหากินกับทะเลมายาวนานนับ 100 ปี ผู้อยู่อาศัยมีทั้งเป็นชุมชนชาวเล (ไทยใหม่) เผ่ามอแกน อูรักลาโว้ย ไทยมุสลิม ไทยพุทธ ซึ่งมีวิถีชีวิตเรียบง่ายพอเพียง มีความสัมพันธ์แบบวิถีชีวิตชุมชน ทั้งยังคงรักษาความเป็นเครือญาติ รักษาคุณค่าสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม ชุมชนเหล่านี้แม้จะอยู่อาศัยในที่ดินมายาวนาน แต่ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสิทธิ์ในที่ดิน ส่วนใหญ่อยู่ในที่ดินสาธารณะ ที่ดูแลโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยงานอนุรักษ์ป่าชายเลน กรมขนส่งทางน้ำฯ อุทยาน กรมธนารักษ์ ฯลฯ และบางพื้นที่เป็นที่ดินเอกชน บางพื้นที่มีการออกเอกสารสิทธิ์ทับซ้อน

กระบวนการแก้ไขปัญหาที่ดินพื้นที่ธรณีพิบัติในช่วงที่ผ่านมา เริ่มจากที่ชุมชนที่ประสบปัญหาไม่สามารถเข้าไปสร้างที่พักถาวรในที่เดิมได้ เช่น ชุมชนทุ่งหว้า ชุมชนทับตะวัน ชุมชนบ้านในไร่ ชุมชนแหลมป้อม จังหวัดพังงา ซึ่งต่อมาเครือข่ายชุมชนผู้ประสบภัย 6 จังหวัด ได้สัมมนาวางแผนฟื้นฟูชุมชนร่วมกัน เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2548 ซึ่งปัญหาสำคัญในการฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัย คือ ปัญหาที่ดิน โดยชาวบ้านมีข้อเสนอให้มีการพิสูจน์ในที่ดิน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมโดยเฉพาะที่ดิน



ของเอกชนที่มีการออกเอกสารสิทธิ์ทับซ้อนที่ ซึ่งชาวบ้านอาศัยอยู่ก่อน ส่วนที่ของรัฐและที่สาธารณะนั้น จากข้อเท็จจริงชาวบ้านก็อาศัยอยู่ก่อนที่รัฐจะเข้ามาใช้ประโยชน์

ทั้งนี้ จากข้อมูลชุมชนผู้ประสบภัยที่มีความเดือดร้อนเรื่องที่ดินในการที่จะสร้างอยู่อาศัยถาวรเข้ามาแร่งด่วน และชุมชนประสบภัยธรณีพิบัติที่บ้านไม่ได้เสียหายรุนแรงแต่มีปัญหาที่ดินอยู่เดิม/ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินอยู่อาศัยมี 77 หมู่บ้าน ประกอบด้วย จังหวัดพังงา 14 หมู่บ้าน ระนอง 6 หมู่บ้าน กระบี่ 13 หมู่บ้าน ภูเก็ต 12 หมู่บ้าน สตูล 23 หมู่บ้าน ตรัง 15 หมู่บ้าน ซึ่งได้นำเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาที่ดินในคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน พื้นที่ธรณีพิบัติแล้ว 48 หมู่บ้าน ซึ่งคณะอนุกรรมการฯ นอกจากมีการประชุมแล้วยังได้ลงประชุมร่วมในพื้นที่ และมีความคืบหน้าในการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้ คือ

1.1 การตรวจสอบข้อมูลปัญหาที่ดินชุมชนผู้ประสบภัย ได้นำรายชื่อหมู่บ้านที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประกาศว่าเป็นพื้นที่ประสบภัย 412 หมู่บ้าน ให้จังหวัดโดยเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดเป็นฝ่ายเลขานุการ และเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นเสนอคณะอนุกรรมการ ซึ่งแต่ละจังหวัดได้รายงานข้อมูลมาที่ฝ่ายเลขานุการเรียบร้อยแล้ว แต่ส่วนใหญ่แจ้งว่าเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่เดิม โดยในบางจังหวัด เช่น จังหวัดตรังได้ตั้งคณะทำงานระดับอำเภอร่วมตรวจสอบข้อมูล จังหวัดภูเก็ตให้ข้อมูลสถานการณ์ครอบครองที่ดิน ความต้องการและช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัยตลอดจนลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง

1.2 ผลการพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดิน พื้นที่ได้ข้อยุติแนวทางแก้ไขปัญหาชัดเจนแล้ว 13 พื้นที่ 1,156 ครัวเรือน คือ บ้านปากเตรียม และบ้านทุ่งหว้า จังหวัดพังงา บ้านหัวแหลม–สังกาอู้ จังหวัดกระบี่ ชุมชนปากบาง บ้านนอกเล (หาดกมลา) จังหวัดภูเก็ต บ้านเกาะมุกด์ บ้านตาสะ บ้านแหลมไทร บ้านฉางหลาง บ้านควรตุ้งกู บ้านมดตะนอย บ้านพระม่วง และบ้านหาดทรายทอง จังหวัดตรัง ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหามีทั้งการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินตกสำรวจที่จัดซื้อเป็นที่สร้างชุมชนใหม่ การรับรองการอยู่อาศัยในที่ดินเดิม การใช้ที่ดินสาธารณะมาจัดเป็นที่อยู่อาศัย

ทั้งนี้ในการดำเนินการต่อเนื่องจากมติคณะอนุกรรมการฝ่ายเลขานุการได้ทำหนังสือแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลที่ดิน ดำเนินการขออนุญาตใช้พื้นที่ตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับสิทธิการอยู่อาศัยของราษฎรเป็นการถาวร โดยการจัดทำแผนที่เพื่อประกอบการขออนุญาตตามระเบียบ ให้รังวัดของเขตเนื้อที่ที่ราษฎรครอบครองอยู่จริง และกำหนดเงื่อนไขในการอยู่อาศัยโดยคำนึงถึงการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม

กลุ่มที่ได้ข้อมูลแนวทางที่ชัดเจนขึ้น แต่ยังไม่ได้ข้อยุติ ได้แก่ พื้นที่ที่มีความขัดแย้งที่ดินระหว่างชุมชนกับเอกชน เช่น แหลมป้อม บ้านในไร่ บ้านทับตะวัน จ.พังงา พื้นที่ที่แผนการใช้ที่ดินยังไม่ชัดเจน (เกาะพีพี) พื้นที่คณะอนุกรรมการเห็นชอบแนวทางการดำเนินการ แต่ให้ไปจัดทำข้อมูลให้ชัดเจนขึ้น และจัดประชุมร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนใน จ.สตูล 11 พื้นที่

พื้นที่เสนอเสนอปัญหาเข้ามาใหม่ 12 หมู่บ้าน ใน จ.กระบี่ และ 12 ชุมชนในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีทั้งประเด็นเรื่องที่อยู่อาศัยที่กระทบจากคลื่นยักษ์ ประเด็นที่ป่าสงวน/อุทยานทับซ้อนที่ทำกิน และประเด็นอาศัยอยู่บนที่เอกชน

อย่างไรก็ดี การสนับสนุนการแก้ปัญหาของคณะอนุกรรมการฯ ก็แก้ปัญหาได้ระดับหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่ในส่วนของชาวบ้านได้ผนึกกำลังอย่างเข้มข้น นำพลังและเครื่องมือทุกอย่าง ออกมาต่อสู้ทั้งคนเฒ่าคนแก่ ต้นไม้ที่ปลูกกุโบร์ตลอดจนการใช้แผนที่ทางอากาศมาแสดงว่าได้อยู่อาศัยมาก่อน แต่การแก้ปัญหาก็คืบหน้าไปอย่างเชื่องช้า เป็นปมสำคัญที่หลาย ๆ ฝ่ายจะต้องมาร่วมกันคลายอย่างเอาจริงเอาจัง



2. การสร้างบ้านพักถาวร นับเป็นประสบการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้ประสบภัยได้รับ และเป็นปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับปัญหาที่ดิน กล่าวคือ ชาวบ้านหลายชุมชนไม่สามารถกลับไปสร้างบ้านอยู่ในที่ดินเดิมได้ เนื่องจากที่ดินมีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ดังกล่าวข้างต้น ในส่วนของรัฐบาลจึงได้ทำการจัดหาที่ดินแห่งใหม่ เพื่อสร้างบ้านพักถาวรให้กับผู้ประสบภัย ซึ่งอยู่ห่างออกไป โดยที่ชาวบ้านไม่มีส่วนในการสร้างบ้านหลังใหม่แต่อย่างใด

แต่ก็มีอยู่ไม่น้อยที่ชาวบ้านได้สร้างบ้านด้วยตนเอง ซึ่งในเรื่องนี้ กลุ่มไทยใหม่ อย่างชาวทุ้งหว้าและทับตะวัน ได้สร้างมิติที่น่าสนใจขึ้นมา กล่าวคือ ภายใต้กระแสที่รัฐและหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสร้างบ้านให้กับผู้ประสบภัย แต่ 2 ชุมชนดังกล่าวได้เข้าไปสร้างบ้านพักถาวรบนที่ดินเดิมในลักษณะที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้าน และร่วมกันสร้างบ้านโดยพวกเขาเอง ทำให้ได้บ้านที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตและอาชีพของพวกเขา

แนวคิดในการสร้างบ้านที่ทุ้งหว้าและทับตะวันนี้เอง ได้จุดประกายให้กับชาวบ้านอื่นๆ ที่ต้องการสร้างบ้านให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเองขึ้นในหลาย ๆ แห่ง เช่นที่หัวแหลม อำเภอลันตา บ้านในไร่ บ้านน้ำเค็ม บ้านปากเตรียม ท่าฉัตรไชย เป็นต้น



ชาวบ้านบอกว่า ชีวิตของพวกเขาเป็นชาวประมง จึงต้องการรักษาวิถีชีวิตชาวประมงเอาไว้ บ้านต้องมีที่มาดอวน มีเรือผูกไว้ใกล้ๆ ไม่ใช่มาสร้างเรือนแถวหรือห้องสี่เหลี่ยม เจาะรูเพราะบ้านต้องเป็นบ้านไม่ใช่มีชุกหัวนอน

การสร้างบ้านที่ชาวบ้านมีส่วนอย่างสำคัญ เช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างอย่างสิ้นเชิง กับบ้านที่รัฐจัดให้หรือผู้ใจบุญสร้างให้โดยที่ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม และได้กลายเป็นความรู้ใหม่ ในการจัดการบ้านและ

ชุมชนในเวลาต่อมา กล่าวคือ การสร้างบ้านในลักษณะนี้นอกจากชาวบ้านได้สร้างตัวบ้าน โดยชาวบ้านเองแล้ว ยังมองในเรื่องสิ่งแวดล้อม เด็ก คนชรา อาชีพ ซึ่งกระบวนการพัฒนาเช่นนี้ นับเป็นกระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งสิทธิในการอยู่อาศัยโดยไม่ต้องร้องขอหรือรอการแก้ตัวบทกฎหมายใดๆ ทั้งสิ้น จนทำให้ในระยะหลัง องค์กรที่ต้องการสนับสนุนด้านการเงินเห็นชอบตามระบบแนวคิดของชาวบ้านมากขึ้น ซึ่งในเกือบทุกชุมชนทำไปพร้อมกับการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาด้านอื่นๆ

3. การพัฒนาอาชีพและการฟื้นฟูชุมชน นอกจากการสนับสนุนในเรื่องที่อยู่อาศัย ชาวบ้านได้มีการคิดค้นในเรื่องการพัฒนาอาชีพควบคู่กันไป ประกอบด้วยการซ่อมแซมสร้างเรือ รวมทั้งการซ่อมและจัดหาเครื่องยนต์ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประมง การทำกระชังปลา อวน โดยในภาพรวมมีการสร้างและซ่อมแซมเรือโดยรวมประมาณ 1,300 ลำ อู่ต่อเรือชุมชน 34 อู่ มีหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนกองทุนหมุนเวียนเพื่อการซ่อมและสร้างเรือ รวมทั้งพัฒนาอาชีพอื่นๆ รวม 22 กองทุนรวมผู้รับประโยชน์เบื้องต้น 900 ครัวเรือน 81 ชุมชน ในพื้นที่ 6 จังหวัด อาทิ

บ้านทุ่งหว้า ตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่าจังหวัดพังงา



สนับสนุนการก่อสร้างบ้าน 70 หลัง โดยการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิโสสะ สโมสรซอนด้า บริษัท ซัมซุง ประเทศไทย (จำกัด) ซึ่งหลังจากการก่อสร้างบ้านแล้วเสร็จ จะมีการดำเนินการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชน

สำหรับแผนการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนในระยะต่อไปนั้น ชุมชนได้กำหนดกิจกรรมการฟื้นฟูและพัฒนา หลายอย่าง เช่น **จัดสร้างศูนย์วัฒนธรรมมอแกน** เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมความรู้ถ่ายทอดประเพณีและวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวมอแกนตั้งแต่อดีตสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันในแง่มุมต่างๆ เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ นำไปสู่การสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากสาธารณชน

การจัดตั้งตลาดชุมชน จากการที่ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการทำอาชีพประมง และนำอาหารทะเลที่หาได้ไปจำหน่ายแก่พ่อค้า/แม่ค้าคนกลาง ซึ่งที่ผ่านมามักประสบปัญหาถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดดันในการรับซื้อ ชุมชนจึงเสนอว่าควรมีการจัดตั้งตลาดในบริเวณพื้นที่ด้านหน้าของชุมชน เพื่อเป็นตลาดกลางของชาวบ้านในการนำอาหารทะเลสด มาจำหน่ายตรงแก่ผู้บริโภคในราคายุติธรรม

จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากการจัดสร้างศูนย์วัฒนธรรมมอแกนแล้ว ชุมชนมีแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยจะเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการเอง

บ้านปากเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรีจังหวัดพังงา ก่อสร้างบ้านพักอาศัยจำนวน 23 หลัง โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสโมสรโรตารี่ ซึ่งชาวบ้านได้ย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในบ้านของตนเองแล้ว สำหรับแผนการปรับปรุงชุมชนในระยะต่อไป จะมีดำเนินการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคในชุมชน.โดยใช้งบประมาณอุดหนุนตามโครงการบ้านมั่นคง จาก พอช. ทั้งในส่วนของการก่อสร้างถนนทางเดินภายในชุมชน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา รวมถึงระบบการบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน บุคลลภายนอกได้เข้ามาพักอาศัยร่วมกับชาวบ้านในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวมอแกนอย่างใกล้ชิด

ส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมรายได้ของสตรีในชุมชน เพื่อเป็นการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะแม่บ้านที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์สร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว โดยการฝึกอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพในรูปแบบต่างๆ ทั้งอาชีพเสริมรายได้ เช่น การเย็บผ้า การย้อมผ้าบาติค ฯลฯ รวมถึงอาชีพที่เกี่ยวข้องกับประมง โดยเฉพาะการถนอมอาหารทะเล อาทิเช่น ปลาเค็ม ปลาหมึกแห้ง เพื่อการบริโภคในครอบครัวและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม

เรือประมง ในส่วนของเรือประมงที่เสียหาย ได้ประสานกับหน่วยงานที่ให้การอนุเคราะห์งบประมาณช่วยเหลือ คือ โสสะมูลนิธิ และองค์กร Save the Children พร้อมอุปกรณ์การเดินเรือครบตามจำนวนผู้เดือดร้อนทั้ง 23 ราย

บ้านน้ำเค็ม ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา เนื่องจากชุมชนบ้านน้ำเค็ม เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีผู้ประสบภัยเป็นจำนวนมาก การดำเนินการให้ความช่วยเหลือทั้งการก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ เรือประมง จึงได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ในส่วนที่ พอช.ประสานงานนั้น ประกอบด้วย

การสนับสนุนการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบที่อยู่อาศัยของตนเอง จำนวน 19 หลัง รวมทั้งการสนับสนุนการจัดทำโครงการที่อยู่อาศัยแก่ชาวบ้านในชุมชนที่ไม่มีที่อยู่ของตนเองหรือกลุ่มบ้านเช่าที่ประสบภัยพิบัติ และได้รับเงินบริจาคในการซื้อที่ดิน จำนวน 84 หลัง

การสนับสนุนด้านเรือประมง ชุมชนได้รับการสนับสนุนการจัดซื้อเรือและซ่อมแซมเรือประมงที่ได้รับความเสียหาย



จากเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน

การจัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพ ได้สนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพที่มีความหลากหลายถึง 22 กลุ่ม โดยนำเงินที่ชุมชนได้รับจากการบริจาคโดยตรงมาสนับสนุนกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นตามความถนัดและความสนใจของคนในชุมชน เพื่อนำมาหมุนเวียนให้แก่สมาชิกได้กู้ยืมเพื่อการลงทุนประกอบอาชีพ รวมถึงการสนับสนุนการประกอบอาชีพเสริมรายได้ในครอบครัว

การจัดตั้งศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม เพื่อเป็นแกนกลางในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนในด้านต่างๆ รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ซึ่งนับถึงปัจจุบันมีสมาชิก 550 คน มีเงินออมประมาณ 1.2 ล้านบาท

สำหรับกลุ่มผลิตวงกบ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเครือข่ายฟื้นฟูอันดามัน จัดตั้งเป็นกองทุนหมุนเวียนเพื่อนำมาจัดซื้ออุปกรณ์และเครื่องมือในการผลิตวงกบนั้นปัจจุบันได้มีการดำเนินการผลิตและได้จัดส่งไปจำหน่ายแก่ชุมชนผู้ประสบภัยเพื่อนำไปใช้ในการก่อสร้างที่พักอาศัย ในส่วนของรายได้จากการจำหน่ายได้นำมาหมุนเวียนภายในกลุ่ม ยังไม่มีการจัดสรรรายได้ให้แก่สมาชิก

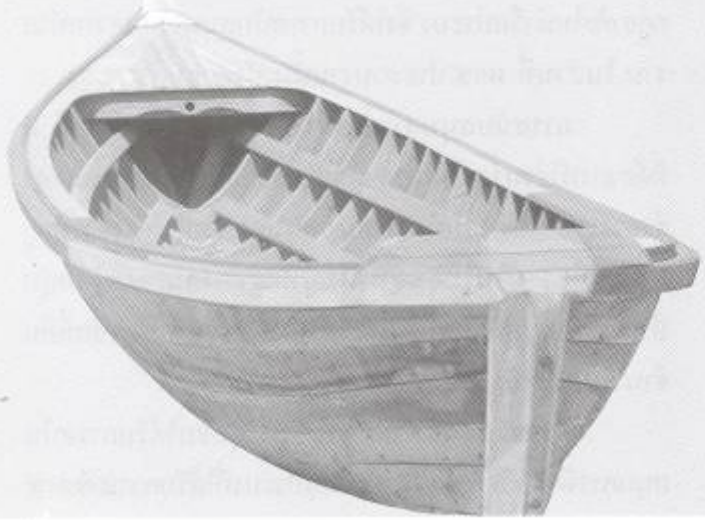

สนับสนุนกลุ่มอาชีพมัดย้อม เป็นการรวมกลุ่มของสตรีในชุมชน เพื่อประกอบอาชีพมัดย้อม โดยได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะจากโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ปัจจุบัน สามารถจัดทำผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย ทำให้สมาชิกมีรายได้เสริม รวมถึงจัดสรรรายได้ให้กลุ่ม เพื่อนำมาเป็นกองทุนหมุนเวียนและจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนสำหรับดูแลเรื่องการศึกษาเด็ก ผู้สูงอายุ รวมถึงสมาชิกในชุมชน

สนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนในชุมชน รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนในโอกาสต่างๆ

ส่งเสริมการจัดตั้งร้านค้าชุมชน เพื่อจำหน่ายสินค้าราคาถูกแก่สมาชิกในชุมชนรวมถึงจำหน่ายน้ำมันราคาถูก จัดตั้งกองทุนน้ำมัน เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ประกอบอาชีพทำการประมง

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการจัดสร้างที่พักสำหรับบุคคลภายนอกในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ศึกษาธรรมชาติของป่าชายเลนตลอดจนศึกษากิจกรรมการพัฒนาชุมชนได้มีการดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูชุมชนหลังประสบภัยสึนามิ

– ส่งเสริมการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมง เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวประมง ได้มีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงสนับสนุนให้เกิดระบบการบริหารจัดการร่วมกัน การจัดตั้งกองทุนเพื่อหนุนเสริมการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น กองทุนหมุนเวียนเพื่อนำไปจัดซื้ออุปกรณ์หรือเครื่องมือประมง กองทุนน้ำมันสำหรับเรือประมง เป็นต้น

– พัฒนากิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ปัจจุบันได้เกิดการรวมตัวกลุ่มของสตรีในชุมชน เพื่อหมุนเวียนทำอาหาร



สำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมในการก่อสร้างบ้าน ดังนั้น เพื่อสนับสนุนให้กลุ่มแม่บ้านได้สร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว มีการฝึกอบรมอาชีพให้แก่สมาชิกกลุ่ม เช่น อาชีพทำแห อวน เป็นต้น

บ้านท่าฉัตรไชย ต.ไม้ขาว อ.ถลาง จ.ภูเก็ต การก่อสร้างที่อยู่อาศัยถาวร ได้ก่อสร้างที่อยู่อาศัยถาวรในที่ดินกรมธนารักษ์ ได้จัดสรรให้ จำนวนรวม 61 หลัง โดยการสนับสนุนงบประมาณจากพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

แผนการพัฒนาชุมชน แผนการพัฒนาชุมชนในระยะต่อไป สมาชิกในชุมชนจะร่วมกันปรับสภาพภูมิทัศน์โดยการปลูกต้นไม้หน้าบ้าน รวมถึงการสนับสนุนการประกอบอาชีพของสตรี เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยการนำวัตถุดิบจากการทำประมงมาแปรรูป เช่น การทำอาหารทะเลแห้ง โดยจะพัฒนาทักษะในการแปรรูปอาหารทะเลให้แก่สมาชิกในชุมชน

ความสำเร็จจากการแก้ไขปัญหาชุมชนบ้านท่าฉัตรไชย ได้นำมาสู่การขยายผลไปยังชุมชนอื่นทั้งในเขตอำเภอถลาง และอำเภออื่นในจังหวัดภูเก็ต โดยเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพปัญหาของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิเพียงเล็กน้อย เช่น เครื่องมือหรือเรือประมงเสียหายบางส่วน ฯลฯ รวมถึงชุมชนที่มีความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยพบว่ามีชุมชนจำนวน 11 ชุมชนที่กำลังประสบปัญหาทั้งในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน เนื่องจากอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐหรือเอกชน สภาพบ้านเรือนทรุดโทรม ส่วนมากมีปัญหาเรื่องระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องไฟฟ้า น้ำประปา ซึ่งไม่สามารถขอติดตั้งโดยตรงจากเทศบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ต้องต่อพ่วงไฟ ซื้อน้ำกิน-น้ำใช้จากภายนอก ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าน้ำ ค่าไฟในราคาสูงกว่าปกติ โดยเฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 1,000 – 2,000 บาทต่อเดือน ซึ่งองค์กรพัฒนาต่างๆได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมกระบวนการในชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ก่อนที่จะนำมาวางแผนพัฒนาชุมชนทั้งในด้านการภาพและสังคม และเสนอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหา รวมถึงเพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคมและการอยู่อาศัยของชุมชนในอนาคต

บ้านทับตะวัน ได้มีกิจกรรมพัฒนาในชุมชน โดยในส่วนของกลุ่มเยาวชนมีการรวมกลุ่มทำผ้าบาติกจำหน่าย นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่เยาวชน ทำให้ไม่ต้องอพยพไปทำงานรับจ้างแล้ว ยังสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มเพื่อเป็นกองทุนสำหรับกิจกรรมพัฒนาเยาวชนและชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นยังส่งผลให้เกิดความมั่นใจของเยาวชนในการสื่อสารเรื่องราวและสภาพปัญหาของชุมชนต่อสาธารณะชน

4. การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและการเตือนภัย ลูกน้ำเค็ม คือ ผู้เฝ้าระวังทะเลตัวจริง ทั้งนี้เพราะชีวิต และอาชีพต้องพึ่งพาทรัพยากรชายฝั่ง จึงควรสนับสนุนให้ชาวชุมชนเป็นผู้รักษาทรัพยากรทางทะเล เช่น การปลูกป่าชายเลน การทำบ้านปลา หรือปะการังเทียม เพื่อให้เกิดระบบองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งในการฟื้นฟูชายฝั่ง

ในขณะเดียวกันรัฐต้องมีระบบการเตือนภัยที่ชาวบ้านวางใจได้ ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วิทยุชุมชน หรือระบบเสียงตามสายภายในชุมชน รวมทั้งความรู้ และสัญชาติญาณการมีชีวิตอยู่ของชาวชุมชน เป็นต้น

กล่าวกันว่า การที่คลื่นยักษ์สามารถสร้างความเสียหายได้มากมายขนาดนี้ เป็นเพราะสังคมไทย ไม่รู้จัก

สึนามิ ไม่มีใครรู้ว่าสภาพการณ์ที่น้ำทะเลลดลงอย่างรวดเร็วจะตามมาด้วยคลื่นขนาดใหญ่ ผู้คนกลับตื่นเต้นกับสภาพดังกล่าว และพยายามจะถ่ายภาพเก็บไว้ จนเมื่อคลื่นยักษ์ตีกลับเข้ามา ก็แทบจะไม่มีใครตั้งสติได้ทัน

ในประเทศอื่นๆ เช่น ศรีลังกา ชาวบ้านชายฝั่งรอด



ตายเพราะไล่ตามควายที่อยู่ดีๆ ก็วิ่งห่างออกไปจากชายฝั่ง รวมทั้งมีความเชื่อเกิดขึ้นว่า สัตว์ทั้งหลายสามารถรู้ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้รอดตายจากคลื่นยักษ์

บทเรียนจากเรื่องคลื่นยักษ์สึนามิ ไม่เพียงสัตว์อย่างควายทะเลเท่านั้นที่รอดตาย คนที่อยู่กับทะเลอย่างชาวมอร์แกนก็รอดตายเช่นกัน เพราะคนที่อยู่กับทะเลและรู้จักทะเลเป็นอย่างดี ย่อมอ่านทะเลออก ความรู้ที่สะสมอยู่ภายในของชาวเลเหล่านี้ คือสิ่งที่ช่วยชีวิตพวกเขาไว้ แต่ความรู้เช่นนี้ไม่ถูกรับรองโดยระบบการศึกษา เพราะมันไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาโดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ชลธิชา แขกปาทาน ชาวเกาะลันตา จ.กระบี่ บอกว่า "เราดูท้องฟ้า ถ้าสังเกตเห็นว่าก้อนเมฆมีสีแดงเรืองๆ ปนกับสีดำ แสดงว่าจะมีลมพายุเข้า หรือเมื่อก้อนเมฆสีดำกลายเป็นแดง แสดงว่าอีกไม่เกิน 1 ชั่วโมงจะมีลมพายุหรือฝนตกอย่างแน่นอน อีกอย่างหนึ่งเราสามารถสังเกตกิ่งไม้เล็กๆ ที่ลอยอยู่ในทะเล คือ เมื่อกิ่งไม้ลอยขนานกับพื้นแสดงว่าไม่มีอะไร แต่ถ้าเห็นกิ่งไม้ตั้งขึ้นแสดงว่าไม่เกิน 4-5 ชั่วโมงจะมีลมพายุและคลื่นใหญ่พัดเข้ามา นอกจากนี้ยังมีสัญญาณอีกหลายอย่างที่เตือนให้ชาวเลเกิดความระมัดระวังและไม่ประมาท เช่น ถ้าปลาโลมาว่ายเข้ามาที่ชายฝั่ง แสดงว่าจะเกิดพายุใหญ่ขึ้น เป็นต้น เมื่อมีสัญญาณเกิดขึ้น ก็จะมีการส่งข่าวต่อๆ กันไป เพื่อไม่ให้ประมาท"

หาญ สมุทรวารี ชาวมอร์แกนบ้านทับตะวัน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา บอกว่า "ตอนคลื่นสึนามิเข้ามาชาวมอร์แกนไม่มีการสูญเสียชีวิตเกิดขึ้น เพราะอาศัยภูมิปัญญาเก่าแก่ที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนกันต่อๆ มา เช่น ถ้าน้ำขุ่นจะไม่ไปหาปลา น้ำใสจึงจะพากันไป ถ้าลมตะวันตกพัดเข้ามาจะไม่ออกทะเล เพราะจะหาปลาไม่ได้ ต้องรอให้ลมตะวันออกเข้ามาจึงจะพากันออกทะเล ถ้าน้ำทะเลลดลงอย่างรวดเร็ว แสดงว่าจะเกิดคลื่นลูกใหญ่ขึ้น จะพากันรีบส่งข่าวต่อๆ กันไป และรีบขึ้นไปอยู่ในที่สูงและมีความปลอดภัย ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้สามารถพิสูจน์ได้เป็นอย่างดี"

อย่างไรก็ตาม หลังจากเกิดเหตุการณ์ครั้งนี้ขึ้น ทางรัฐบาลมีแนวคิดที่จะจัดสร้างระบบเตือนภัยราคาหลายล้านบาทขึ้น โดยไม่ได้หยิบยกเอาความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจในธรรมชาติซึ่งปรากฏออกมาในรูปของ "ลางบอกเหตุ" ของชาวเล และสัญชาตญาณของควายทะเลขึ้นมากล่าวถึงเพื่อสร้างระบบเตือนภัยที่มีรากฐานมาจากความรู้ภายใน และมีอยู่ในท้องถิ่น แต่กลับหวังพึ่งระบบเตือนภัยแบบวิทยาศาสตร์นำเข้ามาจากภายนอก ซึ่งเป็นระบบที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใจได้ และอำนาจการจัดการความรู้เรื่องการเตือนภัยแบบวิทยาศาสตร์เช่นนี้ก็จะอยู่ในมือของผู้เชี่ยวชาญเพียงไม่กี่คน ที่สำคัญก็คือยังไม่มีใครรู้เลยว่าระบบดังกล่าวจะเตือนเราได้จริงหรือไม่ จะคุ้มค่ากับการลงทุนหรือเปล่า

สัญชาตญาณและภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงเป็นอีกบทเรียนหนึ่งซึ่งเป็นความรู้ที่ออกมาจากชุมชน ซึ่งทุกคนควรจะตระหนักรู้และมองให้เห็นถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทย เพื่อจะได้รู้เท่าทันและช่วยกันค้นหาทางออกได้อย่างถูกต้อง

๖. นโยบายรัฐที่เป็นอุปสรรต่อการฟื้นฟูผู้ประสบภัย

ไม่เพียงปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าเข้ามาและยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านเท่านั้น แต่ปรากฏว่ารัฐยังมีนโยบายพัฒนาต่าง ๆ ลงไปยังพื้นที่ โดยที่ชาวบ้านไม่มีส่วนรู้เห็น หรือไม่ได้ถามความสมัครในของชาวบ้านแม้แต่น้อย เช่น โครงการโฉนดน้ำ หรือซีฟู้ดแบงค์ ซึ่งกระจายทั่วไปตามชุมชนประมง โครงการจัดการเกาะพีพี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะ ดำเนินการโดยองค์การมหาชนของรัฐ ซึ่งมีสิทธิจัดการที่ดินบนเกาะ เพื่อให้การท่องเที่ยวตามแนวทางของรัฐ



บรรลุเป้าหมายแบบเบ็ดเสร็จ เป็นต้น

นโยบายเหล่านี้ย่อมกระทบกับวิถีชีวิต วิถีการเป็นอยู่ และการทำมาหากินแบบพื้นบ้านต้องล่มสลาย ซึ่งผู้ประสบภัยทั้ง 6 จังหวัด ถือเป็นภารกิจสำคัญในการหาทางออกที่ชัดเจนร่วมกัน

ประสานเพื่อน

การเกิดภัย "สึนามิ" จริงอยู่ทำให้ชาวบ้านผู้ประสบภัยได้รับความเสียหายทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และสูญเสีย ขวัญกำลังใจ ซึ่งนับเป็นภัยครั้งร้ายแรงที่สุดในชีวิตของพวกเขา แต่รางวัลที่พวกเขาได้รับก็คือ ทำให้มีประสบการณ์ในงานพัฒนามากมาย ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

6. ประสานเพื่อน และพันธมิตร

และผลในเชิงบวกอีกประการหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นประสบการณ์สำคัญของชีวิตก็คือ การมีเพื่อนจำนวนมากทั้งชาวบ้านผู้ประสบภัยด้วยกันเอง นักพัฒนาหลากหลายองค์กรที่หยิบยื่นน้ำใจเข้ามา

หลังสึนามิผ่านไปยังไม่ถึงเดือน เมื่อหลายๆ หมู่บ้านเริ่มตั้งตัวได้ระดับหนึ่งแล้ว ผู้ประสบภัยเริ่มมองเห็นถึงความจำเป็นในการเชื่อมโยงประสานไปยังชุมชนอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดการประชุมผู้สบภัยทั้ง 6 จังหวัด เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2548 ซึ่งในวันนั้นนอกจากทำให้พวกเขาได้รู้สภาพรู้ปัญหาของกันและกันแล้ว ยังได้เชื่อมโยงไปสู่การจัดทำข้อเสนอในการฟื้นฟูชีวิตและชุมชนครั้งสำคัญโดยพวกเขาเอง

จากนั้นการเชื่อมโยงมวลมิตร เริ่มมีความเข้มข้นเรื่อยๆ ทั้งในระดับใหญ่คือทั้ง 6 จังหวัด และในระดับพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชุมชนปากเตรียมกับอีก 5 ชุมชนใกล้เคียง การเชื่อมโยงของพี่น้องคนจนพัฒนาเมืองภูเก็ต การเชื่อมโยงของทุกชุมชนเพื่อการฟื้นฟูเกาะลันตาอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ไม่เพียงการเชื่อมโยงในระดับพื้นที่ดังกล่าวเท่านั้น ในระยะถัดมาผู้ประสบภัยยังได้เชื่อมโยง ประสานไปสู่การดูแลพี่น้องที่ด้อยโอกาสกว่าตน ซึ่งไม่ได้รับการดูแลจากรัฐ เช่น พี่น้องชนเผ่ามอร์แกน ที่ในอดีตไม่เคยมีตัวจนมีสถานะทางสังคม การช่วยเหลือก่อตั้งโครงการบ้านมั่นคง ของคนไร้บ้านในบ้านน้ำเค็ม การสนับสนุนกลุ่มคนไทยพลัดถิ่นในจังหวัดระนอง จนเกิดการรวมตัวพี่น้องทั้ง 20 ชุมชนขึ้นมา ทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือคนต่างด้าว เช่น พม่า เป็นต้นถึงแม้ว่าวันนี้เป็นเพียงการเริ่มต้นก็ตาม แต่ก็ได้สะท้อนให้สังคมเห็นว่า พี่น้องผู้ประสบภัยมีทั้งน้ำใจ และพลังที่จะเชื่อมโยงเกาะเกี่ยวประสานเพื่อน เพื่อทำงานก้าวไปข้างหน้าพร้อมๆ กัน

และนี่คือ สิ่งที่เป็นทั้งปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและพลังของผู้ประสบภัยที่นับวันจะเข้มแข็ง ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้พยายามรวบรวมรายละเอียด ที่เป็นทั้งการประสบภัย ประสบการณ์ และการประสานเพื่อนเท่าที่เวลาจะอำนวยให้ผู้อ่านได้รับรู้รับทราบข้อเท็จจริงในหลายแง่ หลายมุม หลายรูปแบบ และปรารถนาที่จะได้ร่วมกันแก้ปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป

การจัดทำหนังสือเล่มนี้มีข้อจำกัดเรื่องเวลา เวลาเพียงหนึ่งวันครึ่ง กับเรื่องราวที่มีอยู่มากมาย จึงไม่สัมพันธ์กันสักเท่าไหร่ แต่ก็ไม่หวังให้หนังสือเรื่องนี้มีระบบระเบียบอย่างหนังสือทั่วไป แต่เน้นความเป็นธรรมชาติมาสะท้อนความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เปิดเผยและมีพลัง

คณะผู้จัดงาน

หนึ่งปีสึนามิภาคประชาชน
"ประสบภัย ประสบการณ์ ประสานเพื่อน"



ไมตรี จงไกรจักร์
เรียบเรียง

น้ำเค็มที่ฉันรู้จัก

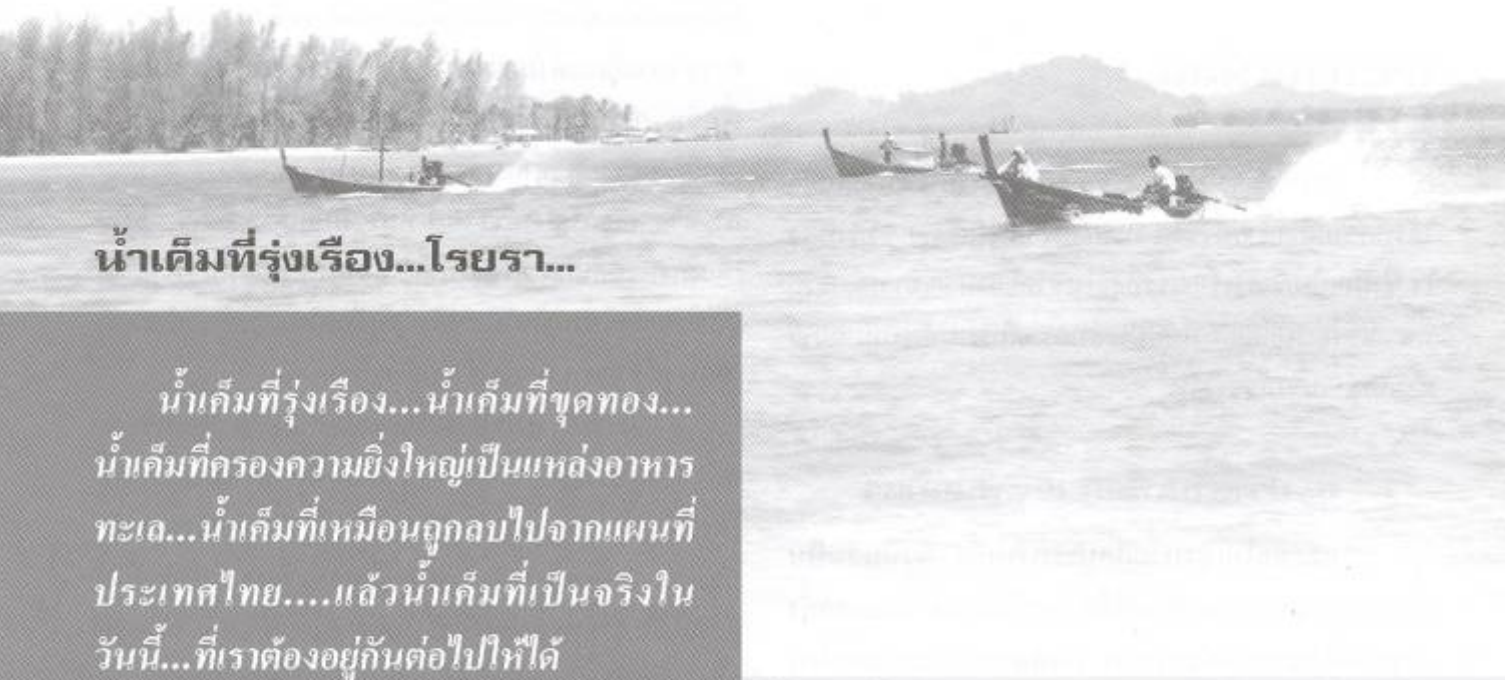

น้ำเค็มที่รุ่งเรือง...โรยรา...

น้ำเค็มที่รุ่งเรือง...น้ำเค็มที่ขุดทอง... น้ำเค็มที่ครองความยิ่งใหญ่เป็นแหล่งอาหารทะเล...น้ำเค็มที่เหมือนลูกลบไปจากแผนที่ประเทศไทย....แล้วน้ำเค็มที่เป็นจริงในวันนี้...ที่เราต้องอยู่กันต่อไปให้ได้

"น้ำเค็มที่ผ่านความรุ่งเรืองและโรยรา...สู่ความยิ่งใหญ่ของชุมชนประมง" คำพูดนี้คงไม่เกินความจริงเป็นแน่ เมื่อวิเคราะห์สภาพชุมชนน้ำเค็มจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดินแดนแห่งนี้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นพื้นที่แสวงโชคของหลายๆ คน ต่างคนต่างมุ่งเดินทางเข้ามาเสี่ยงโชคเอาชีวิตมาฝากไว้ บ้างก็ร่ำรวย บ้างก็ยากจนทุกข์ทนสิ้นเนื้อประดาตัวต้องจบชีวิตที่นี่ ในพื้นที่ที่ยังคงความสวยงามผ่านร้อนหนาวมามาก ผ่านการสูบใช้ทรัพยากรเหมือนกับคนผอมโซไร้เรี่ยวแรง มีเพียงลมหายใจโรยรินใกล้สิ้นใจ ถึงแม้ผู้คนจะเห็นคุณค่าน้ำเค็มเป็นเพียงพื้นที่แสวงหาผลประโยชน์ให้กับชีวิตของตนเองเท่านั้นก็ตาม แต่พื้นที่นี้ก็ยังดูแลผู้ที่มาอาศัยเหมือนแม่ที่ไม่เคยโทษโกรธเคืองลูก ถึงตัวใกล้สิ้นแต่จำต้องให้ลูกๆ อยู่ได้ ใช้ชีวิตผันแปรไปกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

จากหมู่บ้านที่เรียบง่ายของชาวประมงอยู่กับธรรมชาติอย่างพอเพียง ไม่ใส่ใจความเป็นไปของโลกภายนอกมากนัก มีแต่ความเอื้ออาทรกับเข่งปลาที่เต็มปรี่ คอยแบ่งปันให้ผู้อื่นมากกว่าการขนขวายเงินทอง มีเพียงรอยยิ้มของชาวตังเกและธรรมชาติที่เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ของผลิตผลทางทะเล อาหารทะเลสดๆ กุ้ง หอย ปู ปลา ราคาถูก....แลกเปลี่ยนกันด้วยน้ำใจมากกว่าเงินทอง

* บอกเล่าเรื่องราวภัยสึนามิ และประสบการณ์จากการร่วมแรงร่วมใจ เพื่อพลิกฟื้นชุมชน โดยชาวบ้าน บ้านน้ำเค็ม



" ที่นี่ฝากไว้ด้วยความทรงจำที่ดีและความทรงจำที่แสนจะเจ็บปวด "

"ชื่อน้ำเค็ม...เป็นชื่อที่ติดตรึงคุ้นหูของคนแถบนี้มานานนาน ตอนเด็กผมไม่ชอบหมู่บ้านนี้เลย ทุกครั้งที่ครอบครัวเราเหมารถสองแถวไปหมู่บ้านน้ำเค็ม ผมมักไม่ค่อยไปด้วย ในความเป็นเด็กความรู้สึกของตัวเองบอกว่า ไม่รู้จะไปทำไมไม่เห็นมีอะไร พอแยกจากถนนเพชรเกษมที่เรามุ่งหน้ามาจากอำเภอตะกั่วป่า ผ่านตำบลบางม่วง ประมาณ ๓๐๐ เมตร เลี้ยวขวาแยกเข้าหมู่บ้านน้ำเค็ม เป็นถนนลูกรังแคบๆ พอหน้าแล้งทีไรหัวแดงทุกที ทางก็ขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ คราที่รถตกหลุมเหมือนต้องยกเครื่องเปลี่ยนเครื่องกันใหม่ สองข้างทางเต็มไปด้วยกองทรายกับขุมเหมืองเก่าๆ เรียงรายด้วยต้นกาหยี (มะม่วงหิมพานต์) ที่เพิ่มสีสันยอดเขียวแดงชูยอดอวดคนผ่านไปผ่านมา จนอดใจไม่ได้ต้องจอดรถลงเก็บเอาไปกินกับขนมจีนและน้ำพริกตอนเที่ยง"

ผ่านมายุคทองของการดำ **"เหมืองทะเล"** ราวปี ๒๕๑๘ น้ำเค็มกลายเป็นอีกตำนานหนึ่งของตะกั่วป่า มันเหมือนกับยุคตื่นทองในอเมริกา ผู้คนจากทุกจังหวัดในประเทศไทยต่างหอบชีวิตเข้ามาแสวงโชคกับแร่สีดำสนิทใต้ท้องทะเล น้ำเค็มเต็มไปด้วยคนสารพัดแบบ ทั้งผู้ดี ผู้ร้าย โจรขโมย นักฆ่า โสเภณี ขอทาน ทุกชีวิตปะปนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การปล้นแร่กลางทะเลเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน กลิ่นเงินทองหอมเย้ายวนเป็นพิเศษริมหาดยามเช้าตรู่อย่างน้อยต้องมีศพลอยมาเกยหาดทุกวันไม่ต่ำกว่าวันละศพ

ความเป็นไปของน้ำเค็มยุคนั้นเหมือนบ้านป่าเมืองเถื่อนที่เจ้าอมือกฎหมายมิอาจเอื้อมถึง หลายคนรวยกับแร่ในทะเล หลายคนรวยเพราะค้าแร่เถื่อน หลายคนรวยเพราะขายของชำ หลายคนรวยเพราะเร่ขายน้ำจืด ในขณะเดียวกันหลายคนกลับฉิบหายเพราะแร่ หมดเนื้อหมดตัวเพราะโดนปล้น โดนพายุ และที่สำคัญอีกหลายร้อยชีวิตที่ต้องเป็นผีเฝ้าท้องทะเล น้ำเค็มในวันนั้นมีทั้งเสียงหัวเราะอย่างร่าเริงและเสียงร้องไห้จนน้ำตาแทบเป็นสายเลือด มันปะปนจนยากแยกออก

" ชีวิตก็ต้องดำเนินต่อไป ข้างหน้าต้องประสบพบกับความสำเร็จหรือล้มเหลวมีเพียงแผ่นฟ้าเท่านั้นที่อยู่เหนือหัวเราใยต้องกลัวการเดินทางแสวงโชค "

"ผมเป็นคนนครศรีฯ โดยกำเนิด ฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๙ คน ผมเป็นคนสุดท้อง ติดตามพ่อไปทำมาหากินอยู่ที่เขาศูนย์ เกี่ยวกับการหาแร่อยู่ระยะหนึ่งจึงเดินทางกลับมาเรียนหนังสืออยู่ที่

นครศรีฯ ในระดับประถมศึกษา แต่เรียนได้แค่ประถม๑ ก็ต้องย้ายตามครอบครัวมาทำมาหากินที่น้ำเค็มเมื่อปี ๒๕๒๕"

"สมัยนั้นบ้านน้ำเค็มมีคนอาศัยอยู่หนาแน่นมาก คนที่มาอยู่ในบ้านน้ำเค็มเดินทางมาจากทุกจังหวัด มาเป็นนักแสวงโชคนั่นเอง ความเป็นอยู่ของคนสมัยนั้นอยู่กันอย่างลำบากมาก คือบ้านมุงด้วยจากกั้นด้วยไม้ไผ่ และทุกคนอยู่อย่างต่อสู้ ดิ้นรนและแข่งกันทำมาหากิน อาชีพของคนในสมัยนั้นหาแร่ดีบุกเป็นอาชีพหลัก และน้ำเค็มในขณะนั้นมีการปล้น ฆ่ากันทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ ในขณะนั้นมีร้านอาหาร หญิงบริการเกลื่อนกลาดรวมถึงโรงหนัง(ภาษาใต้;โรงภาพยนต์) มีถึง ๔ แห่ง เมื่อถึงช่วงระยะหนึ่งแร่ดีบุกเริ่มหมด ชาวบ้านเริ่มหันไปประกอบอาชีพประมง โดยที่คนในซอยแหลมสนเริ่มทำอวนกุ้งกันก่อนคนละแวกอื่น"

ยุคทองของแร่ดีบุกดำรงอยู่เพียงระยะหนึ่งจึงถึงจุดเสื่อม ปัญหามาจากการร่อยหรอของแร่ โควต้าการส่งออก การ



ทำเหมืองทะเลจึงถึงจุดจบโดยปริยาย คนส่วนหนึ่งต้องอพยพตัวเองกลับบ้านเกิด แต่อีกส่วนหนึ่งยังไม่ยอมไปไหน ยังคงดำรงชีพอยู่อย่างสงบที่หมู่บ้านน้ำเค็มที่เดิม น้ำเค็มผ่านความรุ่งเรืองและความเสื่อมเกิดขึ้นรวดเร็วจนแทบตั้งตัวไม่ทัน

หลังจากยุคแร่ผ่านพ้นไป น้ำเค็มกลายมาเป็นหมู่บ้านชาวประมงเช่นเดิม ผู้คนบางตาลงไปมาก พวกเขาใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบเรียบง่าย ไม่มีเสียงหัวเราะก้องดังอย่างเมื่อก่อน แต่มีรอยยิ้มใสบริสุทธิ์มาแทน ในขณะเดียวกันก็ไม่มีหยดน้ำตาแห่งการสูญเสียอันเนื่องจากเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อนให้เห็นอีกต่อไป

ต่อมาชาวน้ำเค็มเริ่มเรียนรู้การทำอาชีพประมงเพื่อพานิช ซึ่งเข้ามาแทนที่การทำเหมืองแร่ดีบุกเพราะสังคมเปลี่ยนสู่ยุคธุรกิจการท่องเที่ยว ต้องรองรับอาชีพบริการและอาหารทะเลที่ขึ้นชื่อ จนกลายเป็นอาชีพหลัก คนน้ำเค็มต่างประกอบอาชีพประมงตามฤดูกาลตลอดปี

ร้อยเรื่องพันราว...สึนามิที่น้ำเค็ม

เล่าร้อยคน มันก็ร้อยเรื่อง

"ความรู้สึกที่ต้องถ่ายทอด ของคนน้ำเค็มที่อยู่กลางทะเลขณะต่อสู้ชื้อชีวิตกับมัจจุราช กลับมานั่งครุ่นคิดเข้าใจภัยธรรมชาติหรือโทษตัวเอง ที่ไม่สามารถส่งสัญญาณเตือนคนบนฝั่งได้ทัน"

บุญธรรม ถาวรสังข์ ชาวประมงพื้นบ้านเรือหัวโทง ต้องรับบทหนักกับการฟื้นฟูหลังภัยสึนามิ เป็นกำลังสำคัญกับตำแหน่งประธานกลุ่มซ่อมสร้างเรือประมงพื้นบ้าน

บุญธรรมเล่าว่า ตีเจ็ดหัวเช้า(๗.๐๐ น.) ทำกับข้าวคดห่อไปลงทะเล และพาลูกสาวคนโตไปด้วย พอประมาณอีกเจ็ดนาทีถึงตีสิบหัวเช้า (๗ นาทีถึง ๑๐.๐๐ น.) ผมก็เปิดวิทยุส่งสัญญาณไปเกาะเก้า เพื่อนอยู่ที่เกาะเก้าวิทยุมาบอกว่า ลูก





ห้า ลูกหก ลูกเจ็ด ลูกแปด น้ำแห้งหมดแล้ว น่าจะเกิดคลื่นไม่รู้ว่าจะเป็นคลื่นอะไร ผมก็หันหน้าไปดูทางฝั่งตะวันตก เห็นเป็นฝุ่นละอองขึ้นมา ผมจึงได้ปิดเครื่องแล้วก็เรียกลูกสาวมาท้ายเรือเอาแกลนล่อนผูกเอวลูกสาวไว้ แล้วติดเครื่องยนต์เรือแล่นออกไปชนคลื่น แค่ลูกแรกเรือก็เสียหาย คว่ำลง

ผมกับลูกสาวม้วนอยู่ในน้ำประมาณ ๒-๓ นาที ผมโผล่ขึ้นมาแล้วร้องตะโกนหาลูก เห็นลูกสาวผุดขึ้นมาติดอยู่กับชากเรือ ผมจึงว่ายไปหาลูก บังเอิญเห็นฝาลังไฟเบอร์อยู่ ๑ ฝา ขนาดประมาณ ๑ ตารางเมตร ผูกลูกสาวไว้กับฝาลังไฟเบอร์ด้วยเชือกเป็นทุ่นลอยคอในน้ำ จากนั้นไม่นานเท่าใด คลื่นกลับจากฝั่งสี่ห้าลูกซ้อน แล้วม้วนมาจากทะเลอีกสี่ห้าลูกซ้อน ตอนนี้ผมนึกถึงเพื่อนร่วมชะตากรรมกับผมสิบกว่าคนทั้ง น้อง ภรรยาผม ๓-๔ คน หลานผมประมาณ ๔-๕ ขวบด้วย ผมกับลูกลอยคออยู่ ประมาณ ๗ ชั่วโมง กว่าจะได้ขึ้นฝั่งประมาณตีหก (๑๘.๐๐ น.)

ลูกสาวบอกว่าขอพักก่อน ถ้าไม่งั้นลูกเดินไม่ไหวแน่







ผมก็เลยต้องให้ลูกสาวพัก ๕ นาที จากนั้นก็ทั้งแบกลูกสาวทั้งเดินมาประมาณ ๒ กิโลเมตร ได้พบชาวพม่าอยู่กลุ่มหนึ่ง (เป็นชาวพม่าหนีเข้าเมืองมารับจ้างทำงาน) ผมเดินเลี่ยงไปอีกทางกลัวพม่ากลุ่มนั้นจะทำอันตรายลูกสาวผม และมาพบบ้านหลังหนึ่งที่บางหม้อ เดินเข้าไปจะขอน้ำดื่มกับสองตายาย แกให้นั่งพัก แล้วหาผ้าชุดหนึ่งให้ผมใส่ เอาน้ำให้ดื่ม หายาลมให้กินคนละนิด แล้วพักผ่อนประมาณ ๒๐ นาที แกจึงขับรถมาส่ง

พอมาถึงปากทางเข้าบ้านน้ำเค็ม เห็นชาวบ้านสองข้างทางเต็มไปหมด และมีชาวบ้านบางคนตะโกนว่า อย่าเข้าไป ผมถามว่า **ไซ** (ทำไม) เขาบอกว่าเข้าไม่ได้ น้ำเค็มเสียหายหมดแล้ว พี่น้องชาวบ้านตายเป็นร้อยเป็นพันศพ บ้านเรือนเสียหายหมด ผมจำเป็นต้องเข้าไป เพราะผมมีลูกคนเล็กอายุ ๗ ขวบ (น้องฟ้า) และแม่ผมพิการตาบอดอายุ ๖๒ ปี สองตายายเลยเข้าไปส่งถึงที่วัดน้ำเค็ม พอเข้าไปถึงไม่เห็นลูกคนเล็ก ผมตกใจมาก เห็นแต่แม่นั่งอยู่ข้างศพลุงทบบนท้ายรถกระบะของพี่นวย ลูกของลุงทบ (แฟนของพี่ประยูร) พร้อมกับพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนบ้านอีกมากมายที่ต้องโชคร้ายด้วยภัยธรรมชาติ

ผมเข้าไปกอดแม่ แม่บอกว่า ญาติเขาได้ช่วยพาลูกคนเล็กไปบ้านพักอาจารย์สมพงษ์ ที่วิทยาลัยการอาชีพตะกั่วป่าแล้ว อยู่สักพักหนึ่งก็ได้นำศพของลุงทบ พร้อมด้วยญาติๆ มาที่บ้านอาจารย์สมพงษ์ หลังจากนั้นเราก็ย้ายไปที่หน้าอำเภอ พอเข้ามาถึงหน้าอำเภอ เขาลือกันว่ามีแก๊ซรั่วที่โรงพยาบาล และที่ทับละมุ คลังแสงจะระเบิด ชาวบ้านต้องอพยพหนีอีกครั้ง ประสบภัยมาแล้วต้องมาพบกับภัยอันตรายอีกครั้ง ชาวบ้านเลยวิ่งหนีกัน หาที่หลบภัยคนละทิศคนละทาง ประมาณ

ตีสิบหัวค่ำ (๒๒.๐๐ น.) มีข่าวออกมาว่าจะเกิดคลื่นยักษ์อีก เลยต้องวิ่งไปอยู่เขาควนปัก และวิทยาลัยการอาชีพกันเต็มไปหมด เส้นทางคลาคล่ำไปหมดสัญจรไม่ได้ ประมาณตีสองตีสามบางคนก็ลงมา แต่ส่วนใหญ่จะปักหลักนอนอยู่บนเขา ถึงแม้จะตากน้ำค้าง ยุงจะกัดก็ตาม

"เรื่องราววินาทีชีวิตที่ถ่ายทอดผ่านหนึ่งความรู้สึกของคนน้ำเค็มที่อยู่ในพื้นที่ตอนเกิดเหตุ"

ผม (ไมตรี จงไกรจักร์) เป็นตัวแทนชุมชนที่ชาวน้ำเค็มไว้วางใจเลือกให้ดำรงตำแหน่งสมาชิก อบต. ได้เพียง ๓ เดือน ต้องรับศึกหนักคอยเป็นเสาหลักที่ต้องรับผิดชอบดูแลลูกบ้าน ทั้งที่ตนเองต้องประสบพบความสูญเสียพ่อผู้เป็นที่รักและญาติพี่น้องเหมือนคนอื่นๆ

วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ ประมาณตีสิบหัวเช้า (๑๐.๐๐ น.) ผมกับพี่ชายอีก ๒-๓ คน นั่งอยู่หน้าบ้านสองชั้นขนาดใหญ่พึ่งจะสร้างเสร็จได้ไม่นานซึ่งเป็นบ้านของพี่อำนวย พี่สาวคนที่ ๓ ของผม นั่งคุยถึงเรื่องกระชังปลาพร้อมเตรียมตัวจะไปงานศพที่พัทลุง ขณะเดียวกันแฟนผมกำลังนั่งสับปลาเหยื่ออยู่ชายทะเลเพราะเป็นวันอาทิตย์จึงไม่ได้ไปทำงานประจำ



กัน ลุกลี้ลุกลนมาบอกให้ไปดูทะเลที่เปลี่ยนแปลงไป ทุกคนเมื่อได้ยินดังนั้นก็เดินไปชายทะเล แต่ผมกลับดุภรรยาว่าตื่นเต้นเป็นกระต่ายตื่นตูมไปได้ ภรรยาก็ไม่ค่อยพอใจผม ผมก็เลยให้ภรรยากลับไปเอากล้องถ่ายรูป

ผมยืนดูแค่ระยะเวลาประมาณ 10 นาที ช่วงนั้นมีคนรับเรือของผมคนหนึ่งชื่อหลวงพลุยกำลังนั่งขัดล้างเรืออยู่ในน้ำ น้ำลึกระดับเอว แต่ตอนนี้เรือตั้งอยู่บนดินเสียแล้ว น้ำลดลงเร็วมากเพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ ลดลงไปไกลถึงประมาณ ๑๐๐ เมตร ในขณะเดียวกันคลื่นในทะเลก็กำลังมา ขาวเป็นฟองน้ำแตกกระจายมองเห็นใกล้เข้ามาทุกขณะ

ตรงที่ยืนกันอยู่นั้นเป็นถนนคอนกรีตที่พึ่งสร้างเสร็จได้ 5 เดือน เลียบชายทะเล มีคนยืนดูคลื่นด้วยกันกว่าร้อยคน รวมทั้งครอบครัวผมด้วย แล้วภรรยาผมก็เอากล้องถ่ายรูปมาถึง แต่พอมาถึงยังไม่ได้ทันถ่ายรูปคลื่นก็มาถึงหัวสะพานสหกรณ์ (คือที่ทำการสหกรณ์ประมงบ้านน้ำเค็มและมีสะพานยื่นออกไปในทะเลตั้งอยู่ใกล้ปากร่องน้ำเค็มมากที่สุด)

คลื่นยกตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วสูงประมาณ 5 เมตร ผมตัดสินใจตะโกนออกไปดังๆ ว่านี่แหละคลื่นยักษ์หนีเร็ว ทุกคนก็เลยวิ่งหนีกันคนละทิศละทาง แต่ครอบครัวผมในขณะนั้นทุกคนอยู่ในที่นั้นทั้งหมดรวมทั้งคุณพ่อ คุณแม่ที่มีอายุ 75 ปีและอ้วนมีน้ำหนักมากไม่สามารถวิ่งหนีได้ทัน ผมและพี่โชคซึ่งเป็นพี่ชายช่วยกันลากแม่คนละมือวิ่งโดยไม่หันกลับมาดูข้างหลังอีกเลยขณะนั้นคนอื่นๆ ก็วิ่งนำหน้าไปหมดแล้ว มีทั้งภรรยาและลูกของผม 2 คนวิ่งนำหน้า เราตะโกนดังๆ ให้พี่น้องทุกคนวิ่งขึ้นบนชั้นสองของบ้านพี่อำนวย

พอถึงบ้านผมยังไม่เชื่อว่าน้ำจะขึ้นมาถึงเพราะบ้านอยู่ห่างจากชายทะเลประมาณ ๑๕๐ เมตร จึงได้ยืนดันประตูบ้านไว้จนน้ำเต็มประตู แล้วปล่อยมือวิ่งขึ้นข้างบน ขณะนั้นเองเสียงประตูระเบิดดังโครม ผมวิ่งเต็มความเร็วขึ้นถึงข้างบนนั่งหายเหนื่อยแล้ว กวาดสายตาไปรอบๆ เห็น คุณแม่ และครอบครัวอยู่ครบแต่ไม่เห็นคุณพ่อ จึงตะโกนถามกันไม่มีใครเห็น เลยเดินหาบริเวณรอบบ้านด้านบนแต่ไม่พบขณะนั้นทุกคนเริ่มควบคุมตัวเองไม่ได้ จึงมองไปรอบๆ กลายเป็นทะเลทั้งหมด ทุกคนเริ่มสำรวจว่าใครหายไปบ้าง และมีใครอยู่บนนี้บ้างนับได้ ๓๘ คน แต่ไม่มีคุณพ่อ และหลานชายชื่อเจ อายุ 13 ปีทำให้พี่โชคถึงกับร้องไห้ออกมา รวมทั้งพวกเราทุกคนด้วย เพราะขณะนั้นกำลังสับสนว่าเกิดอะไรขึ้นกันแน่ พวกเราส่วนใหญ่ออกไปยืนดูน้ำทะเลที่กำลังไหลกลับสู่ทะเล และลากเอาคน รถ บ้าน และอีกหลายสิ่งไหลลงสู่ทะเล ผมคิดเลยว่าพวกเราจะอยู่กับใครเพราะคนน้ำเค็มตายหมดแล้ว



ทำไมผมถึงคิดอย่างนั้น เพราะขณะที่ยืนดูคลื่นอยู่นั้นมีคนมากมาย แต่พอน้ำแห้งลง ไม่เห็นคนน้ำเค็มเลย ตอนน้ำไหลกลับลงทะเลนั้น เห็นภาพอะไรบ้างที่ทำให้เราคิดอย่างนั้น มีคนลอยลงไปในทะเลที่กำลังโบกมือขอความช่วยเหลือ รถที่มีคนขับ ทุกอย่างที่มองเห็นทำให้คิดว่าไม่รู้จะอยู่อย่างไร หรือจะอยู่กับใคร ทำไมจึงถามเช่นนี้ ก็ผมเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ที่พึ่งจะเลือกตั้งได้ 3 เดือนกว่า เป็นตัวแทนของพี่น้องชาวน้ำเค็มที่ต้องรับใช้ชุมชนตามความสามารถที่มี

หลังจากน้ำแห้งลงพวกเราก็เริ่มการค้นหาทันที ผมกับ



พี่ชายลงมาข้างล่างเพื่อหาศพพ่อ และเราก็พบศพคุณพ่อในสภาพที่นอนคว่ำหน้าอยู่ในห้องนอนของพี่อำนวยใส่เสื้อกล้ามสีขาว กางเกงขาสั้นสีเขียวอ่อน และมีสร้อยคอทองคำหนัก ๓ บาท วางอยู่ในกำมือพ่อ ซึ่งเป็นเรื่องที่แปลกมากเพราะของใช้ทุกอย่างภายในบ้านไหลออกมาอยู่นอกบ้านหมด แต่ศพคุณพ่อยังอยู่ในบ้านซึ่งทำให้เห็นว่าการทำบุญได้บุญ

การทำบุญที่พูดถึงคือคุณพ่อเป็นประธานกรรมการวัดน้ำเค็ม เป็นผู้ที่ริเริ่มในการบูรณะวัดทั้งหมด เช่น การสร้างเมรุ สร้างโรงธรรม สร้างศาลา และรวมถึงการสร้างกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดทั้งหมดพ่อต้องเป็นคนเริ่มทุกครั้งไป ถ้าดูตามหลักฐานคุณพ่อยังเป็นผู้บริจาคที่ดินให้วัดด้วย

ย้อนกลับไปตอนที่พบศพคุณพ่ออีกครั้ง พวกเราไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้เลยทำอะไรไม่ถูก แต่ผมพยายามควบคุมอารมณ์ไว้ได้ ผมพยายามผายปอดให้พ่อแล้วจึงยกพาดบ่าเพื่อให้น้ำไหลออก ทำทุกอย่างที่ได้รับรู้มาว่าจะช่วยคนจมน้ำอย่างไรได้ แล้วพี่โชคก็แบกคุณพ่อขึ้นบ่าพาขึ้นชั้นบนบ้าน แล้วก็ด่าจนไม่สามารถควบคุมตัวเองได้เลย พี่นวยเลยให้พี่โชคนั่งพักลงสักครู่เมื่อควบคุมตัวเอง พี่โชคก็ลงไปเดินหาลูกชายที่ชายทะเล ช่วงนี้เรายังไม่ทำอะไรกับศพคุณพ่อ แล้วพวกเราก็เริ่มการค้นหาคนอย่างจริงจัง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงเดินกันมา ๓ คน มีผู้หญิงมาด้วยคนหนึ่งทั้งหมดเดินจูงมือกันมาแบบโซซัดโซเซ ผมมองเห็นจากชั้นบนผู้หญิงไม่มีกางเกงใส่ ก็เลยโยนผ้าถุงให้แล้วจึงตะโกนชวนขึ้นมาพักบนบ้าน ทั้งหมดจึงขึ้นมาชั้นบนแล้วก็มีคนรอดชีวิตมากขึ้นเรื่อยๆที่มาอาศัยพักเพียงชั่วระยะเวลาไม่เกิน ๑๕ นาทีมีคนอยู่บนบ้านไม่ต่ำจาก ๔๐ คน

มีอยู่คนหนึ่งที่น่าสงสารที่สุดในฐานะผู้บาดเจ็บ พี่ศักดิ์มีแผลที่ใต้ขาหนีบน่าจะโดนสังกะสีบาดเพราะแผลออกสีดำแต่ไม่ใหญ่มากแกยังเดินได้ ผมบอกแกว่า "พี่ศักดิ์นั่งลงก่อนเถอะเดี๋ยวผมจะหายาและน้ำมาให้" ช่วงหลังมาทราบข่าวว่าเมื่อรักษาที่โรงพยาบาลในช่วงแรกพี่ศักดิ์ได้รับการล้างแผลแล้วให้นอนพัก สักระยะหนึ่งพี่ศักดิ์ถูกตัดขา เพราะแผลติดเชื้อ และตัดขาอีกครั้งทำให้พี่ศักดิ์ต้องจากไป พอทราบข่าวผมก็เสียใจมากเพราะเป็นคนช่วยแกไว้ แต่แกกลับมาตายที่โรงพยาบาล

ช่วงนี้ผมชวนเด็กหนุ่มที่อยู่บนบ้านลงไปหาน้ำกิน หายาหาของกินที่บ้านตรงข้ามเพราะเป็นร้านขายของชำสองชั้นและเป็นร้านของพี่สาวที่ติดกับผมเองชื่อสาวเล็ก ผมขนทุกอย่างที่กินได้รวมทั้งยาล้างแผลได้ นม น้ำ มาม่า น้ำอัดลม ผมขึ้นไปถึงจึงรู้ว่าน้ำในอ่างน้ำห้องน้ำมีคนกินกันจนหมด ผมพบขวานอันหนึ่งผมแบกมันขึ้นไปบนชั้นสองแล้วออกคำสั่งให้ทุกคนที่ไม่รู้จักนั่งอยู่กับที่ห้ามเดินเพ่นพ่าน มีชายหนุ่มคนหนึ่งไม่มีเสื้อผ้าใส่ปีนขึ้นมาทางหลังบ้านแล้วตะโกนพี่ผมขออาศัยด้วยคน" ช่วงนี้เองมีคนบอกว่าน้ำมาอีกทุกคนเลยตะโกนบอกต่อกัน

พี่โชคเดินหาลูกชายอยู่ชายทะเลก็วิ่งกลับขึ้นมาชั้นบนอีกครั้ง ขณะเดียวกันผมหันไปเห็นผู้หญิงสูงอายุสองคนคลานตามหลังกันมา โดยผ่านกองไม้และซากปรักหักพังมากมาย ทุกคนรู้แล้วว่าเขาคือแม่และยายของพี่กาว คนข้างบ้านที่มีคนอยู่ในครอบครัว ๗ คนประกอบด้วยแม่อายุ ๗๘ ปี ยายอายุ ๘๘ ปีรอดชีวิต พี่ชาย ภรรยา ลูกชาย ลูกสาว เสียชีวิตทั้งหมด เราเลยรีบลงไปช่วยหามผู้สูงอายุทั้งสองขึ้นมาอยู่ชั้นสองของบ้านพี่นวยแล้วจัดหาผ้าให้ใส่

ช่วงนี้เป็นช่วงที่คลื่นมารอบสอง ตอนนี้คนที่อยู่ชั้นบนมากขึ้นอีกเกือบร้อยคนเห็นจะได้ทุกคนเริ่มสับสนว่าจะอยู่ตรงไหนถึงจะรอด ทุกคนเริ่มหาที่ปลอดภัยวิ่งกันโกลาหล บางคนขึ้นหลังคาบ้าน บ้างก็ย้ายจากบ้านพี่นวยไปอยู่ชั้น ๓ ของบ้านข้างเคียง แต่ทุกคนต้องย้ายกลับมาอีกครั้งเมื่อมีคนตะโกนว่าบ้านหลังนั้นเก่า และไม่แข็งแรงทุกคนเลยแย่งกันกลับมาอยู่บ้านพี่นวยอีกครั้ง เขาเดินกลับมาทางหลังคาบ้านเกือบมีคนตกลงไปเพราะแย่งกันเดินผมต้องคอยควบคุมตลอด แล้วคลื่นยักษ์ก็มาจริงๆ แต่คราวนี้มาไม่ถึงบ้านพี่นวยที่พวกเรา



อยู่ มันขึ้นมาประมาณ ๑๐๐ เมตร "เสียใจด้วยสำหรับคลื่น เพราะพวกเราห่างออกจากชายทะเลอีก ๕๐ เมตรพวกเราไม่มั่นใจในความปลอดภัยแล้วตอนนี้ทุกคนเริ่มกระสับกระส่ายและโทรศัพท์ก็ไม่สามารถใช้ได้

"หรือน้ำเค็มจะไม่มีอีกต่อไปแล้ว"

ประยูร จงไกรจักร์ หนึ่งในกรรมการศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม เล่าเหตุการว่า ปกติผมจะตั้งเต็นท์ขายของในหมู่บ้าน วันนั้นบังเอิญมีธุระพาลูกและเมียออกไปข้างนอก จังหวะนั้นประมาณตีสิบ (๑๐.๐๐ น.) กว่าๆ ได้ขับรถกลับบ้านพอดีมีคนในน้ำเค็มขับสวนทางมา บอกว่าอย่าเข้าไปในน้ำเค็ม มีคลื่นยักษ์มาบ้านก็พังหมด ผมโทรถามพี่สาว (พี่นวย) *"เห็นว่ามีคลื่นยักษ์เป็นอย่างไร"* พี่สาวบอกว่า *"อย่าเข้ามา ตอนนี้อยู่ตรงไหน"* ผมบอกว่า "อยู่หน้าโรงน้ำแข็ง" พี่สาวบอกว่า "อย่าเข้ามา หนีไปให้ไกลๆ เพราะว่าตอนนี้บ้านก็พังหมดแล้ว คนก็ตายมาก ไฟช็อต ถ้าเป็นไปได้ให้ไปบอกไฟฟ้า ให้ตัดไฟที ไฟช็อตคนตายหมดแล้ว"

พี่ไล่ให้ผมไปให้ไกลๆ อย่าเข้ามา เสร็จแล้วบอกว่าหลานชายหายไปคนหนึ่ง พ่อก็หาย พอรู้อย่างนั้นก็เลยตัดสินใจเข้าไป แต่มีคนห้ามไม่ให้เข้าไป ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ก็เลยไปที่กองร้อย ถามเขา ว่า ในเมื่อเกิดเหตุอย่างนี้ทางนี้เขามีมาตราการช่วยเหลืออะไรบ้าง เขาว่าเขาส่งกำลังไปช่วยเหลือแล้ว แต่พอผมเวียนเข้าไปดูก็ไม่เห็นมีใครเข้าไปในน้ำเค็มเลย ย้อนกลับมาถามเขาใหม่ ว่าทำไมในน้ำเค็มเข้าไปไม่ได้ รถเข้าไม่ได้ เขาไม่ให้เข้าด้วย เขาบอกว่าประมาณบ่ายสองจะมีคลื่นยักษ์อีก

พอได้ยินอย่างนั้นผมก็เลยอยู่ไม่ได้ พันปรือๆ ก็เป็นญาติพี่น้องของเราไม่รู้จะเป็นตายร้ายดีอย่าไร ได้ยินว่าอยู่กันที่บ้านพังๆ ไม่รู้จะรอด หรือว่าจะเสียชีวิตกี่คน คิดอยู่อย่างเดียวว่า คือความเป็นห่วงและมี จิตใจกระวนกระวายมาก ทนอยู่



ไม่ได้ ก็เลยเข้าไป

ตำรวจห้ามไม่ให้เข้าไป เข้าไปไม่ได้ ถึงเข้าไปก็ช่วยเหลืออะไรไม่ได้ แต่ผมก็ยังดึงดันจะเข้าไป เพราะเมื่อได้ยินเขาบอกว่าตีสอง (๑๔.๐๐ น.) คลื่นยักษ์จะมาอีก แล้วญาติพี่น้องที่เหลือละ ถ้าคลื่นมันมาอีกมันใหญ่กว่าเดิม ญาติพี่น้องที่เหลือก็ต้องเสียชีวิตหมด คนที่เสียไปแล้วก็เสียไป คนที่เหลืออยู่อย่างไรก็ต้องชักชวนให้เขาออกมาเสียก่อน ก็เลยเข้าไป เห็นญาติๆ เดินกันเต็มไปหมดบนบ้านชั้นสอง มีความรู้สึกสบายใจขึ้นมาเยอะ แต่พอเพื่อนบ้านมาบอกว่าพ่อตาย รู้สึกสลดใจมากเลย ตะโกนบอก ทั้งที่อยู่กันคนละฝั่งขุมเหมือง เพราะว่ายังเดินข้ามไปไม่ได้

ตอนนั้นเข้าไปถึง มีแต่เศษวัสดุ เป็นบ้าน เป็นเรือ ซากต้นไม้วางเกะกะไปหมด รถก็เข้าไปไม่ได้ ต้องเดินเข้าไป มีแต่น้ำมองไม่ถูกว่าตรงไหนถนน ตรงไหนคลอง ก็เลยตะโกนบอกไปว่าคนไหนที่พอเดินได้ให้เดินลงมา เพราะเขาว่า







ตีสอง (๑๔.๐๐ น.) คลื่นจะมาอีก พอดีทางโน้นเดินลงมา ผมก็หาทางไปได้ พอไปถึงพี่ๆ น้องช่วยกันต่อแพ เพราะว่ามีคนแก่ติดอยู่บนบ้าน ๔-๕ คน เห็นสภาพศพพ่อ ก็รู้สึกเสียใจมาก ก็เลยช่วยกันหาม ช่วยกันจูง คนแก่บ้าง ศพบ้าง ใส่แพที่ต่อขึ้นด้วยวัสดุสำหรับทำกระชัง บรรทุกคนแก่ข้ามคลองมา รู้สึกว่าศพพ่อเป็นศพแรกที่เอาออกจากน้ำเค็ม

"คลื่นสึนามิสงบแล้ว แต่คลื่นมหาชนยังว้าวุ่น"

เป็นคลื่นที่น่ากลัวที่สุดที่ผมต้องต่อสู้

หลังจากคลื่นสงบลง พวกเราเริ่มคิดที่จะอพยพออกจากพื้นที่ให้เร็วที่สุด แล้วก็เป็นปัญหาอีกเมื่อเราไม่สามารถเดินตามถนนได้ ทุกคนช่วยกันคิดหาวิธี แล้วพวกเราก็พบคำตอบเมื่อเจอเหล็กกระชัง จึงเก็บรวบรวมต่อเป็นแพลอยน้ำ บรรทุกคนแก่ คนเจ็บ คนตายรวมถึงศพพ่อของผมด้วย ส่วนคนที่เดินได้ก็เดินไป แล้วพวกเราก็ลอยน้ำข้ามขุมเหมืองไปอีกฟากหนึ่ง "กว่าจะถึงหายใจแทบไม่ทัน" พี่โชคว่า เมื่อข้ามมาถึงทำแปลหามศพคนแก่ ทั้งเดินทั้งวิ่งเพื่อให้ออกจากพื้นที่ให้เร็วที่สุด แล้วผมมาเจอกับรถพี่ชายที่ตอนเกิดคลื่นแกไม่ได้อยู่บ้านเพราะแกออกไปซื้อของเพื่อมาขายที่ร้านก็เลยโชคดีไป แล้วเราก็รีบขึ้นรถเพื่อออกข้างนอกแล้วพบกับท่านนายอำเภอที่หน้าวัดน้ำเค็ม ผมเลยรายงานต่อท่านแบบรีบๆ แล้วจึงรีบออกจากน้ำเค็ม

มาถึงหน้าโรงเรียนตะกั่วป่าเสนานุกูล กำลังจะเข้าโรงพยาบาล มีคนวิ่งกันเต็มถนนรถวิ่งไม่ได้ พวกเราถามว่าเกิดอะไรขึ้นเขาบอกว่า **"แก๊สในโรงพยาบาลรั่ว"** เราเลยหลบเข้าไปอยู่ในโรงเรียนแทน แล้วมีคนเอาน้ำดื่มมาให้

สักพักก็มีคนเอาข้าวมาให้อีก เราอยู่ที่นั่นประมาณชั่วโมงกว่า แล้วจึงย้ายไปอยู่ที่วิทยาลัยการอาชีพตะกั่วป่า



ผช.สมพงศ์ พลับทอง คอยต้อนรับอย่างดี คอยหุงข้าว หาน้ำให้ดื่ม หาที่พักให้นอนแล้วดูแลทุกคนที่หนีไปอยู่ที่นั่นอย่างดี พวกเราทุกคนซาบซึ้งในน้ำใจของท่านเป็นอย่างดีและจะไม่มีวันลืมท่านเลย แล้วท่านยังบริการให้พวกเราทุกอย่างในยามพวกเราต้องการ

คืนนั้นผมส่งศพคุณพ่อไปนครศรีฯ แล้วพวกเราก็ไปอยู่ที่หน้าอำเภอซึ่งมีหน่วยงานช่วยเหลือมากมายจนไม่น่าเชื่อ จึงเกิดความสับสนขึ้นมาอีกเมื่อข่าวออกมาว่า น้ำท่วมถึงหน้าโรงพยาบาล แค่นั้นทุกคนวิ่งกันโกลาหลไปหมด รถทุกคัน ซึ่งมีผู้คนแออัดยัดเยียดก็มุ่งหน้าขึ้นเขา แล้วเราก็มาถึงควนปักไม่มีที่จอดรถเลย เราก็เดินทางต่อไปที่วิทยาลัยการอาชีพอีกครั้งแล้วนอนที่นั่นเลย คืนนั้นผมนอนไม่หลับเลยเพราะสับสนว่าจะจัดการอย่างไรกับตัวเองและครอบครัว ศพคุณพ่อเดินทางไปนครศรีฯ แล้ว แต่ยังไม่รู้จะทำอย่างไรต่อไป สับสน วุ่นวาย คิดอะไรไม่ออก พรุ่งนี้จะเอาอย่างไร

เช้าวันที่ 27 ธค. 2547 นั่งดื่มกาแฟกันที่หน้าบ้าน ทุกคนกำลังคิดว่าจะเอาอย่างไรต่อสำหรับเรื่องที่เกิดขึ้น และศพคุณพ่อ ทุกคนสรุปว่าให้คุณอาจัดการเตรียมงานศพก่อน อีก 3 วันพวกเราถึงจะตามไปวางแผนต่อว่าจะเอาอย่างไร ผมคิดหนักกว่าทุกคน เพราะนอกจากเรื่องส่วนตัวแล้ว ไหนจะเรื่องชาวบ้านจะเอาอย่างไร ทุกคนกำลังขวัญเสียและไม่มีที่พึ่ง ผมจำเป็นต้องบอกให้พี่น้องของผมทราบไว้ก่อนว่า "ผมยังไปไม่ได้ก่อน หากใครจัดการธุระเสร็จให้เดินทางก่อนเพราะเป็นห่วงชาวบ้าน" ผมโทรศัพท์บอกพ่อตาเอารถมาให้ยืมใช้ก่อนเพราะมีความจำเป็น (ที่บ้านรถจมน้ำเสียหาย ๔ คัน) ท่านก็เดินทางมาทันที

พวกเราทั้งหมดเดินทางเข้าหมู่บ้านน้ำเค็มอีกครั้ง เพื่อค้นหาศพญาติ พวกเราเริ่มการค้นหาทุกอย่างที่เป็นของพวกเรา ผมและบอยไปหาโต๊ะทำงานของพี่นวยซึ่งมีเงินอยู่ประมาณแปดหมื่นบาท เพราะเย็นวันศุกร์เราขายยางพารามาเอาเงินเข้าธนาคารไม่ทัน แล้วก็เจอ บอยเริ่มงัดโต๊ะซึ่งมีซากปรักหักพังทับอยู่เต็มไปหมดบอยกำลังงัดโต๊ะอยู่ ผมเหลือบไปเห็นศพเด็กทุกคนตกใจ แล้วเราจึงช่วยกันรื้อไม้เพื่อนำศพเด็กออก ชื่อโบ๊ท อายุ 3 ขวบ หลานคุณวิมล ทองแท้ แล้วเราก็อุ้มศพเด็กไปให้แม่ แม่ร้องไห้จนเป็นลมไป ปู่เขาอุ้มไปขึ้นรถ ผมกับบอยกลับไปรื้อไม้ต่อไม่ถึง 5 นาทีมีคนตะโกนเสียงดังว่าคลื่นมาอีก พี่น้องคนอื่นทิ้งศพ ผมทิ้งเงินออกวิ่งหนีทันทีไปถึงรถมีคนเอาศพขึ้นรถสามศพ เราีรีบออกรถไปอยู่หน้าอำเภอ วันนี้เงินก็ไม่ได้และยังไม่กล้าเข้าไปอีก

ชาวบ้านที่หน้าอำเภอเริ่มด่าทอผมต่างๆ นานา ว่าไม่ดูแล ไม่รับผิดชอบความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ผู้หญิงคนหนึ่งชื่อตุ้มบอกว่า "มึงเป็นอบต.ทำไมไม่ดูแลชาวบ้านให้ดี" ผมบอกว่า "ขอโทษผมไม่สามารถช่วยใครได้ในตอนนี้" แล้วผมก็เดินกลับ

ผมเข้าน้ำเค็มอีกรอบในตอนเย็นเมื่อไปถึงต้องเสียใจเพราะโต๊ะทำงานพังเสียแล้ว ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยเงินพี่นวยแปดหมื่น ผมรีบขึ้นไปบนบ้านชั้นสองของคุณพ่อเพื่อไปดูที่หัวเตียงพบว่าถูกงัดหมดเลย พระเครื่อง เงินสดอีกสามหมื่นบาท ไม่มีอะไรเหลือนอกจากซากศพเต็มไปหมดเพราะยังไม่มีหน่วยงานไหนเข้ามาค้นหา นอกจากโจรและชาวบ้านที่ค้นหาศพญาติทุกคนเดินแบบไม่มีจุดหมาย มีแต่คราบน้ำตาทุกคนพยายามช่วยกันหา ศพลูก ศพหลาน ศพญาติ พอใกล้ค่ำเราเริ่มทยอยออกจากพื้นที่กลับไปนอนหน้าอำเภอ นอนไม่หลับเลย ทุกคนนั่งกันอยู่ทั้งคืน

วันนี้เองผมเริ่มคิดแล้วว่าหากปล่อยชาวบ้านไว้อย่างนี้คงเกิดความสับสน และทะเลาะกันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะคนอยู่ที่หน้าอำเภอไม่ต่ำกว่าหมื่นคนมีปะปนกันหมด ทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติ แรงงานต่างด้าว ทุกคนแย่งกันรับของแจก ทั้งข้าว น้ำ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มรวมถึงคนในละแวกใกล้เคียงที่ไม่ประสบภัยมาเข้าแถวกับเขาด้วย ทุกคนแย่งกันเพื่อความอยู่รอดเพราะที่





มาอยู่ไม่มีอะไรติดตัวกันมาเลย บางคนเสื้อกางเกงก็ไม่มี ผมเข้าใจสภาพดี และเริ่มคิดได้ว่าหากเราท้อแท้ไม่มีกำลังใจคงจะทำอะไรไม่ได้เลย มองดูแล้วสบายใจขึ้นเมื่อถามไถ่ดูบางบ้านคนตายเป็นสิบคน เมื่อเทียบกับบ้านผมแล้วห่างกันมาก ผมคิดแล้วว่าพรุ่งนี้ต้องทำอะไรสักอย่างแล้ว

น้ำเค็มที่เป็นอยู่

รวมพลัง รวมคน ลุกขึ้นสู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ตั้งศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม

วันที่ 28 ธค. 2547 วันที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ผมเดินทางไปที่ อบต.บางม่วง ตั้งแต่เช้าเพื่อรับของบริจาคและหาวิธีแก้ปัญหา ปรึกษาท่านนายก ท่านว่าไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรเพราะว่างบรายจ่ายประจำปียังไม่ผ่านสภา ผมก็คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไร เลยช่วยรับบริจาคของที่หลั่งไหลมาทั่วสารทิศ มีชาวบ้านอาสาช่วยกันลงของจากรถสิบล้อ หกล้อ รถกระบะ ที่เข้าแถวกันมาแบบยาวเหยียดเหมือนรถไฟ ผมเดินไปหาเด็กหนุ่มคนหนึ่งชื่อโทน "โทนทำไปเถอะถึงใครไม่เห็นแต่พี่เห็น" โทนเอามือปาดเหงื่อทีหนึ่งหันมองหน้าผมแบบมีกำลังใจ แล้วกุลีกุจอขนของลงจากรถต่อไปแต่ไม่มีความหวังว่าจะหมดเลย คนช่วยก็น้อยเหลือเกินเมื่อเทียบกับของที่บริจาค

เวลา 14.28 น. ของวันที่ 31 ธันวาคม 2547 มีผู้ชายผมยาวใส่แว่นตาแต่งตัวแบบชาวบ้านพร้อมทั้งมีผ้าขาวม้าพันคอหนึ่งคน ผู้ชายอีกสองคนแต่งตัวดีหน่อย และผู้หญิงผมซอยแต่งตัวธรรมดาอีกคนเดินเข้ามาหาแล้วถามว่าใช่สมาชิก อบต. หรือไม่ ผมว่า "ใช่" เขาเลยชวนไปนั่งคุยที่ด้านหลัง เรานั่งคุยกันบนพื้นดินแล้วจึงมีสมาชิก อบต.อีกคนพร้อมทั้งนายก อบต.มาร่วมสมทบ เราเริ่มลงรายละเอียดว่าจะเอาอย่างไรแล้วท่านนายกก็ลุกขึ้นไปบอกให้ผมจัดการไปเลย ตอนนี้ผมรู้แล้วว่าเขาเหล่านั้นเป็นใครชื่ออะไรบ้างมี พี่นงค์ นักพัฒนาอาวุโส พี่ด้วง จากมูลนิธิชุมชนไท พี่ทวย จาก พอช.ภาคใต้ พี่เล็กจากบ้านมั่นคง (นั่งอยู่สักพักขอตัวไปเก็บศพ) อีกคนมาจากการเคหะแห่งชาติ

พี่นงค์ถามว่า "จะเอาอย่างไรกับเรื่องที่เกิดขึ้น" ผมว่าทำอย่างไรก็ได้ที่สามารถรวมคนอยู่ที่เดียวกันได้ ที่จะทำให้ชาวบ้านได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่และตรงกับตัวบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อน

พี่ด้วงถาม "จะทำอย่างไรถึงจะรวมคนได้" ผมตอบเลยว่าต้องมีที่ที่สามารถให้คนอยู่ได้อย่างน้อย 2,000 คนและ



มีห้องน้ำ ห้องส้วม มีที่นอนที่หลบแดดหลบฝนได้ ใกล้สถานที่ราชการ

พี่นงค์ถามว่า *"ไมตรีจะชวนคนมาได้แน่นะ"* ผมตอบด้วยความมั่นใจว่าได้แน่นอน แล้วเราก็แยกย้ายกันทำตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ ผมไปที่หน้าอำเภออีกครั้งแล้วลองถามชาวบ้านว่าจะรวมคนไปอยู่ด้วยกันจะว่าอย่างไร หลายคนบอกว่ารวมกันแน่นอน

ผมขึ้นไปบนอำเภอเพื่อพบท่านนายอำเภอแล้วคุยกับท่านเพื่อขอใช้สถานที่กระทรวงอุตสาหกรรมกรมการขุดเจาะเหมืองแร่ ท่านว่า "สถานที่ราชการชาวบ้านกำลังเดือดร้อนยึดได้หมด" ผมเลยกลับมาบางม่วงตอนเย็นอีกครั้ง มาถึงผมดีใจมากที่มาเห็นโถส้วม สังกะสีและไม้ ได้ข่าวว่าพี่ด้วงกับพี่ทวยเป็นคนไปสั่งของจากร้าน โดยผู้ใหญ่กุ่ยพาไปเคาะหลังร้านเพราะเป็นวันหยุดปีใหม่ พี่เล็กถูกโทรตามให้มาเป็นคนจัดการเรื่องการปรับพื้นที่โดยจ้างรถแม็คโครที่มีอยู่แถวนั้น

เราเริ่มวางแผนขั้นต่อไปคือเรื่องเต็นท์ และคนทำห้องน้ำ เราเริ่มสั่งซื้อเต็นท์จากทุกที่ที่มีขายแล้วเริ่มลำเลียงลงมาในพื้นที่บางม่วง คืนนี้ผมกลับไปนอนที่วิทยาลัยการอาชีพอีกครั้ง

1 มกราคม 2548 ผมมาที่บางม่วงแต่เช้ามาถึงเห็นสิ่งที่เปลี่ยนไปคือเริ่มมีการสร้างห้องน้ำ ห้องส้วม เราเริ่มทุกอย่างพร้อมกันมีการกางเต็นท์ โดยมีการออกแบบผังการวางระบบทุกอย่างเพื่อป้องกันเรื่องปัญหาระบบน้ำเสีย สุขอนามัย แล้วผมก็ไปชวนชาวบ้านที่หน้าอำเภอให้มาอยู่ที่ศูนย์ คนที่เริ่มมาชุดแรกคือชุดมอแกลนที่หนีไปอยู่บนเขาศก และมีชาวบ้านชุดของปานหรือซอยตกปูมาเป็นชุดที่ 2 แต่ชุดนี้มาแปลกพอมาถึงก็จัดการกางเต็นท์เพื่อให้ได้อาศัยนอนในคืนนี้ก่อน ผมเริ่มไปติดต่อชาวบ้านที่หน้าอำเภออีกรอบคราวนี้ชาวบ้านเริ่มถามว่ามีที่นอนหรือเปล่า มีห้องน้ำห้องส้วมหรือเปล่า ผมโทรบอกให้รถทหารไปรับคนที่หน้าอำเภอ คำตอบที่ได้รับคือต้องขออนุมัติไปที่ส่วนกลางก่อน เราเลยเช่ารถ 6 ล้อเพื่อไปขนคนกลับมาที่ศูนย์เพราะเรารออะไรไม่ได้นานจึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน คนที่ย้ายมากลุ่มแรกคือกลุ่มคนซอยตกปูโดยการนำของ "ปาน" ปานมาถึงก็ส่งเสียงดังเอะอะสั่งการให้ชาวบ้านกางเต็นท์ทุกคนช่วยกันกุลีกุจอ



การรวมคนมาอยู่ที่ศูนย์พิงพักชั่วคราวที่กรมทรัพย์ ติดอบต. บางม่วง เป็นเรื่องยากมากพอสมควร เพราะว่าชาวบ้านไม่มีความเชื่อมั่นว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่มาแจกเงินและสิ่งของ หรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ผมกับปานพยายามเกลี้ยกล่อมชาวบ้านและหน่วยงานที่มาช่วยเหลือรวมถึงกับการประสานกับอำเภอจนสำเร็จ แล้วคนก็ทยอยมาอยู่ที่ศูนย์พักชั่วคราวมากขึ้น โดยครั้งแรก พอช. สั่งเต็นท์สนามมา ๕๐๐ หลังแต่ไม่เพียงพอให้คนอยู่ ต้องใช้เต็นท์ใหญ่กางอีกประมาณ ๑๐๐ หลัง รวมคนประมาณ ๓,๐๐๐-๓,๕๐๐ คน



มีคนอยู่มาก เราเลยจัดกระบวนการบริหารศูนย์พักชั่วคราว โดยแบ่งเป็นแถวๆ ละ ๑๐ หลังและโซน โดยมีหัวหน้าแถวและหัวหน้าโซนมากถึง ๖๐ คน เราเริ่มแบ่งฝ่ายกันรับผิดชอบดูแลศูนย์พักชั่วคราวเป็น ฝ่ายรับบริจาคของ ฝ่ายรับบริจาคเงิน ฝ่ายอาหาร ฝ่ายความปลอดภัย ฝ่ายที่พัก ฝ่ายประสานสถานที่ ฝ่ายบ้านพักชั่วคราว

มีคนเข้ามาบริจาคเงินและสิ่งของมากมายในช่วงแรก คณะทำงานประสานงานนั่งมองแล้ว จึงนำมาปรึกษาหารือกันว่าจะเอาอย่างไร คิดอยู่นาน ในขณะเดียวกัน พวกเราก็จะพยายามประชุมชาวบ้านอยู่หลายคืน จนในที่สุดก็เริ่มการประชุมชาวบ้านได้ ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๘ (แต่ตัวผมเองไม่อยู่ไปทำงานศพคุณพ่อที่นครศรีฯ

ผมกลับมาวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๘ มาถึงเข้าร่วมประชุมเวลา ๑๙.๐๐ น. คนมาประชุมมากมาย ปัญหาก็เยอะแยะ เรานำปัญหาของพี่น้องขึ้นกระดานเพื่อแก้เป็นข้อๆ แล้วมีข้อหนึ่งที่ผมจำไม่มีลืมจนทุกวันนี้ คือ ที่ประชุมมีมติห้ามดื่มเหล้าในศูนย์พักชั่วคราว แต่มีเด็กหนุ่มคนหนึ่งลุกขึ้นมาถามว่า "ถ้าเป็นคุณแคยมีคนอยู่ในบ้าน ๕ คน แล้วขณะนี้เหลืออยู่ ๑ คน คุณจะหลับลงได้อย่างไร ที่ประชุมเงียบ ไม่มีความเห็นเพราะถ้าเป็นเราจะทำใจได้อย่างไร แล้วทุกปัญหาก็ทยอยแก้ไขไปได้ในที่ประชุมของทุกคืน ตั้งแต่วันที่กลับจากงานศพ ไม่มีเวลาเป็นของตัวเองเลยสักนาทีเดียว แม้กระทั่งทานข้าวต้องแอบริมป่า อาบน้ำต้องรอคิวใช้เวลา 2-3 ชั่วโมง จนที่บ้านสงสัยและเป็นห่วง

หกโมงเย็นของวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๘ ตอนประชุมคณะกรรมการ ที่ประชุมเริ่มเห็นถึงเงินบริจาคแบบปัจเจกบุคคลแล้วว่า ไม่สามารถอยู่อย่างยั่งยืนได้เลย จึงคิดที่จะตั้งกองทุนหมุนเวียน โดยเริ่มจากกลุ่มแรกคือกลุ่มสภากาแฟ โดยการลงทุนร่วมกันคนละ ๑๐๐ บาท ได้ ๓๐ หุ้น รวมเป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท เราจึงเปิดเป็นสภากาแฟชุมชนสายสัมพันธ์ และขณะเดียวกันก็เริ่มกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังด้วย โดยได้งบสนับสนุนครั้งแรกจาก พอช. เริ่มสมาชิกที่ ๒๑ คน ทุกคนยินดีที่จะเลี้ยงปลาในกระชังและยินดีคืนเงินกลับให้กับกองทุนหมุนเวียน ๕๐ % เป็นเงินหมุนเวียนในกลุ่ม ๕๐ % เมื่อมีกลุ่มแรกก็มีกลุ่มที่ ๒,๓,๔,..... ต่อไป

กลุ่มที่เป็นจุดเด่นอีกกลุ่ม คือ กลุ่มเรือหัวโทงสึนามิ คือกลุ่มชาวประมงที่ต้องการเรือประมงจริงๆ ที่ไม่คิดที่จะรอรับของฟรี ก็ร่วมกันต่อเรือหัวโทงขึ้นมาใหม่ เพื่อทดแทนเรือลำเดิมที่เสียหายไปกับสึนามิและแล้วอู่ต่อเรือก็เกิดขึ้นที่ศูนย์พักพิงชั่วคราวในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ชาวบ้านหลายคนช่วยกันสร้างอู่ต่อเรือ แล้วการดำเนินการอู่ต่อเรือก็เคลื่อนไปตามกระบวนการกองทุนหมุนเวียน แล้วกลุ่มอาชีพก็เกิดขึ้นอีกหลายกลุ่ม ทุกกลุ่มได้ใช้กระบวนการกองทุนหมุนเวียนหมด

ทำไมถึงทำแบบนั้น เพราะพวกเรานั่งมองเงินบริจาค



ที่แจกให้กับชาวบ้านวันละ ๕๐๐-๑,๐๐๐ บาทต่อครอบครัว แต่ก็ไม่ทำให้ชาวบ้านรู้สึกพอกับเงินบริจาคเลย แล้วเราก็คิดว่าจะทำอย่างไรให้เงินบริจาคอยู่นานที่สุด

๑๐๐ วันสึนามิ เป็นวันที่เปิดธนาคารชุมชนบ้านน้ำเค็ม (วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๔๘) ธนาคารชุมชนเป็นกระบวนการจัดระบบการเงินเพื่อให้มีระบบการบริหารจัดการที่มีรูปแบบและถูกต้องตามหลักการบริหารการเงิน เกิดขึ้นจากกลุ่มอาชีพหลายๆ กลุ่ม รวมกันขึ้นมา ทำออมทรัพย์กลุ่มอาชีพทุกกลุ่ม ทำให้มีเงินออมจำนวนมาก แต่ไม่มีระบบจัดการ จึงรวมตัวกันก่อตั้งธนาคารชุมชนบ้านเค็ม

เครือข่ายฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยอันดามัน (เครือข่ายชาวบ้าน)

เกิดเครือข่ายขึ้นมาได้อย่างไร เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2548 ได้มีการนัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในเดือนที่ผ่านมา แล้วเราก็รู้ว่ามีพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือเลย เช่นบ้านในไร่ ซึ่งอยู่ด้านในห่างจากถนนใหญ่เข้าไปประมาณ 5 กม.ชาวบ้านยังไม่มีเสื้อ ไม่มีผ้าห่ม ไม่มีนมให้เด็ก ไม่มีมุ้ง ไม่มีข้าวสาร และอีกหลายชุมชน แล้วข้อสรุปของที่ประชุม (โดยมีชุมชนที่เข้าร่วมทั้งหมด 18 ชุมชน) กลายเป็นข้อเสนอต่อรัฐบาลเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน 18 ข้อ ในที่ประชุมยังมีข้อเสนอให้ทุกพื้นที่ช่วยกันบริจาคของบริจาคที่ได้รับมาต่อไปยังชุมชนอื่น เป็นเรื่องใหม่ที่ส่งสัญญาณว่าพวกเราจะดูแลซึ่งกันและกัน

เมื่อกลับเข้าที่พักแล้วนำมาเสนอในที่ประชุมทุกคนช่วยกันบริจาคของ ที่รับบริจาคมาต่อไปยังชุมชนอื่น รวมถึงยังมีอาสาสมัครจากลูกน้ำเค็ม กระจายกันไปเพื่อช่วยสร้างบ้านพักชั่วคราวให้กับพี่น้องเครือข่าย หลายชุมชน หลายคนเต็มใจ



ที่จะไปช่วยเพื่อน

หลังจากครั้งแรกของการประชุมในนามเครือข่ายพวกเราก็ประชุมกันทุกเดือน และยังมีสมาชิกชุมชนเพิ่มมากขึ้นการประชุมแต่ละครั้งจะมีข้อสรุปเสนอต่อส่วนนโยบาย

ส่วนนโยบายของรัฐรับข้อเสนอของชาวบ้านที่เสนอในนามเครือข่าย และยังรับฟังเกือบทุกครั้ง แต่ช่วยได้แค่ไหนยังไม่รู้

ท่านรองนายกรัฐมนตรี พลเอกเชาวลิต ยงใจยุทธ เดินทางมารับข้อเสนอของชาวบ้านที่ศูนย์บางม่วงในครั้งแรกทุกคนตื่นเต้นมากที่ได้พบและพูดคุยกับท่าน ท่านใจดีมาก ท่าน







รับปากและยืนยันว่าชาวบ้านมีสิทธิ์ที่จะอยู่ในที่ดินเดิมได้ ทุกคนดีใจมาก หลังจากท่านเดินทางกลับชาวบ้านที่มีปัญหาที่ดินก็กลับเข้าไปสร้างบ้านในที่ดินเดิมของตัวเอง

การเชื่อมโยงเครือข่ายทำกันมาอย่างต่อเนื่อง เรารู้ว่าพี่น้องเรามีปัญหามากมายเช่นปัญหาที่ดิน ปัญหาชีวิตพันธุ์ (คนไทยพลัดถิ่น) ทั้งเครือข่ายมีพื้นที่ที่มีปัญหาที่ดินประมาณ 30 ชุมชน มีทั้งที่ดินของรัฐ ป่าชายเลน อุทยาน ป่าสงวน ซึ่งความเป็นจริงชุมชนอยู่กันมาไม่ต่ำกว่า 20–100 ปี จากผู้บุกเบิกกลายเป็นผู้บุกรุก แล้วสังคมจะแก้ปัญหาความยากจนให้หมดไปจากประเทศได้อย่างไร ในเมื่อพี่น้องยังไม่มีบ้านและที่ดินเป็น



ของตัวเอง หรืออีกนัยหนึ่งคือ ไม่มีที่อยู่อาศัยไม่มีบ้าน ที่ดิน อีกประเภทหนึ่งคือ ที่ดินของเอกชน เช่น ที่ในไร่ ทับตะวัน แหลมป้อม พี่น้องอยู่กันมาไม่รู้เท่าไร แต่กลับมีโฉนดที่ดินมาพร้อมสึนามิ และขับไล่ชาวบ้านให้ออกจากพื้นที่รวมถึงมีการข่มขู่คุกคาม ทำทุกอย่างให้ชาวบ้านรู้ถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปัญหาอีกข้อหนึ่งคือพี่น้องไทยพลัดถิ่น ซึ่งในพื้นที่ประสบภัยทั้งหมดคนเหล่านี้ ไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้เลย เพราะรัฐจะดูจากหลักฐานบัตรประชาชนทำให้คนเหล่านี้ได้รับความช่วยเหลือและฟื้นฟูอาชีพของตัวเอง และจะให้พี่น้องไทยพลัดถิ่นได้มีที่ยืนในสังคมและประเทศนี้อย่างมีศักดิ์ศรีเหมือนคนไทยคนอื่น

ไทยพลัดถิ่น คือ คนไทยที่เคยอยู่ในดินแดนประเทศไทยก่อนที่ไทยจะเสียดินแดน มริส ทวาย ให้กับพม่าสมัยสงคราม แล้วแบ่งเขตประเทศกันใหม่ เคนเหล่านี้เลยเป็นของแถมให้กับพม่า แต่เขาไม่ยอมและพม่าเองก็ไม่เอาของแถมเสียด้วย จะกลับประเทศก็ไม่ได้ พม่าก็ไม่เอา แล้วเขาเป็นคนประเทศไหนละ พี่น้องช่วยพิจารณาหน่อย เป็นความผิดของใคร เขาควรเป็นไทยตามต้นตระกูลของเขาหรือเปล่า

ท่านกลับมาอีกครั้งเพื่อมาเปิดบ้านทุ่งหว้าหลังจากผ่านไป 100 วันสึนามิ คราวนี้ท่านเข้ามาดูที่แหลมป้อมด้วย วันนี้เองเป็นครั้งหนึ่งในชีวิตที่ได้นั่งทานข้าวโต๊ะเดียวกับท่านรองนายก แล้วท่านก็ไปเปิดงานต่อที่ โรงเรียนตะกั่วป่าเสนานุกูล ซึ่งเป็นงานมหกรรมการฟื้นฟูของชาวบ้านทั้งหมด และนำข้อเสนอของชาวบ้านในนามเครือข่ายเสนอต่อนโยบาย งานนี้เป็นงานแรกที่แสดงพลังของพี่น้องเครือข่ายผู้ประสบภัยอันดามันได้มากถึง 1,500 คน และมีภาคส่วนราชการร่วมงานมากมาย

การทำงานเครือข่ายเพื่อร่วมกันแก้ปัญหากับพี่น้องผู้ประสบภัย และปัญหามากมายที่ไม่สามารถแก้ได้ จากชาวบ้าน



ทำให้มีการประสานงานกับกรรมมาธิการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์วุธิสภา เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาโดยจะนำเสนอเป็นข้อเสนอจากชาวบ้านผ่านกรรมมาธิการไปยังรัฐบาล การร่วมกันทำงานของชาวบ้านมากมายจนไปกระทบกระทั่งกับหน่วยงานในพื้นที่ ถูกกล่าวหา และข่มขู่เพราะการทำงานโดยไม่ได้มีหน้าที่โดยตรง ดังนั้น ทางกรรมมาธิการจึงมีการแต่งตั้งคณะทำงาน อนุกรรมมาธิการ ขึ้นมาหนึ่งชุดเพื่อช่วยดูแลเรื่องสึนามิโดยตรง ผมและพี่นงค์ เลยมีหน้าที่เป็นอนุกรรมมาธิการสึนามิ มีหน้าที่ติดตามประเมินและช่วยเหลือเรื่องสึนามิอย่างเต็มตัว

จากสภากาแฟชุมชนสายสัมพันธ์ถึงธนาคารชุมชน

หลังคลื่นยักษ์ บ้านในน้ำเค็มเหลืออยู่เพียง ๒๑๐ หลัง คนหายไปเท่าที่แจ้งนับและรวบรวมได้ราว ๖๐๐ ราย แต่คาดว่าน่าจะกว่า ๑,๐๐๐คน จากทะเบียนบ้านเดิมทั้งหมด ๔,๗๒๔ คน และอีกกว่า ๑,๕๐๐ คนที่ไม่มีทะเบียน

ชุมชนคนน้ำเค็มเดิมตั้งหนาแน่นอยู่ใน ๘ ย่านหลัก จากแหลมสน–แหลมป้อม, โพธิ์น้อย, หน้าตลาด, ทรายทอง, ท่าเรือจ้าง, องค์การ, ซอยโกผัด และสุพรรณ ที่ขณะนี้กระจัดกระจายไปอยู่ยังที่พำนักชั่วคราวทั้ง ๘ คือ อบต.บางม่วง (๓๐๐), บ้านเพื่อนพึ่งภาที่บางม่วง (๘๐), ออมสินบางม่วง (๑๓๐), วัดน้ำเค็ม (๘๐), อนามัยน้ำเค็ม (๕๐), โรงเรียนน้ำเค็ม (๑๐๐), บ้านเพื่อนพึ่งภาที่น้ำเค็ม (๑๒๐) และพรุเตียว (๑๘๕) และกำลังได้รับการเร่งรัดสร้างบ้านทรงกล่องให้ในที่ดินเดิมแบบดอกเห็ดบานตรงนั้นหลังตรงนี้หลังบนพื้นดินว่างที่ถูกไถเกรดชากบ้านออกจนหมดจด ท่ามกลาง ๒๑๐ บ้านเดิมที่หลงเหลืออยู่



ในภาวะที่ชาวน้ำเค็มต้องสูญเสียทุกอย่างในชีวิต สับสนอลหม่านไม่รู้จะประคองสติได้อย่างไร หนีเอาชีวิตรอด อุ้มลูกอุ้มหลาน พ่อ แม่ ย่า ยาย จูงกันวิ่งร้องไห้คร่ำครวญตลอดทาง แตกกระจัดกระจายไปพำนักยังที่ต่างๆ อย่างสุดชีวิตที่เขาสูงก่อนจะทยอยกลับกันมารวมตัวอยู่ตามที่พักพิงชั่วคราวต่างๆ เช่น อบต.บางม่วง, บ้านพึ่ง(ภา)ที่บางม่วง, ออมสินบางม่วง, วัดน้ำเค็ม, อนามัยน้ำเค็ม, โรงเรียนน้ำเค็ม และพรุเตียว

ที่ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย อบต.บางม่วง ที่หลากหลายหน่วยงานเข้าช่วยกันนั้น ได้ประสานสนับสนุนการตั้งคณะกรรมการดูแลผู้ประสบภัยจากฝ่ายชุมชนชาวบ้านเอง เปิดลงทะเบียนในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๘ จำนวน ๘๕๕ ครัวเรือน ๓,๔๕๐ คน เกือบทั้งหมดเป็นชาวน้ำเค็ม จากเดิมที่มีกันในน้ำเค็มกว่า ๑,๕๖๖ หลังคาเรือน อาศัยอยู่หนาแน่นใน ๘ ย่านหลัก จากแหลมสน–แหลมป้อม, โพธิ์น้อย, หน้าตลาด, ทรายทอง, ท่าเรือจ้าง, องค์การ, ซอยโกผัด และสุพรรณ และเมื่อคลื่นยักษ์ถล่ม บ้านน้ำเค็มเหลืออยู่เพียง ๒๑๐ หลัง คนหายไปกว่า ๖๐๐ ราย เรือประมง ๔๒๐ ลำ หายไปราว ๓๐๐ ลำ

ด้วยพื้นฐานที่หลากหลายของชาวน้ำเค็ม ทั้งไทย ทั้งพม่า เฉพาะไทยนั้น เดิมมีมาจากทั่วทุกภูมิภาค ส่วนใหญ่เป็นนคร พัทลุง ตรัง จนถึงประจวบ เพชร สุพรรณ ชลบุรี กระทั่งชุมแพ ขอนแก่น บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด พะเยา เชียงใหม่ นับได้กว่า





๓๐ จังหวัด ทยอยอพยพเข้ามาเรื่อยๆ สมัยที่ทำเหมืองแร่ ต่อมาช่วงหลังประกอบอาชีพประมงเป็นหลักและบริการที่ขยายตัวต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นแพปลา ร้านอาหาร จนกระทั่งสถานบันเทิงเริงรมย์ของคนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่หรือคนประมง ซึ่งผ่านบทเรียนความไม่สำเร็จเรื่องรวมกลุ่มชุมชนชาวน้ำเค็มเรื่อยมา ไม่ว่าทำอะไรก็ล้มหมด ทั้งกลุ่มประปา สหกรณ์ประมง กองทุนหมู่บ้าน หุ้นน้ำมัน

"การที่จะประสานช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นไปอย่างยากเย็นแสนเข็ญ ต้องพยายามจัดกระบวนการให้ชาวน้ำเค็มมาพูดคุยกัน จัดประชุมคนเป็นพันๆ คน ยิ่งในสภาพการณ์ขณะนั้นด้วยแล้ว ต่างก็มีเสียงระบายความทุกข์ร้อน ความคับข้องขัดใจ ทะเลาะเอะอะโวยวายใส่กัน เรียกร้องแย่งชิงความช่วยเหลือต่างๆ นานา เราจัดประชุมแล้วประชุมอีกเพื่อสร้างกระบวนการให้ชาวน้ำเค็มลุกขึ้นมาจัดการช่วยเหลือตนเองให้ได้ ทุกคืนที่ทำกันอย่างนั้นเป็นเดือนๆ ทีเดียว" ผมซึ่งเป็นสมาชิก อบต.บางม่วงจากน้ำเค็มก็ตกกระไดพลอยโจนลุกขึ้นทำบทบาทประสานชุมชนทั้งที่ตัวเองก็สูญเสียทั้งบ้านทั้งพ่อต่อหน้าต่อตาขณะกำลังอุ้มส่งแม่ขึ้นบันไดบ้านพี่สาวข้าง ๆ แล้วยืดพ่อข้างหลังไว้ไม่อยู่ถูกน้ำกระชากชีวิตที่ในบ้านนั้นเอง จนทุกวันนี้ตกฐานะประธานศูนย์ประสานงาน และผู้จัดการธนาคารชุมชนย้อนความ

" เราเริ่มกับกลุ่มสภากาแฟชุมชนสายสัมพันธ์ให้เป็นวงกาแฟประจำชุมชน ลงหุ้นคนละร้อย จากเริ่มแรก ๓๒ คน ตอนนี้เหลืออยู่ ๒๐ คน เอาไว้เป็นที่รวมคนนั่งคุย ตามด้วยกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มอาชีพจักสาน กลุ่มผ้าบาติก กลุ่มมาดอวน ให้พอได้มีอะไรทำ ไม่นั่งว่างคิดมาก กับยังพอมีรายได้เสริมเริ่มอาชีพได้ ทุกวันนี้มีกันทั้งหมด ๒๒ กลุ่ม ฐานทำงานยังอยู่ที่บางม่วง มีธนาคารชุมชนที่กรุงไทยมาตั้งระบบแล้วให้คอมพิวเตอร์ไว้ตัวนึง เงินสะสมฝากจากกลุ่มต่างๆ ได้ล้านกว่าบาท กับกำลังเริ่มฐานใหม่ในน้ำเค็มที่ชอยเชียงใหม่ เป็นอู่ซ่อมสร้างเรือกับอีกสารพัดที่เครือข่ายประสานเครือซิเมนต์ไทยกับโตโยต้ามาเริ่มไว้ ถึงวันนี้คิดว่าเราสามารถรวมคนได้แล้วสักร้อยละ ๕๐ ซึ่งก็พอใจแล้วเพราะอย่างไรเสียก็ทำได้ไม่ได้ทั้งหมด จากแต่ก่อนไม่เคยรวมกันได้เลย"

การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำของคนน้ำเค็มท่ามกลางสถานการณ์พิเศษเช่นนี้ไม่ง่ายนัก เพราะไม่เฉพาะแต่พี่น้องผู้ประสบภัยเท่านั้น ยังมีอีกนับร้อยหน่วยงานและองค์กรที่ป้วนเปี้ยนวนเวียนเข้ามาจะทำนั่นทำนี่ เอานั่นเอานี่ อย่างนั้นอย่างนี้ คณะกรรมการศูนย์ และฝ่ายต่างๆ ต้องจัดการตัวเองอย่างยิ่ง ทั้งฝ่ายรับบริจาค ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายสร้างบ้านพักชั่วคราว บ้านพักถาวร ฝ่ายข้อมูล ฝ่ายการเงิน ฯลฯ

ชาวบ้านมีประชุมกันทุกคืน แต่ละคืนจะมีการแก้ปัญหาร่วมกัน จัดระบบร่วมกัน มีทั้งประชุมวงเล็กหัวหน้าแถวและวงใหญ่สมาชิกทั้งหมด จนพี่นงค์เสียงแหบเสียงแห้ง พี่เล็กกับพี่ด้วงก็สลับกันมาช่วยดำเนินการประชุม ทำให้ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การมีส่วนร่วมคิด การเริ่มรวมตัวกันแบบนี้ได้ก่อตัวกันตั้งเป็นกลุ่มขึ้นมา ควบคู่กับกองทุนต่างๆ ทั้งกองทุนศูนย์ประสานงาน, กองทุนคนทำงาน, กองทุนชุมชน สนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ

โดยมีพันธมิตรที่ยังช่วยเหลือเกาะติดพื้นที่ได้แก่ มูลนิธิดวงประทีป, มูลนิธิสิกขาเอเชีย, มูลนิธิศุภนิมิตร, สหทัยมูลนิธิ,



แผนผังการจัดการชุมชนน้ำเค็ม

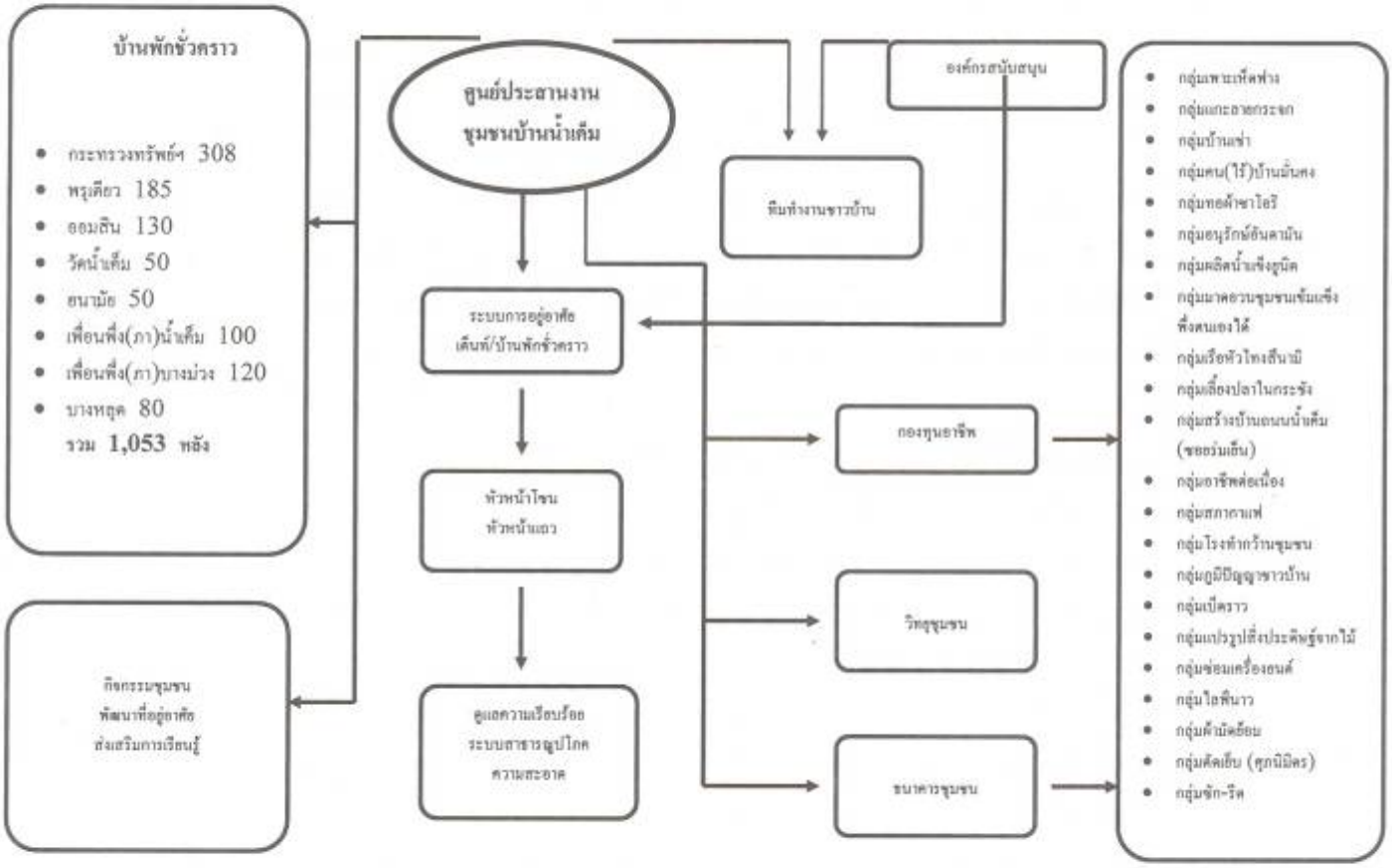



กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ, อนามัยแม่และเด็ก, คริสเตียน, พอช., เครือข่ายแผนชีวิตชุมชน เครือข่ายสลัม 4 ภาค ฯลฯ และองค์กรอื่นๆรวมแล้วประมาณ 50 องค์กร มีการประชุมกันระหว่างองค์กรต่างๆที่มาหนุนช่วยกันทุกเย็น เพื่อช่วยกันจัดบทบาทการช่วยเหลือชาวบ้านให้ราบรื่น มีพี่ทวย เป็นหลักสำคัญเพราะเป็นผู้อาวุโส พี่อุดมศรี น้องปาล์ม และเจ้าหน้าที่พอช.และอาสาสมัครสินามิอีกหลายคนก็ช่วยจัดการระบบข้อมูลสำรวจปัญหาชาวบ้าน และการหาเงินสนันสนุน

"หัวใจสำคัญของน้ำเค็ม คือ การที่จากเดิมเป็นดินแดนแห่งการหาและช่วงชิงประโยชน์ สมัยทำแร่ที่ตายกันไม่ต่ำกว่าเดือนละ ๕-๑๐ คน จนก่อนคลื่นมา ไม่เคยมีกระบวนการงานพัฒนาที่สำเร็จเลย ตั้งอะไร ทำอะไรล้มหมด คราวนี้ที่เสียหายมากกลับเกิดการพลิกผันขึ้นมาได้ พี่น้องน้ำเค็มเริ่มกันจากเรื่องเล็กๆ ที่พอทำได้โดยชาวบ้านแท้ๆ ไม่ได้คิดได้วางระบบอะไรหรอก จนทุกวันนี้ก็เดินโดยชาวบ้านทั้งนั้นแล้วค่อยก่อรูปเป็นระบบและโครงสร้าง ทางการ อบต.อำเภอหรืออะไรก็ตามต่างหากที่ไร้ระบบ มากันเป็นเรื่องๆ เป็นคราว ๆ ชาวบ้านนี่แหละที่เป็นคนมองภาพรวมแล้วประสานจัดวางให้เหมาะต่อชุมชน กระทรวงพัฒนให้ทำนี่ที่ตรงนี้ ศุภนิมิตเรื่องนั้นตรงนั่น เรียกได้เลยว่าคนน้ำเค็มทำเองทั้งหมด ถึงตอนนี้ได้กลุ่มได้ทีมทำงานของคนน้ำเค็มขึ้นมาน่าจะพากันพัฒนาชุมชนเขาต่อได้ ไม่ว่าจะเป็น ไมตรี ศักดา มนตรี ปานและอีกหลายคนก็ต้องรอดูกันต่อไป "จำนง จิตนิรันดร์ นักพัฒนาอาวุโสให้ความเห็น

"การสนับสนุนที่น้ำเค็มของพวกเราคือการสนับสนุนให้เขาร่วมกันฟื้นฟูชีวิตชุมชนของเขาเอง จากเรื่องต่างๆ จากมุมต่างๆ ของน้ำเค็ม ขณะนี้เกิดกลุ่ม เกิดกิจกรรม เกิดการคิดค้นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เฉพาะที่ผ่านทางเครือข่ายความร่วมมือของพวกเราก็หลายเรื่องมาก ถ้าว่าเป็นเงินก็หลายสิบล้านทีเดียว เอาว่าชุมชนชาวบ้านรวมกันคิดจะทำอะไร หากตรงปัญหา ชัดเจน กระบวนการดี มีความมั่นคงยั่งยืน พวกเราก็ร่วมพิจารณาหาทางสนับสนุนกัน" ภาคภูมิ วิธานดิรวัฒน์ เสริม

"ผมว่าธนาคารที่สำคัญที่สุดของชุมชนไม่เฉพาะที่น้ำเค็มดอก คือธนาคารที่สามารถรวมคนเข้าด้วยกันได้ ไม่ใช่เอาแต่รวมเงินของใครของมันเอามาฝากไว้เท่านั้นนะ อย่างน้ำเค็มนี่น่าสนใจ เริ่มจากรวมคน รวมกลุ่ม รวมเป็นกองทุน แล้วมาร่วมเป็นธนาคารชุมชนที่มากกว่าอาคารเก็บเงินหาดอกอย่างที่เขาทำๆ กัน น้ำเค็มอาจจะเป็นกรณีศึกษาธนาคารชุมชนต้นแบบก็ได้นะ"บัญชา พงษ์พานิช จากเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามันเปรยทีเล่นทีจริง

ธนาคารชุมชนบ้านน้ำเค็ม

ธนาคารชุมชนบ้านน้ำเค็มมีคณะกรรมการทั้งหมด ๒๗ คน โดยมี ผมเป็นผู้จัดการจากการเลือกของสมาชิก ธนาคารมีระบบ เงินฝากเงินออมกลุ่ม เงินออมสัจจะ และเงินออมทรัพย์ทั่วไป รวมถึงการปล่อยเงินกู้ให้กับกลุ่มอาชีพ และยังปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกออมสัจจะเป็นรายบุคคลเพื่อนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัวต่อไป

ยังดูแลเรื่องสวัสดิการชุมชน โดยดูแลสมาชิกตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และทุนการศึกษาเด็ก ตลอดจนการดูแลรวมถึงแรงงานต่างด้าวด้วย

ครั้งแรก คณะทำงานคิดร่วมกันว่า แรงงานต่างด้าวไม่มีคนดูแล หรือดูแลแล้วแต่ไม่ทั่วถึง แล้วไม่มีใครดูแลชุมชนได้นานเท่ากับชุมชนดูแลกันเอง เพราะฉะนั้นทางศูนย์ประสานงานจึงรวบรวมพม่าที่มีทะเบียนแล้วต่อบัตรให้ได้ ๑๒๕ คน และรวมกลุ่มแรงงานต่างด้าวให้ออมทรัพย์ และมีการฝากสัจจะออมทรัพย์ประจำเดือนและสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มให้ดำเนินการได้ให้เป็นประโยชน์กับชุมชน



ธนาคารชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นธนาคารที่เกิดจากการรวมคนเพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ จากกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มหนึ่งจนเกิดขึ้นมาหลายกลุ่มอาชีพ เราชาวบ้านไม่รู้จักวิธีการจัดการระบบการเงินให้มีระบบ และได้รู้จักกับพี่ตู่ ซึ่งเป็นอาสาสมัครลงมาช่วยชาวบ้านอยู่ ได้คุยกันหลายเรื่องพี่ตู่เลยแนะนำให้ตั้งเป็นธนาคาร ให้พี่แอนช่วยจัดระบบบัญชีการเงิน พร้อมทั้งซื้อคอมพิวเตอร์ให้ชุดหนึ่ง แล้วลงโปรแกรมการเงินให้เสร็จ รู้ตอนหลังว่าพี่ตู่เป็นผู้อำนวยการฝ่ายธนาคารชุมชน ของ บมจ. กรุงไทย และพี่แอนก็เป็นทีมงานพี่ตู่ด้วย

ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พวกเราสำรวจพบว่า มีบุคคลที่เช่าบ้านในน้ำเค็มอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานใดว่าจะช่วยเหลือ พวกเราเลยรวมกลุ่มคนเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วทำออมทรัพย์ เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือ จนสามารถหาหนทางออกได้ด้วยโครงการบ้านมั่นคงจาก พอช.

ปัจจุบันธนาคารฯ ปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกออมสัจจะรายบุคคล โครงการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนหรือคนกลุ่มคนที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ จนได้เริ่มการก่อสร้างแล้ว ๕๐ หลัง กลุ่มอาชีพก็ดำเนินการต่อไป ขณะนี้คนอยู่ในกระบวนการแล้วประมาณ ๕๐ % เพราะว่าเราไม่สามารถรวบรวมคนทั้งหมดให้เข้าใจกระบวนการชาวบ้านได้พร้อมกัน

กลุ่มปลากระชัง

จากความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ ทำให้สภาพจิตใจของผู้คนมีแต่ความย่ำแย่ หันไปแลทางไหนก็มีแต่ความว่างเปล่า มองไม่เห็นหนทางที่จะมีความหวังของอนาคต นั่งคิดแต่ว่าบ้านน้ำเค็มจะอยู่ไปทำไม บ้านก็ไม่มี เครื่องมือประกอบอาชีพก็ไม่มี ญาติพี่น้องก็ล้มหายตายจากไปมากมาย

ประมาณวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๘ เจ้าหน้าที่ของ พอช.เข้ามา แล้วก็เรียกผู้ที่เคยเลี้ยงปลามานั่งปรึกษากัน และถามว่าตอนนี้ใครพร้อมที่จะทำงานบ้าง โดยทาง พอช.จะเป็นผู้หาทุน จึงได้เกิดกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังขึ้นมา หาใช่ว่ามีทุนแล้วทำได้ ปัญหาอุปสรรคมีมากมายกว่าจะมาเป็นกลุ่มอย่างทุกวันนี้

การเลี้ยงปลาในกระชังมันเป็นรายได้ของอนาคต ต้องใช้เวลาเลี้ยงอย่างน้อย ๘ เดือน ทุกคนคิดว่ากว่าจะถึง ๘ เดือน ถ้าสึนามิมาอีกครั้งแล้วเราจะทำไปทำไม ก็เลยย้อนถามทุกคนว่าคุณคิดว่าถ้าทุกคนไม่ทำแล้วจะได้อะไร ในเมื่อคุณทำแล้วคลื่นมาอีกครั้ง เท่ากับเหมือนเดิม แต่ถ้าไม่มา การที่เราได้ทำกับไม่ทำตรงไหนจะดีกว่ากัน

แต่พอทุกคนทำงาน ทุกอย่างเปลี่ยนไป พอทุกคนมีงานทำสภาพจิตใจก็ดีขึ้น ความซึมเศร้าเริ่มหายไป

อู่ซ่อมสร้างเรือมาตรฐานที่บางม่วงและซอยเชียงใหม่

เรือประมงของชาวน้ำเค็มที่มีอยู่ราว ๔๒๐ ลำ เป็นเรือประมงเล็ก ๓๕๐ ลำ พังสิ้นเชิงหรือหายไปกว่า ๓๐๐ ลำ เป็นเรือจดทะเบียนเพียง ๘๐ ลำ ได้รับค่าชดเชยจากรัฐลำละ ๖ หมื่นบาท ส่วนที่เหลือต้องรออุทธรณ์ก็คาดว่าคงได้ราวๆ ๔ หมื่นบาท แต่เรือลำหนึ่งๆ ชาวน้ำเค็มส่วนมากที่ใช้กันขนาด ๒๕ กง ราคาที่สร้างใหม่รวมเครื่องราวแสนห้าหมื่นบาท แล้วจะทำอย่างไร

"ก็รอรับความช่วยเหลือจากผู้มีน้ำใจ แล้วพวกเขาจะช่วยพวกเราอย่างไร เขาจะรู้ได้อย่างไรว่าพวกเราถนัดที่จะใช้เรือแบบไหน แล้วจะไปแจกใคร อย่างไร ไม่ให้พวกเราขัดใจทะเลาะกันเองอีก" เป็นคำถามที่ทั้งผู้นำและชาวน้ำเค็ม ได้ขบคิดในวงสภากาแฟทุกเย็นหรือยามว่าง โดยปฏิบัติการช่วยเหลือเรื่องเรือก็เริ่มมีมาเรื่อยๆ มีฝรั่งมาตั้งหน่วยซ่อมเรือที่พอซ่อมได้ที่อู่ต่อเรือของบริษัท แล้วก็ศุภนิมิตมาสร้างเรือเล็กให้ที่โรงเรียน มีผู้นำเรือไม้รู้สร้างที่ไหนมาบริจาคและก็ยังมีผู้มา



สัญญาว่าจะ จะ จะให้อยู่เนืองๆ

"เรือที่บริจาคมา ก็ยินดีรับด้วยน้ำใจ แต่ขอแสดงความรู้สึกบ้างว่ามันใช้ไม่ได้จริงๆ บางคนรับมาแล้วต้องไปขายต่อก็เพราะใช้ยากไม่สะดวกไม่เหมาะสมต่างๆ นานา อยากจะได้เรือที่สามารถฝากชีวิตไว้อย่างมั่นใจขณะที่อยู่กลางทะเล"

"ผมไม่มีเรือหรอก แต่มีคนมาบังคับให้ผมรับเรือไว้ เพราะเขาอยากจะให้ ผมไม่รู้จะเอาไปทำไมเพราะไม่ใช้แน่ๆ แต่ก็ต้องรับ เพราะเขาบังคับให้"

อู่ซ่อมสร้างเรือของคนน้ำเค็มเริ่มขึ้นในที่พักพิง อบต.บางม่วงอย่างเอิกเกริก คือเป็นโรงใหญ่กลางชุมชนมีผู้คนขวักไขว่ เสียเลื่อย กบ ค้อน ขวาน ลั่นไปหมด การประกอบเข้าไม้แผ่นยาวงามทำกันอย่างที่เรียกว่าใครเห็นเป็นประทับใจ กลายเป็นจุดสนใจหลักและได้ขับเคลื่อนขยายเข้าสู่พื้นที่น้ำเค็มเมื่อคนน้ำเค็มคิดทำให้ครบวงจร คือทั้งอู่ซ่อมสร้างเรือ อู่ทำแท่น อู่ซ่อมเครื่อง โรงทำเครื่องกว้านอวน กระทั่งโรงทำวงกบบานหน้าต่างประตูบ้าน โดยเครือข่ายได้เข้าหนุนเสริมในเรื่องนี้เต็มที่ด้วยการหนุนเนื่องจากหลากหลายฝ่าย ทั้งเครือซิเมนต์ไทย โตโยต้า DOW CHEMICALS สถานทูตสอร์เวย์ JVC สมาคมบริษัทหลักทรัพย์และสภาธุรกิจตลาดทุนไทย ด้วยเงินทุนประมาณการขณะนี้ (มิถุนายน ๒๕๔๘) ที่ ๒๐ กว่าล้านบาท

"มาถึงขนาดนี้ได้ยังไง" ชลาลักษณ์ บุนนาค ที่ปรึกษาเครือข่ายจากเครือซิเมนต์ไทยปรารภกับคณะผู้บริหารจากเครือซิเมนต์ไทยเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘ หลังเห็นคนน้ำเค็มกำลังวุ่นอยู่กับนานากิจกรรมในอู่ที่ซอยเชียงใหม่เพราะอู่นี้เพิ่งเริ่มเมื่อกลางเดือนพฤษภานี่เองเมื่อคุณประมนต์ สุธีวงศ์ ประธานคณะกรรมการ บริษัทโตโยต้า ประเทศไทยนำคณะมา ด้วยเวลาเพียงเดือนเดียวด้วยพลังคนน้ำเค็ม ที่ว่างปลายซอยสองไร่ก็เต็มไปด้วยงานการฟื้นฟู ทั้งอู่ ทั้งโรง ทั้งคน ทั้งเครื่องมือขวักไขว่ไปหมด

ซอยตกปู : บ้านแบบไหน ปลอดภัยและสุขใจผู้อยู่

"วุ่นวายกันมากกับการสร้างบ้านใหม่ให้พวกเรา ตอนแรกบอกว่าห้ามสร้างหากไม่มีกรรมสิทธิ์ หากอันตรายอยู่ใกล้ชายน้ำ จะสร้างให้ใหม่ที่นั่นที่นี่ หลายที่ก็ไปไกลไม่รู้จะไปอยู่หรือทำกินกันอย่างไร คนประมงอย่างเราอยู่ไกลทะเลก็หมดท่า หลายท่านก็จะให้อย่างนั้นอย่างนี้ โอ๊ย ยิ่งถ้าไม่เอาที่สร้างให้หลังละแสน เอาได้เป็นเงินแค่สามหมื่น ไม่รู้คิดออกมายังไง สุดท้ายก็อย่างที่เห็นเป็นบ้านกล่องบ้าง บ้านกรงนกบ้าง แคบคับจนไม่รู้จะอยู่เข้าไปได้ไง ปูพื้นด้วยไม้กระดานอัดฝนตกใส่พอง อีกแห่งเอกชนสร้างปูพื้นแผ่นกระเบื้อง ฝรั่งมาติดป้ายตกลงมาทะลุพื้นลงมาแข้งขาหัก ส่วนเรื่องผังหนีภัยให้รอดคลื่นไม่เห็นทำอะไร ทหารกำลังลุยสร้างๆ ลงไปอย่างวางกล่องไม้ขีดใส่น้ำเค็มเป็นตรอกซอยแซกไปหมด แถมป้ายชื่อชุมชนใหม่ที่ไม่ใช่บ้านเราอีกแล้ว มันเหมือนบ้านเขายังไงไม่รู้" คือคำปรับทุกข์ของคนน้ำเค็มที่จำต้องรับบ้านหลายร้อยหลังที่หลายท่านตามมามอบหลังส่งเหล่าทหารหลายร้อยมาลุยสร้างให้

ในน้ำเค็มที่บ้านพังหายไปเป็นพันหลังนั้น มีบางพื้นที่ที่ชาวบ้านยังไม่ปลงใจรับบ้านผ่านทางการเพราะอยากได้บ้านตามที่จะอยู่ได้ไปนานๆ

"จะอยู่กันยังไง มีห้องเดียว ๔ คูณ ๘ หรือ ๖ คูณ ๖ เมตรกับหนึ่งห้องน้ำ เพียงพ่อแม่ลูกสองสามคนก็อยู่ยากแล้ว เขามีแค่ ๒ แบบ ใครเอาก็สร้างวางขวางที่ไปหมด จะต่อเสริมเติมใหม่ก็ยาก ไม่มีมาถามมาดูหรือปรึกษาพวกเราเลย"

"อย่างบ้านผมที่ซอยตกปูเป็นสะพานได้ฤนสูง เด็กๆ พอได้ตกปูไปโรงเรียนได้ เขาก็จะให้ไปอยู่ที่ข้างนอก นี่พี่จากสถาบัน ๔ ภาค กับเครือข่ายสถาปนิกชุมชนจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นมาคุย มาออกแบบบ้านตามที่พวกเราอยากอยู่พร้อมผังสะพานและบริเวณชุมชนตลอดซอยน่าอยู่มาก แต่งบประมาณแสนเดียวไม่พอ เพราะต้องทำทั้งสะพาน ทั้งฐาน



ราก ดีที่ทางเครือข่ายฯ เขาพอจัดสรรงบประมาณที่ทางสมาคมบริษัทหลักทรัพย์และสภาธุรกิจตลาดทุนไทยให้มาได้พอ เรากะว่าจะให้เป็นชุมชนต้นแบบไม่เฉพาะน้ำเค็ม เอาให้เห็นสักที่ที่ทำเป็นระบบบนความต้องการของเราเอง " ปาน – ปัญญา อนันทะกูล ที่เข้าร่วมงานในศูนย์ประสานงานชุมชนตั้งแต่ต้น บอกเล่า

"ผมว่าต้องอย่างนี้แหละ ตรงปากซอยเขาขายที่พอเครือข่ายตกลงเอาไว้ให้เป็นศูนย์ประสานของเครือข่ายและของคนน้ำเค็ม ผมก็เลยรีบเอาเงินสำรองของตนเองมัดจำไปก่อน เอาให้เป็นที่มั่นสักแห่งของชุมชนชาวบ้านและพวกเราที่ร่วมงานการฟื้นฟู" พี่รัตน์–วิรัต นนทอง ประธานกลุ่มประมงตัวอย่างขนาดกลางเสริม

"มีบ้านตกสำรวจการสร้างของทหารอยู่หลายหลังทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์ ความจริงที่ตกไปก็เพราะเขายังทำใจไม่ได้กับบ้านแบบนั้น ป้าก็เลยช่วยเชื่อมให้เครือข่ายเขา อย่างไต๋เผือกนี่น่าสงสาร แต่ก่อนเป็นไต๋มือหนึ่งของน้ำเค็ม พอตาบอด พวกเราก็ช่วยกันตามกำลัง แกทั้งดีทั้งน่าสงสาร นี่ก็ช่วยกันสร้างให้แกเสร็จแล้วสวยสะเด็ดเลยแหละ" ป้าหวีจากกลุ่มตัวอย่างประมงขนาดกลางเข้าผสม

เหล่านี้เป็นบางตัวอย่างการสร้างบ้านอีกแบบที่มุ่งตามใจผู้อยู่ เช่นเดียวกับอีกหลายบริเวณที่ชาวบ้านกำลังขมักเขม้นซ่อมสร้างกันเอง อย่างที่แหลมป้อมที่สามารถรวมตัวร่วมกันทั้งชุมชน ระดมเงินบริจาคหลากหลายฝ่ายมาสมทบสร้างบ้านกันได้หลายสิบหลัง กว้างขวางน่าอยู่กว่านัก เช่นเดียวกับที่อีกหลายๆ แห่ง เช่น นอกนา หาดทรายดำหน้านอก บางกล้วยนอก ปากเตรียม ทุ่งหว้า ทับตะวันและในไร่

กลุ่มคนไร้บ้าน

คนไร้บ้านเป็นอย่างไร ไร้บ้านจริงหรือ แล้วทำไมจึงไร้บ้าน ก็เห็นรัฐบาลสร้างบ้านให้ตั้งมากมาย แล้วทำไมจึงยังมีคนไร้บ้านอีก

ศักดิ์ดา พรรณ์รังษี เป็นคณะทำงานศูนย์ประสานงานแต่ไม่มีที่อยู่อาศัย เพราะเป็นคนที่เช่าบ้านอยู่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ดังนั้นเราเลยพยายามประสานกับหน่วยงานรัฐในช่วงแรกแต่ได้รับการปฏิเสธการช่วยเหลือเพราะว่าไม่มีนโยบายช่วยเหลือคนบ้านเช่า

พวกเราและศักดิ์ดาพยายามรวมคนเช่าบ้านทั้งหมดได้ 180 คน โดยวิธีการลงทะเบียน และออมทรัพย์ทุกคนและให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิดที่จะหาวิธีแก้ปัญหา ออมทรัพย์ได้ 2 เดือนก็มีคนลาออกประมาณ 100 คน ทำไมเขาถึงลาออก เพราะรัฐบาลเริ่มให้ความช่วยเหลือคนเช่าบ้านแล้วก็รัฐบาลสร้างบ้านถาวรที่อยู่นอกพื้นที่บ้านน้ำเค็มเป็นจำนวนมากประมาณ พัน หลังเห็นจะได้ ถ้าไม่ให้กลุ่มเช่าบ้านอยู่ ก็ไม่รู้ให้ใครอยู่ แต่ต้องเสียค่าเช่าที่ดินรายปี และเสียค่าเช่าบ้านรายเดือน แต่มีคนลาออกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

สมาชิกคนหนึ่งเล่าว่า "ไม่รู้จะได้สร้างหรือเปล่ากลุ่มบ้านเช่า รอมาตั้งหลายเดือนแล้ว" แล้ว สมาชิกก็ลดลงเรื่อยๆ เป็นการทำงานที่ยากลำบากหนักหนาที่จะให้คนเชื่อว่าจะสามารถหาเงินมาสร้างบ้านที่เป็นบ้านของตัวเองและที่ดินของตัวเองให้กับสมาชิกกลุ่มได้ทุกคน

ตาคม เป็นสมาชิกคนหนึ่งเข้ามาปรึกษากับผมว่าเมื่อไหร่จะได้สร้างบ้านเสียที รอมาตั้งนานแล้ว ผมถามตาคมว่า "ตาคมอายุเท่าไรแล้ว" ตาคมบอก "55 ปี" ถามว่าเคยมีบ้านหรือยังแกว่าเช่าบ้านเขามา 30 ปี ผมว่าตาคมรออีก 6 เดือนจะได้หรือเปล่าได้บ้านแน่นอนแต่ตาคมต้องทำเอง ตาคมน้ำตาร่วงแล้วขอโทษผม

จนได้รับคำตอบจากพี่จำนงค์ ว่าเราจะซื้อที่ดินเพื่อสร้างบ้านแล้ว ให้สมาชิกสืบว่าใครมีที่ดินขายบ้างและมีจำนวนพอที่จะสร้างบ้านให้กับสมาชิก แล้วคณะกรรมการกลุ่มก็แจ้งให้กับสมาชิกทราบว่ามีที่ดินขายไร่ละล้าน ที่ประชุมเลยขอให้สมาชิก



ไปดูที่ดินก่อนว่าพอใจหรือเปล่า สมาชิกพอใจในที่ดินแล้วกลุ่มแต่งตั้งกรรมการเจรจาต่อรอง ได้ไร่ละ เก้าแสน สมาชิกพอใจตกลงซื้อ โดยใช้เงินบริจาคของรัฐบาลเดนมาร์ก แต่เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของที่ดินและบ้าน สมาชิกเลยจ่ายค่าที่ดินสำหรับปลูกบ้านของตนเองโดยวิธีการผ่อนชำระกับกลุ่ม และกลุ่มผ่อนชำระกับ พอช. โดย พอช. สมับสนุนเรื่องงบสาธารณูปโภค และรัฐบาลเดนมาร์กสนับสนุนที่ส่วนกลาง โดยประสานผ่านมูลนิธิชุมชนไท มีสมาชิกคงเหลือ 50 คน กว่าจะเป็นรูปเป็นร่างเกือบเป็นลม

เมื่อมีกลุ่มที่ 1 ก็ต้องมีกลุ่มที่ 2 ตามมา แล้วจึงเกิดกลุ่มที่ 2 ก็คนกลุ่มนี้กระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไปหมดเราเลยใช้วิธีการเหมือนเดิม การมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยทั้งสองกลุ่มจะช่วยกันสร้างบ้านของตนเองจนเสร็จและช่วยกันและกัน การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยยากสุด เพราะเงินซื้อที่ดินหายาก แต่เงินสร้างบ้านหาง่ายกว่า ขณะนี้กลุ่มบ้านเช่ากลุ่มที่ 1 เริ่มดำเนินการสร้างบ้านไปแล้ว และกลุ่ม 2 ก็ซื้อที่ดินแล้ว ทั้งสองกลุ่มรวมกันจดทะเบียนจัดตั้งสหกรณ์ ชื่อว่า **สหกรณ์เคหสถานบ้านน้ำเค็มพัฒนา** จำกัด สมาชิกทั้งหมดจะต้องช่วยกันสร้างบ้านของตัวเองทุกคน และผ่อนค่าที่ดินของตนเอง จะทำให้บ้านที่สร้างเสร็จมีค่ามากกว่าคำว่าบ้าน เพราะจะมีชุมชนที่เข้มแข็งเกิดขึ้นจากความเห็นอกเห็นใจกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดไป

จากกลุ่มตัวอย่างประมงขนาดกลาง สู่การช่วยเหลือกันในชุมชน

วิรัตน์ นนทอง ในนามกลุ่มตัวอย่างประมงขนาดกลาง เล่าว่า กลุ่มนี้ได้จัดตั้งขึ้นมาเพราะผู้ประสบภัยทั้งหลาย ต่างคนต่างไม่มีทางเลือกที่จะดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างไร เลยปรึกษากับทางราชการ มูลนิธิต่างๆ หลายฝ่ายที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือให้อุปการะในตอนนั้น พวกผมในนามชาวประมงขนาดกลางที่ได้ทำอาชีพประมงมานานเป็น ๑๐ ปี พวกเราเสียหายกันเยอะ คนมีมากก็เสียหานมาก คนมาน้อยก็เสียหายน้อยเป็นธรรมดา พวกผมก็มีความคิดที่จะหาวิธีไหนให้ใครช่วยเหลือ มีแนวทางไหนบ้าง เลยคิดว่าถ้าเขามีประชุมที่ไหนเราก็ต้องไป ใครมาช่วยเหลือเราก็ต้องพูดคุย ปรึกษาหารือกับเขา ว่าจะหาทางช่วยเหลือจากกรมประมง จากส่วนไหนที่จะมาช่วยเหลือเราได้

ตอนนั้นโอกาสดีที่ทาง SAN (Save Andaman network) ได้ลงมาดูแลและช่วยเหลือแก่ชาวประมงและพี่น้องชาวน้ำเค็มทุก ๆ คน และได้ไปประชุมนั่งคุยกับเจ้าหน้าที่ SAN เขาบอกว่าสามารถช่วยเหลือได้ในด้านส่วนรวมและประมงทุกอย่าง แต่ต้องตั้งกลุ่มขึ้นมา พวกผมเลยมีความคิดว่าจะจัดตั้งกลุ่มกันอย่างไรดี เลยคิดเอาชาวประมงขนาดกลางที่มีประมาณ ๙ รายที่มีความคิดตรงกัน เพราะชาวประมงกลุ่มนี้ตอนที่เขาทำมาหากินได้ดี ได้ช่วยเหลือสังคมมาตลอด ในทุกอย่าง ไม่ว่าวัด โรงเรียน ถนนหนทาง งานส่วนรวมทุกอย่าง เลยคิดตั้งกลุ่มและใช้ชื่อกลุ่มตัวอย่างชาวประมงขนาดกลางขึ้นมามีสมาชิก ๙ คน และแต่งตั้งกรรมการ โดยผมได้รับโหวดให้เป็นประธานจนถึงทุกวันนี้

ได้ติดต่อทาง SAN เขาได้จัดการช่วยเหลือเรื่องเงินช่วยเหลือการซื้อน้ำมัน ใช้น้ำมันแก่เรือประมง ให้หันมาใช้น้ำมันโซล่าราคาถูก ผมในฐานะประมาณก็วิ่งติดต่อในเรื่องน้ำมันม่วงและทุกอย่างที่เกี่ยวกับกลุ่ม ได้จัดการซื้อน้ำมันโซล่ามาให้ชาวประมงขนาดกลาง ขนาดเล็ก และประมงพื้นบ้านให้ใช้กันทั่วน้ำเค็ม ความจำเป็นที่จัดตั้ง คือว่า SAN ได้มาแนะนำในวิธีการตั้ง พวกผมก็ไม่มีโอกาสได้ตั้งขึ้นมาหรือตั้งขึ้นมาแล้วก็ไม่รู้ใครจะช่วยเหลือ ถือว่าเป็นความโชคดีของชาวประมงขนาดกลางที่จะได้ประกอบธุรกิจกันตลอดไป ถึงจะไม่เหมือนเดิม แต่ก็ประทังชีวิตได้ระยะหนึ่ง

ทุกคนที่เป็นกรรมการกลุ่มมีความเข้าใจในการทำงานกันเป็นอย่างดี กลุ่มตัวอย่างประมงขนาดกลางได้จัดตั้งขึ้นมาเป็น





เวลา ๖ เดือนแล้ว และการดำเนินการซื้อขายน้ำมันโซล่า เอาเข้ากลุ่มลิตรละ ๑๐ สตางค์ เพื่อเป็นรายจ่ายในการบริหารจัดการของกลุ่มต่อไป

ขอขอบคุณทุกกลุ่ม องค์กร หน่ายงาน มูลนิธิที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยบ้านน้ำเค็มด้วยดีตลอดมา

นางสะอาด หงษ์ระย้า กรรมการเรือประมงขนาดกลางหมู่บ้านน้ำเค็มเล่าว่า เมื่อก่อนมีเรือประมงประมาณ เจ็ดลำ เป็นเรือลำเล็ก ก่อนที่จะเกิดคลื่น ฉันต้องเลี้ยงลูก ๒ คนเลี้ยงแม่ มีน้อง มีพี่ ลูกน้องอีกหลายคน หลังเกิดคลื่นเรือประมงฉันจมหมด มีเรือที่พอจะซ่อมได้อยู่ 3 ลำ ไม่มีหน่วยงานใดเลยที่จะมาดูแลเรือประมงขนาดกลาง ก็มี SAN ที่เข้ามาช่วยเหลือ ฉันก็ได้หาเงินทั้งนอก และในระบบมาทำกินใช้จ่าย เพื่อให้ชีวิตพวกฉันอยู่ได้ หลังสึนามิมี SAN เอาเงินมาให้ฉัน ซื้อน้ำมัน และทำอะไร หลายอย่าง ขอขอบคุณกลุ่ม SAN ที่เข้ามาช่วยเหลือ ตอนนี้พวก ฉันก็ฟื้นตัวบ้างแล้ว ในสองสามเดือนแรกรู้สึกว่าการทำกินฟืดๆ ไปบ้าง

นางสุขศรี...กรรมการกลุ่มเรือประมงขนาดกลางอีกคนหนึ่งบอกว่า เมื่อก่อนทางบ้านลำบากมาก แม่ต้องหาบขนมขาย พ่อมีเรือเล็กๆ ลำหนึ่ง เป็นเรือประมงตกเบ็ด สมัยนั้นฉันเป็นเด็ก ซึ่งเรือประมงได้ออกมาติดลมที่หมู่บ้านน้ำเค็ม ซึ่งประมาณ ๖ เดือน กว่าจะรู้ว่าพ่อเอาเรือมาติดลมอยู่ที่นี่ พ่อได้สร้างบ้านหลังเล็กๆ ขึ้นที่บ้านนำเค็ม ตอนนั้นมีบ้านอยู่ประมาณ ๓-๔ หลัง ทางฉันคิดว่าพ่อคงเสียชีวิตไปแล้ว จึงให้เรือตำรวจน้ำ หน่วยงานทุกหน่วยช่วยกันตามหา พ่อได้กลับบ้าน ทุกคนดีใจเหมือนพ่อได้มาเกิดใหม่ ทำประมงมาตั้งแต่สมัยคุณพ่อได้ทำกันมาโดยตลอด เรือลำแรกพ่อตั้งชื่อว่า นกปะติ๋ว เป็นชื่อดิฉันและพี่คนโต ฉันได้ย้ายมาอยู่บ้านน้ำเค็มตั้งแต่อายุ ๖ ขวบ มาอยู่ที่ ร.ร. บ้านบางม่วง สมัยนั้นการเดินทางไป ร.ร.ลำบากมาก ต้องเดินจากหมู่บ้านนำเค็มไป ร.ร. จนฉันได้มีครอบครัว มีเรือเป็นของตัวเองลำแรกจากเงินเก็บประมาณ ๒๐,๐๐๐ บาท ซื้อเรือลำแรกราคาล้านกว่าบาท โดยมีพ่อแม่พี่น้องได้ช่วยเหลือกันไปดาวเรือลำนี้มา ซึ่งทำกันมาเรื่อยๆ สร้างตัวกับเรือประมงมา จาก ๑ เป็น ๒ เป็น ๓ ...จนถึง ๑๐ ลำ บางครั้งไม่ทัน ต้องขายออกไปบ้าง ก่อนเกิดคลื่นมีอยู่ ๘ ลำ ซึ่งเป็นเรือประมงอวดำ ๒ ลำ

ในวันเกิดคลื่นฉันได้ออกมารับแม่ที่ภูเก็ต ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์นั้น แต่ลูกๆ หลานๆ ได้อยู่ในเหตุการณ์นั้นทุกๆ คน เหมือนบุญบารมีของแม่ที่ได้คุ้มครองฉัน ให้ฉันไปรับแม่ ฉันได้ผ่านบ้านบางสัก บางเนียง เขาหลักมา จนมาถึงปากทางบ้านทับละมุ ซึ่งคลื่นได้เกิดไล่หลังมา ฉันจึงได้พ้นภัยพิบัติครั้งนี้ ฉันเชื่อว่าบารมีของแม่คงคุ้มครองฉันไว้

หลังเกิดคลื่นหมดทั้งแพ หมดทั้งบ้าน หมดทั้งเรือ ซึ่งเหลือเรือที่จะใช้งานได้อยู่ ๓ ลำ แต่ต้องซ่อมแซม ส่วนที่เหลือ





สูญหายไปบ้าง พังใช้การไม่ได้บ้าง ตอนมีมีอยู่ ๑ ลำที่ยังไม่ได้ซ่อม ได้เงินช่วยเหลือเรื่องบ้าน จากรัฐบาล จากกลุ่ม SAN ที่ได้ช่วยเรื่องค่าน้ำมันเรือประมง ซึ่งขอบคุณมากที่เข้ามาช่วย เรือประมงขนาดกลางไม่มีหน่วยงานไหนเข้ามาช่วย นอกจากเงินทางประมงของรัฐบาลมาช่วยเป็นชุดแรกที่ได้ทำมาหากินกันต่อไป

ต่อมาที่ตั้งใจจะรวมกลุ่มทำกันกลุ่มใหญ่ๆ แต่ก็มีเรื่องหลายๆ อย่าง รวมกลุ่มกันไม่ได้ ทางพวกเราจึงตั้งกรรมการและมาตั้งกลุ่มตัวอย่างเรือประมงขนาดกลางที่เป็นกลุ่มเล็กๆ เพราะว่าไม่สามารถตั้งเป็นกลุ่มใหญ่ได้ แต่ละคนจิตใจก็ไม่เหมือนกัน หลังจากนั้นมี SAN เข้ามาช่วย ขอขอบคุณ ตอนนี้ทางเรือประมงก็หาปลาในทะเลได้ยากมาก ๒-๓ วัน จึงจะได้ถึงตัน ตอนนี้ที่ช่วยได้ก็มีปั๊มน้ำมัน มีชั้ง ที่ทำกันอยู่

นางเพ็ญสิริเล่าว่า ในน้ำเค็มเขาเรียกฉันว่า เจ้หวี ดิฉันเป็นสมาชิกกลุ่มตัวอย่างประมงขนาดกลาง ทำอาชีพประมงมา ๑๐ กว่าปีแล้ว ชีวิตรันทดมาก ไม่ได้พบกับความสำเร็จเลย ..... ดิฉันมาอยู่บ้านน้ำเค็มตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ พาลูกมาอยู่ที่นี่ พ่อก็ไม่อยู่แล้ว เดิมเป็นคนประจวบคีรีขันธ์ ได้ทำประมงขนาดเล็กๆ จนกระทั่งปลาไม่มี การทำแร่ได้เข้ามา เริ่มทำแร่ ฉันและแฟนได้ทำแร่พอได้กินได้ใช้ พอแร่หมด เขายุบแร่ ฉันมีเรือก็ไปหาปลา ตามท่าพม่าก็ถูกจับ ฉันตกงานก็เลี้ยงลูก ส่งลูกเรียนจากเงินที่ขายปลามั่ง ขายผลไม้มั่ง จนกระทั่ง แฟนฉันรับเป็นไต๋เรือนคุณดำ ฉันก็เก็บหอมรอบริบซื้อเรือประมงเล็กๆ พอทำมาหากินอยู่ได้บ้าง เป็นหนี้เป็นสินบ้าง พอหลุดหนี้ เรือฉันก็ไปจมที่ปากร่อง ที่ปากร่องน้ำเค็มเข้ายากออกยาก มีปัญหาอะไรนิดอะไรหน่อยเรือก็จะจม จมไปลำหนึ่งฉันก็หมดตัว ต้องตั้งหลักใหม่ มาซื้อปลาขายอีก วิ่งผลไม้อีก

ตอนหลังพ่อของแฟนสงสาร ให้งบมาก้อนหนึ่งให้มาซื้อเรืออีก ได้ทำประมงเล็กๆ น้อยๆ เรื่อยมา ทำได้บ้างไม่ได้บ้าง จนเป็นหนี้เป็นสินเขา คนโน้น คนนี้ให้ยืมมาเรื่อย ทำไปสะสมไป พี่ชายซื้อเรือมาแต่ทำขาดทุน พี่ชายให้เรือมาทำอีกชุดหนึ่ง ซึ่งชุดหนึ่งมี ๔ ลำ มีเรือใหญ่ ๑ ลำ เรือเล็ก ๓ ลำ ตัวเองมี ๑ ชุดและเรือเล็กอีก ๒ ลำ รวมเป็น ๑๐ ลำ ทำไปได้ดี ไปซื้อเรือมาอีกชุดหนึ่งให้ลูกชาย แต่ปีนั้นเรือไม่ได้เลย ฉันก็ขาดทุน ๓ – ๔ ล้านได้ แฟนฉันเครียดจนเส้นเลือดแตกและตายในที่สุด แฟนฉันตาย ฉันก็ขายเรือในที่สุด บอกขายเรือไปบ้าง ทำไปบ้าง ขายไม่ได้ก็ทำต่อไป ขายไปได้ ๓ ลำ เหลือเรือ ๕ ลำ ฉันเป็นหนี้เป็นสิน ไม่รู้จะทำอย่างไรต่อ ถ้าขายเรือหมดจะทำอะไรต่อ ก็เลยไปปรึกษา อบต.ขิด ซึ่งแนะนำให้เลี้ยงปลากระพง ฉันก็เริ่มเลี้ยงปลากะพงขาวบ้าง แดงบ้างในกระชัง พอเลี้ยงไป เรือก็จับได้บ้าง พอหลุดหนี้หลุดสิน พอเรือเริ่มได้ฉันก็เริ่มสร้างบ้าน ทำแพ แต่ก็ยังเป็นหนี้เป็นสินอยู่ เพราะเขาให้เชื่อให้ทำ ฉันก็ทำต่อ เริ่มดีขึ้น ถึงจะมีหนี้สินถึง



๔ ล้านบาท แต่ด้วยสมบัติที่มีมาก เรือ ๙ ลำ กระชัง ๗๐ กว่าลูก มีบ้านอยู่ มีแพอยู่ แต่สุดท้ายฉันก็พัง

สึนามิเอาของฉันไปหมดเลย เรือ ๙ ลำ กระชัง ๗๒ ลูก หนี้ฉันก็เป็นล้านๆ ตั้งแต่วันสึนามิเอาไป ฉันงง ไม่ได้นอน ๓ วัน ฉันตาค้าง ฉันคิดไม่ออกว่ามันเกิดอะไรขึ้นแทบไม่มีหนทางที่จะไป ทางไหนเขามาบอกว่าเขาจะมาแจกเงิน ฉันหมดตัวเลยจะทำอะไร เขามาแจกตังค์ฉันก็ไปเอา เมียนายกมาแจก ๓,๐๐๐ บาท ฉันก็เอา ใครมาแจกฉันก็เอา ฉันถือว่าหมดแล้ว ไม่เหลืออะไรแล้ว จนกระทั่งลูกๆ ไปหาเรือเจอในป่ามั่ง จมตรงนี้บ้าง เอียงตรงนี้บ้าง กู้มาได้ ๔ ลำ ได้มาทำกิน ฉันขยับตัวได้เพราะ SAN ที่มาช่วยฉัน ขอบคุณคุณธนูมากๆที่แนะนำฉันให้พบกับ SAN

เขาว่าตรงไหนมีเงินมาช่วยจากที่ไหนฉันก็วิ่งไป ไปประชุมกับเขา ที่ประชุมกลุ่มจานชาม(CHAME)ที่เขาจัดขึ้น ว่าใครเดือดร้อนอะไรเขาจะช่วย ฉันก็ไปกับเขา ฉันก็ทำไม่ถูก เขารวมกลุ่มหลายหนแล้ว ไม่มีความสำเร็จเลย ต่างคนก็ต่างเห็นแก่ตัวกันว่าจะทำไอ้โน้น ทำไอ้นี่ ไม่ว่างที่จะมารวมกลุ่มกับฉัน ไปเจอคุณธนู คุณธนูก็แนะนำว่า กลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องเอามากหรอก เอาสัก ๑๐ คนมารวมกลุ่มกัน แล้วค่อยหาบริวารมา จึงเอาความคิดนี้มาจัดตั้งกลุ่มได้ ตั้งกลุ่มได้ก็ไม่มีใครมาช่วย เขาคิดว่ากลุ่มตัวอย่างเรือประมงขนาดกลางเป็นคนรวยมีเงิน ฉันไม่รู้จะทำอย่างไร

ตรงไหนมีประชุมฉันก็วิ่งไปอีก จนกระทั่งฉันไปประชุมที่ทับตะวัน ไปกับเพื่อน เพราะหมดที่พึ่ง นั่งคุยที่ทับตะวัน เล่าให้เขาฟัง คุณหมอบัญชา กลุ่ม SAN รับฟังฉันแต่ไม่ตอบสนองตอนนั้น จังหวะนั้นหลานโทรมาว่าคลื่นมา ฉันก็วิ่งบอกไม่อยู่แล้ว วิ่งออกมา อยู่ ๆ SAN ก็โอนเงินมาให้ที่กลุ่ม ๑ ล้านบาท แล้วยังคอยติดตามไถ่ถาม ว่าเป็นไง นไฉันว่าเงิน ๑ ล้านไม่พอ จึงโอนมาให้ทางกลุ่มอีก ๑.๕ ล้านบาท มีกลุ่มนี้ที่คอยช่วย คอยดู คอยถาม จะให้ช่วยอะไร ทุกข์ร้อนอะไร มีกลุ่ม SAN เห็นพวกฉันสำคัญ มาทีไรก็ถาม มาช่วย ฉันจะไม่ลืมเลย ฉันได้เป็นกลุ่มได้เพราะน้องธนู และเงินก้อนจาก SAN ขอบคุณมากๆ เพราะว่าไม่มีกลุ่มไหนเลยที่มาช่วย ถ้าไม่ได้กลุ่ม SAN มาช่วยฉันก็ไม่มีปัญญาซื้อน้ำมันเงินสด ตอนนี้ที่ไหนก็ไม่ให้ติด ตอนนี้พวกฉันก็ลำบากอีกนั่นแหละ เรือแพก็ไม่ค่อยได้ติดค่าน้ำมันคนละ ๒-๓ แสนไม่เหลือแล้ว

กว่าจะรวมกลุ่มกันได้ นั้น "แบบว่ามีหน่วยงานอะไรที่ไหนทั้งที่เข้ามาและเรารู้ข่าว พวกเราไปมาหมดแล้ว พวกเราพอมีปัญญาคิดทำอะไรอยู่ แต่ปัญหาของเราคือไม่มีใครหรือหน่วยไหนเลยที่ช่วย เขามุ่งช่วยประมงขนาดเล็ก ไม่กี่เรือใหญ่ไปเลย แต่ก่อนใครๆ เข้ามาในน้ำเค็มก็มาขอปลาของเรานี่แหละ แต่ตอนนี้เห็นทีต้องขอยืมจากกองทุนไปหมุนเป็นตัวอย่างก่อนรับรองว่าเราจะเป็นมิตรกับธรรมชาติและชาวประมงขนาดเล็กนำร่องให้ดู " ป้าหวีกับเอ็มเจ้าของเรือประมงอวนคำกับแพปลาที่ตามให้เครือข่ายเข้าไปหนุนในลักษณะเงินยืมซื้อน้ำมันออกเรือที่เพิ่งซ่อมเสร็จให้พอออกทะเลได้

พี่น้องชาวประมงขนาดกลางเกือบ ๑๐๐ คน กับขบวนแรงงานอีกนับพันนับเป็นห่วงโซ่ชีวิตของชุมชนประมงที่สำคัญได้ตั้งกลุ่มตัวอย่างประมงขนาดกลางขึ้นเพื่อร่วมพัฒนาประมงขนาดกลางอย่างยั่งยืนที่โดยบอกว่าจะร่วมฟื้นฟูทะเลโดยการไม่ทำลายปะการังธรรมชาติ สร้างปะการังเทียมและใช้อวนดำตามขนาดที่กำหนด ได้ขอสนับสนุนกองทุนกู้ยืมน้ำมันให้สมาชิกกู้กันเป็นรอบๆ รอบละ ๗ วันค่อยส่งคืน ด้วยระบบเครดิตที่เคยทำกันมาถือว่าไว้ใจได้ พร้อมทั้งมีระบบบัญชีที่ทำอย่างละเอียดไว้

"กลุ่มประมงขนาดกลางแม้จะเจอราคาน้ำมันที่กำลังขึ้น แต่พวกเราก็พอตั้งตัวกลับคืนสู่อาชีพกันแล้ว ออกทะเลกันอยู่สัก ๓๐ ลำ จากเดิม ๖๐ กว่าลำ การฟื้นตัวดีขึ้นมาก แต่ชาวบ้านผู้ประกอบอาชีพรายย่อยยังไม่ทำงาน ประมงเล็กก็ยังไม่ทำงาน มีแต่ขนาดกลางกับร้านค้า ทั้งที่การรวมตัวที่ศูนย์มี



หลายกลุ่มดูดี มีฐานปฏิบัติการดี ผู้หญิงก็ทำงานกันแล้ว แต่ยังเป็นงานช่วย อาชีพหลักยังไม่คืนมา คนช่วยก็ยังมาก คนยังหวังรอรับอยู่ไม่น้อย" พี่รัต-วิรัต นนทอง ประธานกลุ่มตัวอย่างประมงขนาดกลาง เจ้าของเรืออวนดำและแพปลาที่ท่าเรือจ้างบอก

กลุ่มนี้ ด้วยฐานที่มีระบบการจัดการและบัญชี อย่างคนค้าคนขาย พอมีสถานะทางสังคม จากกองทุนน้ำมันทุกวันนี้ที่กำลังประสบปัญหาน้ำมันแพงและรัฐบาลออกน้ำมันม่วงมาให้ชาวประมง จึงได้รับเป็นผู้จำหน่ายน้ำมันของน้ำเค็ม โดยกลุ่มได้นำเงินทำให้หลายๆ องค์กรมารุมมาตุ้มขอให้ทำโน้นทำนี่ กรมประมงให้เป็นหน่วยบริการน้ำมันฟ้าราคาถูกที่ต้องดูแลคนทั้งน้ำเค็มและกลุ่มได้วางแนวบริการโดยหักค่าบริการต่ำกว่าอัตราที่ทางการกำหนดเพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูกันจริงๆ

ทุกวันนี้ นอกจากการกลับคืนสู่อาชีพประมงขนาดกลางแล้ว กลุ่มกำลังขยายบทบาทสู่การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อคนลำบากอื่น เช่นเรื่องบ้านสำหรับผู้ตกหล่น และเรื่องแรงงานพม่าซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการประมงของเรือแทบทุกลำ

"พวกเราจะพยายามรวมตัวกันให้เข้มแข็งเป็นอีกพลังหนึ่งที่จะช่วยกันฟื้นฟูชีวิตชาวน้ำเค็มให้กลับมาดังเดิม และไปให้ไกลกว่าเดิมดู" สมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มมาดหมาย

"จากวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ผมไม่เคยนึกเลยว่าเรื่องทุกอย่างเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของคนบ้านนอกอย่างผม ผมเคยแต่แหงนหน้ามองเครื่องบินบนฟ้า แต่วันนี้ผมได้นั่งเครื่องบินเป็นร้อยเที่ยว ผมได้ไปต่างประเทศ ผมได้กินข้าวโต๊ะเดียวกับท่านรองนายกรัฐมนตรี ผมได้รู้จักรัฐสภา ผมได้ประชุมกับคณะกรรมมาธิการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์วุฒิสภา ผมได้รู้จักกับพี่น้องเครือข่ายองค์กรชาวบ้านทั้งประเทศ ผมได้ไปเชียงใหม่ ชีวิตนี้สอนให้ผมรู้จักสังคมของเมืองไทยชัดขึ้น สอนให้รู้ว่าคนจะมองแต่ภายนอกไม่ได้ การแต่งกายไม่ใช่เรื่องสำคัญเสมอไป ที่จะลืมไม่ได้เลยคือน้ำใจของพี่น้องคนไทยทั้งประเทศ น้ำใจของพี่น้องชาวต่างประเทศ รวมถึงน้ำใจของคนร่วมทำงานทั้งคณะกรรมการชาวบ้าน ที่ปรึกษาจากมูลนิธิต่างๆ พี่เลี้ยง และหน่วยงานราชการที่ทำงานกับชุมชน โดยเฉพาะท่านนายอำเภอ ชลอศักดิ์ วานิชเจริญ และท่านปลัดอำเภอทุกคนที่เข้าใจ และเป็นห่วงเป็นใยชาวบ้านตลอด แต่ผมสงสารท่านนายอำเภอมากเลย ท่านเหนื่อยมาก และไม่ว่าชาวบ้านต้องการ หรือเชิญท่าน ท่านมาหมดทุกครั้ง ผมรักท่านนายอำเภอครับ"

ผมเข้าใจกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพราะผมมีที่ปรึกษาที่ดี มีวิธีการ การพัฒนาวิธิคิดของชาวบ้านแบบพึ่งพาตนเองแบบยั่งยืน และวิธีการจัดกระบวนการชาวบ้านได้จาก พี่จำนงค์ จิตนิรัตน์ พี่เล็ก สมภพ พร้อมพอชื่น บุญ พี่ด้วง ปรีดา คงแป้น และทีมเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามันทุกคน และต้องขอขอบคุณแหล่งทุนทุกแหล่งที่ร่วมสนับสนุน ศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็มให้สามารถดำเนินการตามวิธีแก้ปัญหาแบบระยะยาว อย่างยั่งยืนและตรงกับความต้องการของชาวบ้านได้





โดย เชือบ กรุงชิง

ยังไม่สิ้นกลิ่นน้ำเค็ม



-1-

พื้นที่กว้างขวางซึ่งเต็มไปด้วยซากปรักหักพังเมื่อ 2 วันก่อนหน้านี้ คือ รังนอนของชาวบ้านน้ำเค็มกว่า 6,000 ชีวิต แต่ภาพที่พบเบื้องหน้าคนที่ไม่เคยมาน้ำเค็มก็จะนึกไม่ออกว่าชุมชนแห่งนี้ผู้คนกว่า 1,600 ครอบครัว ทั้งคนไทยชาวเลและแรงงานต่างด้าวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างไร

เรือเดินสมุทรลำหึมา ถูกคลื่นซัดมาเกยตื้นติดอยู่กับบ้านหลังหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างจากที่อยู่เดิมของมันร่วมหนึ่งกิโลเมตร

ผู้คนในยามนี้ดูมากมายสับสนต่างก็หลั่งไหลมาจากต่างถิ่น เดินทางเพียงเพื่อมาดูฤทธิเดชของสึนามิ ที่กระทำต่อพี่น้องชาวน้ำเค็ม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ได้รับความเสียหายรุนแรงที่สุด

อาสาสมัครกู้ภัยค้นหาศพทำงานกันอย่างไม่รู้จักเหนื่อยเหนื่อย ศพแล้วศพเล่าที่ห่อด้วยผ้าดิบสีขาว ถูกขนขึ้นรถ ผู้ชายคนหนึ่งชี้ไปที่สระน้ำกลางหมู่บ้านพลางพูดว่านี่คือหลุมแร่เก่า ในบ่อนี้จะมีอีกหลายศพจมอยู่ใต้น้ำ

ผมเดินไปคุยกับผู้ชายคนหนึ่ง ซึ่งนับเป็นหนึ่งในไม่กี่



ครอบครัว ที่โชคดีไม่ตกเป็นเหยื่อสึนามิ ชายผู้นี้เล่าว่า ในขณะเกิดเหตุทุกคนอยู่ในบ้าน ประกอบกับบ้านที่อยู่ในที่สูงจึงปลอดภัย แต่คลื่นวันนั้นน่ากลัวมาก เห็นเพื่อนบ้านนับร้อยถูกน้ำซัดจมหายไปต่อหน้าต่อตา แต่ไม่อาจช่วยอะไรได้

ชูชิต ชูเฉลิม หนุ่มใหญ่วัยสามสิบเศษเล่าว่า ในวันเกิดเหตุมีเรื่องผิดสังเกตุ คือ น้ำทะเลลดยาวเป็นกิโล มีปลาน้ำลึกจำพวก ปลากระเบน ปลาฉลาม และปลาโลมา เกยตื้นเป็นจำนวนมาก ผู้คนนับร้อยก็เลยไปยืนดู ต่างวิพากวิจารณ์กันต่างๆ นาๆ และเพียงชั่วอึดใจนั้นเอง คลื่นยักษ์ก็ซัดเข้าสู่ชายฝั่ง โดยที่ผู้คนไม่ทันตั้งตัว ปะทะกับปากร่อง ซึ่งเป็นดอนทราย แล้วแตกกระจายซัดผู้คนและบ้านเรือนอย่างไม่ปราณี

คนนับพันวิ่งหนีเอาตัวรอด ชูชิตเล่าต่อ ***"ตนอยู่ด้านหลังๆ ก็เลยรอดตาย เหลียวหลังไปดูผู้คนเหล่านั้น ส่วนใหญ่ตกเป็นเหยื่อของสึนามิไปในบัดดล"***

ชูชิตเล่าอีกว่า ตอนที่คลื่นอยู่ในทะเลมันก็คือคลื่นธรรมดา แต่สูงกว่าปกติเท่านั้น แต่พอเข้าใกล้ชายฝั่ง คลื่นจะมารวมตัวกันหน้าหาดทราย แตกกระจายแล้วดาหน้าซัดเข้าสู่ชายฝั่งอย่างรวดเร็วเสียงดังคล้ายปืนเอ็ม 16 น่ากลัวมาก

ป้าขวัญใจ ดินแดง วัย 50 ปีเศษ เป็นผู้หนึ่งที่รอดจากภัยสึนามิอย่างหวุดหวิดเล่าให้ฟังว่า ขณะที่เกิดเหตุป้านั่งคุยอยู่ที่บ้านเพื่อนบ้าน ได้ยินเสียงผู้คนแอะอะ ดังลั่นก็หันไปดูเห็นผู้คนวิ่งหนีน้ำกันอย่างชุลมุนวุ่นวาย บางคนก็ล้มลง ถูกคนที่วิ่งตามหลังเหยียบ คลื่นเป็นน้ำผสมโคลน กว่าป้าจะตั้งหลักได้น้ำก็มาถึงเสียแล้ว ป้าก็เลยคว้าลังใส่ปลา 3 ใบ ที่ลอยอยู่ใกล้ตัวไว้แน่น ลอยไปติดอยู่ที่หลังคาบ้าน พอน้ำลดก็มีคนมาช่วยนำลงมา ตอนนั้นจำอะไรไม่ได้เลย พอรู้ว่าตัวรอดตาย ก็ถามหาลูกๆ หลานๆ และสามี แต่ก็ไม่พบ ตัวเองได้รับบาดเจ็บที่เท้า มีคนนำส่งโรงพยาบาลก็มารู้ภายหลังว่า คนที่รอดตายในครอบครัว หนีไปอยู่บนเขาสก 4 คน และอีก 5 คน เสียชีวิต คือ หลาน 3 คน ลูกเขยหนึ่งคน และลูกชายอีกหนึ่งคน

เล่ามาถึงตรงนี้ ผมได้ยินเสียงสะอื้นก้องอยู่ในลำคอของป้าขวัญใจ ก็เลยหันไปคุยกับลูกสาว 3 คน และสามีของป้าขวัญใจแทนแต่ก็คุยได้ไม่นาน ก็ต้องขอตัวจากไป

- 2 -

ได้ยินชื่อบ้านน้ำเค็มมาตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น จากปากของคนในหมู่บ้านที่ไปขุดแร่ที่บ้านน้ำเค็ม แต่ต้องกลับมาเพราะอยู่ไม่ได้

ในครั้งกระนั้น รู้เพียงว่าบ้านน้ำเค็ม เต็มไปด้วยอาชญากรรม มีการปล้นแร่ แล้วฆ่ากันตาย ซึ่งก็ไม่มีข้อมูลอื่นนอกจากคำบอกเล่าของเพื่อนบ้านคนดังกล่าว รวมทั้งได้ยินชื่อ **"เสือชิน"** นักปล้นใจบุญผู้ยิ่งใหญ่ ตามมาในระยะอันใกล้กันนั้น

เหตุการณ์คลื่นยักษ์ **"สึนามิ"** ทำให้ย้อนรำลึกอดีต และค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้รายละเอียดที่เป็นข้อเท็จจริงมากขึ้น

บ้านน้ำเค็มเดิมเป็นหมู่บ้านชาวประมง ชาวบ้านมีอาชีพประมงชายฝั่ง มีท่าเทียบเรือและแพปลาในหมู่บ้าน นับเป็นหมู่บ้านชาวประมงที่แสนจะธรรมดา และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เฉกเช่นหมู่บ้านชาวประมงทั่วไป

ต่อมามีการสำรวจพบว่า บริเวณแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ดีบุก รัฐบาลจึงเปิดให้มีการสัมปทานเหมืองแร่ขึ้น จึงมีนักลงทุนทั้งไทยและต่างชาติเข้ามาสัมปทานขุดแร่ โดยบริษัทต่างชาติที่ได้รับสัมปทานในขณะนั้นก็คือ บริษัท เท็มโก้ ส่วนบริษัทของคนไทยก็มีอยู่หลายบริษัท เช่น บริษัทฮ๊อกจงเส็ง จำกัด, บริษัทเจนวนิช จำกัด เป็นต้น ซึ่งในการสัมปทานเหมืองแร่นั้น ทำให้มีผู้คนต่างถิ่น เดินทางเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างอาศัยอยู่ในหมู่บ้านน้ำเค็มเป็นจำนวนมาก

นายวิเชียร กุมรัมย์ เดินทางจากเมืองย่าโมมาเป็นแรง



งานในเหมืองแร่ของบริษัทเจนวนิช ตั้งแต่ปี 2500 เล่าว่าสมัยนั้น ยังไม่มีเรื่องดูดแร่ แต่สร้างเป็นแพไม้ไผ่สำหรับตั้งอุปกรณ์ขุดแร่

ในขณะที่ลุงวิสิทธิ ชูฉิม ปัจจุบันวัย 72 ปี เล่าว่าตนเป็นชาวสุราษฎร์ธานี เข้ามาอยู่น้ำเค็มตั้งแต่ปี 2510 ตอนอยู่ที่สุราษฎร์ธานีเข้าไปทำกินในนิคมสร้างตนเอง บ้านขุนทะเล ในที่ดินจัดสรร 25 ไร่ แต่ทุนน้อยทำไปก็ไม่พอกิน ก็เลยขายที่ 25 ไร่ ได้เงินมา 7,000 บาท ประจวบเหมาะกับที่น้องเมียซึ่งสร้างหลักปักฐานอยู่ที่น้ำเค็มชวนมาอยู่ด้วย

ตอนมาอยู่ใหม่ๆ ก็เช่าที่เหมืองแร่ของบริษัท ฮือกจงเส็ง สร้างบ้านเดือนละ 5 บาท แล้วยึดอาชีพประมงเลี้ยงครอบครัวเรื่อยมา ส่วนภรรยาก็ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ อยู่กับบ้าน

ในปี 2517 บริษัทเท็มโก้ หมดอายุสัมปทาน แต่ก็ยังรุกพื้นที่เพื่อขุดแร่อยู่ต่อไป จึงก่อให้เกิดประท้วงอย่างกว้างขวางนักศึกษาในกรุงเทพฯ เรียกร้องให้รัฐบาลไม่ต่ออายุสัมปทานให้เท็มโก้ ในขณะที่ในจังหวัดพังงาก็มีการประท้วงกันอย่างรุนแรง ถึงขั้นมีการระเบิดศาลากลางจังหวัด

จากนั้นในปี 2519 ***ดร.ธวัช มกรพงษ์*** ได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา จึงไม่ต่ออายุสัมปทานให้กับบริษัทเท็มโก้ พร้อมประกาศให้มีการขุดแร่ได้โดยเสรี ซึ่งลุงวิสิทธิ ชูฉิม บอกว่า นโยบายดังกล่าว ตนก็พลอยได้รับอานิสงค์ไปด้วย จากที่ต้องเช่าที่อยู่ก็ไม่ต้องเช่า

นโยบายขุดแร่เสรีดังกล่าว ถูกเผยแพร่โดยสื่อไปทั่วประเทศ ทำให้ผู้คนจากทุกสรทิศกว่า 50 จังหวัด หลั่งไหลเข้ามาขุดแร่ บ้างก็มาคนเดียวบ้างก็มาเป็นกลุ่ม 5 – 8 คน โดยการขุดแร่นั้น จะใช้วิธีดำน้ำลงไปในทะเลแล้วใช้แรงคนขุด โดยที่คนหนึ่งลงไปในทะเล เพื่อขุดแร่แล้วมีเพื่อนอีกคนคอยหย่อนสายยางให้หายใจ บางครั้งก็มีการหักหลังฆ่ากัน โดยการตัดสายยาง (สายลม) เพื่อจะได้ไม่ต้องแบ่งส่วนแบ่งให้กับเพื่อน บางครั้งเหมืองก็พังลงมาทับตาย ก็เป็นการฝังไปในตัวไม่มีการขุดศพขึ้นมาทำบุญ

ลุงวิสิทธิ ชูฉิม เล่าว่า ในสมัยนั้นมีการปล้นแร่ ฆ่ากันทุกวันๆ ละ 3 – 5 ศพ จนถือเป็นเรื่องปกติโดยโจรที่ปล้นแร่จะมาจากบ้าน ในบางสุราษฎร์ธานีและจากนครศรีธรรมราช

ลุงวิสิทธิ ย้อนอดีตให้ฟังอีกว่า บางครั้งชาวบ้านดำแร่หรือล้างแร่อยู่ดีๆ โจรก็เข้ามาปล้น และทุกครั้งที่มีการปล้น จะมีคำพูดก่อนเสมอว่า ***"เสือขินปล้น" "ยิงกันเห็น ๆ ต่อหน้าต่อตา"*** จนชื่อของเสือขินเป็นที่เกรงขามไปทั่ว

มีอยู่ช่วงเวลาหนึ่งที่เสือขินได้เลิกอาชีพเป็นโจร หันไปทำมาค้าขายโดยการขายส่งไก่ และปลา แต่ก็มีผู้อาศัยชื่อของเสือขิน ไปปล้นฆ่าจนเป็นที่เกรงกลัวของชาวบ้าน และสร้างความเข้าใจผิดให้กับตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปล้นแร่ที่บ้านน้ำเค็มที่มักอ้างชื่อเสือขินอยู่เป็นประจำ ด้วยเหตุนี้ทำให้เสือขินต้องเดินทางมาบ้านน้ำเค็ม

แต่เมื่อความจริงปรากฏ เสือขินกลับเป็นที่รัก ที่เคารพของชาวน้ำเค็มทุกคน ใครมีปัญหาต่อกันไม่เข้าใจกัน เสือขินก็จะเข้าไปช่วยพูดไกล่เกลี่ย ใครขโมยแร่คนอื่น เสือขินจะไปบอกให้เอาไปคืน ถ้าไม่คืนรุ่งเช้าจะกลายเป็นศพทันที

จากคำบอกเล่าของลุงวิสิทธิ ชูฉิม ทราบว่า เสือขินบ้านเดิมอยู่บางปู อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบฯ เป็นโจรที่มีวิชาอาคมแก่กล้า มีการร่ำลือกันว่า คมดาบ ลูกกระสุนปืนไม่อาจระคายผิวเสือขินได้เลย

เสือขินออกปล้นคนรวยๆ ที่ชอบเอาเปรียบชาวบ้าน ได้เงินได้ทองมาก็เอาไปแจกคนจน จนเป็นที่ร่ำลือกันทั่ว และยังเป็นที่หมายหัวของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ความที่มีอาคมแก่กล้านี้เอง เคยมีตำรวจมาล้อมจับที่บ้านน้ำเค็ม ตำรวจยิงปืนเข้าใส่จนบ้านพัง แต่เสือขินไม่ตายหนีรอดไปได้

ก่อนหน้านี้ ตั้งแต่เรื่องยังไม่กระจ่าย หากลูกใครร้องแม่จะบอกว่าให้นิ่งเดี๋ยวเสือขินจะมา เด็กก็จะเงียบกริบทันที แต่โดยแท้จริงแล้ว เสือขินเป็นคนรักเด็ก ชอบพูดคุยกับเด็ก ชอบ



ซื้อของมาฝากเด็ก

ตำนานของเสือขินมีอยู่มากมาย ที่ชาวน้ำเค็มเล่าอย่างไม่รู้จักเบื่อ การที่เสือขินถอดเขี้ยวเล็บ และความเป็นคนคงกระพันนี่เอง ทำให้หลานแท้ๆ ไม่พอใจ หลอกถามเสือขิน ถึงวิธีการจับจุดตายฆ่าคน ซึ่งในที่สุดเสือขิน

ก็สิ้นชื่อที่บ้านเกิดเมื่อ 10 ปีก่อน ด้วยน้ำมือหลานของตนเอง ถึงวันนี้หากเสือขินยังมีชีวิตอยู่ อายุก็จะตกราวๆ 75 ปี และแม้ตัวจะตายแต่ชื่อเสือขินก็กลายเป็นประวัติศาสตร์หน้าสำคัญของชาวบ้านน้ำเค็ม และหลายๆ หมู่บ้านฝั่งอันดามัน

มาในระยะหลังได้มีการเปลี่ยนจากลงไปดำแร่ในทะเลมาใช้เครื่องยนต์ดูดแร่ ก็ทำให้มีความปลอดภัยจากถูกฆาตกรรมโดยเพื่อนร่วมทีม หรือการถูกเหมืองพังทับ แต่ก็ยังไม่ปลอดภัยจากการปล้นแร่ โดยโจรจากต่างถิ่น

การขุดแร่เสรี ดำเนินไปอย่างคึกคัก ผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้น จนน้ำเค็มกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ คนที่มาจากจังหวัดเดียวกันก็มักจะสร้างบ้านอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยการตั้งชื่อซอย ตามชื่อจังหวัดที่มา เช่น ซอยสุพรรณ, ซอยอยุธยา, ซอยนครศรีธรรมราช

- 3 -

ประมาณปี 2524 การขุดแร่เสรีอย่างต่อเนื่องและยาวนานร่วม 5 ปี ทำให้แร่เหลือน้อยลง จนไม่คุ้มค่ากับการลงแรง ชาวบ้านจึงเริ่มเลิกอาชีพขุดแร่ไปในที่สุด คนบ้านไกลอย่างชาวอีสานบางคนก็กลับบ้านเกิด คนที่อยู่ต่อ (ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่) ก็หันมาทำอาชีพประมง ทั้งเรือใหญ่ และประมงชายฝั่ง ทำให้อาชีพประมงกลับมาคึกคักอีกครั้งหนึ่ง

จากการสอบถามชาวบ้านหลายๆ คน ถึงเรื่องการถือครองที่ดินยังได้ข้อมูลที่สับสน แต่ข้อมูลที่ให้ตรงกันมีอยู่ว่า เดิมชาวบ้านจะสร้างบ้านอยู่ในพื้นที่สัมปทานเหมืองแร่ทั้งหมด ไม่มีใครมีเอกสารสิทธิเป็นของตนเอง จึงได้มีการเรียกร้องกันหลายครั้ง จนกระทั่งสมัย ***นายชวน หลีกภัย*** เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก ราวๆ ปี 2536 ก็ได้มีการออกเอกสารสิทธิเป็น นส3.ก ให้กับชาวบ้าน ประมาณ 1,000 ครอบครัว ส่วนที่เป็นสัมปทานเหมืองแร่ของคนไทย ก็ยังคงไม่มีการเพิกถอนทั้งๆ ที่เลิกทำเหมืองมานานร่วม 20 ปีแล้ว

ขณะที่นายสุวิทย์ คงสงค์ อายุ 39 ปี ราษฎรบ้านน้ำเค็มผู้หนึ่งเล่าว่าเป็นชาวอำเภอทุ่งใหญ่ นครศรีธรรมราช ย้ายมาอยู่บ้านน้ำเค็มตั้งแต่ปี 2519 อายุได้ 10 ขวบ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณแหลมป้อม (ส่วนหนึ่งของชาวบ้านน้ำเค็ม) ต่อมาในปี 2526 ได้มีการยกเลิกประทานบัตรเพื่อออก นส.3 ประมาณ 3 – 4 ร้อยไร่ ให้กับนายทุน ชื่อนายลิม กุลวนิช โดยมีชาวบ้านไม่รู้เรื่อง ซึ่งเป็นการออกทับที่ชาวบ้าน

ในปี 2535 ได้มีการวัดที่ทั้งหมด เพื่อออกโฉนด ที่ตกค้างจากนั้นก็ได้มีการออกโฉนดในปี 2545 ประมาณอีก 21 ราย

นายสุวิทย์ เล่าอีกว่า ที่ดิน 3 – 4 ร้อยไร่ ที่ออกโฉนดทับที่ราษฎรนั้น นายลิม ซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ บริษัทฮ๊อกจงเส็ง จำกัด (ทำเหมืองแร่) ยกให้นายสงวน กุลวนิช ลูกชาย ซึ่งเป็นน้องเขยของนายสุชาติ ตันเจริญ แต่ปัจจุบันในทางกฎหมาย นายสงวนได้ขายที่ให้กับ บริษัทฟาอิสแล้ว

ปัจจุบันชาวน้ำเค็มมีผู้อยู่อาศัยทั้งหมดประมาณ 1,600 หลังคาเรือน และที่เป็นผู้เช่าก็มีมาก ส่วนใหญ่เป็นแรงงานคนไทยต่างถิ่น และแรงงานพม่าประมาณ 1,500 คน อีกทั้งมีชาวไทยใหม่ (มอร์แกน) ที่ย้ายมาจากเกาะสุรินทร์อีก 100 กว่าคน ชุมชนบ้านน้ำเค็มจึงกลายเป็นชุมชนอยู่อาศัยของผู้คนทุกเชื้อชาติกว่า 6,000 คน แต่ถึงจะอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นเพียงไร แต่ชาวน้ำเค็ม ซึ่งมาจากต่างถิ่น ต่างเชื้อชาติก็อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดมา



ไมตรี จงไกรจักร์ เด็กหนุ่มวัย 31 ปี บ้านเดิมอยู่อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ที่มาจากหมู่ที่ 2 (บ้านน้ำเค็ม) บอกว่า ในอดีตเรามีการแบ่งซอยอยู่กันตามจังหวัดใครจังหวัดมันก็จริง แต่ทุกวันนี้ชื่อซอยเหล่านั้น ก็เป็นเพียงสัญลักษณ์แห่งประวัติศาสตร์เท่านั้น เพราะทุกวันนี้ไม่ว่าใครจะมาจากที่ไหน ทุกคนคือชาวบ้านน้ำเค็ม มีความรักเอื้ออาทรต่อกันเหมือนน้องพี่

ธรณีพิบัติจากคลื่น **"สึนามิ"** เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่ผ่านมา ไม่มีใครคิดฝันว่ามันจะเกิดขึ้นและไม่มีใครต้องการให้มันเกิดขึ้น เพราะมันได้สร้างความเสียหายครั้งยิ่งใหญ่ให้กับชาวน้ำเค็ม บ้านเรือน 1,600 หลัง คงเหลือเพียง 30 หลังเท่านั้น เรือประมงน้อยใหญ่ เครื่องมือทำกินเสียหายอย่างสิ้นเชิง ผู้คนเสียชีวิตและสูญหายมากกว่า 2,000 คน หรือเกือบครึ่งหนึ่งของผู้เสียชีวิตทั่วประเทศ

พลันที่ "สึนามิ" สงบ ชาวน้ำเค็มก็พบว่าตนตกอยู่ในภาวะยิ่งกว่าบ้านแตกสาแหรกขาด ขวัญเสีย หลายคนสติไม่สมประกอบยังรับไม่ได้กับเหตุการณ์โหดร้ายที่เกิดขึ้นโดยฉับพลัน บ้างก็ไปอาศัยอยู่ในบริเวณที่ว่าการอำเภอ บ้างก็หนีไปอยู่บนเขาสก บ้างก็อาศัยอยู่ตามชายคาอาคารต่างๆ บ้างก็อาศัยหลบแดดอยู่ใต้ร่มไม้ บ้างก็ไปอาศัยอยู่กับญาติต่างหมู่บ้าน

คืนแล้วคืนเล่าจากคืนวันที่ 26 – 31 ธันวาคม 2547 เป็นเวลา 6 คืน ที่ชาวน้ำเค็มอยู่ในภาวะไร้ที่พักพิงจนกระทั่งยามบ่าย ๆ ของปีใหม่ 1 มกราคม 2548 ชาวน้ำเค็มจึงได้มารวมตัวกันอีกครั้ง ณ ศูนย์พักชั่วคราวตำบลบางม่วง



– 4 –

ทีมงานจากหลายองค์กรลงพื้นที่เมื่อทราบเรื่องว่า ชาวน้ำเค็มไม่มีที่พักพิง โดยการประชุมร่วมกับสมาชิก อบต.บางม่วง และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 แล้วตัดสินใจลงมือทำงานทันทีด้วยความทุลักทุเล ประเดิมด้วยการจ้างรถมาปรับพื้นที่ ไปซื้อวัสดุสร้างห้องน้ำและประสานงานไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอกำลังสนับสนุนแต่การประสานงานทุกอย่างมีปัญหาไปหมดเนื่องจากเป็นวันหยุดปีใหม่

การสั่งซื้อของเพื่อสร้างห้องน้ำก็ต้องไปเคาะประตูหลังร้านค้า เพราะร้านปิด การสั่งซื้อเต้นท์จากกรุงเทพฯ ก็เข้าข้างหลังอีกเช่นกัน แต่ในที่สุดทุกอย่างก็ดำเนินไปได้ งานนี้ต้องขอบคุณกรมทรัพยากรธรณีที่ไม่เอาเรื่อง ที่ไปยึดพื้นที่สร้างศูนย์พักชั่วคราวโดยพลการ

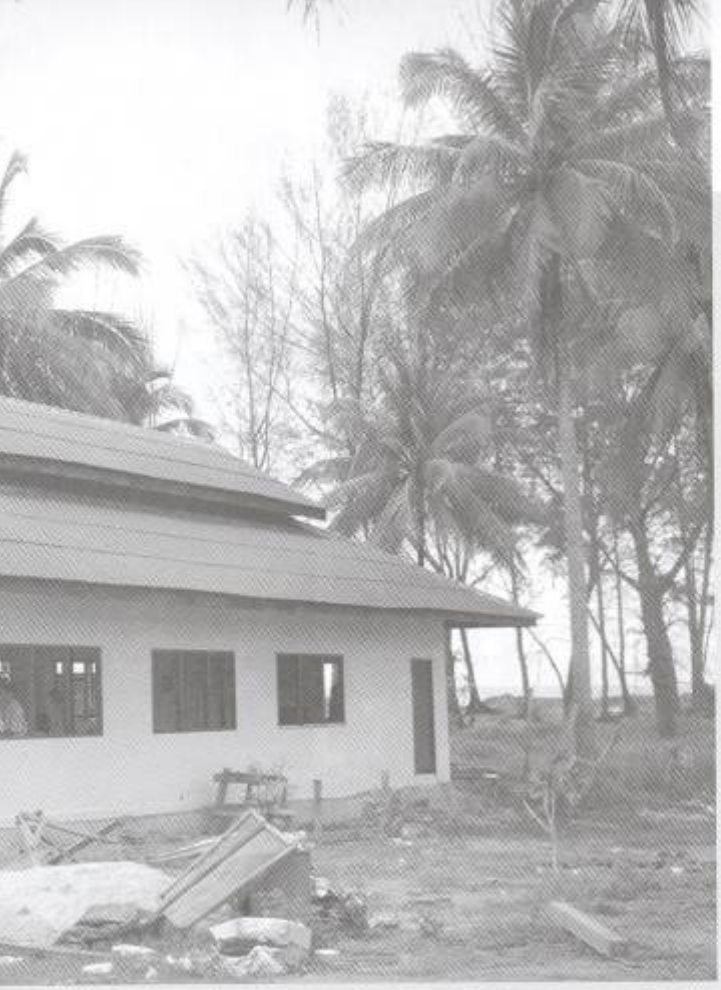

ช่วงบ่ายวันที่ 31 ธนวาคม 2547 พอรู้ว่าการสั่งซื้อเต้นท์เป็นผล และทหารเริ่มส่งกำลังมาช่วยสร้างห้องน้ำ ก็เปิดให้มีการลงทะเบียนผู้เดือดร้อน เพื่อเข้าเต้นท์พัก ซึ่งก็ไม่ง่ายนัก เพราะคนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอไม่ยอมมา เนื่องจากมีคนใจบุญไปแจกเงินอยู่เป็นระยะ จึงต้องไปประสานงานกับนายอำเภอให้คนมาแจกที่ศูนย์พักชั่วคราว งานนี้นายอำเภอปวดหัวกับปัญหาต่าง ๆ ที่รุมล้อมมานานแล้ว ก็เลยทำตาม

ประมาณบ่าย 3 โมง ของวันที่ 1 มกราคม 2548 ก็มีการเปิดให้ชาวบ้านเข้าไปอาศัยอยู่ในเต้นท์พักชั่วคราว ซึ่งพอคนเข้ามาและรัฐมนตรีมาเยี่ยม ข่าวถูกเสนอออกไป ก็มีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามาสนับสนุนอย่างคับคั่ง ในขณะที่ผู้เดือดร้อน ก็มาลงทะเบียนเข้าอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น คนที่เขาสกก็มา ที่อยู่ตามชายคาและร่มไม้ก็มา จนต้องหาเต้นท์มาเสริมอีก 200 เต้นท์



ในเมื่อมีคนมาเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานต่างๆ ก็เข้ามาช่วยมากขึ้น จึงต้องมีการจัดระบบกันอย่างเร่งด่วน เพื่อให้สามารถทำงานได้ โดยแบ่งเป็นแผนกต่างๆ เช่น แผนกจัดระบบชุมชน แผนกอนามัย แผนกรักษาความปลอดภัย แผนกจัดระบบการบริจาค แผนกอาหาร แผนกเด็กและเยาวชน แผนกข้อมูลและประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนเข้าช่องได้ถูกต้อง โดยในทุกแผนกทุกระบบจะให้ชุมชน หรือผู้พักอาศัยมีส่วนเข้าไปร่วมจัดการให้มากที่สุด

แผนจัดระบบชุมชน นั้นได้มีการประกาศรับอาสาสมัครเพื่อทำงานกับชุมชน โดยแบ่งเป็น 21 โซนๆ ละ 3 แถวๆ ละ 10 ครอบครัว โดยจะมีชาวบ้านเป็นหัวหน้าโซน และหัวหน้าแถวรวม 63 คน เพื่อทำหน้าที่ดูแลผู้อยู่อาศัย ในความรับผิดชอบของตนเอง หัวหน้าโซนและหัวหน้าแถว ต้องรู้ว่าสมาชิกของตนเองมีใครบ้าง มีเด็กเท่าไหร่ มีคนบาดเจ็บเท่าไหร่ มีคนชราก็คน เวลาหนึ่งทุ่มของทุกวันหัวหน้าโซนหัวหน้าแถว จะมาประชุมสรุปปัญหาร่วมกันและวางแผนในการทำงานในลำดับต่อไป

การจัดระบบชุมชนในลักษณะนี้ ทำให้เกิดผู้นำใหม่เป็นจำนวนมาก ที่เป็นกำลังสำคัญของศูนย์ อีกทั้งยังช่วยงาน





ได้มาก พอมีการสร้างบ้านพักชั่วคราวเสร็จจำนวนหนึ่ง ต้องมีการย้ายคนจากเต้นท์ไปอยู่บ้านพักทุกคนที่เป็นหัวหน้าโซน หัวหน้าแถวก็มาประชุมกันว่า ใครควรจะได้เข้าอยู่ก่อน ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่า ควรเปิดให้คนที่อ่อนแอกว่า เช่น ครอบครัวที่มีเด็กอายุตั้งแต่หนึ่งปีลงมา มีคนแก่ตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป และมีคนป่วยที่ช่วยตัวเองไม่ได้ จะได้อยู่ก่อน หัวหน้าโซน หัวหน้าแถวก็จะกลับไปจัดการให้เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ เป็นต้น

ไมตรี จงไกรจักร์ สมาชิก อบต.บางม่วง ลูกบ้านน้ำเค็มบอกว่า เหตุการณ์ครั้งนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อเสียก็คือ ชีวิต ทรัพย์สิน เสียหายผู้คนล้มตาย แต่สิ่งที่เราได้อย่างสำคัญก็คือ ผู้คนมารวมกันอย่างเข้าใจ และเห็นใจกันมากขึ้น เราเห็นหลายคนมีความเสียสละ อย่าง **"โทน"** และ **"ปาน"** เป็นชาวประมงธรรมดาไม่เคยทำงานเพื่อส่วนรวมแต่งานนี้คนเหล่านี้เอาการเอางาน เพื่อส่วนรวมและจะเป็นกำลังสำคัญของชุมชนในอนาคต

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดทีมชาวชุมชน เพื่อรับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ ของศูนย์ เช่น มีแม่ครัวสลับกันมาทำกับข้าว 15 คน มีอาสาสมัครยามรักษาความปลอดภัย 24 คน มีอาสาสมัครด้านความสะอาด 30 คน และหน่วยรับบริจาค 17 คน

เรื่องรับของบริจาคนั้น จะมีเยอะมากทางชาวบ้านจึงเข้าไปจัดการ ตั้งแต่การจัดสต๊อกของบริจาค แยกประเภทให้เป็นระบบ ใครนำของมาบริจาคต้องผ่านระบบของศูนย์ คือ ที่ผ่านมาใคร ๆ ก็ต้องการแจกด้วยมือของตนเอง ด้วย เกรงว่าจะไม่ถึงมือผู้เดือดร้อน ซึ่งก็น่าเห็นใน

"ในแต่ละวันจะมีคณะต่างๆ มาบริจาคเป็นจำนวนมาก บางวันมีถึง 20 คณะ ถ้าให้ชาวบ้านมาเข้าแถมรับของก็จะเสียเวลาในการจัดการมาก ชนิดที่ว่าไม่ต้องทำอย่างอื่นกันเลย เราจึงต้องกำหนดให้มีการรับบริจาคผ่านศูนย์ ระบบหัวหน้าแถวจะรู้ว่าใครขาดอะไร ก็จะมีการเบิกเท่าที่จำเป็น อีกอย่างหนึ่งเต้นท์ที่พักก็คับแคบถ้าเอาไปไว้มาก ๆ จะไม่มีที่นอน และของจำนวนมากเช่นนั้นจะเป็นเชื้อเพลิงเป็นอย่างดี" ไมตรีเล่า





การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานดังกล่าวข้างต้น ไม่เพียงให้ชาวชุมชนผู้เดือดร้อนเป็นหลักเท่านั้น แต่ยังเป็นความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ เป็นจำนวนมาก ที่ส่งเจ้าหน้าที่ไปร่วมจัดระบบชุมชนตั้งแต่ต้น โดยรับผิดชอบเป็นผู้จัดระบบชุมชนกลาง คอยดูภาพรวมในทุกๆ เรื่อง องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทีมเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนภาคใต้ เครือข่ายสลัม 4 ภาค ที่สลับหมุนเวียนกันลงมารับผิดชอบทั้งงานก่อสร้าง และการวางแผนชุมชน เครือข่ายชุมชน เมืองน่าอยู่ภาคใต้ และภาคอีสาน เครือข่ายวิทยุชุมชนภาคใต้ที่รับผิดชอบงานด้านการประชาสัมพันธ์ภายในศูนย์ หน่วยงานภาครัฐหลายๆ หน่วยงานเช่นสาธารณะสุข ทหาร ตำรวจ พระสงฆ์ องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ องค์กรต่างประเทศ รวมทั้งหมดประมาณ 80 องค์กร ซึ่งทุกองค์กรมีการร่วมมือกันอย่างแข็ง





ขัน โดยทำงานภาคใต้ระบบชุมชนดังกล่าวข้างต้น

ตอนนี้ทุกแผนกของศูนย์ที่พักชั่วคราวบางม่วง จะมีชาวบ้านเข้าไปเป็นหลัก หน่วยงานภายนอกที่จะเข้ามาสนับสนุน ซึ่งขณะนี้มีอยู่ถึง 80 องค์กร ก็จะถูกจัดเข้าระบบดังกล่าว เช่น มูลนิธิดวงประทีปต้องการดูแลเรื่องเด็ก ทหาร และตำรวจตระเวนชายแดน จะเข้าไปหนุนเรื่องการก่อสร้าง รวมทั้งชาวบ้านได้ตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นมาเอง 20 กลุ่ม เช่น การทำอู่ต่อเรือ,กลุ่มกระชังปลา ลอบปู ซักรีด นวดแผนไทย ร้านค้าชุมชน มอเตอร์ไซรับจ้าง มาบอวนและสภากาแฟ ซึ่งชาวบ้านออกทุนและบริหารกันเอง

ด้วยเหตุนี้ศูนย์พักชั่วคราวบางม่วง จึงมิใช่เป็นเพียงที่พักชั่วคราวเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดระบบชุมชน ที่ชาวบ้านผู้ประสบภัยเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการปัญหาของตนเอง เพื่อนำไปสู่ความมั่นคงในการอยู่อาศัย สังคม และชีวิตของพวกเขาในปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งแนวทางที่เป็นอยู่นี้จะสำเร็จไม่ได้เลยหาก ไม่ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมืออย่างดียิ่งของพี่น้อง เครือข่ายองค์กรชุมชน คนรากหญ้าด้วยกัน และหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

- 5 -

แม้จะมีบ้านพักอาศัยชั่วคราวเพียงพอสำหรับผู้ประสบภัยแล้ว แต่การใช้ชีวิตทั้งในบริเวณศูนย์พักอาศัยชั่วคราวฯ จนถึงการย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านพักถาวรยังเป็นเรื่องที่ยังต้องคิดวางแผนในระยะยาว เครื่องมือทำมาหากิน เช่น เรือประมง ลอบ อวน กระชัง ของชาวบ้านเสียหายเกือบทั้งหมด ส่วนอาชีพที่เกี่ยวเนื่องจากอาชีพประมง และการท่องเที่ยว ก็ไม่สามารถกลับไปดำเนินการได้ในขณะนี้ ดังนั้นก่อนการกลับไปอยู่ในชุมชนเดิมจะต้องมีการเตรียมความพร้อม โดยเฉพาะการสร้างอาชีพให้คนในชุมชนได้กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิม

ที่อาคารชั่วคราว มุงหลังคาด้วยสังกะสี ที่เพิ่งสร้างขึ้น ภายในศูนย์พักอาศัยชั่วคราวบางม่วง สมาชิกกลุ่มมาดอวนกว่าสิบคนกำลังเร่งมาดอวนเพื่อให้ทันต่อความต้องการของสมาชิกกลุ่ม นางกัลยาณี ทองเกื้อ สมาชิกกลุ่มมาดอวน บอกว่าเดิมตนเป็นชาวประมง มีความสามารถเรื่องการมาดอวน และมีเวลาว่าง จึงได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มมาดอวน ทำให้เรามีรายได้จากแรงงานของเราเอง ไม่ต้องรอรับบริจาคแต่เพียงอย่างเดียว และการทำงานยังทำให้เราผ่อนคลายหายเครียด มีสมาธิไม่ต้องคิดย้อนกลับไปถึงวันที่เกิดสึนามิ ***"วันหนึ่งมาดอวนได้ 1 หัว ได้ค่าแรงหัวละ 200 บาท โดยการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การรวมตัวกันชาวบ้านยังน้อยอยู่ เพราะเดิมเราต่างกันต่างอยู่ เมื่อมารวมกลุ่มกันมันก็ลำบากหน่อย เพราะเราต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความเอื้ออาทรต่อกัน คิดว่าถ้าจะให้ชาวบ้านมารวมตัวกันก็คงต้องใช้เวลา"*** สมาชิกกลุ่มมาดอวน เล่าให้ฟังขณะที่มือกำลังง่วนอยู่กับการมาดอวนอยู่

นอกจากนี้ สมาชิกยังได้ร่วมกันแก้ไขปัญหา ด้วยตัวของเจ้าของปัญหาเอง โดยใช้กระบวนการกลุ่ม คือ

กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มกระชังปลา และกลุ่มต่อเรือ กลุ่มซักรีด กลุ่มสร้างลอบปู กลุ่มเพาะเห็ด สำหรับชาวน้ำเค็มที่อยู่บ้านเช่าก็กำลังรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาของตนเองในระยะยาวเช่นกัน ซึ่งในอนาคตก็อาจจะไปต่อเชื่อมกับโครงการบ้านมั่นคง

ขณะเดียวกันก็ยังมีกลุ่มอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจาก



หน่วยงานอื่นๆ ที่เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนเข้ามาฝึกอาชีพ คือ กลุ่มทำอิฐบล็อคและกลุ่มจักสาน โดยการสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิดวงประทีป ประกอบด้วย กลุ่มผ้าบาติก กลุ่มทอผ้าและกลุ่มศิลปะเด็ก ที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้าน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้ข้ามาฝึกฝีมือ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้หากสามารถรวมตัวกันได้ หน่วยงานเหล่านี้ก็จะส่งเสริมกลุ่มต่อไปในอนาคต

อากาศเย็นสบายยามเช้าตรู่กับหมอกบาง ทำให้ภาพของศูนย์พักอาศัยชั่วคราวบ้านบางม่วง งดงามไปอีกแบบหนึ่ง ต่างจากตอนกลางวันที่อากาศร้อนและผู้คนมากหน้าหลายตาที่เข้ามาเยี่ยมพี่น้องบ้านน้ำเค็ม ซึ่งพวกเขามาอาศัยอยู่ที่นี่

สำหรับชาวบ้านโดยทั่วไปแล้ว ยามเช้าแบบนี้จุดนัดพบของคนในชุมชนก็คงหนีไม่พ้น ***"ร้านน้ำชาชุมชน"*** ไม่เว้นแม้แต่ศูนย์ พักอาศัยชั่วคราวแห่งนี้เพราะที่นี่คือศูนย์รวมแห่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น

พี่อ้น ชาวน้ำเค็มคนหนึ่ง เป็นขาประจำที่มานั่งที่ ***"สภากาแฟชุมชนสายสัมพันธ์"*** วันนี้พี่อ้นหอบร่างกายที่ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเมื่อสามสี่วันก่อน มานั่งซดกาแฟยามเช้า เขาบอกว่า ช่วงอยู่ในชุมชนเดิม ไม่ค่อยได้มานั่งทอดอารมณ์ แบบนี้หรอก เพราะว่าต้องออกทะเล 3-4 วันจะกลับเข้าฝั่งสักครั้ง คราวนี้พิเศษหน่อย แต่ก็เหนื่อยเหมือนกัน ไม่เหมือนกับอยู่ในทะเลที่มันทั้งสนุกทั้งมัน

พี่อ้น บอกว่า วันเกิดเหตุนั้นกำลังสนุกกับการจับปลาอยู่ที่คลองข้างชุมชนบ้านน้ำเค็ม ขณะที่พวกมันกำลังเมาน้ำ แต่









ก็แปลกใจที่ทำไมน้ำไหลเร็ว ชั่วกระพริบตาก็เห็นน้ำพัดชุมชนหายเรียบไปกับตา ส่วนบ้านเรือนในซอยเดียวกันนั้น 24 หลังคาเรือน ไม่เหลือแม้แต่ซาก ส่วนสมาชิกในครอบครัวอีก 2 คนก็รอดตายอย่างหวุดหวิด

เด็กหนุ่มชาวน้ำเค็มคนหนึ่งที่เพิ่งเข้ามานั่งร้านน้ำชายามสาย ร่วมสนทนาด้วยว่า วันเกิดเหตุนั้นตัวเขาก็รอดมาอย่างหวุดหวิดเหมือนกัน เพราะกำลังต่อเรืออยู่ใกล้ๆ ทะเลนั่นเอง ตอนแรกเห็นคลื่นลูกเล็ก นึกว่าจะไม่ใหญ่ที่ไหนได้ พอมันใกล้เข้าวิ่งหนีกันกระเจิดกระเจิง บางคนก็จอดมอร์เตอร์ไซค์แล้วทันมาวิ่งแทน เพราะคนหนีตายกันเต็มถนนไปหมด

"ประมาณหนึ่งชั่วโมงก่อนเกิดเหตุมีญาติที่ภูเก็ตโทรศัพท์มาบอกแล้วว่าที่ภูเก็ตเกิดคลื่นยักษ์แต่เราคาดเหตุการณ์ไม่ถูกว่ามันจะมาถึงที่นี่ ก็ไม่เชื่อ"

ขณะที่กำลังสนทนากันอยู่นั้นก็มีเสียงลูกค้าทยอยสั่งน้ำชากาแฟกันอย่างต่อเนื่อง นางสาวสาลินี พรรณรังษี สาววัย 16 ปี ชาวน้ำเค็ม หนึ่งในทีมแม่ค้า บอกว่า ยังจำได้ว่าวันแรกขายดีมาก มีคนมาอุดหนุนได้เงิน 745 บาท แต่พักหลังๆ สงสัยลูกค้าจะติดธุระ จึงหายไปหลายคน ช่วงหลังจึงมีรายได้ 200-300 บาท/วัน แต่ละวันจะมีทีมงานที่เป็นแม่บ้านมาร่วมกันขายน้ำชา 4-5 คน

ร้านน้ำชาแห่งนี้ เกิดจากการรวมหุ้นของสมาชิกชุมชนบ้านน้ำเค็ม ปัจจุบันมีหุ้นอยู่ 24 หุ้นๆ ละ 100 บาท บางคนก็มีหุ้นเดียว บางคนก็ 2-3 หุ้นก็มี เริ่มเปิดบริการตั้งแต่เวลา 05.00-10.00 น. โดยช่วงเช้าลูกค้าส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มรักษาความปลอดภัยของศูนย์ที่เพิ่งออกเวร และมีผู้สูงอายุตั้งแต่ 40-50 ปี ขึ้นไป ลูกค้ากลุ่มนี้จะตื่นเช้าหน่อย ยามสายตั้งแต่เวลา 08.00 น. เป็นต้นไป ก็เป็นกลุ่มวัยรุ่น พวกนี้ก็จะตื่นสายหน่อย

วันนี้ทีมที่มาร่วมกันขายน้ำชากาแฟ ก็จะเป็นแม่ลูกอ่อน ส่วนสมาชิกคนอื่นคงไม่ว่างก็เลยไม่ได้มาขายส่วนหนูแม้จะอายุน้อยก็มาช่วยกลุ่มด้วย เพราะเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในชุมชนเดิมทำงานเกี่ยวกับซักรีด หนูไม่เคยขายมาก่อน แต่ก็สนุกดีค่ะ น้องสาลินี กล่าว และว่า ลูกค้าของเราเป็นผู้ประสบภัยทั้งหมด และพี่ๆ ที่มาช่วยเหลือที่ศูนย์ฯ เรื่องที่ลูกค้ามาสนทนากันที่สภากาแฟส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน เรื่องการประกอบอาชีพ ส่วนเรื่องการเมืองก็ไม่ค่อยได้ยินเท่าไหร่

แม่ค้าอีกคนบอกว่า รายได้ที่ได้จากการดำเนินธุรกิจขายน้ำชานั้น เราจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกหักค่าใช้จ่ายทั้งหมด และค่าแรงของแม่ค้า จำนวน 75 บาท/สัปดาห์/คน อีกส่วนหนึ่งจะนำไปฝากธนาคาร เพื่อแบ่งเป็นผลกำไรในอนาคต

สภากาแฟแห่งนี้แม้จะเป็นร้านเล็กๆ แต่ก็ได้ทำหน้าที่ของมันในการสร้างชุมชน ช่วยผ่อนคลายอารมณ์ความเครียด เตรียมความพร้อมก่อนที่สมาชิกในชุมชนจะออกไปเผชิญชีวิตประจำวันที่เริ่มต้นขึ้น

ที่สำคัญร้านกาแฟเป็นวิถีชีวิตที่สำคัญของคนใต้ ที่ใช้เป็นที่พบปะพูดคุย ไถ่ถามสารทุกข์สุขดิบ หรือแม้แต่การพูดคุยเรื่องการเมือง

สภากาแฟศูนย์พักชั่วคราวบางม่วง จึงช่วยเติมสีสันให้กับชาวบ้านที่พักอาศัยในศูนย์แห่งนี้ได้อย่างดียิ่ง

- 6 -

พลันที่คลื่นยักษ์สึนามิได้ถาโถมเข้าฝั่งซัดทุกอย่างพังทลายเสียหายไปราบคาบต่อหน้าต่อตา ท้องทะเลที่เคยสวยงามมาบัดนี้ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวกลับมาเยี่ยมเยือน ผู้คนไม่กล้ากินอาหารทะเลที่จับมาได้จากท้องทะเลอันดามันอันเนื่องจากวิตกว่าจะไม่สะอาด ส่งผลให้ราคาลดลงอย่างน่าตกใจซึ่งมีผลกระทบ



ต่อชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงเป็นอันมาก แต่จะมีสักกี่คนที่รู้ว่าชีวิตของลูกทะเลที่อยู่และหากินกับท้องทะเลมีชีวิตความเป็นอยู่เช่นไร

บุญโชค จงไกรจักร์ ลูกทะเลบ้านน้ำเค็มเล่าถึงชีวิตของชาวประมงก่อนที่จะเกิดสึนามิว่า "คนในน้ำเค็มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง ก่อนออกทะเลไปหาปลาผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านมีหน้าที่มาดอวนและเตรียมข้าวปลาอาหารใส่ปิ่นโตให้กับสามีในช่วงที่ออกทะเล ส่วนผู้ชายมีหน้าที่ดูแลความพร้อมของเรือและอุปกรณ์ต่างๆ



เมื่อใกล้ถึงเวลาออกเรือเจ้าของต้องทำพิธีไหว้แม่ย่านางเรือ ซึ่งมีขนม ข้าว ปลา เป็นเครื่องเซ่นไหว้ เพื่อเป็นการเอาฤกษ์เอาชัยและเพื่อความปลอดภัยในการออกทะเลทุกครั้ง เมื่อเสร็จพิธีจะจุดประทัดออกเรือสู่ทะเล และทุกๆ 6-8 เดือน ต้องนำเรือขึ้นมาซ่อมลงน้ำมันยาง ทาสีกันเปียวและตกหมันใหม่ จากนั้นทำพิธีไหว้แม่ย่านางครั้งใหญ่ ผูกผ้าสามสีที่หัวเรือพร้อมด้วยเงินจำนวนเท่าไรก็ได้แต่จะให้ดีต้องลงท้ายด้วยเลขเก้า

บุญโชคเล่าต่อว่า *"ถ้าอยู่ในช่วงหน้ามรสุมจะออกเรือไปประมาณ 3-5 ไมล์ทะเล เนื่องจากคลื่นลมแรง หากไปไกลกว่านี้อาจไม่ปลอดภัย ส่วนลูกเรือที่ไปด้วยมี 2 คน สำหรับสัตว์ทะเลที่หาได้ในหน้านี้ส่วนใหญ่จะเป็นกุ้งแช่บ๊วย ปลาทู แต่ถ้าเป็นหน้าแล้งเป็นช่วงทะเลสงบสามารถออกทะเลน้ำลึกได้ไกลถึง 10 ไมล์ทะเล จากนั้นดูว่าบริเวณไหนที่มีปลาชุกชุมโดยใช้โซนาร์ ถ้าตรงไหนมีปลาจะเห็นจุดๆในจอ"*

เมื่อเจอแหล่งปลาแล้ว ชาวประมงเริ่มวางอวนประมาณ 5 โมงเย็นหากเป็นคืนเดือนมืดไม่มีแสงสว่างรบกวน ฝูงปลานานาชนิดจะไปรวมตัวอยู่ตามพื้นดิน จึงค่อยๆปล่อยสายอวนไปตามกระแสน้ำ อีก 2 ชั่วโมงนับจากนี้อวนที่เคยว่างเปล่าจะเต็มไปด้วยปลาที่ติดจากนั้นจะเริ่มวางอวนลักษณะแบบนี้อีกในช่วงตี 5 เช้ามืดของวันถัดไป สำหรับปลาที่จับมาได้มาจะเก็บไว้ในแช่แข็งเพื่อรอการนำเข้าฝั่งต่อไป

สำหรับอวนจับปลาทูเรือลำหนึ่งใช้ 2 ราวๆละ 10 หัว อวนกุ้งใช้ 5 ราวๆละ 8 หัว ส่วนลอบปูใช้ปลาหลังเขียวเป็นเหยื่อล่อ วางลอบครั้งหนึ่งประมาณ 80-100 ลูก และลอบปลาหมึกใช้ไข่ปลาหมึกล่อเพื่อหลอกให้ปลาหมึกเข้ามาวางไข่

เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจกู้อวนราวๆ 2 ทุ่ม แต่ละคนมานั่งกินข้าวที่ภรรยาจัดใส่ปิ่นโตให้กันอย่างเอร็ดอร่อยหลังจากเหนื่อยมาตั้งแต่ช่วงเย็น เมื่ออิ่มท้องแล้วก็จะใช้น้ำจืดที่



เตรียมมาชำระร่างกายแล้วก็เข้านอนพักผ่อนเพื่อคลายความเหนื่อยล้าทั้งหมดแล้วลุกขึ้นมาสู้ต่อในเช้าวันใหม่

ใครเลยจะรู้ว่าตั้งแต่วางอวน กินข้าว อาบน้ำ จนกระทั่งนอน กิจกรรมทุกอย่างล้วนแต่อยู่ในเรือเพียงไม่กี่ตารางเมตรเท่านั้น

แต่บางครั้งชีวิตก็ไม่ได้ราบเรียบเหมือนดั่งเวลาที่ทะเลสงบทุกครั้งไป หลายครั้งที่ออกทะเลไปต้องกลับมามือเปล่าหรือบางทีก็แทบเอาชีวิตไปทิ้งไว้ในทะเล

"ใครว่าอาชีพประมงเป็นอาชีพที่สบายสร้างรายได้มหาศาล ช่วงมรสุม 6 เดือนออกทะเลไม่ได้ขาดรายได้ ช่วงปลอดมรสุมมีหลายครั้งที่ออกทะเลไปแต่ไม่ได้อะไรกลับมาต้องทนนั่งตากแดดตากฝนหน้าดำเกือบทั้งวัน เพราะกระแสน้ำแรงมากวางอวนไม่ตรงจุดหรือกู้อวนไม่ได้บ้าง บางทีอวนก็พัดไปกับกระแสน้ำที่เชี่ยวกราด ลอบที่นำมาดักปลาจมหมด ปลาก็ไม่ได้ หักค่าน้ำมันอีกสรุปแล้วขาดทุนยับเยิน" พี่บุญโชคกล่าว

บางทีเจอมรสุม เมฆดำทมึน ฝนตกไม่ลืมหูลืมตา คลื่นลมแรงบ้าคลั่ง ครั้นจะแล่นเรือฝ่าฝนเข้าฝั่งก็ไม่ได้ ครั้นจะแล่นเรือเข้าหาเกาะที่อยู่ใกล้ที่สุดก็ไม่ทัน เรือเกือบจมอยู่กลางท้องทะเล เป็นเวลาที่ต้องต่อสู้กับธรรมชาติอย่างหนักหนาสาหัสอยู่ทุกวินาที ด้วยสัญชาติญาณการเอาชีวิตรอดทุกคนจะรู้หน้าที่ของตัวเองโดยอัตโนมัติ บ้างก็วิดน้ำออกจากเรืออยู่ทางหัวเรือ บ้างก็อยู่ท้ายเรือคอยประคองเรือไม่ให้จม ซึ่งต้องพยามยามนำหัวเรือเข้าได้กับคลื่นเพราะถ้าหันข้างเรือปะทะคลื่นเมื่อไรโอกาสที่เรือจะจมสู่ก้นทะเลยิ่งมีสูง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนต้องแข่งกับเวลาเพราะถ้าหากช้าไปเพียงไม่กี่นาทีก็เท่ากับว่าต้องเอาชีวิตมาทิ้งไว้ที่นี่

"บางครั้งเคยหลงทางก็มีต้องอาศัยเข็มทิศ และวิธีดูดาวบนท้องฟ้า ลูกน้องที่เคยอยู่เรืออวนดำบอกว่าให้ตามหางดาวจระเข้ไป ต้องล่องเรืออย่างเปล่าเปลี่ยวท่ามกลางความมืดแห่งท้องทะเลอยู่นานจึงพาเรือเข้าหาฝั่งได้"

"เหตุการณ์เลวร้ายที่สุดในชีวิตชาวประมง 18 ปี คือ มีครั้งหนึ่งใกล้ถึงฝั่งแล้ว จู่ๆมีคลื่นสูงมากซัดเรือทีเดียว น้ำเข้าเรือวิดกันไม่ทันเรือจม ข้าวของในเรือเสียหายหมด ทั้งดาวเทียม โซนาร์ อวน ฯลฯ รุ่งเช้าค่อยมากู้เรือช่วยกันดำน้ำนำเชือกไปผูกกับเรือที่จมอยู่แล้วกู้ขึ้นมา ตอนนั้นเสียหายไปหลายหมื่น ไม่รู้จะทำไงก็ต้องเสี่ยงออกทะเลต่อไปเพราะจะให้ไปทำอาชีพอื่นก็ทำไม่เป็น" ชาวประมงคนเดิมกล่าวด้วยสายตาละห้อย

"แต่ก็ใช่ว่าโชคจะไม่เข้าข้างซะทีเดียว" ชาวประมงคนเดิมเล่าต่อ *"ครั้งหนึ่งออกทะเลไปได้ไม่นานวางอวนติดปลาฉลามร้อยกว่าโลได้ วันนั้นโชคดีมากกลับฝั่งเลย ส่วนแหล่งที่มีปลาชุกชุมต้องเป็นที่เกาะสิมิลัน เพราะมีหิน ปะการังน้อยใหญ่อยู่มากมาย จากน้ำเค็มต้องใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง เพราะฉะนั้นต้องดูลมดูฝนให้แน่ใจว่าปลอดภัย และเตรียมความพร้อมของเรือให้ดีที่สุด ซึ่งใช้เวลาในการออกทะเลครั้งนี้ประมาณ 2-3 วัน และมีรายได้ติดมือกลับมาแน่ๆ 10,000 กว่าบาท ซึ่งนับว่าคุ้มในการออกทะเล ครั้งนี้"*

"สึนามิ" ผ่านไป 3 เดือน เรือและเครื่องมือหาปลาพังไปกับคลื่นยักษ์ แต่พวกเขาก็ยังหวังที่จะกลับออกสู่ท้องทะเลอีกครั้ง เพราะอาชีพหาปลา มันคือลมหายใจของพวกเขา

โดยขณะนี้ชาวประมงในหลายพื้นที่ได้ร่วมตัวกันตั้งกลุ่มซ่อมเรือ ซ่อมเครื่องเรือและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพแล้วไม่น้อยกว่า 12 อู่ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในชุมชน ดั่งเช่นที่ชุมชนสังคาอู้ เกาะลันตา ประมงชาวไทยใหม่กลุ่มอู้ลัคลาโว้ย ได้ร่วมมือกันต่อเรือและซ่อมแซมเรือจนเสร็จครบทุกอ่าว ส่วนชาวประมงบ้านน้ำเค็มได้ดำเนินการตั้งอู่ต่อเรือขึ้นในชุมชนโดยมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชาวชุมชนร่วมไม้ร่วมมือกันอย่างขะมักเขม้น และชาวประมงราไวย์ได้ตั้งกลุ่มซ่อมเครื่องยนต์เรือซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน ฯลฯ

หลังฝันร้ายผ่านไปลูกทะเลทุกคนต่างเฝ้ารอคอยเวลา



ที่จะได้กลับออกไปสู่ในสถานที่ที่พวกเขาคุ้นเคยอีกครั้ง

สายๆ วันนี้ (28 กุมภาพันธ์) ชาวบ้านน้ำเค็มได้มีโอกาสออกสู่ท้องทะเลอีกครั้ง เมื่อเรือประมงจำนวน 10 ลำ ถูกซ่อมจนแล้วโดยฝีมือกลุ่มต่อเรือของพวกเขาเอง พวกเขารู้สึกอบอุ่นเป็นอย่างยิ่งที่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มาเป็นประธานในพิธีปล่อยเรือลงสู่ทะเล

อีกไม่นาน เรืออีกหลายลำ ลอบ อวน อีกหลายหัวที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้าน จากหลายๆ หมู่บ้านจะลงสู่ทะเลตามมา



ภายในอู่ต่อเรือที่สร้างเป็นอาคารโล่ง เต็มไปด้วยแผ่นไม้ขนาดใหญ่ วางอย่างเป็นระเบียบ ถัดไปอีกด้านผู้ชาย 2 กลุ่มๆ ละประมาณ 5 คน กำลังขมักเขม้นอยู่กับการต่อเรือ เลยออกไปนอกตัวอาคาร มีเรือที่ต่อเสร็จแล้ววางอยู่ประมาณ 10 ลำ

สถานที่แห่งนี้คือ อู่ต่อเรือบ้านน้ำเค็ม ซึ่งชาวบ้านบริหารจัดการเอง โดยได้รับเงินสนับสนุนเบื้องต้นจากองค์กรเอกชนที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย

พี่ประสิทธิ อักษรคง ชาวประมงแห่งบ้านน้ำเค็ม ที่ว่างเว้นการออกทะเลมาร่วม 6 เดือน วันนี้ผันตัวเองมาเป็นหัวหน้าช่างต่อเรือกลุ่มหนึ่งเล่าให้ฟังว่า มารับจ้างต่อเรือที่อู่แห่งนี้ได้เดือนเศษแล้ว คือ เราต้องรวมกลุ่มกันกลุ่มละประมาณ 3 – 5 คน เพื่อมารับจ้างต่อเรือ โดยอู่ให้ค่าจ้างลำละ 20,000 บาท

"หลายปีที่ผ่านมา ชาวประมงหลายรายหันไปวิ่งเรือรับนักท่องเที่ยว เรือที่ใช้ก็เป็นเรือที่ซื้อมาจากภายนอก ทำให้ความรู้เรื่องการต่อเรือเกือบสูญหายไปเลย ขณะนี้ที่บ้านน้ำเค็มมีช่างต่อเรืออยู่เพียง 3 – 4 คนเท่านั้น การได้มาต่อเรือที่นี่ก็ได้มีโอกาสฝึกช่างต่อเรือเพิ่มขึ้นอีกหลายคน" พี่ประสิทธิบอก

พี่ประสิทธิเล่าอีกว่า เรือขนาด 25 กง (ประมาณ 25 ฟุต) ใช้เวลาต่อประมาณ 10 วัน จากนั้นก็จะมีชาวบ้านอีกลุ่มมารับจ้างลงขี้ชันอุดรูรั่ว แล้วตากแดดให้แห้งสนิท ก่อนจัดสรรให้ชาวบ้านนำไปออกทะเล โดยผู้ที่ได้รับเรือไปจะต้องส่งเงินให้กลุ่มครึ่งหนึ่ง เพื่อหมุนเวียน นำไปต่อให้รายอื่นต่อไป

ในบ้านน้ำเค็มเดิมมีเรือประมงหลายร้อยลำ ตอนนี้เพิ่งต่อไปได้ประมาณ 30 ลำเท่านั้น เรือพวกนี้หากินน้ำลึก รวมอุปกรณ์ต่างๆ แล้วต้องใช้เงินต่อลำประมาณ 300,000 บาท

ชายหนุ่มผู้หนึ่งกำลังขมักเขม้นกับการตัดเย็บเสื้อผ้าอยู่ในศูนย์พักชั่วคราวบางม่วง เขาเล่าให้ฟังว่า ได้ไปลงชื่อขอเรือพีท (ภาษาใต้เรียกว่า เรือปรี๊ด หมายถึง วิ่งฉิว)ในขณะที่ยังไม่ได้เรือก็มาเข้ากลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อหารายได้

หนุ่มผู้นี้เล่าอีกว่า เรือปรี๊ด เป็นเรือหางยาวขนาดเล็กนั่งได้ 3 – 4 คน ชาวประมงใช้หากินในน้ำตื้นบริเวณชายฝั่งหรือตามลำคลองต่าง ๆ ราคาต่อลำพร้อมอุปกรณ์หาปลาก็ตกประมาณ 25,000 บาท ในบ้านน้ำเค็มมีชาวประมงใช้เรือปรี๊ดหากินอยู่หลายราย



- 8 -

"สึนามิ" ผ่านไปแล้วหลายเดือน องค์กรต่างๆ ร่วม 100 องค์กรได้ถอนตัวกลับไปเกือบหมดแล้ว จึงไม่คึกคักเหมือนก่อน แต่ยามเช้าที่ศูนย์บางม่วงแห่งนี้ ก็มีเสน่ห์ในแบบของชาวบ้าน

ชีวิตประจำวันในบ้านพักชั่วคราวของผู้ประสบภัย แม้ผู้คนไม่ได้แวะเวียนมาเยี่ยมมากเหมือนก่อน แต่ก็ไม่หว้าเหว่ เนื่องจากแต่ละคนมีกิจกรรมให้ทำมากมาย บ้างก็ตัดเย็บเสื้อผ้า สานตะกร้า ทำอิฐบล็อก เพาะเห็ดขาย ต่อเรือ และอีกมากมาย

ไมตรี จงไกรจักร์ หนุ่ม อบต. เป็นคนแรกแห่งบ้านน้ำเค็มที่ผมได้ร่วมงานด้วย ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2547 วันนั้นไมตรี มีสีหน้าเคร่งเครียด เพราะครอบครัวของเขาต้องสูญเสียพ่อ ญาติพี่น้องและทรัพสินย์เป็นจำนวนมาก ความเอาการเอางานของไมตรีและเพื่อนๆ ทำให้ศูนย์บางม่วงและชาวบ้านน้ำเค็มคึกคักและมีชีวิตในวันนี้

ไมตรี บอกว่า จากการที่เราเอาจริงเอาจัง มีการจัดระบบศูนย์พักชั่วคราวตั้งแต่ต้นทำให้เรามีประสบการณ์ ตอนนี้เรามีกลุ่มต่างๆ อยู่ในศูนย์ถึง 24 กลุ่ม สร้างแกนนำชาวบ้านที่เอาการเอางานได้ถึง 100 คนเศษ แบ่งเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ 22 กลุ่ม ธนาคารชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิก 550 คน มีเงินออมล้านบาทเศษ กลุ่มสร้างบ้านให้กับคนไร้บ้าน (บ้านเช่า) และกลุ่มอนุรักษ์อันดามัน

การจัดการองค์กร ซึ่งมีกลุ่มเป็นจำนวนมากเช่นนี้ไมตรีบอกว่า ได้อาสาสมัครชาวบ้านเป็นกำลังสำคัญ โดยมีเจ้าหน้าที่จากหลายองค์กรเป็นพี่เลี้ยง ทุกคนทำงานด้วยความเสียสละทำงานตามที่ตนเองถนัด ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมาทำให้เราได้เรียนรู้อะไรมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารจัดการชุมชนในลักษณะการพึ่งตนเอง หลายคนได้ค้นพบศักยภาพของตนเองแล้วนำมารวมกันทำงานเพื่อชาวน้ำเค็ม จนพวกเราคิดไม่ถึงว่าเราสามารถทำงานได้มากขนาดนี้

วันนี้ไมตรี และเพื่อนอย่างปานและอีกหลายๆ คนยังคงเป็นคนเอาการเอางานอยู่เช่นเดิมจะต่างกันก็แต่ความเคร่งเครียดได้หายไป หลายคนบอกว่า ไมตรีและแกนนำบ้านน้ำเค็มยิ้มบ่อยขึ้น ในขณะที่ปานคนพูดน้อยกลายเป็นคนสุขุม แทบไม่เหลือมาดหนุ่มลูกน้ำเค็ม

- 9 -

จ่ายเงินค่ากาแฟให้สาลินี พรรณรังษี อาสาสมัครสภากาแฟเสร็จแล้ว ก็ออกเดินเยี่ยมกลุ่มต่างๆ เดินผ่านอาคารสังกะสีซึ่งสมาชิกกลุ่มมาดอวนกว่า 10 คน กำลังนั่งทำงานกันอย่างมีความหวัง โดยกัลยาณี ทองเกื้อ สมาชิกกลุ่มเล่าว่า ดีใจที่ได้ทำงานที่ถนัดวันหนึ่งๆ ก็มาดได้ 1 หัว ได้ค่าแรกหัวละ 200 บาท ดีกว่าอยู่ว่างๆ รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าขึ้น

แวะคุยกับกลุ่มต่างๆ อีกหลายกลุ่มเกือบทุกกลุ่ม เจ้าหน้าที่พี่เลี้ยงกลับฐานที่มั่นของตนเองหมดแล้ว คงเหลือเพียงชาวบ้านดูแลกันเอง แม้มันไม่คึกคักเหมือนเดิม แต่ก็คูมีชีวิตชีวา

หลังจากเกิดภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ ก็เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย สำคัญที่สุดคือเรื่องของที่อยู่อาศัย ชาวบ้านบางส่วนที่มีทะเบียนบ้านกรรมสิทธิ์ที่ดินถูกต้อง ก็ได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐแต่ ชาวบ้านกลุ่มผู้เช่าที่อยู่อาศัยมานานนับสิบปีแต่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านสิทธิต่างๆที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจึงเข้าไม่ถึงชาวบ้านกลุ่มนี้

จากปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับ ทำให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาสนับสนุน โดยคุณสมบัติของสมาชิกที่เข้ารวมกลุ่มต้องเป็นผู้ที่ประสบภัยสึนามิ



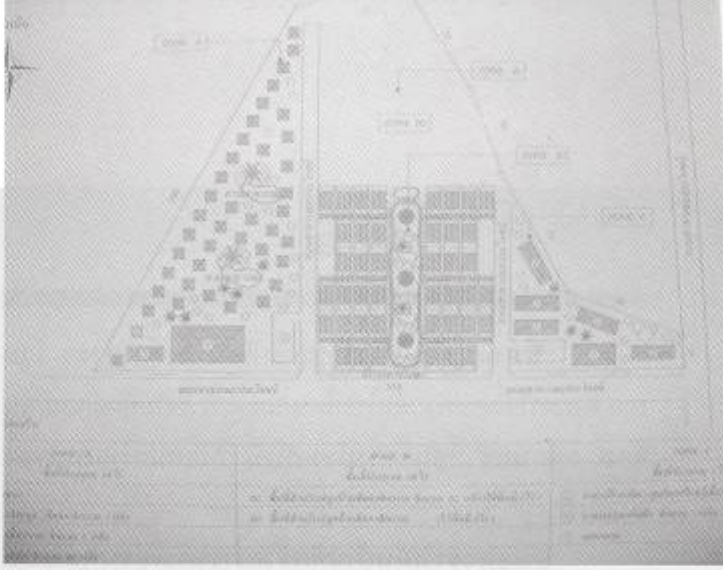

ไม่ได้รับการช่วยเหลือเรื่องการสร้างบ้านจากรัฐบาล ไม่มีที่ดิน ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง เป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 6 คนขึ้นไปและต้องเป็นผู้ที่ร่วมทำกิจกรรมขบวนการกลุ่มอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

นายศักดิ์ดา แกนนำชาวบ้าน เล่าให้ฟังว่า กลุ่มผู้เช่าในที่ดินบ้านน้ำเค็มถูกแบ่งส่วนออกเป็น 3 กลุ่มย่อยด้วยกันคือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มคนไร้บ้าน มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 43 คน เงินออมทรัพย์ 28,240 บาท กลุ่มที่ 2 กลุ่มคนไร้บ้านมั่นคง มีเงินออมทัพย์ 41,600 บาท

ชาวบ้านน้ำเค็มทุกกลุ่มย่อยจะออมทรัพย์กันทุกวันที่ 15 ของเดือน คนละ 200 บาท ฝากไว้กับธนาคารชุมชน ซึ่งเป็นธนาคารที่ชาวบ้านดำเนินการจัดการบริหารกันเอง ได้มีการจัดตั้งภายหลังจากที่เกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิขึ้น

กลุ่มคนไร้บ้าน เป็นกลุ่มแรกที่หลังจากที่ได้เริ่มกระบวนการออมทรัพย์มีเงินออมพอสมควร ชาวบ้านช่วยกันหาที่ดินเพื่อปลูกบ้านในพื้นที่บ้านน้ำเค็มซึ่งเป็นที่ราบสูง ไม่มีความเสี่ยงภัย มีสถาปนิกชุมชนจาก พอช. เข้าไปช่วยเหลือในการวางผังชุมชน โดยมีชาวบ้านเป็นผู้ออกแบบชุมชนของตนตามความต้องการดำเนินตามวิถีชีวิตเหมือนที่เคยเป็นมา โดยมีการจัดระบบกลุ่มย่อย ดูแลกันเองภายในกลุ่ม ช่วยเหลือและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

งบประมาณในการซื้อที่ดินได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศเดนมาร์ก จำนวน 7 ล้านบาทเศษ เนื้อที่ประมาณ 8 ไร่ 1 งาน ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนของการถมที่เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะก่อสร้างบ้านใหม่ สำหรับแบบบ้านที่ชาวบ้านต้องการเป็นบ้านชั้นเดียวใช้อิฐประสาน เฉลี่ยแล้วราคาประมาณ 150,000 บาท

กลุ่มย่อยอีกกลุ่มคือกลุ่มคนไร้บ้านมั่นคง กลุ่มนี้ซึ่งมีจำนวนเงินออมมากที่สุด อยู่ในระหว่างขั้นตอนของการหางบประมาณเพื่อซื้อที่ดินเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินของเอกชนที่ต้องการจะช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้วยการลดราคาที่ดินให้ถูกมาก เพียงไร่ละ 5 แสนบาทเท่านั้น โดยมีความหวังว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเริ่มมีการสำรวจความต้องการของตนเองเพื่อดำเนินการจัดการบริหารวางแผนผังชุมชนด้วยตนเองตามความต้องการและวิถีชุมชนดั้งเดิม

พลังชุมชนแห่งบ้านน้ำเค็มที่เห็นได้สัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม มีกระบวนการออมทรัพย์เป็นตัวเชื่อมประสานความรัก ความสามัคคี ของคนในชุมชน ทั้งสองกลุ่มนี้คือกลุ่มคนไร้บ้านและกลุ่มคนไร้บ้านมั่นคง ซึ่งเวลานี้ได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งสหกรณ์ โดยใช้ชื่อว่า **"สหกรณ์เคหะสถานบ้านน้ำเค็มพัฒนา จำกัด"**

ศักดิ์ดา พรรณรังษี ประธานกลุ่มคนไร้บ้าน เล่าว่า สำรวจข้อมูลในตอนแรก มีผู้เช่าที่ดินอยู่ในบ้านน้ำเค็มอยู่ประมาณ 120 คน ทุกคนเมื่อได้รับความเดือดร้อนต่างก็สมัครเข้าร่วมกลุ่ม เพื่อออมทรัพย์ร่วมกัน แต่ปัญหาและอุปสรรคคือชาวบ้านเกิดความไม่มั่นใจในกลุ่ม เรื่องของกระบวนการออมการบริหารจัดการต่างๆ ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ที่จัดการบริหารกลุ่มออมทรัพย์กันเองจึงลาออกไปบ้าง ไปอยู่ในบ้านที่รัฐจัดสรรไว้ให้บ้าง

ปัจจุบันชาวบ้านที่ทำงานเพื่อสังคม เพื่อชุมชนของตนเอง ใช้กระบวนการรวมกลุ่มเป็นเครื่องมือที่จะเชื่อม



ร้อยคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ทุกคนมีความหวังอยากมีที่พักพิงที่อยู่อาศัยที่มั่นคงยิ่งขึ้น กลุ่มคนไร้บ้าน ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่ได้รับความผิดหวัง ความเสียใจ ได้แปรเปลี่ยนสิ่งเหล่านั้นเป็นพลังเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน

บริเวณพื้นที่ใหม่ที่ได้มีการถมที่ไว้แล้ว ชาวบ้านกำลังช่วยกันสร้างบ้านพักชั่วคราวและอาคารสำนักงานชั่วคราว เพื่อเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรม การประชุมและการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ให้แม่บ้านได้ฝึกอาชีพ ซึ่งอาชีพเสริมที่ได้รวมกลุ่มในบ้านน้ำเค็ม มีตั้งแต่การเลี้ยงปลาดุก การทำผ้ามัดย้อมและแปรรูปผ้ามัดย้อม ทำหัตถกรรมจักสานและเพาะเห็ด นายศักดิ์ดา กล่าว

ขณะนี้ พื้นที่ก่อสร้างเฟสแรกของกลุ่มผู้เช่ากำลังก่อสร้าง โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนทุกคน ทุกครอบครัวส่งตัวแทน 1 คนเพื่อเป็นแรงงานในการสร้างบ้านของพวกเราเอง หากครอบครัวใดที่มีความต้องการที่จะมาช่วยกันสร้างบ้านของตนมากกว่า 1 คน ก็ย่อมได้ เพราะเราต้องการให้ชาวบ้านได้รู้สึกว่าเป็นบ้านที่พวกเค้าได้ร่วมกันสร้างเพื่อความภาคภูมิใจของพวกเค้าเอง บรรดาแม่บ้านซึ่งว่างเว้นจากงานก็จะช่วยเป็นแม่ครัว เป็นแรงงานสร้างบ้านอีกแรง อีกส่วนคือแรงงานที่เป็นอาสาสมัครจากที่ต่างๆ เข้ามาช่วยสร้างบ้านอีกด้วย

นั่งรถไปบริเวณแหลมป้อม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบ้านน้ำเค็มที่มีกรณีพิพาทกับเจ้าของที่ดิน ถึงวันนี้ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ แม้ผู้หลักผู้ใหญ่ลงพื้นที่มาเยี่ยมหลายรายแล้วก็ตาม

สุวิทย์ คงสงค์ และชาวบ้านแหลมป้อมต่อสู้เรื่องนี้มาตั้งแต่ปี 2545 หลังภัยสึนามิ นายทุนกั้นที่ไม่ยอมให้เข้าพื้นที่ซึ่งเราเคยอาศัยอยู่เดิมจะค้นหาศพญาติมิตรก็ไม่ได้ ทุกวันนี้คนที่ยังคงเหลืออยู่กว่า 30 ครอบครัว ก็ยังคงต่อสู้อยู่ต่อไป แม้แต่ละคนจะมีคดีติดค้างอยู่ในโรงในศาลอยู่ก็ตาม

ยุพิน แก้วประพัฒน์ จากบ้านแหลมป้อมเล่าว่า เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2548 ชาวบ้าน 30 ครอบครัว ได้เข้าไปยึดพื้นที่เพื่อสร้างบ้าน เพราะไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน พวกเราทุกคนจะไม่มีรายชื่อได้รับความช่วยเหลือ ตอนนี้ปัญหาที่ดินก็ยังคงมีอยู่ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถูกตัดโดยสิ้นเชิง เขาบอกว่าทำให้ไม่ได้เพราะที่ดินมีปัญหา ทั้งๆ ที่ก่อนหน้าสึนามิเรามีสิ่งเหล่านี้ครบถ้วน

"ตอนนี้ คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน ของศูนย์ต่อสู้เอาชนะความยากจน โดย พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง เข้ามาช่วยดูแล จะมีการรังวัดที่กันให้ชัดเจน เพื่อหาข้อยุติ" สุวิทย์ คงสงค์ บอกทิ้งท้ายอย่างมีความหวัง

ผมสิ้นสุดเยี่ยมเยือนพี่น้องบ้านน้ำเค็มไว้ที่แหลมป้อม มองผ่านทิวสนออกไปสู่ทะเล ย้อนนึกอดีตไปเมื่อสมัยน้ำเค็มยังคึกคักไปด้วยการขุดแร่ ผู้คนจาก 50 จังหวัด เข้ามาอยู่อาศัยจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ความเจริญคืบคลานเข้ามา หลังเหมืองแร่ซบเซาพร้อม ๆ กับการจากไปของ **"เสือชิน"** อดีตโจรใจบุญผู้คงกระพัน ความเจริญด้านการท่องเที่ยวเข้ามาแทนที่ กลไกท้องถิ่นกลายเป็นเครื่องมือกว้านหาที่ให้นายทุน เพื่อนำไปสร้างโรงแรม แหล่งท่องเที่ยว กลายเป็นปัญหากับชาวบ้านมาถึงทุกวันนี้

ชาวน้ำเค็มส่วนใหญ่ยังคงหากินกับการออกทะเลเมื่อเหมืองแร่กลายเป็นเพียงขุมเหมือง และสึนามิก็เข้ามา และปัญหาก็เกิดขึ้นมากมายก่ายกอง

และปัญหานั้นกำลังถูกแก้ไขจัดการ โดยพลังของชาวบ้าน **"พลังคลื่นลูกใหม่"** ที่กระทบเข้าฝั่งหลัง **"สึนามิ"** แล้วฝังอยู่ในใจชาวน้ำเค็มทุกคน



บทเรียนงานฟื้นฟูชุมชนอันดามันหลัง สึนามิ



โดย อัมพร แก้วหนู





ผู้เขียนและเพื่อนๆจำนวนมากนับร้อยคนพันคนทำงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิแถบบ้านน้ำเค็มมาตั้งแต่วันที่ ๓๒ธันวาคม ๒๕๔๗ จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังทำงานเกี่ยวข้องอยู่มากบ้างน้อยบ้างตามวาระ ในช่วงสองเดือนแรกนั้นเราทำงานกันวัน ไม่มีวันหยุด ทำงานกันวันละมากกว่า ๑๐ ชั่วโมง เพราะมีความเรียกร้องต้องการมาทุกเวลานาทีทั้งจากคนที่ต้องการช่วยทุกและชาวบ้านผู้ประสบภัย บทความชิ้นนี้เป็นการมองย้อนหลังกลับไปว่าเราผ่านอะไรมาบ้าง เราคิดอะไรและเราคิดอย่างไร

งานช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิเป็นงานอาสาขนครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย สิ่งที่ทุกคนเขียนออกมาจะเป็นเพียงเสี้ยวเล็กๆ เสี้ยวหนึ่งของงานทั้งหมด ไม่มีใครสามารถเขียนภาพรวมของทั้งหมดได้ บทความชิ้นนี้ก็เช่นเดียวกัน

๑. วิทยุและความเป็นความตาย

วันอาทิตย์ที่ ๒๖ ธันวาคมที่เกิดเหตุสึนามินั้นผู้เขียนอยู่ที่บ้านที่กลางเมืองภูเก็ตและไม่รู้สึกถึงความสั่นสะเทือนของแผ่นดินแผ่นน้ำใดๆ ทั้งสิ้น ได้ยินเพียงเสียงประกาศของรถกระจายเสียงของเทศบาลที่วิ่งผ่านไปอย่างเร็วเรื่องคลื่นอะไรสักอย่างหนึ่งจับความไม่ได้ แต่เราทั้งครอบครัวก็ตกลงใจว่าจะออกไปดูชายทะเลที่สะพานหินประมาณ ๑๑.๐๐ น. ก็เห็นโคลนซัดเข้ามาจากทะเลลึกมากและเรือในคลองบางใหญ่พังเสียหายไปจำนวนมาก สถานีวิทยุในภูเก็ตเริ่มออกข่าวรายงานความเสียหายและความต้องการการช่วยเหลือ ซึ่งหนักที่สุดที่หาดป่าตอง สองสามชั่วโมงต่อมาสถานีวิทยุเกือบทุกสถานีก็ออกอากาศเรื่องนี้ตลอดเวลา ยกเลิกรายการปกติไป บางสถานีออกอากาศไปต่อเนื่อง ๒๔ ชั่วโมงอยู่หลายวัน

เราขับรถลาดตระเวณไปตามที่ต่างๆในเมือง แต่ไม่มีอะไรให้ดู เพราะเหตุเกิดที่ชายทะเลและถึงตอนนั้นเราก็ไม่สามารถออกไปที่ชายหาดได้เพราะคนหนีกันจ้าละหวั่น การจราจรติดขัดอย่างยิ่ง ได้แต่ติดตามข่าวจากวิทยุ โทรศัพท์มือถือก็ใช้การไม่ได้ ทราบว่าในวันนั้นมีเพื่อฝูงหลายคนพยายามติดต่อเข้ามาถามข่าวก็ติดต่อไม่ได้ ระบบโทรศัพท์มือถือล่มไปถึงกว่าสัปดาห์กว่าจะมาใช้งานได้อีก วิทยุและโทรศัพท์พื้นฐานกลายเป็นช่องทางเดียวที่จะสื่อสารระหว่างกันทั้งการขอความช่วยเหลือและการให้ความช่วยเหลือ

และเห็นได้ชัดว่าระบบของประเทศนี้ไม่ได้เตรียมการไว้สำหรับหายนะภัยขนาดนี้เลยแม้แต่น้อย

ในช่วงสองสามชั่วโมงแรกหลังเกิดเหตุ คนที่แนะนำว่าชาวบ้านควรจัดการอย่างไรคือดีเจในสถานีวิทยุ ซึ่งสาระสำคัญคือการแนะนำว่าให้คนขึ้นไปอยู่ที่สูงเพราะอาจเกิดเคลื่นยักษ์ขึ้นมาอีก โดยไม่จำแนกแยกแยะว่าควรจะเตือนใครที่ไหน ผลก็คือ



คนทั้งภูเก็ตแห่กันขึ้นเขา รวมทั้งเขารังกลางเมืองภูเก็ต เราพยายามขับรถขึ้นเขาไปดูสถานการณ์ แต่ต้องถอยทัพกลับมา เพราะทั้งคนทั้งรถเต็มหมด ขึ้นไปไม่ได้ ต้องมานอนฟังข่าววิทยุอยู่ที่บ้าน

ทุกคนยอมรับร่วมกันว่าตัวละครสำคัญที่เล่นบทหนักในภัยสึนามิที่ภูเก็ตในช่วงชั่วโมงแรกๆ หลังเกิดเหตุและต่อเนื่องไปอีกหลายสัปดาห์คือวิทยุในท้องถิ่น ใครต้องการความช่วยเหลือโทร.ไปที่สถานีวิทยุ ใครต้องการความช่วยเหลือโทร.ไปที่สถานีวิทยุ มีคนต้องการบริจาคข้าวบริจาคน้ำแต่ไม่มีรถไปส่งหรือไปไม่ถูก ออกประกาศไม่กี่นาทีจะมีคนโทร.มาบอกว่ารับอาสาไปส่งให้ ฯลฯ

เมื่อถึงเรื่องความเป็นความตายคนทุกคนจะเห็นว่ามีอะไรก็สามารถให้ได้หมด มีความต้องการมากมายเหลือคณานับ แต่ก็มีการบริจาคที่มากกว่าความต้องการเสียอีก จังหวัดเล็กๆ อย่างภูเก็ตนั้นมีคนตายหลายร้อยคน เจ็บนับพันคน แต่ความช่วยเหลือเกือบทั้งหมดเป็นการระดมมาจากคนในท้องถิ่นเองทั้งไทยเทศและช่องทางการระดมความช่วยเหลือที่สำคัญที่สุดคือวิทยุท้องถิ่น ปราศจากสื่อตัวนี้แล้ว ความยากลำบากของประชาชนจะทบเท่าทวีคูณ



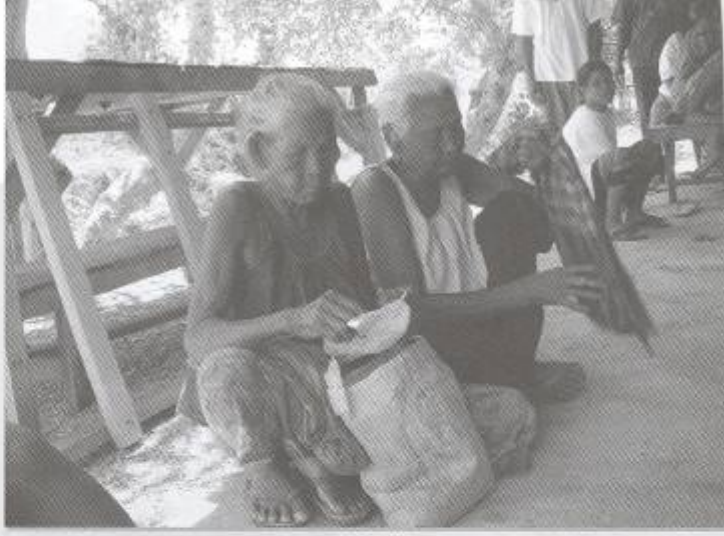

นี่ทำให้เราเห็นความจำเป็นของสิ่งที่เราเรียกว่า "วิทยุชุมชน"

วิทยุชุมชนตามความหมายที่แท้คือวิทยุที่ดำเนินการโดยองค์กรชุมชน องค์กรชุมชนเป็นเจ้าของสถานีและจัดรายการตามความต้องการของชุมชน สถานีวิทยุทั้งหมดในปัจจุบันเป็นของทางราชการที่ให้เอกชนเช่าเวลาเพื่อขายสินค้า แม้ว่าหลายสถานีในภูเก็ตจะอุทิศเวลาให้กับผู้ประสบภัยตั้งแต่สองสามชั่วโมงแรก แต่หลายสถานีก็ยังทำใจไม่ได้ กว่าจะยกเลิกรายการปกติก็ปาเข้าไปครึ่งค่อนวันหลังเกิดเหตุ

ผู้เขียนเป็นหนึ่งในผู้ลงทุนลงแรงผลักดันให้วิทยุชุมชนตั้งมั่นลงในชุมชนของภาคใต้มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ ท่องจำมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญไปบอกเล่าชาวบ้านทุกหนแห่ง แต่เหตุการณ์สึนามิทำให้เข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งของรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๐อย่างเทียบกันไม่ได้ (วรรคแรกของมาตร ๔๐เขียนว่า"คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประประโยชน์สาธารณะ") ถ้าทุกจังหวัดที่ประสบภัยมีสถานีวิทยุชุมชน ภาพที่เราจะเห็นคือสถานีเหล่านั้นจะยกเลิกรายการปกติทันทีและหันมากระจายข่าวเรื่องสึนามิกันทั่วประเทศ คนที่จะตายก็ได้รับความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที เพราะเราต้องเข้าใจว่าขณะนั้นวิทยุคือการสื่อสารช่องทางเดียวที่ประชาชน





สามารถพึ่งได้ในเวลานั้น เป็นสื่อที่ทุกคนเข้าถึงได้ทันที โทรทัศน์นั้นก็พอได้ แต่ถามเราจะหาเครื่องรับโทรทัศน์ได้ทุกหนแห่งเหมือนวิทยุละหรือ?

ในบรรดาสถานีวิทยุกว่า ๕๐๐สถานีในปัจจุบันนั้นถามว่ามีกี่สถานีที่ใช้คลื่นเพื่อประโยชน์สาธารณะและมีการใช้คลื่นเพื่อประโยชน์สาธารณะวันละกี่นาที ในเหตุการณ์คลื่นยักษ์ครั้งนี้มีสถานีวิทยุกี่สถานีทั่วประเทศที่ใช้เวลาเพื่อประโยชน์สาธารณะช่วยผู้ประสบภัยสึนามิ เหตุสึนามิมีคนหายและสูญหายเกือบ ๑๐,๐๐๐ คน บาดเจ็บอีกจำนวนมาก แต่ สถานีส่วนใหญ่ ก็ยังใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อโปรโมทสินค้าและเทปเพลงของนายทุนใหญ่กันตามปกติใช่ไหม?

สิ่งที่สถานีวิทยุต่างๆในภูเก็ตดำเนินการเป็นเครื่องมือสื่อสารนั้นเกิดจากจิตสำนึกส่วนบุคคลของผู้บริหารและนักจัดรายการ แต่โครงสร้างหลักก็คือเวลาและคลื่นวิทยุถูกครอบครองเพื่อประโยชน์ทางการค้าไม่ใช่เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้แต่อย่างใด

ที่น่าเศร้ายิ่งกว่านั้นก็คือสถานีวิทยุทุกแห่งนั้นเป็นของรัฐ แต่แทบไม่มีการใช้เครื่องมือสื่อสารนี้บอกกล่าวข่าวสารกับประชาชนอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด ทั้งในแง่การเตือนภัย การป้องกัน การชี้แจงข้อมูลต่างๆเพื่อป้องกันความโกลาหล

สิ่งที่คุณสมิทธ ธรรมสโรช อดีตอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยาและเป็นผู้เชี่ยวชาญในการนี้โมโหมากที่สุดเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ที่เกิดเหตุแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่อินโนีเซียคือ การที่สถานีโทรทัศน์ต่างๆไม่ให้ความร่วมมือในการประกาศเตือนประชาชนให้อพยพไปอยู่ในที่ปลอดภัย สถานีส่วนใหญ่ยังคงออกอากาศรายการตามปกติ เรื่องเกมส์โชว์ เรื่องกอล์ฟ ฯลฯ ไม่สนใจว่าแผ่นดินไหวขนาด ๘.๕ ริกเตอร์นั้นถ้าเกิดคลื่นสึนามิตามมาจะมีคนตายอีกกี่หมื่นคน

นี่คือผลเสียของการยกคลื่นวิทยุโทรทัศน์ซึ่งเป็นสมบัติสาธาณะให้เป็นของนายทุนขายสินค้า

แม้ว่าจะเกิดเหตุสึนามิเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคมมีคนตายจำนวนมากแล้ว แต่เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคมดูจะเลวร้ายกว่าเพราะไม่มีคำชี้แจงหรือคำเตือนอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลเลยว่าประชาชนควรทำอย่างไรในกรณีนี้ สิ่งที่เราอยากเห็นคือ เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้รัฐบาลควรสั่งสถานีวิทยุและทีวีทุกช่องงดรายการปกติในทันทีและประกาศแนะนำ เตือนหรือสั่งการอพยพ ฯลฯ

ระหว่างการดำเนินเกมส์โชว์ไร้สาระต่อไปกับการช่วยชีวิตคนเรือนพันเรือนหมื่น สื่อโทรทัศน์ประเทศไทยกลับเลือกประการแรก

๒. อยู่ๆ ก็เกิดหมู่บ้านใหม่ประชากรสี่พันคน

วันที่ ๒๘ ธันวาคม เพื่อนพ้ององค์กรชุมชนและนักพัฒนาทั้งหลายนัดพบกันที่ตรังเพื่อหารือว่าเราจะทำอย่างไรกันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่ทีมอื่นๆลาดตระเวณให้ความช่วยเหลือชาวบ้านไปตามจุดต่างๆแล้ว เราตกลงจัดทีมสำรวจและช่วยเหลือนับสิบทีมกระจายออกไปทุกพื้นที่ บอกทุกคนการรวบรวมข้อมูลคืองานหนึ่ง แต่เจอใครที่ต้องการความช่วยเหลือก็ช่วยทันที กลับมาสรุปงานกันทีหลังพบว่าเราใช้งบประมาณ



สำหรับซื้อข้าวสาร อาหาร ยารักษาโรคไปจนถึงการซื้อไม้ทำโลงซื้อฉ่านเผาศพ ฯลฯ

วันที่ ๓๑ ธันวาคม หลังจากมีข้อมูลเบื้องต้นมาจากทีมที่ลงตะกั่วป่า เราจึงลงไปที่อบต.บางม่วง ปรึกษาหารือว่าจะจัดการอย่างไรกับผู้ประสบภัยที่บ้านน้ำเค็ม ซึ่งตอนนั้นเรายังไม่ทราบว่าเป็นหมู่บ้านที่ประภัยร้ายแรงที่สุดในหายนะภัยครั้งนี้ ขณะนั้นทีอบต.บางม่วง อบต.ดึกดักเต็มไปด้วยของบริจาคจากพื้นถึงหลังคา ทุกคนวุ่นอยู่กับการจัดการของบริจาคจนไม่มีเวลาคิดอย่างอื่น สมาชิกอบต.ในน้ำเค็ม (ซึ่งเป็นผู้ประสบภัยด้วย) บอกเราว่าสิ่งที่ต้องทำคือการรวบรวมคนน้ำเค็มที่กระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆมาอยู่ในที่เดียวกัน จะได้รู้ว่าใครเป็นใครตายเท่าไหร่ โดยน่าจะใช้พื้นที่ของกรมทรัพยากรธรณีที่อยู่ทติดอบต.พื้นที่กว่า ๗๐ ไร่และบอกด้วยว่าสิ่งที่ต้องทำสิ่งแรกคือการสร้างส้วม

พื้นที่ของกรมทรัพย์ฯเมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคมนั้นคือสนามหญ้าโล่งๆ กว้างขวาง ไม่มีใครจินตนาการออกว่าจะกลายเป็นชุมชนผู้ประสบภัยใหญ่ที่สุดของ๖จังหวัดในเวลานี้

วันสิ้นปี ทุกร้านค้าปิด เราต้องไปขอร้องให้เขาเปิดเพื่อซื้อวัสดุสร้างส้วม ไปขอแรงงานจากเรือนจำตะกั่วป่า(ไม่มีแรงงานเพราะไปขนศพหมดแล้ว) ในขณะที่อีกทีมทางกรุงเทพวิ่งหาซื้อเต้นท์สนาม

ด้วยการทำงานสุดชีวิตของทุกฝ่ายเราสามารถเปิดที่พักชั่วคราวที่ข้างอบต.บางม่วงได้ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๘ มีเต้นท์ขนาดใหญ่ เต้นท์ขนาดเล็กให้คนอยู่ กว่า ๕๐๐ เต้นท์ ในช่วงสองสามสัปดาห์หลังจากนั้นมีคนมาลงทะเบียนที่นี่ ๘๕๕ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๓,๔๕๐ คน มีบางส่วนที่มาอยู่ตามโคนต้นไม้บ้าง ตามเต้นท์ใหญ่บ้างโดยไม่ลงทะเบียน ไม่มีใครรู้จำนวนผู้ประสบภัยที่แท้จริง แต่หักลบที่ซ้ำซ้อนแล้วประมาณว่ามีคนอยู่ในค่ายผู้อพยพนี้ประมาณ ๓,๕๐๐-๔,๐๐๐ คน เกือบทั้งหมดมาจากบ้านน้ำเค็ม คนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่ในค่ายคือชาวเลบ้านน้ำเค็มเกือบ ๕๐ ครอบครัวที่อพยพข้ามเข้าไปอยู่แถบเขาสกจ.สุราษฎร์ธานี



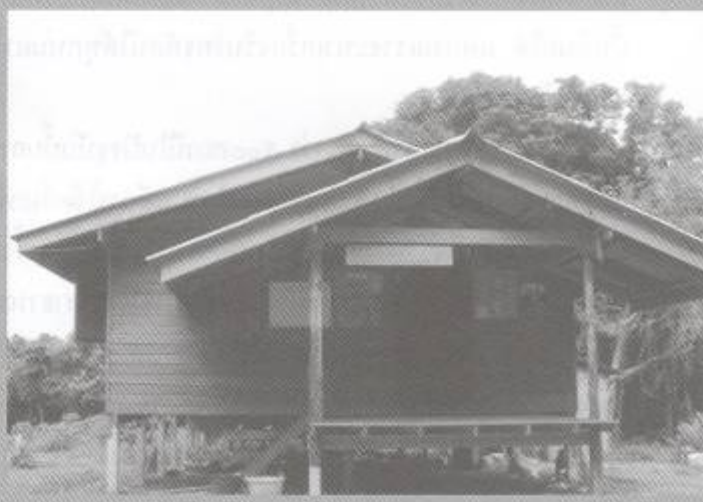

ชุมชนขนาดใหญ่นี้เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาเพียงสี่ห้าวัน

ระหว่างที่คนพักอยู่ในเต้นท์มีงานขนาดใหญ่สองสามเรื่องที่เราต้องจัดการไปพร้อมกัน ฝ่ายงานชุมชนนั้นจัดระบบเต้นท์ ที่พัก จัดหาคณะกรรมการชุมชนขึ้นมาบริหารศูนย์ ซึ่งได้มากว่า ๕๐ คน ฝ่ายก่อสร้างสร้างที่พักชั่วคราวทั้งวันทั้งคืน





โดยแรงงานจากทหาร ตชด. นักศึกษา ชาวบ้านจากที่อื่นและผู้ประสบภัยเอง ในขณะที่ฝ่ายจัดหาน้ำ อาหารก็ต้องจัดระบบการบริจาคอย่างเร่งด่วน งานหนักอีกอย่างหนึ่งคือการประสานงานกับหน่วยช่วยเหลือต่างๆเพราะมีหน่วยงานต่างๆทั้งไทยและต่างประเทศมาลงทะเบียนช่วยเหลือที่นี่ถึงกว่า ๘๕ หน่วยงาน มีอาสาสมัครที่ทำงานแผนกต่างๆในค่ายวันละไม่ต่ำกว่า สองสามร้อยคน

ระบบงานของเราจึงเป็นว่าช่วงหนึ่งทุ่มประชุมหน่วยงานต่างๆ (หลายคนบอกว่างานนี้เป็นงานแรกๆ ที่เอ็นจีโอ ทหาร ตำรวจมานั่งประชุมทำงานด้วยกัน) สองทุ่มประชุมกรรมการชุมชน(ซึ่งทุกคนร่วมได้)หลังจากนั้นทีมงานเล็กๆ ก็ประชุมเพื่อเตรียมงานในวันรุ่งขึ้น

ความจริงจะใช้คำว่า"ระบบ"ก็ไม่ถูกต้องนัก เราทำงานกันไปตามสัญชาตญาณมากกว่า มีปัญหาอะไรก็แก้ แต่ละวันทีปัญหาให้แก้นับร้อยปัญหา ผู้เขียนเองที่ทำงานที่กองกลางมีโทรศัพท์เข้ามาวันละเป็นร้อยสาย ความจริงพวกเราในทีมงานหลักต่างมีประสบการณ์ทำงานชุมชนกันมานับสิบปียี่สิบปี แต่สารภาพตรงกันว่าไม่เคยรับงานอะไรที่มโหฬารพันลึกขนาดนี้มาก่อน ไม่เคยจัดการคนหลายร้อยครอบครัวแบบนี้มาก่อน ที่สำคัญคือคนหลายร้อยครอบครัวนี้ส่วนใหญ่สูญเสียคนในครอบครัวหนึ่งคน สองคน สามคน สี่คน บางรายสูญเสียญาติพี่น้องถึงสิบกว่าคนเพียงชั่วไม่กี่นาทีของคลื่นยักษ์ เพราะฉนั้นสิ่งแรกที่เราบอกทีมงานชุดใหม่ที่มาผลัดเปลี่ยนและอาสาสมัครใหม่ๆ คือ ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีความพิเศษอย่างยิ่ง เปราะบางอย่างยิ่ง พิเศษกว่าค่ายผู้อพยพใดๆในโลก เพราะทุกครอบครัวมีการสูญเสีย เราต้องทำงานอย่างระมัดระวัง เฉพาะตัวเลขเด็กกำพร้าในขณะนั้นมีอยู่เกือบร้อยคน

เราจึงพบว่าหลังเที่ยงคืนที่ค่ายเงียบสงบ จะมีหลายคนออกมานั่งหน้าแต้นท์ เหม่อลอยและร้องไห้คิดถึงคนในครอบครัวที่จากไปไม่มีวันกลับ

ภารกิจประจำวันของชาวบ้านในค่ายในช่วงเดือนแรกคือ ตอนเช้าออกไปหาศพคนในครอบครัวในชุมชนหรือที่วัดบางม่วงวัดย่านยาวซึ่งทีมคุณหมอพรทิพย์ทำงานอยู่ เย็นกลับมาพักในค่าย เป็นอยู่อย่างนี้หลายๆต่อหลายวันจนพบศพหรือสิ้นหวังจนกระทั่งปัจจุบันหลายครอบครัวก็ยังหาศพคนในครอบครัวไม่ครบ(ตัวเลขทางการบอกว่ามีศพที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นใครมาจากไหนกว่า ๑,๐๐๐ศพ)

นอกเหนือจากที่บางม่วงแล้ว พวกเราหลายหน่วยงานที่ทำงานเป็นเครือข่ายยังช่วยกันสร้างที่พักชั่วคราวที่บ้านบางสัก



จำนวน ๗๐ หลัง ต.คึกคัก ๑๑๐ หลังและที่กระบี่อีก ๖๐หลัง รวมทั้งหมด ๔ แห่งกว่า ๕๐๐หลัง ในเวลาเพียงเดือนเดียว สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้อย่างไรถ้าปราศจากการร่วมมืออย่างไม่มีเงื่อนไขของหน่วยงานและบุคคลต่างๆ

๓. สีนามิสองและ สาม ที่ร้ายกว่า

ตัวเลขของอบต.บางม่วงบอกว่ามีบ้านเรือนในน้ำเค็มเกือบ ๑๖๐๐ ครัวเรือน ประชากรประมาณ ๔,๐๐๐ คน แต่ผู้นำที่นั่นประมาณการว่าคนนอกทะเบียน แรงงานพม่า คนอยู่บ้านเช่ารวมกันแล้วน่าจะไม่ต่ำกว่า ๒,๐๐๐ คน รวมแล้วน้ำเค็มมีคนไม่ต่ำกว่า ๖,๐๐๐ คนในวันเกิดเหตุ ไม่มีใครรู้ตัวเลขที่แท้จริงว่าคนที่นี่ตายไปกี่คน สอบทานจากคนที่เหลือที่มาลงทะเบียนและการประมาณการของผู้นำได้ตัวเลขว่าคนน้ำเค็มหมู่บ้านเดียวตายไปไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐คน บ้านเรือนเสียหายประมาณ ๑,๓๐๐ หลัง เหลือสภาพเดิมอยู่น้อยมาก น้ำเค็มจึงเป็นหมู่บ้านที่ประสบภัยร้อยแรงที่สุดจากกว่า ๔๐๐ หมู่บ้านที่ประสบภัยครั้งนี้ และคนที่ตายประมาณครึ่งหนึ่งของทั้งหมดเกือบหมื่นคนก็ตายในเขตอำเภอตะกั่วป่านี้เอง

สิ่งที่ตามมาของการที่ค่ายนี้เป็นค่ายผู้อพยพที่ใหญ่ที่สุดก็คือคลื่นของการบริจาค ในช่วงเดือนแรกจะมีคนหรือคณะบุคคลเข้ามาบริจาคเงินและสิ่งของไม่ต่ำกว่าวันละ ๒๐ คณะ แต่ละคณะก็มักจะบอกว่าต้องการบริจาคให้ถึงมือผู้ประสบภัยด้วยตนเอง ทีมงานในค่ายพยายามชี้แจงก็ไม่เป็นผล ภารกิจประจำวันของชาวบ้านที่นี่เลยกลายเป็นว่าต้องวิ่งรับของบริจาควันละหลายรอบ การจัดการในค่ายเลยเต็มไปด้วยสับสนอลเวง เพราะคนบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับ เนื่องจากไม่มีผู้บริจาคคนไหนที่สามารถจัดของมาให้ทุกครอบครัวได้ เกิดความระหองระแหงระหว่างกัน ในขณะที่งานเร่งด่วนก็ไม่มีแรงงานในค่ายมาช่วย



เพราะทุกคนต้องรอคอยความช่วยเหลือ คนที่มาทำงานก็ไม่ได้ของบริจาค เดือดร้อนอีก ทีมงานและกรรมการชาวบ้านต้องปรับแผน จัดตั้งทีมงานรับบริจาคขึ้นมาโดยให้กลุ่มแม่บ้านเป็นทัพหน้าไปตั้งโต๊ะอยู่หน้าค่าย ออกคำชี้แจงภาษาไทย-อังกฤษ ขอร้องทุกคนทั้งไทยฝรั่งให้บริจาคผ่านกองกลาง รับประกันไม่มีสูญหาย รับบริจาคทั้งเงินทั้งของ เงินเข้าบัญชีธนาคาร(รับกว่า ๑.๒ล้านบาท แจกจ่ายไปทุกครอบครัวภายหลัง) ของส่งเข้าโกดังกลาง จัดตั้งกรรมการขึ้นมาดูแลการเบิกจ่ายของ แม้ว่าจะมีบางรายที่ยังดื้อดึงไปเปิดท้ายแจกของในค่ายอยู่อีก แต่คลื่นการบริจาคก็สงบลงพอสมควรด้วยฝีมือการเจรจาของทีมบริจาคของแม่บ้าน ซึ่งปัจจุบันกลายมาเป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน

คลื่นลูกที่สองคือคลื่นสื่อมวลชน

ในช่วงสองสามวันแรกนั้น สังคมจะทราบข่าวความเสียหายส่วนใหญ่จากภูเก็ต เพราะภูเก็ตเป็นเมืองเปิดศูนย์ข่าวของหน่วยต่างๆอยู่ที่นั่น ในขณะที่พังงาเป็นเมืองปิด ผ่านไปสองสามวันจึงงทราบกันว่าความเสียหายร้ายแรงที่สุดอยู่ที่ตะกั่วป่า เสียหายหนักขนาดว่ามีศพกองเรียงรายไปตามความยาวถนนเก็บไม่ทัน เมื่อทราบว่าจุดเสียหายที่สุดอยู่ที่นั่นและมีการจัดตั้งค่ายผู้อพยพขึ้นแล้วเมื่อวันปีใหม่ กองทัพสื่อมวลชนก็แห่กันไปที่นั่น

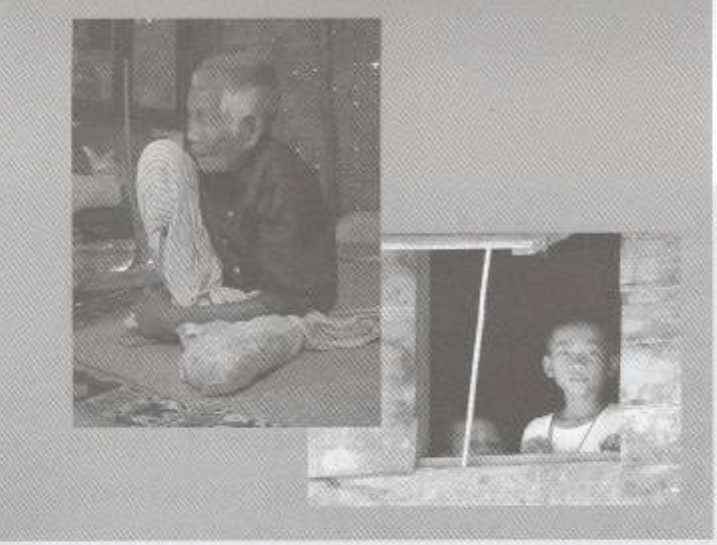



ต้องใช้คำว่ากองทัพเพราะเป็นกองทัพจริงๆ ทีวี หนังสือพิมพ์ วิทยุ ทั้งไทยและต่างประเทศต่างมุ่งหน้าไปที่เขาหลัก ส่วนหนึ่งไปทำข่าวคนตายในวัดย่านยาว วัดบางม่วง อีกส่วนหนึ่งมาทำข่าวคนเป็นในค่ายบางม่วง หลายคณะเอารถถ่ายทอดสดมาจอดที่นั่น นักข่าวต่างประเทศรายงานผ่านดาวเทียม ทีวีไทยถ่ายทอดสด ผู้เขียนเองกำลังจัดการเรื่องกางเต้นท์ชุดใหม่ให้ชาวบ้านก็ถูกลากตัวไปออกทีวี ตอนดึกๆ ก็ให้สัมภาษณ์นักข่าวจากบีบีซี วันที่ถ่ายทอดสดออกทางช่อง ๕ นั้นมีลูกสาวตัวเล็กๆ ของชาวบ้านนอนหลับเป็นฉากหน้าอยู่ด้วย ตอนแรกก็ไม่คิดอะไร ตอนช่วงพักนักข่าวบอกว่าเด็กคนนี้กำพร้าพ่อและแม่ เราก็สะอึก พูดอะไรไม่ออก

งานข่าวที่เรียกร้องต้องการข้อมูลและความต้องการข้อมูลสำหรับวางแผนการสร้างบ้านชั่วคราวและการช่วยเหลือต่างๆทำให้เราต้องจัดทีมข้อมูลทำงานกันตลอดเวลา ใช้คอมพิวเตอร์นับสิบเครื่อง มีการสรุปข้อมูลคนลงทะเบียนทุกวัน สรุปความก้าวหน้าของกิจกรรมต่างๆ ทุกวัน แล้วแปลเป็นทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษแจกจ่ายให้คนที่ต้องการ มีการออกจดหมายข่าวสองภาษาในค่ายอยู่พักหนึ่ง

ผลกระทบที่ตามมาอันแรกหลังจากกองทัพนักข่าวลงไปคือมีทั้งคนไทยและฝรั่งมาขอเด็กกำพร้าไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม สอบถามได้ว่าทราบจากทีวีว่าที่นี่มีเด็กกำพร้าเยอะ มีอยู่ครอบครัวหนึ่งมาจากสุราษฎร์ธานีบอกว่าคนข้างบ้านได้ไปแล้วคนหนึ่งอยากมาขอบ้าง เราเจอเรื่องแบบนี้อยู่เป็นสัปดาห์ ต้องจัดประชุมทีมหน่วยงานด้านเด็กหารือว่าจะจัดการอย่างไร ตกลงว่าให้ให้ระมัดระวังการให้ข้อมูลเรื่องนี้ ที่ประชุมมอบหมายว่าให้ทางเจ้าหน้ากระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ช่วยดูแลเรื่องนี้และตกลงร่วมกันว่า ไม่เห็นด้วยที่จะแจกเด็กกำพร้าไปในช่วงเวลาที่ยากลำบากเช่นนี้ พยายามให้ชุมชนและครอบครัวดูแลเด็กก่อนและหน่วยงานต่างๆไปช่วยให้ชุมชนและครอวครัวมีขีดความสามารถที่จะทำอย่างนั้นขึ้นมา

ผลกระทบต่อไปคือการที่ครอบครัวต่างๆถูกซักถามจากนักข่าวซ้ำแล้วซ้ำเล่าถึงชะตากรรมที่ตนเองได้รับมา คุณอยู่ที่ไหนในตอนนั้น สมาชิกในครอบครัวของคุณตายอย่างไร?ฯลฯ...นี่ใยมิใช่สึนามิลูกที่สามที่ร้ายแรงกว่าสึนามิลูกที่หนึ่งเสียอีก

สึนามิหนึ่งมามีคนตายในครอบครัวหาศพยังไม่พบ สึนามิสองกองทัพผู้ปรารถนาดีมาเปิดท้ายรถแจกของให้ชาวบ้านวิ่งรอกรับของแจกให้ผู้บริจาคถ่ายรูปอย่างไร้ศักดิ์ศรี ตามมาด้วยกองทัพนักข่าวที่มาซักไซร้ไล่เรียงว่าคนในครอบครัวคุณตายอย่างไรเพื่อทำสกู๊ปพิเศษให้คนอ่านกันทั่วโลก...สึนามิไหนจะร้ายแรงกว่ากัน จะอย่างไรก็ตามผู้ประสบภัยเป็นเหยื่อของทั้งสามสึนามิ

๔. สึนามิสี่คือปัญหาที่ดิน

ช่วงปลายเดือนมกราคม ๒๕๔๘ เกือบทั้งหมดของผู้ประสบภัยที่ต้องการที่พักชั่วคราวได้ที่พักแล้ว และเริ่มคิดถึงการกลับไปสร้างบ้านในที่ดินเดิม เราเริ่มเห็นเค้าลางของสึนามิลูกที่สี่เมื่อชาวบ้านในหลายพื้นที่บอกว่าเขามีปัญหาว่าไม่สามารถกลับไปสร้างบ้านที่นั่นได้เพราะมีกรณีพิพาทกับเอกชนหรือหน่วยราชการเริ่มจากแหลมป้อมที่บ้านน้ำเค็มซึ่งชาวบ้านขัดแย้ง



กับนายทุนในพื้นที่ ๔๐๐ ไร่มาก่อนเกิดสึนามิ เกิดเหตุสึนามิ นายทุนไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปหาศพญาติมิตร มีการข่มขู่สารพัด ที่บ้านบางสัก หาดทับตะวันชาวเลมอร์แกนเพิ่งทราบหลังสึนามิว่าที่ที่ตนเองอยู่มายาวนานแต่บรรพบุรุษกลายเป็นที่มีเอกสารสิทธิ์ ที่บ้านทุ่งหว้าซึ่งชาวเล ๗๐ครอบครัวอยู่ที่นั่นมากว่า๑๐๐ ปี ในพื้นที่ ๒๘ ไร่โดยมีป่าช้ายืนยันอยู่ กลายเป็นหลวงซึ่งมีเอกสารนสล.ออกในปี ๒๕๒๖ยืนยัน ชาวประมงที่บ้านในไร่ ต.นาเตย อ.ท้ายเหมืองก็เพิ่งทราบว่าที่ใกล้ขุมเหมืองที่ตนเองเคยอยู่มายาวนานเป็นที่เอกสารสิทธิ์ครอบคลุมพื้นที่กว่า ๗๐๐ ไร่ ฯลฯ

ทันทีที่สึนามิลูกที่หนึ่งผ่านไป นส.๓ เอย โฉนดเอย ก็โผล่ขึ้นมายืนยันว่าที่ที่ชาวบ้านเคยอยู่นั้น ไม่ใช่ที่ของเขา แต่มีการออกเอกสารสิทธิ์เป็นของเอกชนไปแล้ว สึนามิที่กวาดครัวเรือนชาวบ้านแถบพังงาไปหมดสิ้นกลายเป็นโอกาสให้หน่วยงานและเอกชนที่อ้างเป็นเจ้าของที่กีดกันไม่ให้ชาวบ้านกลับไปอยู่ที่เดิม ชาวบ้านผู้ประสบภัยทั้งหลายบอกตรงกันว่าสึนามิลูกนี้ร้ายแรงกว่าสึนามิลูกที่หนึ่งหลายเท่านัก เขาอธิบายว่าสึนามิลูกแรกนั้นเอาญาติพี่น้องและคนในครอบครัวไป เอาเสื้อผ้าอาหารทรัพย์สินไปหมด แต่ไม่ได้เอาที่ดินที่ตั้งเสาเรือนไปด้วย(ยกเว้นที่แหลมปะการังต.คึกคักอ.ตะกั่วป่าและปากเตรียมอ.คุระบุรีที่เอาดินไปหมด) สึนามิลูกสุดท้ายนี้เอาที่ดินของเขาไปหมด เขาจะไปตั้งเสาเรือนที่ไหนหนอ?

ที่ดินแถบชายทะเลแถบตะกั่วป่าและหลายพื้นที่ทางฝั่งอันดามันตั้งแต่ภูเก็ตไปจนถึงระนองนั้นเคยเป็นพื้นที่สัมปทาน







ทำเหมืองแร่ดีบุกเมื่อประมาณ ๓๐กว่าปีก่อน เมื่อหมดสัมปทานหรือราคาดีบุกไม่คุ้มกับการทำเหมืองเอกชนเลิกทำเหมืองก็ต้องคืนพื้นที่ให้ทางราชการ กลับมาเป็นที่หลวงเหมือนเดิม แต่มีการเล่นกลโดยเอาเหล่านี้จำนวนมากไปออกเอกสารสิทธิ์ การบูมของการท่องเที่ยวแถบตะกั่วป่าเมื่อสี่ห้าปีที่ผ่านมาทำให้ความขัดแย้งเรื่องที่ดินแถบนี้ร้อนแรงนัก การฆ่านักการเมืองระดับสจ.พังงาหลายคนแถบนี้แหล่งข่าววงในบอกว่าเกี่ยวพันกับเรื่องที่ดินหลายแปลงแถบตะกั่วป่าทั้งสิ้น

ที่ดินแปลง ๔๐๐ ไร่ที่เหลมป้อมซึ่งเป็นข่าวใหญ่โตในหน้าหนังสือพิมพ์จนนักข่าวบางคนถูกยิงนั้นผู้

สันทัดกรณีระบุว่าราคาตลาดปัจจุบันประมาณไร่ละ ๕ ล้านบาท ขัดแย้งเพื่อทรัพย์สินมูลค่า ๒,๐๐๐ ล้าน

ใครๆ ก็ยอมขัดแย้งทั้งนั้นแหละ แถบชายฝั่งอันดามันตั้งแต่สตูลถึงระนองนั้นมีชาวเลอาศัยอยู่ไม่ต่ำกว่า ๔๐ ชุมชน หรือคิดเป็นเกือบร้อยละ ๑๐ ของชุมชนชายฝั่งตะวันตกทั้งหมด ชาวเลก็เช่นเดียวกับชนเผ่าโบราณอื่นๆทุกเผ่าที่ไม่มีความคิดเรื่องครอบครองที่ดิน แต่ความจริงแล้วเขาอยู่ที่นี่มาก่อนชาวไทยทั้งหลาย ผู้สันทัดกรณีในภูเก็ตท่านหนึ่งบอกผู้เขียนว่า ที่ชายหาดภูเก็ตเกือบทุกแห่งเคยเป็นที่ชาวเลทั้งนั้น มีหลุมศพยืนยันอยู่ส่วนใหญ่อยู่กันมากว่า ๑๐๐ปีทั้งสิ้น พอการท่องเที่ยวบูมนายทุนเที่ยวกว้านซื้อที่ออกเอกสารสิทธิ์ ชาวเลที่อยู่มาก่อนกลายเป็นผู้บุกรุกที่เอกชนไปเสียฉิบ ชุมชนชาวเลหลายแห่งที่ประสบภัยสึนามิจึงประสบปัญหาว่าไม่มีที่อยู่ใหม่ ในพื้นที่ที่เป็นของทางราชการแก้ปัญหาง่ายหน่อยคือเจรจาตกลงกันให้ชาวบ้านอยู่บางส่วน แต่ที่เอกชนอย่างสิเหร่ ราไวย์ที่ภูเก็ตนั้นยากนัก เจ้าของที่บอกว่าเขาต้องการที่ทำประโยชน์ ชาวเลก็บอกว่าอย่างไรฉันก็ไม่ไป เพราะไม่รู้จะไปไหน พรรคพวกในมาเลเซียเคยเล่าให้ฟังว่าในมาเซียมีกฎหมายฉบับหนึ่งระบุว่าคนพื้นเมืองมีสิทธิในที่ดินที่ตนเองครอบครองมาก่อน ใครมาเที่ยวออกเอกสาสิทธิ์ทับซ้อนไม่ได้ แต่บ้านเราไม่เคยตระหนักเรื่องนี้อย่างจริงจังตั้งหน้าตั้งตาขับไล่ชาวเขา ชาวเลกันอยู่ร่ำไป

ผู้หลักผู้ใหญ่ของรัฐบาลเล็งเห็นปัญหานี้จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาแก้ปัญหานี้โดยเฉพาะ มีพลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง กรรมการคณะกรรมการแก้ไขปัญหาบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นประธาน คณะกรรมการเริ่มทำงานมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ สามารถแก้ปัญหาไปแล้วบางส่วน แต่ยังมีกรณีปัญหาที่ต้องทำงานต่ออีกจำนวนมาก เพราะปัญหาที่ดินในพื้นที่ประสบภัยสึนามิที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการมีมากมายกว่า ๔๐ ปัญหาตลอดแนวชายฝั่ง จากระนองถึงสตูล ทั้งกรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านกับรัฐและชาวบ้านกับเอกชน กรณีใหญ่ที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้คือที่เกาะพีพี ซึ่งมีชาวบ้านเป็นเจ้าของที่ดิน ๓๑ ราย แต่รัฐบาลต้องการจะปรับเปลี่ยนผังเมืองใหม่ แต่ยังตกลงกันไม่ได้ว่าจะเอาแบบไหน ๕ เดือนผ่านไปชาวบ้านก็เคว้งคว้างอยู่เพราะลงไปสร้างบ้านอยู่อาศัยไม่ได้แม้ว่าจะเป็นที่ดินของตนเอง ตอนนี้ชาวบ้านจึงกระจายกันอยู่ตามที่ต่างๆใน อ.เมืองกระบี่ รวมทั้งที่ที่พักชั่วคราวบ้านหนองกก ต.ไสไท อ.เมืองจ.กระบี่จำนวน ๖๐ ครัวเรือนด้วย

๕. ผู้บริจาคสำคัญกว่าผู้ประสบภัย

สิ่งที่พวกเราที่ทำงานช่วยผู้ประสบภัยพบเห็นจนชินชาในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมาคือ "ความสำคัญ" ของผู้บริจาค ในภาวะเช่นนี้ผู้บริจาคย่อมสำคัญมากเพราะเป็นแหล่งทรัพยากร



ที่จะช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่นัยที่ลึกลงไปกว่านั้นคือการที่ผู้บริจาคมักเห็นว่าตนเองสำคัญยิ่ง

หน้าที่สำคัญของคนทำงานในค่ายผู้อพยพอย่างพวกเราคือการให้ข้อมูล การเป็นตัวกลางระหว่างผู้เดือดร้อนและผู้ที่ต้องการช่วยเหลือ เราจึงเจอผู้บริจาคหลายรูปแบบ เรียกว่าทุกรูปแบบที่จะมีได้ในโลกนี้ คนที่ดีมากๆมาถึงทีมบริจาคอธิบายว่าขอให้บริจาคเข้ากองกลางนะจะได้แบ่งให้ทั่วถึงทุกคน ก็ถ่าเงินใส่กล่องบริจาคเลย ไม่ยอมบอกชื่อบอกเสียง เราพยามบอกว่าขอชื่อเพื่อลงสมุดบันทึกหน่อยก็ไม่ยอม บางคนก็บริจาคเงินซื้อเรือให้ชาวเลแถบภูเก็ตไปนับล้านโดยสั่งชาวบ้านว่าอย่าบอกใคร (แล้วเรารู้มาได้อย่างไร)ดาราชื่อดังของประเทศไทยบางคนก็แวะไปที่ค่ายเงียบๆขอบริจาคเงียบๆ

แต่ผู้บริจาคจำนวนมากมีท่าทีไปในทางตรงข้าม

หลายคนหลายหน่วยงานบอกเราว่า ในฐานะที่คุณรู้จักพื้นที่ ขอให้เลือกที่เหมาะๆหน่อย เอาแบบที่ไม่มีใครยุ่ง ไม่มีใครช่วยนะ เขาจะได้ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เรื่องเงินไม่มีปัญหาจะเอาเท่าไหร่ก็ได้ (ส่วนใหญ่จะบอกเราประโยคหลังสุดนี้) เราบอกว่าที่แบบนั้นไม่มีอีกแล้วครับท่าน ทุกแห่งมีคนช่วยมากบ้างน้อยบ้าง ต้องร่วมกันช่วย อย่าแบ่งแยกกันเลย

ที่พบเห็นร่วมกันอีกอย่างหนึ่งคือผู้บริจาคมักเห็นว่าตนเองสำคัญอย่างยิ่ง เราต้องอำนวยความสะดวกเขาอย่างเต็มที่ (แล้วเราเป็นใครกันละ?) โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานระหว่างประเทศ ให้เราจัดเตรียมพื้นที่ต้อนรับ ให้ข้อมูลครบถ้วน ฯลฯ เราต้องค่อยๆอธิบายว่าท่านครับ ภารกิจเราคือช่วยเหลือผู้ประสบภัย และเราก็มีแขกมาเยี่ยมทุกสัปดาห์ให้เราพาลงพื้นที่ เราจะทำอย่างไรดี และอยากจะพูดต่อไปว่าตอนนี้ปัญหาไม่ใช่เรื่องเงิน มีเงินที่ช่วยสึนามิล้นหลามทั่วโลก ปัญหาคือไม่มีใครลงไปทำงานในสนามต่างหาก เงินมันทำงานเองไม่ได้หรอก

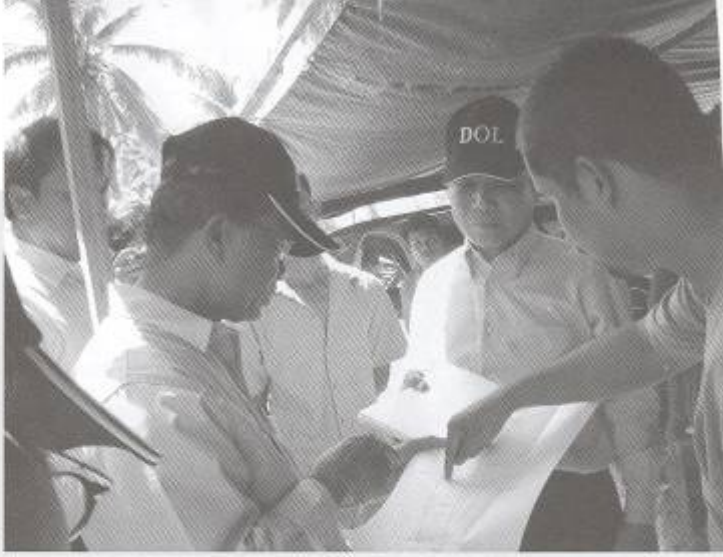

งานสึนามิทำให้เราเห็นด้วยว่าระบบระเบียบของหน่วยงานต่างๆไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชนใหญ่ๆหรือแม้แต่องค์การระหว่างประเทศนั้นไม่เอื้อกับการทำงานในภาวะฉุกเฉินเลยแม้แต่น้อย เพราะระบบของทั้งสามหน่วยงานนั้นมีจุดร่วมกันคือเป็นระบบราชการที่มีขั้นตอนยืดยาว บางองค์กรสามารถอนุมัติงบประมาณเมื่อเหตุการณ์ผ่านไปสามสี่เดือนแล้ว อะไรทำนองนั้น กลายเป็นว่าเงินบริจาคที่สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันการณ์ที่สุดคือการบริจาคจากบุคคลทั่วไปที่ไม่มีชื่อเสียงเรียงนามในสังคม เพราะเงินหรือสิ่งของเหล่านี้จะมาทันทีที่เราบอกความต้องการออกไป

ประสบการณ์ของเราพบว่าสิ่งของหรือเงินบริจาคที่ทันการณ์ ตรงกับความต้องการที่สุดคือสิ่งของหรือเงินบริจาคที่ระดมภายในจังหวัดผ่านสถานีวิทยุต่างๆ เงินหรือสิ่งของบริจาคที่มาจากกรุงเทพฯจะไม่ทันการณ์ ที่มาจากต่างประเทศยิ่งไม่ต้องพูดถึง ในช่วงเดือนแรกที่เราทำงานในค่ายนั้น คำถามที่เราต้องตอบทุกวันวันละเป็นสิบหรือร้อยครั้งคือคนในค่ายต้องการอะไร และเรามักจะตอบยากมากทั้งๆที่ความต้องการมีอยู่พะเนินเทินทึก เพราะความต้องการจะเปลี่ยนแปลงไปทุกชั่วโมง ชั่วโมงนี้เราต้องการน้ำดื่มจำนวนมาก อีกครึ่งชั่วโมงต่อมาอาจมีหน่วยทหารในพื้นที่ขนมาให้ ชั่วโมงต่อไปเราต้องการผ้าอ้อมเด็ก ปรากฏว่าคนที่มาเยี่ยมค่ายจัดซื้อให้เดี๋ยวนั้นเลย ชั่วโมงต่อไปข้าวสารหมด เราอาจประสานไปทางภูเก็ตออกวิทยุขอรับบริจาค



ข้าวสารจะมาในอีกไม่สองชั่วโมงถัดมา ถ้าส่งข่าวนี้ไปกรุงเทพด้วย ข้าวสารมาถึงวันรุ่งขึ้นก็ไม่มีความต้องการแล้ว(แต่เก็บไว้ได้หรอกน่า) ฯลฯ

ด้วยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทุกชั่วโมงนี้เองที่ทำให้เราได้บทเรียนว่าของบริจาคที่ดีที่สุดคือเงินเพราะสามารถเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นที่ตรงกับความต้องการได้ทันท่วงที ของบริจาคที่ยังกองอยู่พะเนินเทินทึกที่สนามบินภูเก็ตและห้องโกดังของหน่วยงานต่างๆในปัจจุบันสะท้อนถึงความไม่เหมาะสมของการบริจาคนี้ได้เป็นอย่างดี

อีกมุมหนึ่งเรื่องการบริจาคคือสังคมเราถือโอกาสหายนะภัยในครั้งนี้กวาดบ้านบริจาคของที่ไม่ใช้แล้วไปให้ผู้ประสบภัย หลายคนบ่นตำหนิผู้ประสบภัยที่ค่ายบางม่วงว่าทิ้งเสื้อผ้าบริจาคเรี่ยราด หาได้คิดไม่ว่าเสื้อผ้าบริจาคจำนวนมาก(อาจจะส่วนใหญ่ด้วยซ้ำ)เป็นของที่ใช้ไม่ได้

ผู้เขียนมีโอกาสไปประชุมต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องสึนามิสองครั้งในเดือนมีนาคมและพูดคุยกับชาวต่างประเทศจำนวนมาก เขาเหล่านั้นหลายคนมีคำถามตรงกันว่าทำไมรัฐบาลไทยจึงประกาศแข็งกร้าวว่าไม่รับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ นัยของคำถามคือทำไมถึงหยิ่งขนาดนี้ ทำให้ประชาชนเสียโอกาส ผู้เขียนบอกง่ายๆว่าใครจะไปรู้ต้องไปถามนายกรัฐมนตรีเองเองซิ แต่เมื่อไปประชุมที่มนิลาของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย(ADB)ซึ่งหลายประเทศไปขอเงินช่วยเหลือนั้นกลับพบว่าการที่เราประกาศอย่างนั้นทำให้เรามีสถานะดีกว่าประเทศอื่นอยู่ตามสมควรในแง่ที่ว่าผู้แทนจากประเทศเราไม่มีวาระว่าต้องไปอ้อนวอนให้ใครมาช่วย และถ้าจะว่ากันตามจริง ประชาชนและหน่วยงานต่างๆในประเทศเราก็มีขีดความสามารถที่จะช่วยตนเองได้ หรืออีกมุมหนึ่งคือแม้ว่านายกจะประกาศอย่างนั้นก็ห้ามไม่ให้ประชนต่างประเทศมาช่วยประชาชนในประเทศเราโดยตรงได้หรอก คนเดือดร้อนมันต้องช่วยกัน

สำหรับองค์กรสาธารณะประโยชน์ระดับใหญ่หลายแห่ง งานสึนามิเป็นโอกาสสำคัญที่จะจัดทำโครงการระดมทุนครั้งใหญ่ เพราะมีคนพร้อมที่จะบริจาคทุกหนแห่ง แต่ดังกล่าวแล้วว่าปัญหาตอนนี้ไม่ใช่เรื่องเงิน แต่เป็นปัญหาว่าจะใช้เงินอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ จะลงที่ประเทศไหน ที่จุดไหนของประเทศนั้นจึงจะไม่ซ้ำซ้อน ถึงคนที่เดือดร้อนและช่วยให้เขาช่วยตนเองได้ในระยะยาว กว่าจะตอบโจทย์สามสี่เรื่องดังกล่าวได้ก็ต้องใช้เวลาหลายเดือน ผู้เขียนเข้าใจว่าปัจจุบันหลายหน่วยงานกำเงินไว้เยอะ แต่ยังหาทางลงที่เหมาะไม่ได้ กลายเป็นทุกข์ของหน่วยงานเหล่านั้นอยู่ เพราะเงินนี้คือเงินของประชาชนเพื่อผู้ประสบภัย ไม่ใช่บริจาคทั่วไปให้องค์กรนั้น

เงื่อนงำเรื่องเงินบริจาคเป็นเงินองค์กรหรือเงินประชาชนนี้ก็น่าสนใจ

โดยทั่วไปคนมักคิดว่าเงินบริจาคผ่านองค์กรไหนองค์กรนั้นก็น่าจะตัดสินใจว่าจะจัดการอย่างไร? สมมุติว่าสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่งมีคนดูเยอะมาก พอประกาศขอบริจาคเงินบริจาคก็ไหลเข้ามาเป็นหลายร้อยล้าน ถามว่าเงินเหล่านั้นเป็นของใคร ดูเหมือนมันเป็นของหน่วยรับบริจาคแต่ความจริงเงินทุกบาททุกสตางค์เป็นของประชาชนผู้บริจาคและของผู้ประสบภัย ไม่เกี่ยวกับองค์กรนั้นเลย ประชาชนที่บริจาคและผู้ประสบภัยมีสิทธิ์ที่จะทวงถามตลอดเวลาว่าเงินนั้นถูกใช้ไปอย่างไร เท่าไหร่ ยังคงเหลืออยู่เท่าไหร่ นี่รวมถึงเงินบริจาคหลายร้อยล้านที่บริจาคผ่านรัฐบาลด้วย

สื่อวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์จำนวนไม่น้อยทำหน้าที่เป็นองค์กรรับบริจาคไปด้วย ก็น่าจะไม่มีปัญหาอะไร เพราะถือว่าช่วยสังคมยามทุกข์ยากเร่งด่วน แต่ความคิดเห็นของผู้เขียนสื่อไม่น่าจะไปยุ่งเกี่ยวตรงนั้นสักเท่าไหร่ เพราะเหตุผลสองสามประการ

ประการแรกหน้าที่ของสื่อคือการรายงานข่าว คือการ



ติดตามตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานสาธารณะ เมื่อองค์กรสื่อทำหน้ารับบริจาคเสียเอง จัดสรรเงินเสียเอง ถามว่าใครจะติดตามตรวจสอบสื่อนั้น เพราะสื่อนั้นกำลังทำหน้าที่คล้ายรัฐบาลไปแล้วด้วย ถ้าสื่อบอกว่าเขามีระบบตรวจสอบตนเอง ถามว่าใครจะเชื่อ?

ประการที่สอง ดังกล่าวแล้วว่าเงินนั้นคือเงินของประชาชน ไม่ใช่เงินของหน่วยรับบริจาค แต่ถามว่าเวลาเอาเงินไปแจก ใครได้ชื่อเสียง สื่อก็ลงข่าวว่าเป็นเงินของตนเอง ขึ้นป้ายใหญ่โตว่าตนเองสนับสนุน ข้างรถที่ไปบริจาคก็เขียนว่าขบวนของทีวีนั้นทีวีนี้ หนังสือพิมพ์นั้นหนังสือพิมพ์นี้ และสื่ออื่นๆที่เป็นคู่แข่งก็มักจะไม่ลงข่าวนั้น เพราะสื่อเองเล่นผิดบท

มองกันให้ลึกการที่สื่อหรือหน่วยงานต่างๆเอาเงินบริจาคไปทำงาน เขียนให้เครดิตตนเองเสียเลิศลอยนั้นเป็นการคอรัปชั่น เพราะเงินเหล่านั้นไม่ใช่เงินของตนเอง อาจจะมีการโต้แย้งว่าเป็นเงินของตนเองบางส่วน แต่ถามว่ากี่ส่วนละ เงินหลายร้อยล้านนั้นเป็นเงินของสื่อหรือของหน่วยงานนั้นเองกี่บาทกันแน่ เทียบกันได้ไหมกับการโฆษณาให้คนเข้าใจว่าเป็นเงินของตนเอง

ถ้าจะเขียนให้ถูกต้องตามความเป็นจริงต้องเขียนว่า "โครงการนี้สนับสนุนโดยเงินบริจาคจากประชาชนไทยผ่าน..(ชื่อหน่วยงาน)..เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย"...ใครอยากจะเขียนแบบนั้นให้ไงเล่า

กรณีประชาชนบริจาคผ่านหน่วยงานนี้เท่ากับว่าเป็นมายาภาพที่ลึกลับซับซ้อนคือ ถ้าเป็นเงินของหน่วยงานหน่วยงานมักสำแดงว่าตนเองสำคัญที่มาช่วยเหลือผู้ประสบภัย นั่นมายาภาพชั้นที่หนึ่ง มายาภาพชั้นที่สองคือถ้าหน่วยงานนั้นเอาเงินบริจาคมาช่วย (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแบบนั้น) แล้วสำแดงว่าเป็นเงินของตนเอง นั่นเท่ากับว่ายกภาพว่าตนเองสำคัญ ผู้บริจาค (ประชาชน) ก็ไม่สำคัญอะไร สรุปความว่าผู้บริจาคก็ไม่สำคัญ ผู้ประสบภัยก็ไม่สำคัญ แต่คนกลางอย่างหน่วยงานต่างๆ สำคัญ



ที่สุด ได้หน้า ได้ชื่อเสียงมากที่สุด...กรณีแบบนี้น่าจะมีเยอะมากในงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั่วโลก

๖. ขบวนการแซงคิวเอาหน้า

การทำงานอยู่ในค่ายผู้อพยพที่ใหญ่ที่สุดซึ่งเป็นเป้าหมายของผู้คนทั่วโลกนั้น คุณจะพบคนทุกรูปแบบ ทุกชาติทุกภาษา พบตัวละครที่สวมบทบาททุกแบบเท่าจะหาได้ในโลกนี้ บางหน่วยยังคิดตกสมัย ในขณะที่ทุกหน่วยทั้งรัฐ เอกชน เอ็นจีโอ ประชาชนมาทำงานร่วมกันในค่าย บางหน่วยมาแบบแต่เครื่องแบบเต็มยศถามทำนองว่าค่ายนี้ใครคุม ทำไมไม่ดูแลโน่นดูแลนี่ให้เรียบร้อย ห้องน้ำก็แย่ห้องส้วมก็สกปรก หลุมขยะก็ไม่เรียบร้อย ที่ดินตั้งค่ายนี่ของอนุญาตหรือยัง ทำไมคนอยู่แออัดยัดเยียดนัก เมื่อไหร่บ้านจะสร้างเสร็จ ทำไมช้านัก ฯลฯ สิ่งที่เราพยายามบอกทุกหน่วยที่มาทำงานในค่ายคือ เห็นปัญหาอะไรก็ช่วยกันแก้ และการแก้ปัญหานั้นก็ต้องช่วยตนเองมากที่สุดเพราะกองอำนวยการไม่สามารถรองรับปัญหาทั้งหมดได้ ในช่วงเดือนแรกนั้นเราบอกได้ว่าเรามีปัญหาให้แก้ทุกห้านาทีประมาณวันละ ๑๒ ชั่วโมง ถ้าให้กองอำนวยการแก้ มันจะแก้อะไรได้เล่า แต่หน่วยงานส่วนใหญ่ก็ทำการดังว่าคือมาเห็นปัญหาอะไรก็มาบอกกองกลางแล้วบอกว่าฉันจะช่วยแก้อย่างนี้อย่างนั้น แล้วไปแก้ปัญหาเพราะหน่วยงานและอาสาสมัครส่วนใหญ่มาเพื่อแก้ปัญหา ไม่ใช่มาเพื่อตรวจการณ์



ในค่ายที่ใหญ่โตขนาดนั้น นักการเมืองเกือบทุกคนจะมาเยี่ยม ผู้บริหาร ประมุขของประเทศเราและประเทศอื่นจะมาเยี่ยม นั่นเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว เราต้องจัดคนดูแลเรื่องนี้(ความจริงก็จัดเอาแบบมั่วๆ ทันใครใครรับ) ยามที่คนใหญ่คนโตมาเยี่ยมเราจะเห็นละครโรงใหญ่ ละครที่ว่านั้นไม่ใช่การจัดฉาก แต่เป็นการ"แย่งซีน"(scene-ฉาก)ของหลายคนที่ไม่เคยโผล่มาก่อนหน้านั้นเลย บางรายไม่เคยส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยที่นี่เลย แต่มาเยี่ยมค่ายและถือโอกาสนั้นใช้ฉากหลังผู้ประสบภัยแถลงว่าตนเองจะช่วยอย่างนี้อย่างนั้น (ในที่อื่น) คนที่เดินตามเจ้าใหญ่นายโตหลายคนก็มักจะลืมบอกว่าค่ายนี้ทำงานกับหลายสิบหน่วยงาน รายงานแต่งานของหน่วยตนเองอยู่นั่นแล้ว บางรายมีตำแหน่งสูงมากแต่ไม่เคยมามาถึงก็แย่งซีนคนอื่นหมด

ค่ายที่บางม่วงนั้นเราไม่มีผู้อำนวยการ ไม่มีผู้จัดการ ใช้เวทีประชุมประสานงานเรื่องต่างๆและพยายามให้คณะกรรมการชุมชนเป็นคนบริหารจัดการค่ายตั้งแต่สัปดาห์แรกของการทำงาน ซึ่งนักพัฒนาบอกว่าเป็นงานปฏิบัติการชุมชน (community organizing) ที่ยากที่สุดในชีวิต ช่องว่างตรงนี้เองที่ทำให้หลายคน หลายหน่วยอ้างว่าตนเองเป็นคนจัดตั้งค่ายนี้ขึ้นมาเอง บางคนอ้างไปถึงว่าเป็นผู้อำนวยการไปโน่น เราเลยพูดกันตลกๆในค่ายว่าค่ายนี้เปลี่ยนผอ.ทุกวัน วันไหนเจ้านายหน่วยไหนมายกให้หน่วยนั้นเป็นผอ.

สำหรับบางคนงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยนั้นเป็นขุมทองของการประชาสัมพันธ์ตนเองและหน่วยงาน เพราะผู้ประสบภัยก็ไม่สำคัญ ผู้บริจาคก็ไม่สำคัญ แต่คนกลาง(ตัวเขาเอง)สำคัญที่สุด จะต้องให้มีรูปขึ้นหน้าหนึ่ง หรือออกข่าวทีวีภาคค่ำให้จงได้

ถ้าเราคิดว่าการช่วยเหลือเพื่อมนุษย์เป็นภารกิจของมนุษย์ชาติ การประชาสัมพันธ์ตนเองโดยใช้คนสิ้นเนื้อประดาตัวเป็นฉากหลังก็ไม่สมควรอยู่แล้ว ยิ่งไม่ได้มาช่วยเหลือแต่มาแย่งซีนคนอื่นเข้าอีก นี่เรียกว่าพัฒนาการไปหลายขั้น

อย่างไรก็ตามการบอกกล่าวข่าวสารว่ามีใครมาทำงานที่นี่บ้าง อยู่ตรงไหน ในการจัดการคนหมู่มากนั้นจำเป็นต้องทำหน่วยงานส่วนใหญ่มีเสื้อแสงของตนเสดงสังกัดซึ่งมีประโยชน์มากในการประสานงานระหว่างคนทำงานหลายร้อยคนในแต่ละวัน หน่วยรักษาความปลอดภัยชาวบ้านในค่ายนั้นต้องการเสื้อและบัตรแสดงตน ไม่เช่นนั้นเข้าไประงับกรณีพิพาทในตอนกลางคืนอาจถูกสวนเอาได้ คนทำงานในค่ายทั้งชาวบ้านและหน่วยงานเรามีป้ายชื่อกันทุกคน เอาขนาดฝ่ามือใหญ่ๆกันเลยจะได้เห็นชัด คณะแพทย์พยาบาลจากไต้หวันเห็นป้ายเราใหญ่มากบอกว่าเทห์ดี (so smart) เห็นชัด เทียบกับของเขาซึ่งเท่าบัตรประจำตัว บอกว่าป้ายขนาดของเขานี่เอาไว้อ่านเองแบบของเรานี่เหมาะที่จะเอาไว้ให้คนอื่นเพราะอ่านได้จากระยะ๕ เมตร

ในเขตตะกั่วป่านั้นมีอาสาสมัครทำงานหลายพันคน อาสาสมัครหน่วยต่างๆใส่เสื้อแสดงตนเดินชนกันกลางตลาดก็เป็นมิตรกัน ถามไถ่กันว่าอยู่ที่ไหน ทั้งๆที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เขาตอบว่าทำงานช่วยคนตาย(กลับบ้าน)อยู่วัดย่านยาว เราบอกว่าทำงานช่วยคนเป็นอยู่บางม่วง.....

๗. ผู้ประสบภัยสิ้นเนื้อประดาตัวสามารถจัดการตนเองได้

ภัยสึนามินั้นให้ภาพเราชัดเจนถึงคำว่าสิ้นเนื้อประดาตัว เพราะคนที่รอดมาส่วนใหญ่ไม่มีอะไรเหลือ ข้าวของเงินทองไม่ต้องพูดถึงหมดเกลี้ยง คนจำนวนมากเสื้อผ้าติดตัวก็ไม่มี บางคนเอาปลาตัวใหญ่ที่หยิบได้บนชายหาดปิดของสงวนมาก็มี การช่วยเหลือคนเดือดร้อนขนาดนี้ทุกคนต้องลงมติว่าต้องช่วยสงเคราะห์อย่างเต็มขาด แต่สิ่งที่เราพยายามทำคือการจัดระบบให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองให้ได้เร็วที่สุดและทีมสนามซึ่งมีนักพัฒนาประสบการณ์ยี่สิบสามสิบปีก็สามารถทำได้ในชั่วเวลาเพียงสองสามวันหลังเปิดค่าย เริ่มจากการจัดกลุ่มตามแถวเต้นท์



เต้นท์ใหญ่ก็เป็นหนึ่งกลุ่ม มีหัวหน้ากลุ่มมาประชุมกันทุกคืนเวลาสองทุ่มเพื่อหารือข้อขัดข้องต่างๆและกำหนดกติกาการอยู่ร่วมกัน เช่นห้ามดื่มเหล้าในค่าย ฯลฯ มีการจัดตั้งคณะทำงานต่างๆขึ้นมาบริหารค่ายเช่นฝ่ายน้ำประชา โรงครัว รักษาความปลอดภัย บ การบริจาค โกดัง ที่พักชั่วคราว ที่พักถาวร ส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ วันที่ ๘ มกราคม เป็นวันแรกที่ย้ายคนจากเต้นท์เข้าบ้านพักชั่วคราว ถามว่าในจำนวนคนสามสี่พันคนนั้นจะเลือกใครก่อน คณะกรรมการชุมชนกำหนดออกมาเอาแม่ลูกอ่อน คนแก่อายุ ๗๐ปีขึ้นไปและคนพิการหรือบาดเจ็บเข้าก่อน ซอยแรกของบ้านพักชั่วคราวจึงเป็นซอยแม่ลูกอ่อนไปโดยปริยาย(มีลูกน้อยในค่ายเราเกือบ๑๐๐คน) ในภาวะที่คนสามสี่พันคนต้องการบ้านนั้นถ้าองค์กรชุมชนไม่ช่วยจัดการ หน่วยงานที่รับผิดชอบอาจจะฉุกรุมกระทืบได้ง่ายๆ

กรรมการแต่ละฝ่ายจะมีนักพัฒนาที่เราระดมกันมาทั่วประเทศมาช่วยงาน กลางคืนมีปัญหาอะไรหารือกัน คณะกรรมการค่ายนั้นเป็นกลุ่มคนที่น่าเห็นใจมากที่สุด เพราะทุกคนประสบภัยมาด้วยกัน สิ้นเนื้อประดาตัวเหมือนคนอื่น บางคนยังหาสพญาติไม่เจอ แต่ต้องมาทำงานแทนคนอื่นในค่าย ถูกด่าถูกว่าสารพัด(หน่วยโกดังถูกด่ามากที่สุด) เวลาเขามาแจกของก็ไม่มีเวลาไปรับเพราะมัวแต่ผัดข้าวอยู่ในครัว ครอบครัวก็เดือดร้อน ที่ประชุมชุมชนจึงตกลงใจว่าจัดสรรที่พักชั่วคราวให้คณะทำงานต่างๆเป็นกลุ่มแรกๆด้วย

หน่วยที่ทำงานต่างจากคนอื่นคือหน่วยรักษาความปลอดภัยซึ่งเดินตรวจค่ายตลอดทั้งคืน ผลัดเปลี่ยนกันประมาณ ๔๐ กว่าคน งบประมาณของหน่วยนี้ซื้ออยู่สามอย่างคือถ่านไฟฉาย บุหรี่และกาแฟ ไม่งั้นเดินไม่ไหว มีผู้เชี่ยวชาญเรื่องการจัดการค่ายผู้อพยพระหว่างประเทศหลายคนให้คำแนะนะผู้เขียนว่าต้องจัดระบบค่ายนี้กันอย่างจริงจัง พร้อมส่งคำแนะนำมาให้ด้วย ซึ่งก็รวมเรื่องการรักษาความปลอดภัยนี่ด้วย ช่วงแรกเราคิดว่าน่าจะมีการจัดทำบัตรประจำตัวทุกคนเพื่อแสดงตัวเข้าออกค่ายเพราะคนเยอะแยกแยะไม่ออก แต่ฝ่ายรักษาความปลอดภัยบอกว่าไม่ต้องเลยเพราะเขารู้จักทุกคน ถามว่าคนหลายพันคนจะรู้จักหมดได้อย่างไร เขาบอกว่ายามมี๔๐คนมันก็รู้จักหมดทั้งชุมชนแหละ เราเลยต้องพับโครงการบัตรประจำตัวไปเพราะชุมชนมี"ทุน"ของการรู้จักกันอยู่แล้ว ดังเช่นการที่กรรมการออมทรัพย์รู้จักหลักประกันของสมาชิกทุกคน โดยไม่ต้องใช้กระดาษค้ำประกันเหมือนธนาคารนั้นแล

ในช่วงสองเดือนแรกนั้นคณะกรรมการชุดนี้วุ่นวายอยู่กับการจัดการเงินบริจาค ของบริจาค โรงครัว ยาม ฯลฯซึ่งเป็นงานประจำวัน โดยทำงานควบคู่กันไปกับหน่วยงานต่างๆในค่ายซึ่งมีกว่า ๑๐ หน่วยงานทั้งรัฐและเอกชน ช่วงเดือนที่







สองซึ่งทุกครอบครัวเข้าบ้านหมดแล้ว หุงหาอาหารกันเอง เคลียร์ของในโกดังออกไปหมด จึงเริ่มคิดเรื่องอาชีพกัน เริ่มจากเรื่องเลี้ยงปลาในกระชัง สร้างเรือ แกะกระจก เพาะเห็ด ทำผ้าบาติก ฯลฯ ปัจจุบันมีกลุ่มอาชีพอยู่ในค่ายประมาณ ๒๐ กลุ่ม มีสมาชิกประมาณ ๔๐๐ คน รวมทั้งมีการจัดตั้งธนาคารชุมชน(เปิดบริการทุกวัน)ขึ้นมาด้วยปัจจุบันธนาคารนี้มีสมาชิกกว่า ๗๐๐ คนเงินฝาก เงินทุนหมุนเวียนและเงินสะสมเกือบสองล้านบาทแล้ว กรรมการบริหารค่ายแต่เดิมก็กระจายกันไปเป็นหัวหน้ากลุ่มอาชีพต่างๆ ทำงานต่อไปอีก

ในที่พักชั่วคราวที่คึกคัก ที่บางสัก ที่กระบี่ เราล้วนสนับนุนให้ชาวบ้านขึ้นมาบริหารจัดการตนเองทั้งสิ้นและชาวบ้านก็สามารถจัดการได้ หลายแห่งมีการออมทรัพย์กันทั้งๆที่ไม่มีการทำกิจกรรมนี้มาก่อนสึนามิเลย ตอนนี้รวมกันเงินออมทรัพย์เหล่านี้น่าจะไม่ต่ำกว่าล้านแล้ว

ไม่เพียงการจัดระบบภายในค่ายเท่านั้น เรายังพยายามเชื่อมโยงชุมชนผู้ประสบภัยในหลายจังหวัดเข้าด้วยกัน มีการประชุมกันครั้งแรกที่พังงาปลายเดือนมกราคม มีคนกว่า เกือบ ๒๐๐ คนมาจากกว่า ๒๐ ชุมชนใน ๕ จังหวัด(ยกเว้นสตูล) เราช่วยกันพัฒนาแผนฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัยขึ้นมา ซึ่งตอนหลังถูกเสนอไปยังหลายแห่งและชาวบ้านก็ดำเนินการเองด้วย

นัยของแผนผู้ประสบภัยคือแผนการช่วยเหลือทั้งหลายทั้งปวงที่จัดกันขึ้นหลังสึนามินั้นทุกแผนเป็นแผนของหน่วยงานต่างๆ แม้ว่าจะมาจากการเห็น การสอบถามผู้ประสบภัยก็ตาม เราพยายามผลักดันว่าแผนอันนี้ผู้ประสบภัยมาวางแผนกันเองแล้วเสนอออกไปเป็นชุด เป็นการบอกสังคมว่าวิธีการจัดการปัญหานี้คือให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาจัดการตนเอง เพราะท้ายที่สุดแล้วหน่วยช่วยเหลือทั้งหมดก็ต้องกลับบ้าน ไม่มีใครอยู่ในชุมชนตลอดไปหรอก

ความเคยชินของบุคคลและหน่วยงานต่างๆในการจัดการเรื่องแบบนี้ดูได้จากคำถามว่า ใครจัดการค่ายนี้ ใครเป็นผู้อำนวยการ อยู่หน่วยงานไหน ตามมาด้วยคำแนะนำ คำตำหนิติเตียนว่าต้องอย่างนี้อย่างนั้น พอเราบอกว่าค่ายนี้จัดการโดยกรรมการชาวบ้าน คนส่วนใหญ่ไม่เชื่อ มองเราด้วยความรันทดว่าค่ายใหญ่ขนาดนี้ให้ชาวบ้านที่สิ้นเนื้อประดาตัวจัดการได้อย่างไร เราบอกว่าไปดูการประชุมชาวบ้านตอนกลางคืนซิ คนที่เข้าร่วมจะเชื่อว่านี่เป็นไปได้แน่ เพราะที่ประชุมกลางคืนจะพูดถึงเรื่องการจัดการทุกเรื่องในค่าย ตั้งแต่การติดตามงานของหน่วยต่างๆ รายงานเงินบริจาค การจัดการโกดัง การทะเลาะเบาะแว้ง การจัดงานทำบุญ ฯลฯ เจ้าหน้าที่ของหลายหน่วยงานยังไม่เชื่อจนปัจจุบันเพราะไม่เคยเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้านตอนกลางคืน เนื่องจากต้องกลับบ้านตามเวลาราชการ(เราประชุมกันสองทุ่ม)

ความตั้งใจของเราคือให้งานทุกอย่างในค่ายมาขึ้นต่อ(หรือประสานงานกับ)องค์กรชุมชน แต่ดูจะไม่สอดคล้องกับ



แบบแผนที่คุ้นเคยกันมานัก หลายหน่วยงาน รับไม่ได้กับแนวความคิดอย่างนี้ ยังดึงดันทำงานของตนเองไปตามลำพัง เจาะทำงานกับกลุ่มคนในค่ายเฉพาะกลุ่ม จะสร้างอะไร ทำอะไร ไม่หารือกับกรรมการชาวบ้าน คงถือว่าตนเองรู้มากกว่าชาวบ้าน ถือว่าหน่วยตนเองเชี่ยวชาญเรื่องนั้นเรื่องนี้

องค์กรชุมชนไม่ได้ต้องการให้ทุกหน่วยงานมาขึ้นกับเขา และชาวบ้านไม่สามารถทำได้เองทุกเรื่อง ชาวบ้านต้องการที่ปรึกษาทุกเรื่องมากบ้างน้อยบ้าง แต่ชาวบ้านต้องการการมีส่วนร่วม เพราะปัญหาทั้งหมดเป็นปัญหาของเขา

ไม่น่าแปลกใจถ้าปรากฏการณ์อย่างนั้นเกิดขึ้นในหน่วยราชการ แต่ถ้าเกิดขึ้นกับองค์กรพัฒนาที่ทำงานกับชาวบ้านมายาวนาน สถานการณ์นี้ก็น่าเป็นห่วง เพราะการช่วยเหลือต้องช่วยเพื่อให้ชาวบ้านช่วยตนเองเร็วที่สุด ไม่ใช่ให้พึ่งหน่วยงานไปยาวนานที่สุด เราจึงจะไปถึงสิ่งที่เรียกว่าชุมชนเข้มแข็งหรือการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

ประสบการณ์หนึ่งปีที่ผ่านมาของเราบอกว่าให้ผู้ประสบภัยจัดการตนเองในค่ายผู้อพยพและการฟื้นฟูชุมชนหลังจากนั้นทำได้....ถ้าหน่วยช่วยเหลือไม่ทำตัวเป็นอุปสรรคของกระบวนการชุมชนเสียเอง

สิ่งที่เราพูดคุย ตอกย้ำกันในหมู่คนทำงานทุกเวทีคือการให้ชาวบ้านเจ้าของปัญหาพูดถึงปัญหาของเขาด้วยตนเอง คนทำงานไปพูดแทนให้น้อยที่สุด ระยะหลังผู้นำสื่อมวลชนจึงต้องเดินสายพูด เสนอโครงการ เสนอความเห็นกับหน่วยงานต่างๆ ด้วยตนเอง เป็นภาระอยู่ไม่น้อย แต่เราเชื่อว่านี่คือวิธีที่หน่วยต่างๆจะรับฟังปัญหาอย่างแท้จริง การสัมมนาระหว่างประเทศที่ศรีลังกาเราก็หาทุนพาชาวเลที่ไม่เคยขึ้นเครื่องบินไปพูดไปฟังจากคนอื่นด้วยตนเอง แม้ว่าจะต้องแปลกันสี่ภาษาก็ตาม(ไทย อังกฤษ สิงหล ทมิฬ)

ทุกวันนี้เราจะมีเวทีเรื่องสึนามิทั่วโลก แต่น่าแปลกว่าเวทีส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีชาวบ้านเจ้าของปัญหาไปพูดถึงปัญหาและ



ข้อเสนอของเขาเอง มีแต่ตัวแทน มีแต่เจ้าหน้าที่จากหน่วยนั้นหน่วยนี้ เรามักพูดกันว่าชาวบ้านมักพูดภาพรวมไม่ได้ นั่นถูกต้อง ชาวบ้านก็ต้องพูดถึงสิ่งที่เขาพบในชุมชน แต่หน้าที่เราคือพยายามพัฒนาให้เขามองภาพรวมของประเทศของโลกให้ได้ และเราต้องช่วยเขาจัดระบบการนำเสนอ

หรือว่าเราติดกับระบบ"ตัวแทน" ผู้แทน สส.จนลืมไปแล้วว่า"ตัวจริง"มีอยู่และเขาต้องออกมาพูดด้วยตัวเขาเอง พวกบรรดาตัวแทนหลบๆไปอยู่หลังหน่อย ชาวบ้านจะได้มายืนข้างหน้าและมี"พื้นที่สาธารณะ"มากขึ้น

๘. ไฮเทคและไสยเทค

ในช่วงเดือนแรกซึ่งการหาศพยังคงดำเนินไปอย่างเข้มข้นแถบเขาหลักนั้น ภาพที่เราเห็นคือทีมญี่ปุ่นใช้เครื่องมือไฮเทคตรวจสอบว่ามีคนอยู่ใต้หินใต้ดินหรือไม่ เยอรมันให้ทีมสุนัขที่ฝึกมาอย่างดี แต่ทีมอาสาสมัครไทยจากศาลเจ้าภูเก็ตใช้คนทรงแต่งชุดขาว แห่ขบวนออกมาจากภูเก็ตทุกเช้าตรู่ ทั้งสามทีมก็หาศพพบเหมือนกัน เจ้าของโรงแรมที่ป่าตองบอกว่าจุดที่คนทรงจากศาลเจ้าไปชี้ตอนทำพิธีปัดรังควาญหลังเกิดเหตุล้วนเป็นจุดที่มีคนตาย(เก็บไปหมดแล้ว)ทั้งสิ้นไม่มีพลาดเลย

ในขณะที่นักวิชาการผังเมืองกำลังขมักเขม้นวางผังเมืองท่องเที่ยวและชายหาดใหม่ การท่องเที่ยวโปรโมทประเทศไทยขนานใหญ่ไม่ให้ตัวเลขพลาดเป้านั้น อีกภาพหนึ่งคือการเชิญ



พระจีน พระญี่ปุ่นมาปิดรังควาญที่หาดป่าตอง ที่เขาหลัก เพราะถ้ามีผีมากมายขนาดนั้นนักท่องเที่ยวเอเชียตะวันออกไม่มาแน่นอน

สิ่งที่ทุกประเทศพูดถึงหลังสึนามิคือระบบเตือนภัยที่ทรงประสิทธิภาพ ซึ่งหมายความไปทางเดียวคือต้องซื้อเครื่องมือราคาหลายพันล้านจากประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ไม่มีใครพูดถึงระบบเตือนภัยที่มาจากชาวบ้าน

ชาวเลจากเกาะต่างๆที่มาพักวัดป่าส้าน คุระบุรีเล่าว่าเขารู้ล่วงหน้าว่าจะเกิดเรื่องใหญ่ประมาณสามวัน เพราะคนที่มีอาชีพดำน้ำลงไปหากุ้งรู้สึกว่าแผ่นโลกสั่นสะเทือน ชาวประมงที่ดำน้ำทำประมงพบเห็นร่วมกันว่าสัตว์น้ำในทะเลลึกที่ปกติชุกซ่อนอยู่ตามรูโคลนต่างๆออกมาเพ่นพ่าน ยังกับไม่รู้ว่าจะไปไหน ชาวบ้านที่น้ำเค็มบอกว่าคืนก่อนเกิดเหตุนั้นปูนับร้อยนับพันตัวขึ้นมายั้วเยี้ยบนชายหาด ชาวเลที่ภูเก็ตบอกว่าเหตุการณ์น้ำทะเลลดวูบลงทันทีก่อนเกิดเหตุนั้น เขาไม่เคยเจอ แต่ปู่ย่าตายายเล่าต่อๆกันมาต้องหนีทันที นี่คือมนต์ดำ จะเกิดภัยพิบัติขนานใหญ่ ช้างที่บริการนักท่องเที่ยวอยู่ทางฝั่งอันดามันนั้นกระวนกระวายอยากหนีออจากหลักที่ล่ามตนเองอยู่ตั้งแต่เช้าหลายชั่วโมงก่อนเกิดเหตุ นักท่องเที่ยวหลายคนที่อยู่บนหลังช้ารอดตายเพราะช้างพาวิ่งหนีออกจากหาดอย่างบ้าคลั่ง เจ้าของควายหลายคนรอดตายเพราะวิ่งตามควายที่หนีเตลิดออกห่างฝั่ง ก่อนเกิดเหตุไม่กี่นาที

คำบอกเล่าเหล่านี้ไม่ถูกรวมอยู่ในระบบเตือนภัยแห่งชาติ เพราะไม่เป็น"วิทยาศาสตร์" หน่วยบรรเทาสาธารณภัยของรัฐบาลก็คงไม่รวมหน่วยคนทรงของศาลเจ้าไปในระบบค้นหาศพด้วย แต่ถ้าสัญญาณจากธรรมชาติที่ชาวเลและชาวประมงรับรู้ล่วงหน้านั้นถูกส่งข่าวออกไป เรามีเวลาเหลือเฟือที่จะเตือนภัยคนทั้งโลกโดยใช้เงินน้อยมาก ถ้าเรารวมคนทรงเจ้าอยู่ในระบบค้นหาศพของเราด้วย เราไม่ต้องพึ่งเครื่องจับความร้อนของญี่ปุ่นเลย และคนทรงเจ้าเหล่านี้ก็กินน้อยมาก ทั้งยังนุ่งขาวห่มขาวไม่ต้องซื้อเครื่องแบบมีตรา แถมกินเจอีกต่างหาก อยู่กินโดยเงินทำบุญของศาลเจ้า ในภูเก็ตมีเป็นร้อยๆคนเลย ศาลเจ้าทั้งประเทศรวมแล้วมากมายขนาดไหน

๙. วิวาทะเรื่องบ้าน

การสร้างบ้านใหม่ให้ผู้ประสบภัยเป็นกิจกรรมสำคัญยิ่งของหายนะภัยครั้งนี้ ในช่วงเดือนแรกหมายถึงการสร้างบ้านพักชั่วคราว ช่วงต่อมาคือการสร้างบ้านพักถาวรและการสร้างบ้านเป็นประเด็นถกเถียงกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

คำว่าบ้านชั่วคราวในงานสึนามิไม่ใช่แค่อยู่สองสามสัปดาห์หรือสองสามเดือน แต่บางครอบครัวอาจจะต้องอยู่ถึงปี มีคนถามเราเสมอว่าชาวบ้านต้องอยู่ในค่ายนานเท่าไหร่และเราไม่เคยตอบได้ชัดเจน เพราะขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยเหลือเกิน ขึ้นอยู่กับว่าบ้านถาวรแต่ละแห่งจะสร้างเสร็จเมื่อไหร่? ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละครอบครัวจะไปอยู่ไหม? เพราะบางครอบครอบครัวอยากย้ายไปอยู่ที่อื่น อยากกลับบ้านเดิมที่นครศรีธรรมราช พัทลุงหรือภาคอื่น ไม่อยากอยู่ใกล้ทะเลอีกแล้ว บางครอบครัวหัวหน้าครอบครัวตายยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะทำอย่างไรต่อไป บางครอบครัวอยากเปลี่ยนอาชีพ(ทำให้ไม่จำเป็นต้องอยู่ที่เดิม) ยังบางครอบครัวเคยอยู่บ้านเช่าเมื่อซึนามิเอาไปหมดแล้ว เขาจะไปอยู่ที่ไหน? ฯลฯ

วิวาทะเรื่องบ้านเริ่มจากบ้านชั่วคราว ตั้งแต่เรื่องแบบบ้าน ซึ่งต่างหน่วยงานต่างมีแบบของตนเองมาและผู้ประสบภัยก็ดูจะไม่มีทางเลือกมากนักและในภาวะเช่นนั้นคนส่วนใหญ่ก็มักลงความเห็นว่าไม่ต้องเลือกหรอก ฉันเลือกให้ ความคิดเห็นฉันเป็นที่สิ้นสุด ไม่ต้องอภิปราย ลืมไปว่าบ้านชั่วคราวที่ว่านั้นชาวบ้านต้องอยู่ไปนานนับปี บางครอบครัวอยู่กันเกือบสิบคน โจทย์ของหน่วยสร้างบ้านคือต้องสร้างเร็วที่สุดเพื่อย้ายคนที่นอนกลางดินกินกลางทรายเข้าบ้าน โจทย์ของคนอยู่บ้านคือต้องอยู่บ้าน



ที่สบายและกว้างขวางพอควร บ้านชั่วคราวที่ลงความเห็นกัน(ภายหลัง)ว่าน่าอยู่ที่สุดคือบ้านฝาไม้อัด เพราะไม่ร้อนมาก(ไม่มีฝนตกในพังงาสามสี่เดือนหลังสึนามิ) หลังคาสังกะสีนั้นเลี่ยงยากเพราะต้องการความรวดเร็ว บ้านชั่วคราวที่มั่นคงแข็งแรงที่สุดคูจะเป็นบ้านที่สร้างโดยกองทัพบกซึ่งมุงกระเบื้อง ฝาเป็นแผ่นเรียบ ระบบสาธารณูปโภคพร้อมเพรียงที่กระบี่(รับคนจากพีพี)นั้นออกจะเป็นแบบกึ่งถาวร อยู่ไปได้ยาวนานเพราะวางแผนว่ามัสยิดซึ่งเป็นหน่วยงานเจ้าของที่ดินจะใช้ประโยชน์ต่อได้

ค่าก่อสร้างบ้านพักชั่วคราว(ไม่รวมค่าแรง)ประมาณหน่วยละ ๑๕,๐๐๐ บาท เต็มที่ก็ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐บาท ทำให้ได้ข้อคิดว่าคนคนหนึ่งมีเงินเพียงเท่านี้ก็สามารถสร้างบ้านอยู่ได้แล้ว ทำไมระบบเศรษฐกิจสังคมจึงทำให้เราดิ้นรนขวนขวายทำงานหาเงินและเป็นหนี้สินตลอดชีวิตเพื่อที่จะมีบ้านหนอ

ในพื้นที่ที่มีผู้ประสบภัยไม่มากการสร้างที่พักชั่วคราวคูจะไม่จำเป็นมากนักเพราะผู้ประสบภัยสามารถพักอาศัยกับญาติพี่น้องในบริเวณใกล้เคียงได้ ชาวบ้านบอกว่าสร้างบ้านถาวรไปเลยดีกว่า คำว่าบ้านถาวรของชาวประมงนั้นก็ใช้เงินและเวลาสร้างไม่ต่างจากบ้านชั่วคราวมากนัก ทำเสร็จในระยะเวลาสามสี่วันเท่านั้น

การสร้างบ้านชั่วคราวสำหรับผู้ประสบภัยนั้นยังคงต้องใช้การมีส่วนร่วมอยู่ดีจึงจะได้บ้านที่เหมาะสม บ้านใหญ่สำหรับครอบครัวใหญ่ บ้านเล็กสำหรับครอบครัวเล็ก แต่อย่างน้อยน่าจะมีพื้นที่อย่างต่ำ ๕๐ ตารางเมตร(กว้าง ๕ เมตรยาว ๑๐ เมตร)

หลายหน่วยงานเสนอบ้านสำเร็จรูปหรือแบบน็อคดาวน์ (knock-down)ด้วยเหตุผลว่าประกอบได้รวดเร็ว แต่เมื่อเทียบกับการสร้างบ้านแบบธรรมดาก็ไม่ต่างกันมากนัก อย่าลืมว่าบ้านสำเร็จนั้นต้องขนส่งมาจากกรุงเทพหรือต่างประเทศก็มี ใช้เวลาขนขึ้นขนลงเท่าไหร่ ประกอบเท่าไหร่ ใครจะประกอบได้ ในขณะที่การก่อสร้างบ้านธรรมดาใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในร้านก่อสร้างในท้องถิ่นทุกอย่าง ทำได้ทันทีเพราะคนส่วนใหญ่ในชนบทสามารถสร้างบ้านได้ ยิ่งเราต้องการบ้านขนาดใหญ่ดังกล่าวมามาแล้ว การใช้บ้านน็อคดาวน์จะยิ่งยากกว่า การสร้างบ้านแถว๑๐หลัง ถ้าวัสดุพร้อม แรงงานพร้อม ประสบการณ์ที่น้ำเค็มบอกว่าอาจสร้างเสร็จในสองสามวันเท่านั้น



การสร้างบ้านถาวรยิ่งต้องคิดมาก ให้การมีส่วนร่วมมากและต้องคิดในมิติอื่นๆด้วย

เราต้องไม่ลืมว่าบ้านถาวรเป็นบ้านที่ชาวบ้านต้องอยู่ไปตลอดชีวิต เพราะฉนั้นอย่ารีบสร้างโดยไม่ถามคนอยู่ ถ้ารีบจนเกินไปจะไม่มีคนไปอยู่

การสร้างบ้านถาวรก็เช่นเดียวกับบ้านชั่วคราวคือหน่วยงานต่างๆคิดมาเบ็ดเสร็จว่าต้องเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ อยู่ที่นั่น



อยู่ที่นี่แล้วลงมือสร้าง ผลที่ออกมาในหลายพื้นที่ของสึนามิคือบ้านที่สร้างเหมือนกันหมด พื้นที่ใช้สอยน้อยสำหรับครัวเรือนส่วนใหญ่ซึ่งมีสมาชิกมาก วัสดุที่นำมาสร้างบ้านและแบบบ้านที่คิดมาแบบลวกๆทำให้บ้านไม่น่าอยู่ และหลายโครงการอยู่ในพื้นที่ที่ชาวบ้านไม่ต้องการ ห่างไกลชุมชนเดิมซึ่งเป็นที่ทำมาหากิน(เอาชาวประมงมาอยู่ห่างทะเลห้ากิโลเมตร)เป็นปัญหาบ้านว่างอยู่ในหลายพื้นที่ขณะนี้แม้ว่าจะมีคนจำนวนมากต้องการที่อยู่อาศัย สิ่งที่จะตามมาอีกอย่างคือปัญหาสังคมเช่น งัดบ้านขโมยของกัน เพราะไม่ได้มีการจัดเตรียมชุมชนก่อนการอยู่อาศัย เอาคนร้อยพ่อพันแม่มาอยู่ด้วยกันและหลายกรณีหน่วยงานก่อสร้างบ้านถูกหลอกเพราะไม่ใช่คนเดือดร้อนจริง

ปัญหาทั้งหมดนี้แก้ได้ด้วยการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

เริ่มจากการสำรวจข้อมูลว่าคนที่เดือดร้อนกี่คน กี่ครัวเรือน ครัวเรือนละกี่คน(ขนาดครัวเรือนซึ่งจะสัมพันธ์กับขนาดบ้าน) ใช้กระบวนการกลุ่มรับรอง ตรวจสอบว่าว่าเป็นผู้ประสบภัยจริงหรือไม่จริง มีที่ดินของตนเองหรือไม่ ที่บ้านน้ำเค็มเราจัดทำโครงการแบบนี้หลายโครงการสำหรับหลายกลุ่มที่พื้นฐานแตกต่างกันไป โดยเฉพาะกลุ่มบ้านเช่าที่ไม่มีบ้านของตนเองก่อนสึนามิ

วิธีการจัดการที่ชาญฉลาดสำหรับครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเองคือจ่ายเงินสนับสนุนให้เจ้าของบ้านสร้างเอง เขาจะสร้างใหญ่เล็กขนาดไหน ตรงไหน แบบไหนเอาตามเขาชอบ เขาจะประมาณการของเขาถูก เราคนนอกอย่าไปจุ้นจ้านเรื่องบ้านชาวบ้านให้มากนัก เงินสนับสนุนที่ว่านั้นควรเป็นหลังละ ๑๐๐,๐๐๐บาท ไม่ใช่กำหนดเงื่อนไขว่าถ้าสร้างเองให้แค่ ๓๐,๐๐๐บาทอย่างที่ทำกันในปัจจุบัน เพราะ ๓๐,๐๐๐บาท ไม่ได้แก้ปัญหาอะไรให้ชาวบ้านเลย เอาไปทำอะไรก็ไม่พอและที่สำคัญเงินที่รัฐบาลให้ส่วนใหญ่เป็นเงินบริจาค ไม่ใช่เงินหลวง เจตนารมย์ของเงินบริจาคคือช่วยชาวบ้าน ไม่ใช่เก็บไว้ในคลังหลวง

การให้ชาวบ้านสร้างบ้านเองตามแบบของเขาจะแก้ปัญหาหลายเรื่อง ปัญหาแรกจะไม่มีปัญหาสร้างแล้วไม่มีคนอยู่ เพราะเขาสร้างตามแบบเขาเอง ประการที่สองจะสร้างบ้านได้เร็วเพราะคนต้องการอยู่บ้านอยู่แล้ว ปล่อยให้เขาทำเขาจะทำเร็วที่สุด ไม่ต้องรอใคร ถ้าครอบครัวไหนไม่มีแรงงานก็ร้องขอมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ส่งแรงงานไปช่วย การช่วยเหลือที่ผ่านมามีแรงงานไปช่วยแต่มักมีเงื่อนไขว่าต้องทำตามแบบแปลนของหน่วยงานฉันนะ เหมือนกันทั้งรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

การสร้างบ้านถาวรตามโครงการสึนามิของรัฐบาลและเอกชนมีจุดอ่อนคือ ไปกำหนดเงื่อนไขเสียมากมาย เริ่มตั้งแต่ถ้าสร้างเองเอาแค่ ๓๐,๐๐๐ บาท ดังกล่าวแล้ว เงื่อนไขต่อไปคือถ้ารัฐสร้างให้ต้องเอาตามแบบแปลนที่รัฐกำหนดและเงื่อนไขประการที่สามคือต้องสร้างในพื้นที่ที่รัฐกำหนด(เฉพาะคนที่ไม่มีที่ดินของตนเอง)ผลที่ออกมาคือบ้านที่สร้างออกมาไม่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละครอบครัวซึ่งมีสมาชิกไม่เท่ากัน ครอบครัวหนึ่งมีสมาชิกหกเจ็ดคนจะอยู่อย่างไรในบ้านที่กว้าง๔ เมตรยาว๕ เมตร(๒๐ตารางเมตร) ทั้งๆที่ที่ดินของเขากว้างขวางพอที่จะสร้างบ้านได้กว้างขวางเพียงพอกับทุกคน

เรามักจะพูดกันว่าทุกคนต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกัน อย่ามากเรื่อง ซึ่งพอแปรออกมาในทางปฏิบัติ คือครอบครัวละ ๑๐๐,๐๐๐บาท ดูเหมือนถูกแต่ความจริงผิด

ครอบครัวที่มีสมาชิก๘คนกับครอบครัวที่มีสมาชิก๒คนควรได้รับการช่วยเหลือต่างกันจึงจะเรียกว่าเท่าเทียม เราอาจจะคิดเฉลี่ยออกมาเป็นรายคนก็ได้ การที่ทุกครอบครัวได้๑๐๐,๐๐๐บาทหมดจึงเป็นการช่วยเหลือที่ไม่เท่าเทียมกัน

การพยายามบังคับให้ทุกครอบครัวอยู่ในที่ที่เขาไม่ต้องการ ในบ้านที่เขาไม่ต้องการ เป็นการแก้ปัญหาของหน่วยงาน





ช่วยเหลือทั้งรัฐและเอกชน ไม่ใช่แก้ปัญหาผู้ประสบภัยสึนามิ หน่วยงานมักพูดว่าเราต้องทำตามระเบียบ ทำตามนโยบาย ทำตามเงื่อนไขของหน่วยงานเรา ไม่สนใจว่าชาวบ้านแต่ละครอบครัวต้องการอะไร การทำบ้านเหมือนกันหมด ในที่ที่หน่วยงานกำหนดช่วยให้หน่วยงานทำงานเสร็จตามคำสั่งหรือนโยบาย สามารถส่งมอบงานรวดเร็ว ถ่ายรูปออกสื่อมวลชนได้ แต่ถามว่าชาวบ้านอยู่ดีมีสุขอยู่หรือ?

การสร้างบ้านที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนอยู่สร้างปัญหาตามมามากมาย เช่นมีบ้านว่างในหลายโครงการ ชาวบ้านต้องไปจองไว้หลายที่เพราะจองที่เดียวอยู่กันไม่พอคน ชาวบ้านต้องแออัดยัดเยียดอยู่ในห้องแคบๆ ชาวบ้านต้องหาเงินมาสร้างบ้านเพิ่มเติม(ไม่รู้จะหาที่ไหน) ฯลฯ

กระบวนการไหนก็ตามที่ไม่สนใจการมีส่วนร่วมของชุมชนมักจบลงด้วยปัญหาอุรุงตุงนังแบบนี้

๓๐. หน่วยไหนจะรับมือกับภัยขนาดนี้ได้ ถ้าไม่ใช่อาสาสมัคร

หน่วยงานพี่น้องพันธมิตรที่เชิญไปร่วมสัมมนาและสื่อมวลชนถามผู้เขียนบ่อยครั้งว่า เราควรจัดการอย่างไรถ้าเกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้นมาอีก หน่วยไหนควรมาจัดการ ในช่วงสัปดาห์แรกผู้เขียนตอบว่าเราน่าจะต้องมีหน่วยงานระดับชาติที่ทำงานเรื่องนี้โดยเฉพาะ ทำหน้าที่บัญชาการอะไรต่ออะไรให้ไปรวดเร็ว ทันการณ์ แต่มาถึงตอนนี้ผู้เขียนเปลี่ยนความคิดแล้ว การเสนอแบบนั้นต้องเข้าทางใครบางคนแน่นอน เพราะธรรมชาติขอคนเราในโลกล้วนต้องการอำนาจเบ็ดเสร็จ

ประสบการณ์ที่ผ่านมาสอนเราว่าระบบที่รับมือกับภัยใหญ่หลวงขนาดนี้ดีที่สุดน่าจะเป็นระบบอาสาสมัคร ระบบของประชาชน เมื่อคนภูเก็ตที่ประสบภัยต้องการข้าวสารไม่ว่าจุดไหนในภูเก็ต เขาจะได้รับภายในหนึ่งชั่วโมง มีคนบริจาค มีคนรับไปขนให้ ถ้าเราระดมความช่วยเหลือด้วยวิทยุชุมชน ถ้าขอหน่วยราชการเราต้องทำหนังสือ ต้องขออนุมัติ ต้องสั่งการ ต้องใช้เวลาครึ่งวัน ถ้าขอบริจาคกรุงเทพต้องใช้เวลาสองวัน ขอต่างประเทศมาไม่ทันการณ์คนตายก่อน

มีอยู่คืนหนึ่งในช่วงต้นๆหลังเหตุการณ์มีการประกาศผ่านวิทยุในภูเก็ตว่าต้องการรถยนต์ขนศพจากพีพีประมาณ ๒๐๐ ศพมาไว้ที่ไม้ขาว ต้องการรถกะบะหรือรถบรรทุก ภายในเวลาไม่ถึงชั่วโมงมีรถไปรอรับที่ท่าเรือน้ำลึกสามารถขนศพได้เป็นพันศพ จนต้องประกาศขอร้องว่าอย่าไปอีกเลย เรามีหน่วยราชการมหาศาล แต่ถามว่าจะระดมรถมาขนศพขนาดนั้นต้องใช้เวลา "สั่งการ" กันนานแท่ไหร่ ไม่ต่ำกว่าสามสี่ชั่วโมงหรือครึ่งวันกระมัง

ระบบอาสาสมัครนั้นดูเหมือนเพ่นพ่าน ไม่มีระบบ ไม่มีใครสั่งการชัดเจน แต่จากภัยสึนามิที่ผ่านมาบอกเราว่าระบบนี้แหละที่ทำให้เราสามารถจัดการปัญหาได้เร็วกว่าประเทศอื่นๆในโลกที่ประสบภัยด้วยกัน

เดือนมีนาคม เราไปประชุมเรื่องนี้ที่ศรีลังกา ซึ่งที่เราเห็นในเดือนนั้นคือสภาพที่เราเป็นในเดือนมกราคม แสดงว่าระบบการช่วยเหลือที่นี่มีประสิทธิภาพด้อยกว่าของเรา แน่ละว่าขนาดความเสียหายของเขาใหญ่กว่าของเรา(ตายกว่า ๓๐,๐๐๐ คน) แต่มันน่าจะมีปัญหาอื่นอยู่ด้วย ปัญหาหนึ่งซึ่งมีการพูดถึงคือระบบการช่วยเหลือส่วนใหญ่ต้องผ่านหน่วยงานของรัฐและจำเพาะลงไปที่รัฐบางกลางด้วย ที่อินโดนีเซียก็ดูเหมือนจะประสบปัญหาเดียวกัน

ระบบใดๆก็ตามที่รวมศูนย์ดูเหมือนว่าจะเร็วแต่เอาเข้าจริงจะช้ากว่าระบบกระจายอำนาจ การแก้ปัญหาใหญ่ๆไม่ใช่แค่



การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาค แต่ต้องกระจายอำนาจจากรัฐไปสู่ประชาชน ในประเทศไทยมีข้อดีว่าทุกคน ทุกฝ่าย ทุกหน่วยสามารถเข้าไปช่วยเหลือใครที่ไหนก็ได้ แม้ว่าจะซ้ำซ้อนกันบ้าง แต่ตามความเห็นผู้เขียนทำให้การช่วยเหลือเร็วกว่าที่อื่น

ยกตัวอย่างการสร้างบ้านพักชั่วคราว เรามักเชื่อกันว่าถ้าใช้ทหารจะเร็วที่สุดเพราะสั่งการได้ทันทีและรวมศูนย์ที่สุด แต่ประสบการณ์เครือข่ายองค์กรชุมชนบอกว่าชาวบ้านสร้างเร็วกว่า เครือข่ายแผนชุมชนนั้นระดมคนมาจากทั่วภาคใต้เป็นทีมๆ มาถึงลงมือทำงานสร้างบ้านจนเสร็จตามจำนวนในเวลาสองสามวันแล้วกลับบ้าน เปลี่ยนชุดใหม่มาทำงาน บางคืนทำงานยันสว่างเพื่อให้งานเสร็จพี่น้องจะได้มีบ้านอยู่เร็ว เราสั่งการทหารทำงานไม่ได้ขนาดนั้น อย่างน้อยกลางคืนก็ต้องพัก ทหารที่มาปฏิบัติภารกิจร่วมกับพวกเราหลายครั้งอึดอัดใจเพราะถูกมอบหมายมาอย่างหนึ่ง แต่มาอยู่ในค่ายมีงานต้องทำมากมาย หลายเรื่องก็ไปช่วยไม่ได้เพราะไม่ได้ถูกมอบหมายมา ทั้งๆที่อยากช่วย

ในงานช่วยเหลือภัยพิบัติระบบอาสาสมัครของประชาชนนั้นทำได้ทันทีทุกเรื่อง ทุกงาน ไม่จำกัดเวลา การระดมทรัพยากรก็ไม่จำกัด ขอเพียงความเข้าใจข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง เราสามารถระดมอาสาสมัครได้ทั่วโลก ทุกงาน งานสร้างบ้านถาวรในหลายพื้นที่ของเรานั้นอาศัยชุดช่างจากภาคเหนือ ภาคกลางจำนวนมากที่อาสามาทำงานอย่างต่อเนื่อง ฝรั่งที่ทำงานหามรุ่งหามค่ำอยู่ตามไซท์งานก็ไม่น้อย

ถ้าเราต้องการหน่วยกลาง หน้าที่ของหน่วยนี้คือการประสานงาน ประสานอย่าให้งานซ้ำซ้อนกัน อย่าให้คนทะเลาะกัน ฯลฯ ถ้าเอาหน่วยสั่งการมาทำรับรองได้ว่าอาสาสมัครหายหมด ไม่มีใครอยากอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของใครหรอก แต่ทุกคนที่มาช่วยยินดีที่จะประสานงานกัน

สิ่งที่เราต้องทำในงานภัยพิบัติ(ซึ่งเราภาวนาว่าอย่าเกิดขึ้นอีก)คือการสร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารสาธารณะขึ้นทุกช่องทางแล้วกระจายข่าวออกไป ระดมทุนและอาสาสมัครมาทำงาน โดยเน้นที่ท้องถิ่นหรือจังหวัดก่อนที่อื่น เพราะการช่วยเหลือที่ตรงความต้องการ ทันการณ์ที่สุดคือจากประชาชนในจังหวัดนั้นๆ

๑๑. การมีส่วนร่วมคือหัวใจของทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป จากบทเรียนของงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิผู้เขียนคิดว่า การมีส่วนร่วมของผู้ประสบภัยคือหัวใจของทุกกิจกรรม การมีส่วนร่วมที่ว่านั้น ไม่ใช่แค่การเรียกผู้ประสบภัยมาถามว่าเขาต้องการอะไร แต่หมายถึงการให้เขามีองค์กรที่จัดการค่ายผู้ประสบภัยเอง การให้เขาวางแผนฟื้นฟูชุมชนของเขาเองในแต่ละชุมชน การให้เขาออกไปพูดถึงปัญหาและข้อเสนอของเขาเองในเวทีต่างๆแทนที่จะให้หน่วยงานพูดแทน การสนับสนุนให้ชาวบ้านจัดกลุ่มกิจกรรมตามความสนใจและบริหารกลุ่มเหล่านั้นเอง การให้เขาวางแผนสร้างบ้านของเขาเอง ตามแบบที่เขาต้องการในที่ที่เขาต้องการอยู่ บทบาทของหน่วยงานช่วยเหลือที่สำคัญมากกว่าการช่วยเหลือคือการสร้างพื้นที่ให้ชาวบ้านสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง เพราะนั่นดูเหมือนจะเป็นทางไปสู่สิ่งที่เราเรียกกันว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีความจำเป็นถ้าหน่วยงานไม่ได้คิดว่าตนเองจะให้การช่วยเหลือชาวบ้านไปตลอดกาล

ถ้าบางหน่วยงานยังคิดอย่างนั้นอยู่ก็ควรทบทวนตัวเองเสียโดยพลัน เพราะท่านนั้นแหละคืออุปสรรคใหญ่ของงานพัฒนาสังคมทั้งมวล



โดย ปรีดา คงแป้น

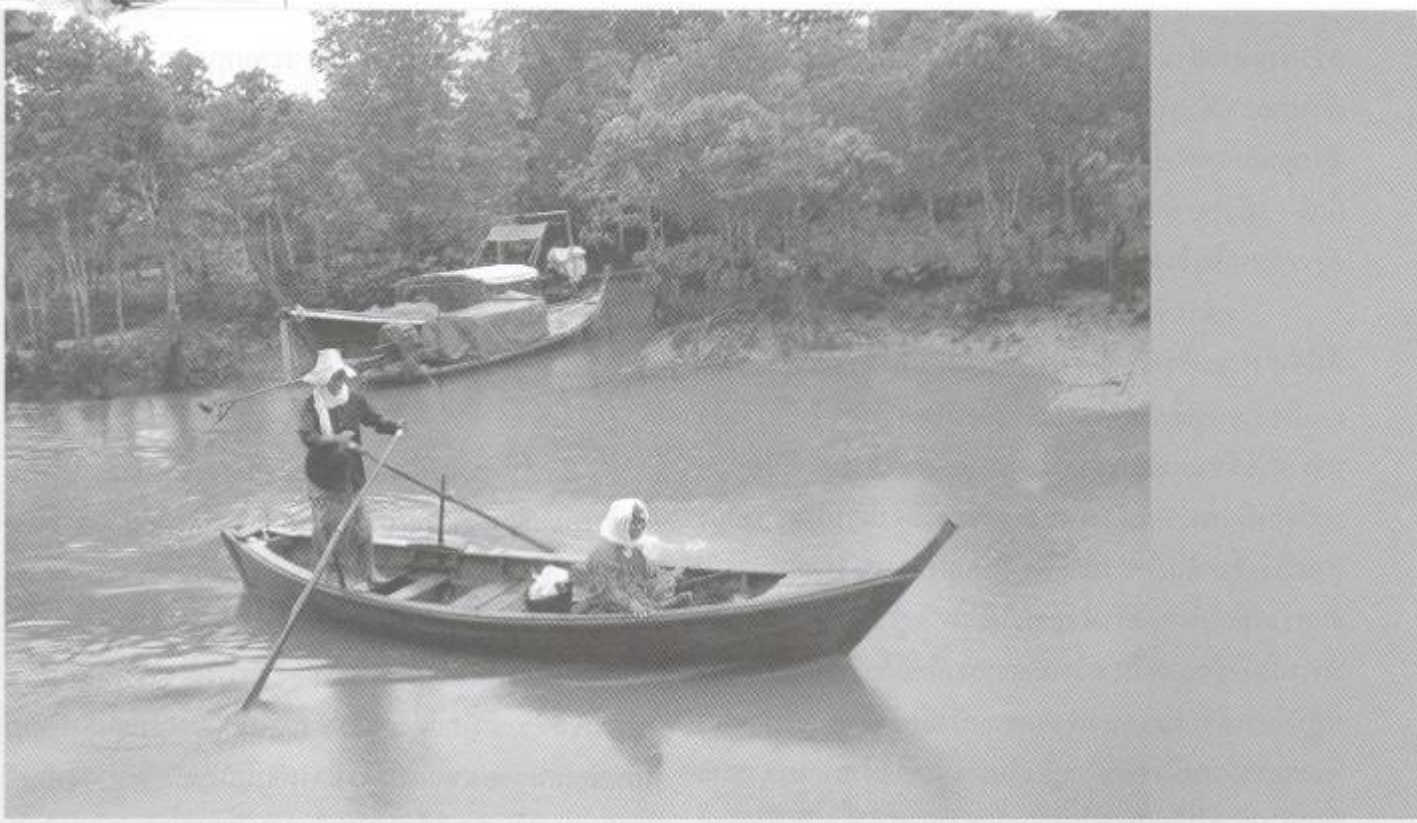

บทเรียนคนทำงาน ในการฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัย สึนามิ

เป็นความพยายามที่จะบอกต่อสังคมว่าชาวบ้านฟื้นฟูตัวเองอย่างไร พึ่งตนเองอย่างไร วันนี้ที่อยากบอกเล่าคือ บทเรียนที่ได้จากการเข้าร่วมชะตากรรมกับผู้ประสบภัยสึนามิ...การเดินทางมาพื้นที่ประสบภัยของพวกเรา....เป็นเรื่องที่ไม่คาดคิด.....พี่หน่อย พี่นง โทรมาบอกว่า ลงใต้ไปงานศพญาติที่ประสบภัย แต่รถเสียอยู่แถวประจวบ พวกเราบอกว่า กำลังซื้อของและจะนำไปบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่นกัน จึงนัดพบและไปสมทบกันมีด้วง พี่วัฒน์ เล็ก พี่ตุ่น ท้วน และน้องๆอีกหลายคน....เรานัดเจอน้องหนุ่ย โชติ ไก่ ที่ภูเก็ต โทรหาพี่ทวย พี่อุดมศรี ซึ่ง





มาที่นี่ก่อนแล้ว นัดพี่ดุก กับเชษฐ์ซึ่งทำงานอยู่แถวระนอง การทำงานตอนแรกพูดถึงการสำรวจความเสียหาย แต่หลักที่สำคัญคือ หากเจอใครเดือดร้อนให้ช่วยเหลือทันที่ และหากช่วยเองไม่ได้ ให้ส่งข่าวแก่เพื่อนๆ โชคดีที่เราเบิกเงินติดตัวมาก้อนหนึ่ง เราแบ่งเงินที่ติดตัวมาให้ทุกคนถือไว้และกระจายกันไปลงพื้นที่

สภาพชาวบ้านมากมาย ไร้ที่อยู่ เร่ร่อน บ้างค้นหาญาติ ท่ามกลางการทำงาน มีทั้งทุกข์สะเทือนใจ และสุขที่ปะปนกันไป มีเรื่องที่เกิดขึ้นมากมาย แต่ละวันเวลาหมดไปอย่างไม่รู้ตัว เป็นเรื่องพิเศษสุด เสมือนพวกเราหล่อรวมประสบการณ์ทั้งหมดของพวกเราที่มีอยู่ รวมพลังทั้งหมดที่มีอยู่ ช่วยกันทำงาน แบ่งงานกันทำโดยอัตโนมัติ ไม่มีสั่งการ ไม่มีคำถาม แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือแก้ปัญหาผู้ประสบภัยทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาว เป็นเรื่องที่มีคุณค่ามากที่สุด เป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของทุกคน มิอาจลืมได้....หลายครั้งรู้สึกว่า.... ชาวบ้านเกิดสึนามิ.....คนทำงานชุมชนมาเกือบยี่สิบปีก็ถูกกระแสสึนามิเช่นกัน ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน.....มีเพื่อน... พี่น้องและมิตรภาพเกิดขึ้นมากมาย.....แต่ที่สำคัญได้เกิดขบวนการฟื้นฟูผู้ประสบภัยกับเครือข่ายอื่นๆ ขึ้นแล้ว และจะเดินต่อไปข้างหน้าอย่างมั่นคง นั่นเป็นความหวังของคนทำงาน ที่แลกมาด้วยเวลาของครอบครัว และคำถามอื่นๆ อีกมากมาย ฯลฯ

1. หนึ่งร้อยยี่สิบชั่วโมงแรกของการกู้วิกฤติ เหตุเกิดวันที่ 26 ธค. 47 ใกล้ปีใหม่ ทุกคนเตรียมพักผ่อนและไปเที่ยวต่างจังหวัด วันที่ 29 ธค. 47 ประมาณสามทุ่มพวกเราเจอกันที่หัวหินเรากินข้าวเสร็จขับรถไปนอนที่สุราษฎร์ธานี เช้าวันที่ 30 ธค. 47 ทีมงานถึงจังหวัดภูเก็ต

เหตุการณ์ที่สับสนวุ่นวาย ทั้งการตามหาญาติ การค้นหาศพ การหลั่งไหลของบริจาคจำนวนมากอย่างน่าประทับใจในน้ำใจของคนไทย หลังจากที่พวกเราแยกย้ายกันดูสภาพความเสียหายที่ภูเก็ตวันที่ 30 ธค. 47 พวกเราเดินทางไปเขาหลัก น้ำเค็ม และที่อบต. บางม่วง

วันที่ 31 ธค. 47 ตอนนั้นพวกเราตัดสินใจกันว่า น่าจะดูว่าคนที่รอดตายและเดือดร้อนจะอยู่ต่อไปอย่างไรเพราะ อยู่ในภาวะสับสนวุ่นวายมาก ค้นหาศพคงทำไม่ได้มีหลายคนกลัวผี การช่วยเหลือแจกของบริจาคก็มีคนมาแจกกันมากมาย เราพบนายกอบต. ไมตรี และน้องบ่าว ข้างที่ทำการอบต.ได้ข้อมูลว่า ตอนนี้คนที่เดือดร้อนกระจายตัวอยู่ที่หน้าอำเภอ เขาศก สวนยาง ใต้ต้นไม้ฯลฯ มาแล้ว 5 คืน วัดอยู่ไม่ได้ เพราะเต็มไปด้วยศพ ไมตรีเสนอว่าหากทำที่พักชั่วคราวคนจะมาอยู่เพราะตอนนี้เดือดร้อนมากนอนตากน้ำค้าง ห้องน้ำก็ไม่มี หลังจากที่ได้พูดคุยกันแล้ว ไปดูพื้นที่ที่จะทำที่พักชั่วคราว ทีมงานไม่



รู้จักใคร ไม่รู้ว่าผู้เดือดร้อนมีเท่าไหร่ ไม่รู้ว่าจะมีใครเข้ามาอยู่ในที่พักชั่วคราวหรือไม

....สร้างห้องน้ำ.....เพื่อให้ผู้ประสบภัยมั่นใจ.....สร้างกี่ห้องไม่รู้ แต่คิดเอาเองว่า 20 ห้องคงดึงดูดความสนใจได้.....ผู้ใหญ่กุ๋ย พาเราไปซื้อที่ร้านก่อสร้าง เป็นวันหยุดต้องเรียกหลังร้าน วันนั้นไม่รู้ว่าจะซื้ออะไรบ้างเพื่อทำห้องน้ำ ไม่ได้เป็นช่าง แต่คิดว่ามีคอห่าน 20 ท่อซีเมนต์ 20 สังกะสี ไม้ยูคา ปูน ฯลฯ ก็ได้ของมาพอสมควร มีการไถ่ปรับพื้นดิน เมื่อห้องน้ำเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง ชาวบ้านเริ่มมา ไมตรีส่งคนไปบอกชาวบ้านที่หน้าอำเภอ มีบางคนนั่งรถมาดูก่อน แล้วกลับไปบอกพรรคพวก พวกเราเริ่มกางเต้นส์หลังใหญ่ที่พอหามาได้บ้างแล้ว ตอนบ่ายของวันที่ 31 ธค. 47 เปิดรับลงทะเบียนผู้ประสบภัย ยังมีคนมาน้อย หารือกับไมตรี และไปขอให้ทหารเอารถไปขนคนจากหน้าอำเภอมาที่ศูนย์พักชั่วคราวบางม่วง แต่ทำไม่ได้เนื่องจากไม่ใช่ภารกิจที่ถูกมอบหมายให้มาทำ ทำให้เราเริ่มเข้าใจระบบทหาร จะเปลี่ยนภารกิจต้องขออนุญาติผู้บังคับบัญชา แต่ขณะนั้นรอไม่ได้ใกล้ค่ำ จึงไปขอร้องคนขับรถของศูนย์บรรเทาสาธารณะภัย ซึ่งนำไม้อัดมาส่ง คนขับรถฯ ก็ยินดีไปรับคนให้ .....แต่ไม่มีเงินเติมน้ำมันรถกลับกทม. เพราะหาคนที่จะเบิกเงินไม่ได้ ....เราจึงช่วยจ่ายค่าน้ำมันให้รถคันนั้นกลับกทม.... ในภาวะที่ไม่ปกติ ต้องหาทางออกตลอดเวลา ใจแลกใจ และความคล่องตัวในการใช้งบประมาณจำเป็น

2. เต้นส์...ที่พักชั่วคราว เป็น..เครื่องมือ.....รวมคน...สร้างขวัญกำลังใจผู้ประสบภัย....และบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า

เหตุผลที่ต้องหาซื้อเต้นส์ที่พักชั่วคราว เพราะการสร้างบ้านพักชั่วคราวต้องใช้เวลาเป็นเป็นเดือน คนไม่มีที่อยู่ตากน้ำค้างมาแล้วหลายคืน เป็นเหตุผลที่ให้กับรัฐมนตรียุคนั้น และที่ศูนย์พักอื่นๆ ก็มีการระดมกันซื้อเต้น



การสั่งซื้อเต้นส์ในช่วงวันหยุดยาวปีใหม่ มีความยากลำบากมาก ร้านต่างๆ ปิด ต้องใช้พลังภายใน และคนที่รู้จักกัน การเบิกจ่ายงบประมาณและการจัดซื้อตามระบบราชการก็ยากตามไปด้วย

วันที่ 1 มค. 48เวลา ประมาณ สามโมงเย็น เต้นส์ประมาณ 250 หลัง มาถึงขณะที่หลายคนนั่งรอ ...รอลุ้นว่าจะมาทันคืนนี้หรือไม่ มีการวางแผนทำผังการกางเต้นส์ และมีทหาร/ตชด และชาวบ้านมาช่วยกันกางเต้นส์ ...คืนแรกคนที่มายังไม่มากนักแต่คืนที่สองคืนที่สาม ผู้เดือดร้อนบอกต่อกันไปจนทำให้คนหลั่งไหลกันเข้ามาลงทะเบียนเกือบพันครอบครัว เป็นภาวะที่สับสนวุ่นวายอีกครั้ง คนทำงานต้องประชุมหาหนทางในการจัดระบบชุมชนใหม่นี้กันเป็นระยะ

การจัดครอบครัวเข้าไปอยู่ในเตนส์ทำตามรายการที่ลงทะเบียนกันไว้.....ตอนนั้นเริ่มมีทีมทำข้อมูล มีการจัดสำนักงานฯ โดยการหาซื้อคอมพิวเตอร์

เมื่อมีเต้น ทำให้เกิดการจัดระบบชุมชน มีการแบ่งการดูแลออกเป็นแถวๆละ 10 หลังและมีระบบโซน มีการเลือกคณะทำงานแต่ละโซน คณะทำงานมีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ การสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม การจัดคนที่มาใหม่เข้าพัก การแบ่งกำลังมาทำอาหาร

การประชุมหัวหน้าโซน.....วางรากฐานสร้างคน....สร้างแกนนำใหม่..ท่ามกลางวิกฤต.ในตอนแรกต้องมีการประชุมร่วมกันทุกคืน มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าร่วมกัน แต่ละคนจะเอาเรื่องที่เดือดร้อนมาหารือกัน....มีการวางกติกา



การอยู่ร่วมกัน...เช่นไม่ดื่มเหล้า .....การดูแลความปลอดภัย การรับของบริจาค การจัดการขยะ การดูแลเด็ก ฯลฯ

การประชุมปรึกษาหารืออย่างเข้มข้น.....และนำผลที่ได้ไปปฏิบัติ มีการติดตามผลร่วมกันเป็นการเรียนรู้ท่ามกลางการทำให้แกนนำเริ่มเข้าใจการร่วมคิดร่วมทำ.....และการจัดการศูนย์พักชั่วคราวร่วมกันของชาวบ้านอย่างค่อยเป็นค่อยไป

3. การจัดระบบรับบริจาค.....เข้ากองกลาง....แก้วิกฤตความวุ่นวาย สลายความขัดแย้ง...เป็นแบบฝึกหัดส่งผลให้เกิด....กองทุนหมุนเวียน..ยั่งยืนปัจจุบัน

หลังจากที่มีการตั้งเต้นส์ชั่วคราวนับพันหลัง การหลั่งไหลของผู้บริจาคมีเข้ามาอย่างมากมาย ผู้บริจาคส่วนใหญ่ต้องการแจกของให้ถึงมือผู้ประสบภัย มีการเข้าแถวรับของกันวันละนับสิบครั้ง บางรายนำของมาน้อยบางคนได้บางคนไม่ได้ เกิดความขัดแย้งกันขึ้น ประกอบกับที่พักเล็กมากจนไม่มีที่เก็บของ.....

มีการประชุมหารือเรื่องนี้กันหลายครั้ง.....จึงมีข้อสรุปว่าต้องมีการรับบริจาคของและเงินเข้ากองกลาง .....เพื่อให้ชุมชนมีกองทุนระยะยาว รวมทั้งหากมีของกินของใช้มากอาจจะนำมาทำเป็นสหกรณ์ร้านค้าขายให้สมาชิกราคาถูก จึงมีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่อธิบายให้ผู้บริจาคเข้าใจ .....ซึ่งส่วนใหญ่ก็เข้าใจและสนับสนุนแต่มีผู้บริจาคบางรายไม่ยอม แอบเข้าไปบริจาคเอง.....ในการจัดการ มีการทำป้อมยามการติดป้ายประชาสัมพันธ์แจกเอกสารเป็นภาษาอังกฤษ มีการเปิดบัญชีธนาคาร มีเงินบริจาคมากกว่าหนึ่งล้านบาท มีของเข้าโกดังจำนวนมาก มีการจัดระบบการเบิกจ่ายของ....มีคณะทำงานดูแล....

แต่ที่สุดทั้งเงินบริจาคและของในโกดังต้องแจกจ่ายออกไปให้สมาชิก มีปัจจัยหลายอย่าง คือมีการเรียกร้องจากสมาชิก.....ซึ่งอาจเป็นเพราะสมาชิกไม่มีรายได้ต้องการใช้เงิน (ได้รายละ 900 บาท) ยังไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไม่ชัดของข้อตกลงในตอนต้น ขาดการสื่อสารที่ดี รวมทั้งคณะทำงานบางคนยังไม่เข้าใจเป้าหมายที่แท้จริง ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม การแจกเงินคืนสมาชิก ทำให้คณะทำงานศูนย์ประสานงานบ้านน้ำเค็มมีการตั้งกองทุนหมุนเวียนขึ้นมาใหม่....การริเริ่มตอนแรกถึงแม้ว่าไม่สำเร็จแต่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ของชุมชน มีการนำจุดอ่อน ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงใหม่

4. การประสานความร่วมมือหลายองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ท่ามกลางภาวะความไร้ระเบียบ เพื่อให้การจัดระบบการช่วยเหลือประสบภัยบรรลุเป้าหมาย ทุกคนไม่มีสังกัด ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ใช้การประชุมหารือร่วมกันเป็นหลัก

พูดได้ว่าเต้นส์ที่พักจำนวนมากเป็นที่ดึงดูดให้ผู้สนับสนุนทั้งหลายหลั่งไหลเข้ามาไม่ขาดสาย มีกลุ่มองค์กรต่างๆ มากว่า 50 แห่งที่มาร่วมสนับสนุน เป็นพลังที่น่าประทับใจ

การประชุมพูดคุยกันเกิดขึ้นทุกคืนของครึ่งเดือนแรก การหารือกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยแบ่งบทกันทำงาน ตามความถนัดของแต่ละองค์กร เช่น กลุ่มองค์กรด้านเด็ก กลุ่มที่มาช่วยสร้างบ้าน กลุ่มหมอสุขภาพจิตและรักษา กลุ่มสำรวจข้อมูล กลุ่มดูแลเด็กอ่อน ผู้สูงอายุ ฯลฯ การประชุมจะมีการแลกเปลี่ยนกันว่าใครต้องการการสนับสนุนช่วยเหลืออะไร เพื่อให้งานของแต่ละองค์กรเดินหน้าได้ เช่น พื้นที่ที่จะสร้างสำนักงานชั่วคราว ข้อมูลด้านต่างๆ ฯลฯ

มีการปรึกษาหารือกันว่า ควรมีผู้อำนวยการศูนย์พักชั่วคราวหรือไม่ หากมีเป็นใคร มีหน้าที่อำนาจอย่างไร ท้ายที่สุดในภาวะนี้ ปล่อยให้เป็นการจัดการที่เป็นธรรมชาติดีที่สุด เพราะมีทั้งองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตามคนทำงานมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าสนับสนุนให้ชาวบ้านขึ้นมาเป็นแกนในการจัดการตนเอง .....เมื่อเป้าหมาย



ชัด....กระบวนการจัดการที่ดีและยืดหยุ่นก็จำเป็น มีผู้อาวุโสอย่างพี่ทวย และพี่นง ช่วยเชื่อมโยงดำเนินการประชุมหารือระหว่างองค์กร ให้ข้อคิดเห็นและปรับทิศทางการทำงานขององค์กรต่างๆ ให้มาเสริมความต้องการของชาวบ้าน ก็สามารถดำเนินไปได้ด้วยดี

มีองค์กรที่เป็นทางการในท้องถิ่นพยายามที่จะเข้ามาจัดการระบบศูนย์พักชั่วคราว ซึ่งหากปล่อยให้ใครมีอำนาจจัดการศูนย์ฯ โดยไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน จะทำให้ปิดโอกาสการเติบโตของชาวบ้านน้ำเค็ม อย่างไรก็ตามมีการจัดความสมดุลย์โดยการให้มีบทบาทในการจัดการบางอย่างไป..ท้ายที่สุดทำให้ชาวบ้านได้ข้อสรุปกันเองว่าใครควรเป็นแกนนำ

5. การดูแลจิตใจ มีการจัดให้มีการฟื้นฟูจิตใจแก่ผู้ประสบภัยหลายวิธีการรวมคน การสร้างที่พักชั่วคราว การประชุมพูดคุย การแบ่งงานกันไปทำ เป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูและหล่อหลอมจิตใจ นอกจากนี้ยังมีหมอจากหลายองค์กรเข้ามาพูดคุยกับชาวบ้าน พระก็เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านอย่างดี มีการเทศนา และสวดมนต์ร่วมกันฯ ทุกคืน มีผู้นำศาสนาเกือบทุกศาสนาที่เข้ามาร่วมฟื้นฟูจิตใจผู้ประสบภัย

6. การระดมเครือข่ายคนจนจากทั่วประเทศ มาช่วยกันสร้างที่พักชั่วคราว ....ต่อเนื่องถึงบ้านถาวร....และการสร้างมิตรภาพระหว่างคนจน.....การสร้างบ้านพักชั่วคราวในศูนย์บาวม่วง มีองค์กรและหน่วยงานต่างๆมากมาย มาร่วมสนับสนุน ตั้งแต่ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน องค์กรพัฒนาเอกชน นักศึกษา และที่น่าสนใจคือเครือข่ายคนจนจากทั่วประเทศ เช่น เครือข่ายแผนชีวิตชุมชน เครือข่ายสลัมสี่ภาค เครือข่ายป่าชุมชน/ที่ดินภาคเหนือ เครือข่ายบ้านมั่นคงทุกภาค เครือข่ายจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฯลฯ การเดินทางมาร่วมของชาวบ้านคนจนเหล่านี้บางส่วนช่วยกันระดมทุน รับบริจาคเงินกันมาเอง และบางคนยังคงมีการติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง

7. การเปิดพื้นที่ใหม่..... ยุทธวิธียึดพื้นที่เดิม....สร้างบ้าน...ปัญหาเรื่องที่ดินว่ากันทีหลัง ในขณะที่จัดระบบศูนย์พักชั่วคราวที่บางม่วง.....ก็มีการประสานและระดมกำลังทีมงานจากหลายองค์กร มีการสำรวจความเสียหายในที่ต่างๆร่วมกันระหว่างชาวบ้านและคนทำงาน ...มีการตระเวณไปตามที่ต่างๆเพื่อดูสภาพปัญหา เช่น บ้านปากเตรียม ทรายดำ บ้านบางกล้วย เกาะลันตาที่บ้านหัวแหลมและบ้านสังกะสู้ บ้านทุ้งหว้า บ้านทับตะวัน บ้านในไร่ บ้านทับปลา ท่าฉัตรไชย สิเหร่ ราไวย์ ฯลฯ หลังจากนั้นมีการหารือกันว่าใครจะอาสาทำงานที่พื้นที่ไหน มีงบประมาณจากไหน ชาวมีปัญหาอะไร





บ้าง .....ปัญหาเฉพาะหน้าเริ่มคลี่คลาย การซ่อมเรือ การซ่อมบ้าน...ชาวบ้านร่วมกันทำได้.....แต่หลายแห่งที่ดินเพื่อการสร้างบ้านเป็นปัญหาที่ซุกซ่อนมานานเริ่มเปิดออก มีกรณีพิพาทเกิดขึ้นหลายแห่งพร้อมกัน

การคลี่คลายเรื่องที่ดิน.....ทำให้ชุมชนมีโอกาสได้รับการช่วยเหลือและเริ่มฟื้นฟูตนเองได้เร็วขึ้น

ที่บ้านปากเตรียม ชาวบ้านไม่ต้องการอยู่ที่เดิมเนื่องจากอันตรายมาก ไม่มีที่หลบภัย เชษฐ์จากทีมเมืองน่าอยู่ ชวนชาวบ้านมาแลกเปลี่ยนกันที่ศูนย์บางม่วง....หลังจากนั้นชาวบ้านมีการหาซื้อที่ดินได้เงินบริจาคผ่านมูลนิธิชุมชนไทประมาณ 210,000 บาท ช่วยชาวบ้านซื้อที่ดิน หลังจากเริ่มปรับพื้นที่มีหลายองค์กรแสดงเจนตนารมย์ สนับสนุนการสร้างบ้าน เช่น มูลนิธิโสสะ โรตารีป่าตอง และกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ การสร้างบ้านต้องเกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน องค์กรที่บริจาคเงินต้องมีขั้นตอนในการจัดการงบประมาณหลายวันทำให้ต้องยืมเงินจากมูลนิธิชุมชนไท สร้างบ้านไปก่อน .....หลังจากนั้นมีองค์กรด้านเด็ก ผู้ส่งเสริมเรื่องอาชีพ มีการตั้งกองทุนหมุนเวียนของชุมชนโดยการสนับสนุนของมูลนิธิรักษ์ไทย และกองทุนวอชิงตันดีซี....

ยึดพื้นที่ เร่งสร้างบ้าน ยอมปันที่ดินคืนหลวงบางส่วน

เพื่อมอแกน ที่บ้านทุ่งหว้าได้อยู่ ทั้งๆที่ชาวมอแกนกลุ่มนี้ อยู่มานานนับร้อยปี มีสุสาน หลังเกิดเหตุหน่วยงานท้องถิ่นต้องการที่ดินสร้างโรงพยาบาล มีการระดมความช่วยเหลือจากระดับนโยบาย หลายฝ่าย เช่นสตจ.ปชช กรรมการสิทธิ์ สมาชิกวุฒิสภาฯ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เครือข่ายแผนชีวิตชุมชนภาคใต้ และอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินหลังภัยสึนามิฯ

เมื่อมีการประชุมอนุกรรมการฯ ทุกฝ่ายมีความเห็นให้ชุมชนอยู่ต่อไปได้ เพราะอยู่กันมานาน มีสุสานใกล้หมู่บ้าน พื้นที่ 26 ไร่ ของมอแกนอาจจะมากเกินไป เพื่อคลี่คลายปัญหาให้เร็วขึ้นจึงมีการหารือกับชาวบ้านและชาวบ้านยอมเสียสละที่ดินคืนสาธารณะไปจำนวน 10 ไร่ ในขณะที่เจรจาเชิงนโยบายกันอยู่....การปักป้ายชุมชน การตีผังชุมชน ก็เกิดขึ้นทันทีเพื่อป้องกันปัญหาอื่นแทรกซ้อนเนื่องจาก หน่วยงานท้องถิ่นยังไม่เห็นด้วย

หลังจากนั้นมีสถาปนิกจากมหาลัยช่วยกันออกแบบสร้างบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน.....เป็นแบบบ้านที่มาจากความต้องการของชาวบ้าน .....สอดคล้องกับวัฒธรรมวิถีชีวิตและท้องถิ่น เป็นพื้นที่แรกที่ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างบ้านที่ออกแบบและสร้างโดยผู้อยู่อาศัยเอง กับแบบบ้านที่ถูกสั่งมาจากส่วนกลาง....และสร้างโดยคนอื่น....ความภาคภูมิใจและความหมายแตกต่างกัน.....คำว่าสร้างบ้านตามใจผู้อยู่ถูกลบหายไป...ในพื้นที่สึนามิ

เมื่อเริ่มสร้างบ้านมีองค์กรต่างๆมากมาย ขอร่วมสนับสนุนสร้างบ้าน จนต้องจัดคิวเพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน.....เมื่อมติที่ดินชัดเจนผู้บริจาค เช่นซัมซุง โสสะ ซอนด้า บริษัทเงินทุนยูบีเอส ฯลฯ ก็สามารถให้การสนับสนุนได้อย่างชัดเจน

บ้านทับตะวัน.....บ้านชาวมอแกนที่อยู่กันมานาน....หลังสึนามิมีผู้แสดงตนเป็นเจ้าของที่ดิน....อย่างเดียวที่มอแกนผู้ประสบภัยทำได้คือ.....หอบข้าวของเดินแถวกลับบ้าน.....ยึดพื้นที่สร้างบ้าน....เรื่องที่ดินผู้อ้างสิทธิเป็นเอกชนทำให้ชาวบ้านต้องต่อสู้อย่างลำบากกว่าที่ดินของรัฐ.....ชาวบ้านมอแกนอาศัยอยู่บน..เอกสาร นส 3 ก.มานานหลายปี....สิทธิครอบครองควรเป็นของชาวบ้าน.....แต่ผ่านไป...1 ปีแล้วคำตอบ อยู่ที่ไหน



การสร้างบ้านก็มีการออกแบบบ้านโดยชาวบ้านเองเหมือนที่ทุ่งหว้า....เป็นพื้นที่ที่มีอาสาสมัครทั้งในและต่างประเทศมาช่วยกันสร้าง.....งบประมาณในการสร้างบ้านต้องหาจากผู้บริจาคที่เข้าใจปัญหาความทุกข์ยากของชาวบ้านจริงๆ และมีน้อยราย.....ปัญหาที่ดินทำให้ชุมชนนี้เสียโอกาสในการรับการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบจากหลายองค์กร....มีแหล่งทุนน้อยมากที่กล้าสนับสนุนการสร้างบ้าน....เพราะไม่อยากมีปัญหา

กรณีพื้นที่แหลมป้อมเจ็บปวดยิ่งกว่า หลังถูกสึนามิ เอกชนผู้อ้างสิทธิ์ล้อมรั้วทันที ห้ามแม้กระทั่งจะเข้าไปหาศพ แต่เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ชาวบ้านก็ต้องสร้างบ้านก่อน....ส่วนปัญหาเรื่องที่ดินต้องใช้เวลาในการตรวจสอบที่มาของเอกสาร การพิสูจน์สิทธิ์และความชอบธรรมของผู้ใช้ประโยชน์ในที่ดิน แม้แผนที่ทางอากาศเห็นชัดเจนว่า ในช่วงที่ออก สค 1 พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นป่า เรื่องยังไม่ได้ข้อสรุป

ชุมชนบ้านในไร่ก็เช่นกัน ชาวบ้านเรียกร้องว่า...ที่ชุมเหมืองควรเป็นของสาธารณะ ..... ชาวบ้านใช้เลี้ยงปลามาเป็นเวลานาน ขอให้ราชการพิสูจน์ที่มาของเอกสารสิทธิ์อย่างตรงไปตรงมา.....ราชการควรขอบคุณชาวบ้านที่ลุกขึ้นมาเป็นหูเป็นตาแทน

8. หลังสึนามิ.... ....ปัญหาที่ดิน.....เรื่องที่ซุกซ่อนมาเป็นเวลานาน.....ก็แผยตัวมากกว่าร้อย หมู่บ้านที่มีปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย ที่ดินกี่พันไร่ที่มีปัญหาทับซ้อน ที่ดินริมทะเลราคาแพง ธุรกิจการท่องเที่ยวกำลังเติบโต โครงการพัฒนาขนาดใหญ่กำลังตามมา

กรณีพิพาทเกิดขึ้นหลายแห่ง มีข้อร้องเรียนเรื่องที่ดินทั้งปัญหาระหว่างชาวบ้านกับรัฐและชาวบ้านกับเอกชน ส่งไปทุกหน่วยงานเกี่ยว สื่อมวลชนหลายแห่งให้ความสนใจ

แก้ปัญหาที่โครงสร้าง.....พอช.มีการหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาความยากจน (รองชวลิต) ในการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินโดยมีการเสนอแต่งตั้งอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ สึนามิ 6 จังหวัด เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนไม่ให้ผู้ประสบภัยต้องเจอปัญหาซ้ำซ้อน....เหตุผลหลังถูกสึนามิแล้วไม่ควรถูกไล่ที่อีก....ใช้ได้ส่วนหนึ่ง

ในที่ดินของราชการเช่น ป่าชายเลน กรมเจ้าท่า เขตอุทยาน ฯลฯ อนุกรรมการมีแนวทางชัดเจนในการจัดที่ดินให้ชุมชนที่อยู่ก่อนสึนามิได้อยู่ แต่หากมีการพิสูจน์แล้วพบว่าชาวบ้านตั้งหมู่บ้านอยู่ก่อนการประกาศใดของราชการให้มีการออกเอกสารสิทธิ์ให้ชาวบ้าน

ส่วนในที่ดินพิพาทระหว่างเอกชนกับชุมชนให้อนุกรรมการ ฯเข้าไปทำหน้าที่ประสานไกล่เกลี่ย

.....เพื่อให้อนุกรรมการ ฯที่มาจากหลายหน่วยงาน ทั้งกระทรวงมหาดไทย กรมอัยการ นักวิชาการ พอช. กรมที่ดิน กบร. (กรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินรัฐ) หน่วยงานที่ดูแลที่ดินทั้งหมด เช่น กรมเจ้าท่า ป่าชายเลน อุทยาน ราชพัสดุ ฯลฯ และตัวแทนของผู้ว่าราชการทั้ง 6 จังหวัด ได้เข้าใจสภาพปัญหาของชาวบ้าน มีการประสานให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมให้ข้อมูลในการประชุมครั้งแรก และหลังจากนั้นจัดให้มีการลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาที่แท้จริงรวมทั้งมีการประชุมสัญจรในจังหวัดต่างๆ เพื่อติดตามปัญหาและความคืบหน้าในการแก้ปัญหา

อนุกรรมการฯ มีมติให้แต่ละจังหวัดเสนอชื่อชุมชน/หมู่บ้านที่ประสบภัยและมีปัญหาเรื่องที่ดิน โดยใช้ฐานข้อมูลของกรมบรรเทาสาธารณภัย 412 หมู่บ้านที่มีผลกระทบจากภัยสึนามิ มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป.....แต่การเสนอหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องที่ดินโดยทางการมีน้อยมาก....เพราะมีการให้ความหมายที่แตกต่างกัน ...รวมทั้งเป็นงานหนัก ดังนั้น ในพื้นที่ที่ยังไม่มีการขับไล่และบ้านเรือนเสียหายเล็กน้อยหรือไม่เสียหายแต่ละจังหวัดจะไม่นับเข้ามารวม....ทั้งๆที่ในหลายแห่งพบว่ามีกรณีพิพาทระหว่างชุมชนกับหน่วยงานมาเป็นเวลานาน



9. คำสั่งแต่งตั้งอนุกรรมการต้องชัดเจน อำนาจหน้าที่ต้องครอบคลุม .....ข้าราชการต้องการทำงานแบบปลอดภัย.....ไม่มีเรื่องร้องเรียนภายหลัง...ข้ออ่อนของระบบที่มีมานานนับร้อยปี เนื่องจากคำสั่งแต่งตั้งอนุกรรมการสืนามิฯ ระบุว่าเป็นผู้ประสบภัย ทำให้ปัญหาที่ดินในบางพื้นที่ถูกคัดค้านการนำเสนอ ถูกตีความว่าไม่ใช่ผู้เดือดร้อน เกิดข้อถกเถียงกันในการประชุมทุกครั้ง คณะอนุกรรมการฯจึงเสนอขยายอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ธรณีพิบัติและพื้นที่อื่นที่เกี่ยวข้องโดยใช้ชื่อ ***อนุกรรมการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ธรณีพิบัติและพื้นที่เกี่ยวข้อง***

10. เครือข่ายผู้ประสบภัย.....เพื่อแก้ปัญหาที่ดินก็เกิดขึ้น การประชุมเกี่ยวกับปัญหาที่ดิน มีสาระที่น่าสนใจ ที่ดินคือทุนชีวิต....แต่กระดาษใบเดียวกำหนดชะตาชีวิตของชุมชน.....มีความหมายมากกว่าการอยู่และทำประโยชน์ในที่ดินมายาวนาน มีความหมายมากกว่าวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่งดงามของชาวเล และกลุ่มประมงพื้นบ้านที่ลุกขึ้นมาดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อคนรุ่นหลัง

พบว่ากรณีพิพาทเอกชน ส่วนใหญ่เป็นขุมเหมืองเก่าหลังหมดสัมปทานบัตรมีการออกเอกสารสิทธิ์ ชุมชนจะเป็นส่วนที่ใช้ประโยชน์ในที่ดินมาเป็นเวลานาน เอกชนถือเอกสารที่ดิน จำนวนมากนับร้อยไร่ มีความสลับซับซ้อนในการออกเอกสารสิทธิ์ ชาวบ้านเสนอให้มีการตรวจสอบที่มาของเอกสารสิทธิ์ และเรียกร้องให้ที่ดินกลับมาเป็นของรัฐแทนของเอกชน

ส่วนกรณีพิพาทกับหน่วยงานราชการ หมู่บ้านหลายแห่งชาวบ้านยืนยันว่าอยู่มาก่อนการประกาศของทางราชการ เช่น การประกาศเขตอุทยาน ที่เกาะลันตามีข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านกับอุทยานเกือบ 2,000 ไร่ ส่วนชาวเลคนกลุ่มน้อยที่ทับตะวัน และทุ่งหว้า ถึงแม้ว่าจะอยู่ในที่ดินมานานนับร้อยปี แต่ไม่การออกเอกสารหรือประกาศใดๆ ให้ชุมชน ทั้งๆที่ที่ดินรอบข้างมีการออกเอกสารสิทธิ์ให้กับเอกชนไปแล้วทั้งหมด.....ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นกับชุมชนทั่วประเทศนับวันจะนำไปสู่ความขัดแย้ง

แนวทางการแก้ปัญหาที่ดิน.....ถึงแม้ว่าจะมีกลไกอนุกรรมการฯ ที่เป็นทางการแล้ว เพราะความสลับซับซ้อนของระบบและปัญหาที่สะสมมายาวนาน รวมทั้งอำนาจทางการเมืองและเงินตรา....ทำให้เรื่องเงียบหาย

ดังนั้นชุมชนผู้เดือดร้อนจึงต้องรวมตัวกันในการจัดการกับปัญหาของตนเอง โดยการใช้การเสนอข้อร้องเรียน ความเดือดร้อนไปทุกที่ ทั้งคณะกรรมการสิทธิ์ สว.สภาทนายความ สำนักนายกฯ อนุกรรมการสืนามิ ฯลฯบางชุมชนบอกว่า...ร้องเรียนหมดแล้วทุกแห่งในเมืองไทย....ไม่มีคำตอบจากสวรรค์

11. เชื่อมโยงเครือข่ายรากหญ้า.....ถึงดาวเทียม.....เพื่อสู้ปัญหาที่ดินสืนามิ .....

ความพยามแก้ปัญหาที่ดินของชาวบ้าน เริ่มตั้งแต่การประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหากันจนเกิดเป็นเครือข่ายผู้มีปัญหาที่ดิน ให้การบ้านแต่ละชุมชนรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน การตั้งถิ่นฐาน การสัมภาษ์ผู้อาวุโส การรวบรวมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

การสำรวจจำนวนครัวเรือน จำนวนสมาชิกในชุมชน การทำผังชุมชนโดยสถาปนิกเข้าไปช่วย การให้ความรู้ข้อกฎหมายที่ดิน การสนับสนุนทีมแผนที่ทางอากาศเพื่อพิสูจน์สิทธิ์ รวมถึงการทำแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนในระยะยาว....

สรุปว่ามีการใช้ข้อมูลความรู้.....ของทุกสาขาวิชาตั้งแต่สถาปนิก นักกฎหมาย นักวิชาการ ทีมทำแผนที่ทางอากาศ ฯลฯ.....ปัญหาที่ดินสืนามิยังไปไม่ถึงไหนมีทางเดียว.....พลังคนจน

..ข้อเสนอของชาวบ้าน.....ไม่ได้ต้องการมากเท่านาย



ทุน....ขอเพียงที่อยู่และทำกิน....ตามสิทธิพื้นฐาน.....ให้ทางการรับรองสิทธิของชุมชน.....การกันแนวชุมชนกับป่า.....การออกโฉนดชุมชน.....เป็นความยั่งยืนในการอยู่อาศัยของคนตัวเล็กตัวน้อยในพื้นที่อันดามัน

12. ที่ดินไม่มั่นคงอย่างเดียว..... ส่งผลถึงชีวิตชุมชน....ทุกด้าน.....ออกเลขที่บ้านไม่ได้....ขอน้ำขอไฟไม่ได้ต้องต่อพ่วง หรือราคาแพงกว่าคนทั่วไปถึง 4 เท่า....ถนนหนทางไม่ได้รับงบปรับปรุง.....ส่งผลถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชนแย่ลง.....เทศบาล/อบตไม่ช่วยเก็บขยะ...ท่อระบายน้ำไม่มี บางครั้งคนจนต้องลงขันทำกันเอง.....การปรับปรุงบ้านทำไม่ได้..ต้องขออนุญาติ....เด็กไปโรงเรียนก็ต้องฝากชื่อไว้ที่อื่น.....ที่สำคัญอาจมีเอกสารหรือประกาศราชการออกมาทับชุมชนภายหลัง

13. ไทยพลัดถิ่น...ระนอง คนชายขอบอันดามันที่รับผลกรรมการขีดเส้นแดนระหว่างไทยกับพม่าเมื่อเกือบ 100 ปีที่ผ่านมา....ถูกผลกระทบสึนามิและรอดอย...การช่วยเหลือมาแล้ว 1 ปี.....เพราะไม่มีบัตรประชาชน....ไม่มีสิทธิ์ได้รับการช่วยเหลือ....ที่ดินไม่มั่นคง...โฉนดน้ำคุกคาม...จะอยู่ที่เดิมได้หรือไม่ทั้งๆที่อยู่มานานแล้วกว่า 30 ปี....ข่าวการถูกไล่ที่มีบ่อยๆ .....การขอคืนสัญชาติเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดในชีวิต.....เงินทุนไม่มี เรือและเครื่องมือประมงเสียหาย..กระชังปลาก็หมดเหมือนกัน...

จึงเกิดการรวมกลุ่มกัน.....ที่เกาะทรายดำบ้านหน้านอกชุมชนช่วยกันหาทุนสร้างบ้านให้คนไทยพลัดถิ่นที่ถูกสึนามิ 11 ครัวเรือน ปากเตรียมมีไทยพลัดถิ่นได้บ้านใหม่ 3 หลัง นอกจากนี้มีท่ากลาง ท่าคึกฤทธิ์ ท่าเรือบางกล้วย บางกล้วยนอก คลองจาก ไร่ใต้ แหลมนาว

หัวท่าราชกรูด บางเบน บางสาคู ทรายดำ เกาะตาครุท เกาะสินไห เกาะเหลา ฯลฯ พัฒนากลุ่ม มีการออมทรัพย์ การตั้งกองทุนหมุนเวียน การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ หากชุมชนเหล่านี้มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยโดยการกันแนวและรับรองชุมชน จะทำให้มีโอกาสรับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน.. มีโอกาสในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน

14. หลังสึนามิ..... การรวมกลุ่มฟื้นฟูชุมชน.....ส่งผลถึงการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีการละเล่นพื้นบ้าน และภูมิปัญญาอื่นๆของของชาวบ้าน..ที่บ้านทับตะวันมีการเก็บรวบรวมภาษามอแกน...ที่บ้านทรายดำหน้านอก.....มีการฟื้นการเล่น...ขับโย่ง..ของกลุ่มมุสลิมพื้นบ้านที่สูญหายไปนานกว่า 20 ปีขึ้นมาใหม่.....ที่สังกะอู้ เกาะลันตามีการศึกษาและฟื้นฟูการเล่นรองแง็งของชาวเลอูรักลาโวย มีการสนับสนุนให้เกิดลานวัฒธรรมเพื่อสืบทอดและเผยแพร่สู่คนรุ่นหลัง รวมทั้งเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการนำเอาที่ทำการอำเภอเก่ามาทำเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของสามวัฒนธรรมที่เกาะลันตา คือชาวเล ชาวจีน และมุสลิม ที่ระนอง...กลุ่มคนไทยพลัดถิ่น....การละเล่นลิเกป่า..ที่สืบทอดมานาน.....ก็ถูกนำมาแสดงในการประชุมสัมมนาต่างๆ..ที่สิเหร่...รองแง็ง..ยังคงมีโอกาสแสดงอีกหลายแห่ง.....แต่คนรุ่นหลังจะสืบทอดอย่างไร....การเปิดพื้นที่ให้....เจ้าของทะเลตัวจริง.....คนชายขอบอันดามัน....หลังสึนามิควรทำอย่างจริงจัง



การฟื้นฟูชีวิตและชุมชน จังหวัด ระนอง





ระนองเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากภัยสึนามิ รวม 47 หมู่บ้าน 10 ตำบล 3 อำเภอ มีผู้เสียชีวิต 163 ราย โดยพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายอย่างหนักมี 3 แห่ง คือ หาดบางเบน หาดบ้านทะเลนอก และหาดประพาส ตลอดจนหมู่เกาะต่างๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีบ้านเรือนเครื่องมือประมงเสียหายจำนวนมาก

หลังภัยสึนามิ ระนองก็มีปัญหาเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ นั่นก็คือ ปัญหาที่ดิน การสร้างบ้านถาวร และการประกอบอาชีพ เป็นต้น แต่ระนองมีลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนใครก็คือ กรณีปัญหาของคนไทยพลัดถิ่น ซึ่งไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ จากรัฐ นอกจากน้ำใจจากเพื่อนผู้ประสบภัยที่เป็นผู้เดือดร้อนด้วยกัน



ไทยพลัดถิ่น : ไทยจะต้องรักไทย



ในพื้นที่จังหวัดระนองนั้นมีกลุ่มคนไทยที่เรียกกันว่า **"คนไทยพลัดถิ่น"** เป็นกลุ่มคนที่มีเชื้ออชาติไทย แต่ไม่ได้รับสถานะบุคคลเป็นพลเมืองสัญชาติไทยและไม่มีบัตรประชาชน เนื่องจากก่อนมีการแบ่งแยกดินแดนส่วนมะริด-ตะนาวศรี และทางตอนใต้ของพม่าให้แก่ประเทศพม่า กลุ่มคนไทยได้อาศัยกระจายตามพื้นที่ดังกล่าว เมื่อเกิดการแบ่งดินแดนในสมัยรัชกาลที่ ๕ คนไทยกลุ่มนี้ก็ยังอาศัยและเดินทางไปมาระหว่างพื้นที่ เนื่องจากไม่ได้มีความเข้มงวดในเรื่องการเดินทางระหว่างเขตแดนของ สองประเทศ และยังไม่มีการใช้บัตรประชาชน เมื่อมีการใช้บัตรประชาชนและมีความเข้มงวดในเรื่องเขตแดนและความมั่นคงมากขึ้น คนกลุ่มนี้ไม่ได้รับการยอมรับในฐานะพลเมืองทั้งไทยและพม่า

โดยเส้นแบ่งแผ่นดิน กว่า 2 พันกิโลเมตร ระหว่างไทย-พม่า ได้แบ่งคนไทยกลุ่มหนึ่งออกจากแผ่นดินแม่ กลายเป็นคนไทยที่แปลกแยก โดยเฉพาะคนไทยในบริเวณเกาะสอง มะริด ตะนาวศรี เมาะตะมะ ทวาย ลุ่มน้ำกระบุรี ในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ที่มีการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษ ซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมของพม่า เมื่อ พ.ศ.2411 ทำให้สยามต้องเสียแผ่นดินส่วนหนึ่งไป เพื่อรักษาแผ่นดินผืนใหญ่เอาไว้ และต้องการลดแรงเสียดทานกับชาติตะวันตกช่วงยุคล่าอาณานิคม

พ.ศ.2491 พม่าได้รับอิสรภาพจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ เกิดการต่อสู้เพื่อขอความเป็นอิสระของชนกลุ่มน้อยในประเทศ และคนไทยได้กลายเป็นพลเมืองชั้นสองของประเทศไปในที่สุด การมีสถานะดังกล่าวหมายถึงการถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม



ในประเทศไทยคนไทยกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง มีความยากลำบากในการดำรงชีวิต การศึกษา และด้านอื่นๆ ที่เป็นสิทธิพื้นฐานที่พลเมืองไทยได้รับ เพราะไม่มีบัตรประชาชน ผู้ประสบภัยสึนามิที่เป็นคนไทยพลัดถิ่นก็ไม่สามารถไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐได้

ยิ่งหลังสถานการณ์การประท้วงเพื่อประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ.2531 ทำให้ชนกลุ่มน้อยถูกบังคับใช้แรงงาน จากนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนเพื่อเชื้อชาติแห่งชาติ มีการอพยพคนพม่าไปอยู่ในเขตชนกลุ่มน้อยในชุมชนชาวไทย มีการนำคนและ





ทหารพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนไทย เอาพระพม่าเข้ามาอยู่ในวัดไทย ยึดพื้นที่ทำกินของคนไทย เกณฑ์คนไทยเป็นแรงงานเดินนำหน้ากองทัพพม่าสู้รบกับกองทัพชนกลุ่มน้อย ความเจ็บปวดดังกล่าว ผลักดันให้เกิดการอพยพของคนไทยในพม่ากลับมายังแผ่นดินแม่ ในแถบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง พังงา ด้วยความหวังว่าจะได้รับการโอบอุ้มจากมาตุภูมิ

"วิบากกรรมบนแผ่นดินไทย"

ภายหลังรัฐบาลไม่ยอมรับคนไทยที่เข้ามาอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทย หลัง 9 มีนาคม 2519 ทำให้คนไทยพลัดถิ่นต้องกลายเป็นพลเมืองที่เหมือนไม่มีตัวตน และต้องเผชิญกับการเอารัดเอาเปรียบ การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านต่างๆ ของรัฐ ซึ่งครือข่ายไทยพลัดถิ่นมีการสำรวจข้อมูลเมื่อปี 2545 ในเขตจังหวัดระนอง และชุมพร พบคนไทยพลัดถิ่น 4,740 คน (สำรวจไม่ทั่วถึงประมาณการว่ามีไม่น้อยกว่าหนึ่งคน)

วิภา กิ่งแก้ว นักเรียนชั้น ม.3 โรงเรียนกะเปอร์วิทยา จ.ระนอง วัย17 ปี บอกว่า แม้ตนเองจะเป็นคนไทยแต่ก็ไม่มีสิทธิ์เท่าเทียมกับนักเรียนคนอื่นๆ เช่น การได้รับทุนการศึกษา นักเรียนที่เป็นคนไทยพลัดถิ่น จะได้รับแต่ทุนเล็กๆ น้อยๆ ส่วนทุนการศึกษาที่ให้เงินมากๆ มักจะเป็นของคนอื่น เพราะว่าพวกเราไม่มีหลักฐานประกอบการขอทุนการศึกษา หรือบัตรทอง ที่สนับสนุนค่าอาหาร ค่ารถ ค่าเสื้อผ้า ค่าหนังสือ หรือรายจ่ายอื่นๆ ในโรงเรียน สำหรับเด็กเรียนดี แต่ยากจน พวกเราก็ไม่มีโอกาสได้รับทุนนี้เช่นกัน ด้วยเหตุผลเดียวกัน

บางครั้งการแข่งขันกีฬานักเรียนของจังหวัด นักเรียนไทยพลัดถิ่นก็มักไม่ได้เข้าร่วมการแข่งขัน เพราะการแข่งขันกีฬานักเรียนต้องใช้หลักฐานยืนยันอายุด้วย หรือไม่ก็เป็นตัวสำรองสวมชื่อนักเรียนคนอื่นเข้าแข่งขัน พวกเรามีเฉพาะบัตรนักเรียนที่โรงเรียนออกให้เท่านั้น

"ครูที่โรงเรียนออกใบรับรองให้ บอกให้นักเรียนที่เป็นคนไทยพลัดถิ่นไปที่อำเภอขอบัตรเลข 13 (บัตรประชาชน) แต่เจ้าหน้าที่บอกว่าเครื่องถ่ายรูปเสียให้กลับไปก่อน หนูอยากได้เลข 13 หลัก จะได้มีอนาคต เพราะเรียนไปก็ได้แค่ ม.6 จะไปต่อมหาวิทยาลัย หรือสถาบันที่สูงกว่านั้นก็ไม่ได้ ความฝันที่อยากเป็นพยาบาล เผื่อได้ช่วยเหลือสังคมก็คงจะเป็นไปไม่ได้" ด.ญ.วิภา เล่าถึงความทุกข์ให้ฟัง

ขณะที่คนรุ่นพ่อรุ่นแม่ของเธอก็ประสบปัญหาไม่แพ้กัน ไล่เรียงมาตั้งแต่การถูกคนไทยด้วยกันหลอกเอาเงิน ว่าจะช่วยเหลือวิ่งเต้นให้ได้บัตรประชาชน หลายคนบอกว่าเสียเงินไปไม่เท่าไหร่ แต่ที่คนไทยด้วยกันหลอกกันเองมันเจ็บใจมากกว่า บางคนถึงขนาดยกลูกของตนเอง ให้คนไทยที่มีบัตรประชาชนเลี้ยง ด้วยความหวังว่าลูกจะมีอนาคตที่ดีกว่า

การกำหนดความเป็นคนไทยด้วยบัตรประชาชน ทำให้คนไทยพลัดถิ่นขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐมากมาย การไม่ได้รับการศึกษา ปัญหาด้านการรักษาพยาบาล สิทธิทางการเมือง การมีงานที่เหมาะสม สิทธิในที่อยู่อาศัย การย้ายถิ่นและการตั้งถิ่นฐาน

อ.ฐิรวุฒิ เสนาคำ นักวิชาการมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ให้ข้อมูลว่า คนไทยพลัดถิ่นมีทั้งที่นับถือศาสนาพุทธและมุสลิม มีการดำรงชีวิตในฝั่งพม่าแบบเรียบง่าย ใช้ภาษาแบบเดียวกับคนไทยปักษ์ใต้ มีวัฒนธรรมประเพณีเหมือนคนไทยในแผ่นแม่ แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย กลุ่มคนเหล่านี้เสมือนมีชีวิตที่





เปลือยเปล่า เพราะถูกชีวิตพวกเขาถูกตัดหรือขับออกจากชุมชน หรือมาตุภูมิ ถูกตัดออกจากทุกรูปแบบของชีวิตทางการเมือง ถูกลดทอนตัดสิทธิทุกประการ คนไทยพลัดถิ่นจึงเป็นชีวิตของผู้ไม่มีสิทธิที่จะมีสิทธิ จึงเต็มไปด้วยความเจ็บปวด ไร้ค่า ไร้ความหมาย ซึ่งเป็นชีวิตที่ข่มขื่นของไทยพลัดถิ่น

27 พฤษภาคม 2540 คณะรัฐมนตรีมีมติให้สัญชาติไทยกับคนไทยพลัดถิ่น โดยการแปลงสัญชาติ จำนวน 7,849 คน ซึ่งต้องรออีก 25 ปี ถึงจะเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ นายอนันทชัย วงศ์พยัคฆ์ อาสาสมัครโครงการคนไทยพลัดถิ่น บอกว่า การแปลงสัญชาติจะใช้กับคนที่ไม่ได้เป็นคนไทย แต่คนเหล่านี้เป็นคนไทยโดยกำเนิด เพียงแต่ตกหล่นในช่วงการปักปันเขตแดน เป็นคนชายขอบที่หนักยิ่งกว่าคนชายขอบจะต่อสู้เรื่องสิทธิอะไรก็ไม่ได้ เพราะไม่มีบัตรประชาชนคนไทย

การแปลงสัญชาติก็ทำให้คนไทยพลัดถิ่นเสียสิทธิ์หลายอย่าง เช่น การต้องอยู่ควบคุมถึง 25 ปี การออกนอกพื้นที่ต้องขออนุญาตผู้ว่าราชการจังหวัด ออกนอกจังหวัดก็ต้องให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้อนุญาต หรือหากได้สัญชาติไทยมาแล้ว ตัวเลขตัวแรกในบัตรประชาชนก็ยังเป็นตัวเลขเดิมของบัตรต่างด้าว ซึ่งก็แสดงว่าไม่ได้เป็นคนไทยอยู่เหมือนเดิม มีสิทธิในการเลือกตั้ง แต่ไม่มีสิทธิ์ในการรับสมัคร หรือหากต้องคดีอาญาพนักงานที่เกี่ยวข้องสามารถเสนอเพิกถอนสัญชาติได้ทันที ซึ่งเป็นการให้อำนาจกับรัฐมากจนเกินไป ดังนั้นแนวทางการเรียกร้องต่อรัฐไทย คือ การต้องคืนสัญชาติไทยให้กับคนไทยพลัดถิ่น

" การรวมพลังเพื่อวันข้างหน้าของไทยพลัดถิ่น "

ปัจจุบันมีกลุ่มคนที่ทำงานทางสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชนช่วยเหลือคนไทยพลัดถิ่น ให้มีที่ยืนทางสังคมโดย



กระบวนการเริ่มต้นของการแสดงตัวตนทางสังคม คือ การรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ในแต่ละชุมชน การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น และการสำรวจข้อมูลคนไทยพลัดถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

ปี 2541 กลุ่มคนไทยพลัดถิ่นในจังหวัดระนอง ได้มีการรวมตัวกัน เริ่มจากมีการพูดคุยเรื่องปัญหาต่างๆ และพัฒนาไปสู่การสำรวจข้อมูล โดยตกลงกันว่า จะทำงานเรื่องเด็กก่อน เพราะต้องการให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือ จากนั้น กลุ่มคนไทยพลัดถิ่นก็มีการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การร่วมกับโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ ในโครงการ **"ระนองเมืองน่าอยู่"** มีการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชน ความพยายามตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือแบ่งปันกัน เพราะคนไทยพลัดถิ่นไม่สามารถเข้าถึงสถาบันการเงินในระบบได้

กิจกรรมที่ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องดังกล่าว ทำให้คนไทยพลัดถิ่นได้รับการยอมรับ จากพี่น้องคนไทยด้วยกัน (ที่ทำกิจกรรมร่วมกัน) มากขึ้นและกลายเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นมาถึงทุกวันนี้

หลังจากเกิดธรณีพิบัติสึนามิ เมื่อวันที่ 26 เดือนธันวาคม 2547 ที่ผ่านมา เหมือนเคราะห์กรรมจะซ้ำเติม เพราะคนไทยพลัดถิ่นไม่ได้รับความช่วยเหลือ หรือการชดเชยความเสียหายใดๆ จากรัฐเลย โดยความช่วยเหลือที่ได้รับจะมาจากพี่น้องผู้ประสบภัยด้วยกันเอง เช่น พี่น้องจากชุมชนปากเตรียม แต่ก็ทำให้ปัญหาคนชายขอบได้รับความสนใจจากสาธารณชนมากขึ้นเช่นกัน

วันที่ 20-22 พฤศจิกายนที่ผ่านมา เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ จังหวัดระนอง-พังงา ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ **"มองซ้ายมองขวา เหลียวหน้า แลหลัง 1 ปี สึนามิ"** มีชาวบ้านเข้าร่วมสัมมนากว่า 200 คน โดยส่วนใหญ่เป็นคนไทยพลัดถิ่น เครือข่ายมีแผนดำเนินการใน 20 ชุมชน ซึ่งจากการสัมมนามีแนวทางในการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน

ประกอบกับการดำเนินงานในครั้งนี้ ธนาคารโลกและกองทุนพัฒนาสังคมแห่งประเทศญี่ปุ่น ได้ให้การสนับสนุนการฟื้นฟูชุมชนผ่านโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ มูลนิธิชุมชนไท โดยพื้นที่เป้าหมาย ๒๐ ชุมชนในจังหวัดระนองและพังงา โดยเน้นกลุ่มคนไทยพลัดถิ่น

จังหวัดพังงา คือ

๑. บ้านปากเตรียม ต.คุระ อ.คุระบุรี

จังหวัดระนอง

๒.	ชุมชนท่ากลาง	กิ่งอำเภอสุขสำราญ
๓.	ชุมชนท่าเรือบางกล้วย	กิ่งอำเภอสุขสำราญ
๔.	ชุมชนท่าคึกฤทธิ์	กิ่งอำเภอสุขสำราญ
๕.	ชุมชนแหลมนาว	กิ่งอำเภอสุขสำราญ
๖.	ชุมชนท่าเรือคลองจาก	กิ่งอำเภอสุขสำราญ
๗.	ชุมชนบ้านไร่ได้	กิ่งอำเภอสุขสำราญ
๘.	ชุมชนบางเบน	อำเภอกะเปอร์
๙.	ชุมชนบางลำพู	อำเภอกะเปอร์
๑๐.	ชุมชนห้วยปลิง	อำเภอเมือง
๑๑.	ชุมชนเกาะเหลา	อำเภอเมือง
๑๒.	ชุมชนเกาะตาครุฑ	อำเภอเมือง
๑๓.	ชุมชนเกาะสินไห	อำเภอเมือง
๑๔.	ชุมชน ซอย 10	อำเภอเมือง
๑๕.	ชุมชนสำนักสงฆ์	อำเภอเมือง
๑๖.	ชุมชนท่าเรือราชกรูด	อำเภอเมือง
๑๗.	ชุมชนทรายดำ หน้านอก	อำเภอเมือง
๑๘.	ชุมชนทรายดำ หน้าใน	อำเภอเมือง
๑๙.	ชุมชนทรายแดง	อำเภอเมือง
๒๐.	ชุมชนหัวถนน	อำเภอกระบุรี



แผนงานนั้นแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. แผนงานระดับพื้นที่ ประกอบด้วย การจัดเวทีทำความเข้าใจกับชุมชนคนไทยพลัดถิ่น เกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนงานคนไทยพลัดถิ่น การสำรวจข้อมูลคนไทยพลัดถิ่น โดยเฉพาะจำนวนเด็กไทยพลัดถิ่น เพื่อช่วยเหลือให้ได้รับการศึกษาและโอกาสทางสังคมอื่นๆ และการให้การศึกษากับคนไทยพลัดถิ่นเกี่ยวกับนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง และสิทธิต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาล การเรียนหนังสือ การทำงาน การฟื้นฟูวัฒนธรรม ตลอดจนการร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาภายในชุมชน เช่น การร่วมกันพัฒนากองทุนให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น การทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอาชีพและที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2. แผนงานระดับนโยบายรัฐ ประกอบด้วย การจัดเวทีทำความเข้าใจกับสาธารณชน การร่วมกับกลุ่มที่ทำงานด้านสัญชาติต่อสู้เพื่อให้มีการคืนสัญชาติให้กับคนไทยพลัดถิ่น

นายอนันทชัย วงศ์พยัคฆ์ อาสาสมัครโครงการคนไทยพลัดถิ่น กล่าวเพิ่มเติมว่า เครือข่ายคนไทยพลัดถิ่นมีเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนเรื่องสัญชาติ คือ การขอคืนสัญชาติ ไม่ใช่การแปลงสัญชาติ ซึ่งรัฐบาลต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับคนไทยพลัดถิ่นเป็นการเฉพาะ ส่วนการเจรจากับภาครัฐนั้นคงไม่ดำเนินการโดยตรง แต่จะขับเคลื่อนร่วมกับองค์กรที่ทำงานด้านสัญชาติในภาคอื่นๆ ทางภาคเหนือ โดยจะทำงานร่วมกันในช่องทางที่รัฐบาลเปิดไว้ และการการสำรวจข้อมูลคนไทยพลัดถิ่นที่ตกหล่นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกาะตาครุฑ เกาะสินไห จ.ระนอง เพิ่มเติม ปัจจุบันเครือข่ายมีข้อมูลเฉพาะสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์อยู่เท่านั้น

"กอยเฝ้าคอย กอยวันนั้น กอยวันที่ฉันได้สัญชาติไทย
เกิดในต่างแดน ในแลวันพม่าแดนไกล
ที่เคยเป็นไทยนานมา
วีรชนผู้กล้าแลกได้มาด้วยเลือดด้วยเนื้อ
เพื่อลูกหลายคนไทย
เมื่อก่อนแผ่นดินไทยนั้นกว้างไกลมากมาย
มะริด ทวาย ตองอู แต่ต้องเสียไปมีหรือใครบ้างไม่รู้
น้ำตาไทยพร่างพรูรินไหล มหาอำนาจยิ่งใหญ่ย่ำยีไทย
เข้ามาแบ่งปัน
พวกเรานั้นพลัดถิ่น ต้องจากลามาเมืองไทยไม่ไหว
เขาใจร้ายรังแกข่มเหงน้ำใจเรา เหมือนดังไม่ใช่คน
แล้วใครจะอดทนอยู่ไหว
จำต้องมาเมืองแม่พ่อเที่ยงแท้ของเราลูกไทย
อุ้มลูกไว้สักคน
ขอฝากกลอนวอนคนไทยอย่าหยามใจ
เพราะเราไทยด้วยกัน
ด้วยบารมีพระพ่อเป็นที่สำคัญ ศูนย์รวมของเรานั้น
เหล่าลูกไทย
จงรักกันไว้เถิด เกิดที่ไหนก็ไทยทั้งนั้น
พวกเรานั้นคนไทย"

อ้างอิง

สรุปการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ จังหวัดระนอง-พังงา วันที่ 20-22 เดือนพฤศจิกายน 2548

ฐิติวุฒิ เสนาคำ.2547.เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง วิถีวัฒนธรรม ชุมชนคนพื้นถิ่นชายฝั่งอันดามัน : ชาวเลและไทยพลัดถิ่น วันที่ 25 สิงหาคม 2548 ณ อันดาบุรี รีสอร์ท อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา





พ่อตา (เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน) และกุโบร์ (ที่ฝังศพของหมู่บ้าน) ในเดือน 12 ของทุกปี ชาวมุสลิมจะมีพิธีถือศีลอด เป็นระยะเวลา 3 เดือน และมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยในลักษณะพี่น้อง

เพราะด้วยความบ้านหน้านอกเป็นเกาะ มีชายหาดโล่งยาวเผชิญหน้ากับทะเลโดยตรงคราวเกิดสึนามิ จึงถูกคลื่นโถมซัดอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้ชุมชนได้รับความเสียหาย

ชีวิตใหม่ของชุมชนบ้านหน้านอก

ชุมชนบ้านหน้านอก หมู่ที่ 5 ตำบลหงาว อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีผู้อาศัยมากว่าสามชั่วอายุคน

คุณยายเขียว ปราบสมุทร อายุ 74 ปี ซึ่งเป็นครอบครัวแรกที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะทรายดำ ย้อนอดีตว่าครอบครัวของยายได้ล่องเรือทำมาหากินจนมาพบเกาะนี้ จึงได้ยึดอาชีพทำไร่ทำนาเลี้ยงครอบครัวแทนเพราะเห็นว่าที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมาได้มีผู้คนจากที่ต่างๆอพยพมาอาศัยกันมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชนหนาแน่น ชื่อว่าชุมชนบ้านหน้าใน (บ้านหาดทรายดำ มี 2 ชุมชน คือ บ้านหน้าในและบ้านหน้านอก) ภายหลังเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำ ชาวชุมชนบางส่วนจึงอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนใหม่คือ ชุมชนบ้านหน้านอกในปัจจุบัน

การตั้งถิ่นฐานจะสร้างบ้านอยู่ตามบริเวณชายหาด เพื่อความสะดวกต่อการประกอบอาชีพประมง และการติดต่อกับภายนอกโดยใช้เรือเป็นพาหนะ ชุมชนบ้านหน้านอกมีบ้านเรือนทั้งสิ้น 35 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 127 คน ซึ่งมีทั้งชาวไทยและกลุ่มคนผลัดถิ่นส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ที่เหลือนับถือศาสนาพุทธ

ดังนั้นจึงมีสถานที่ที่สำคัญในหมู่บ้าน คือ บาลาย (เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา) โรงเรียนประจำชุมชน ศาล



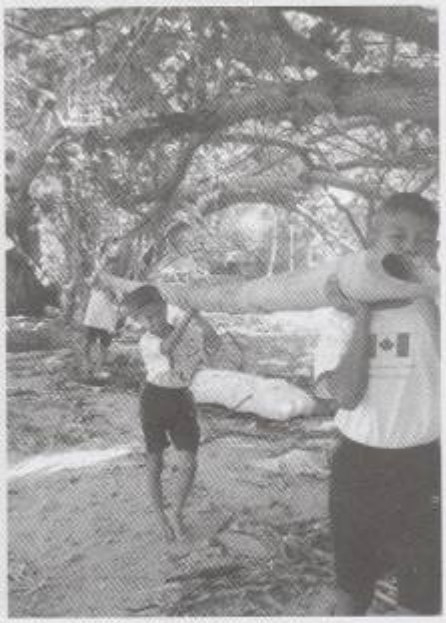



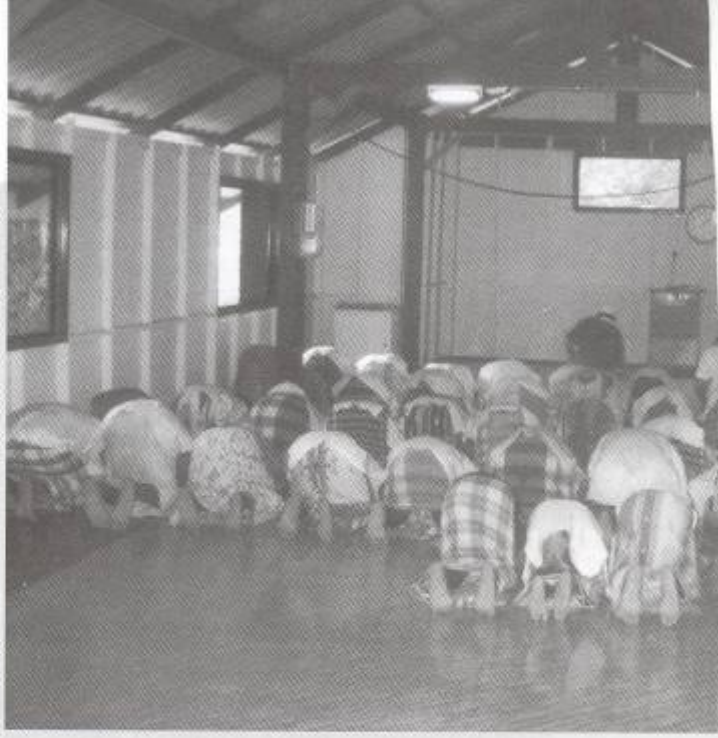

และเมื่อเกิดเหตุการณ์ ชาวบ้านจึงหนีขึ้นไปอยู่บนเขาด้านหลังหาด ซึ่งเป็นสวนของพวกเขาเอง และได้มาพักอาศัยอยู่ที่โรงเรียนก่อนที่จะมีการสร้างบ้านพักชั่วคราวให้ชาวบ้าน

ผลจากคลื่นยักษ์สึนามิซัดถล่มในครั้งนี้ ทำให้บ้านเรือนของชาวหน้านอกพังและเสียหาย 24 หลัง แต่ก็โชคดีที่ไม่มีผู้เสียชีวิต ส่วนเครื่องมือในการประกอบอาชีพการทำประมง คือ เรือพร้อมเครื่องยนต์เสียหายทั้งหมดกว่า 14 ลำ รวมทั้งทรัพย์สินอื่นๆ ทั้งหมดที่อยู่ในบ้าน

หลังจากที่มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เครือข่ายสลัม 4 ภาค โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ มูลนิธิชุมชนไท ได้เข้ามาสำรวจข้อมูลและประชุมกับชาวบ้าน จึงได้ข้อสรุปว่าจะสร้างบ้านใหม่ในที่ดินเดิม ซึ่งเป็นดินเนินเขาหลังหาด จากนั้นมูลนิธิชุมชนไท โดยความสนับสนุนของมูลนิธิโสสะแห่งประเทศไทยและ UNDP ได้จัดซื้อวัสดุเพื่อสร้างบ้านใหม่ โดยทางชุมชนช่วยในเรื่องของแรงงานในการก่อสร้าง ต่อมาได้มีองค์กรต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนมากมาย เช่น บริษัทแปลน กรุ๊ป, บริษัทยูโนแคล, กองทุนวอชิงตัน ดีซี, มูลนิธิรักษ์ไท, มูลนิธิไทย-เยอรมัน, โรงเรียนรุ่งอรุณ, มูลนิธิสานแสงอรุณ, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.), มูลนิธิชัยพัฒนา, หน่วยเฉพาะกิจสิรินธร ตลอดจนหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น นักศึกษาจาก



มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ค่ายโดมทักษิณ

การทำงานในระยะแรก ชาวบ้านได้แบ่งทีมบริหารออกเป็นหลายฝ่ายๆเพื่อความสะดวก และช่วยกันรับผิดชอบงาน คือ ฝ่ายก่อสร้าง ฝ่ายครัวกลาง ฝ่ายรับบริจาค

ขณะนี้การให้ความช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยสึนามิในส่วนของบ้านหน้านอกได้คืบหน้าไปมาก เฉพาะการสร้างบ้านพักถาวรที่ใกล้จะเสร็จสมบูรณ์และการสนับสนุนด้านอาชีพ ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีความมั่นใจและมีความหวังในชีวิตมากยิ่งขึ้น

หลังจากนั้นจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารชุมชนบ้านหน้านอก โดยการคัดเลือกและแต่งตั้งจากสมาชิกในชุมชนเอง โดยได้แบ่งออกเป็นฝ่ายๆเพื่อความสะดวกในการทำงาน เช่น ประธาน รองประธาน กรรมการและอีกหลายๆ ฝ่ายด้วยกัน ได้เข้ามาทำงานและเป็นตัวแทนในการบริหารงานในฝ่ายต่างๆ ดูแลความเรียบร้อยความเป็นระเบียบของชุมชน และเป็นตัวกลางในการประสานงานแหล่งทุนเพื่อช่วยเหลือในด้านต่างๆ นอกจากนี้คณะกรรมการยังได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์อาชีพบ้านหน้านอก เพื่อช่วยเหลือในด้านเงินกู้และสวัสดิการ และสร้างวินัยในการออมของชุมชน

การพัฒนาของบ้านหน้านอกเป็นการสร้างองค์กรชาว





บ้าน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาและพลิกสถานการณ์จากการเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ตลอดจนเพิ่มศักยภาพด้านความคิด อาชีพ การทำงานร่วมกัน เพื่อชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของชุมชนบ้านหน้านอก

มะลีฟะ แม่บ้านคนหนึ่งบอกว่า "จากการที่ได้รับการช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัย และการพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชน ทำให้ความเป็นอยู่ของพวกเราดีขึ้น แต่สิ่งหนึ่งที่พวกเรายังกังวลคือเรื่องของการทำมาหากิน"

ส่วนน้องเข้า เยาวชนบ้านหน้านอกแสดงความรู้สึกว่า *"เพราะพวกเราได้รับกำลังใจที่ดี ทำให้พร้อมที่จะต่อสู้ไปข้างหน้า พวกเราได้เรียนรู้การทำงานในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนไปในทางที่ดี กล้าคิด-กล้าทำ ในสิ่งที่ดีและถูกต้อง"*

ถึงแม้ว่าชุมชนจะอยู่มานานกว่าร้อยปี ก็ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ท้องที่ ได้มีการเสียภาษีท้องที่ทุกปี หลังสึนามิสิ่งที่ชุมชนต้องการคือ **"การรับรองสิทธิของชุมชน"** และต้องการให้มีการตรวจสอบเขตหมู่บ้านที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ของชุมชนกับเขตอุทยานให้ชัด เพื่อป้องกันการออกเอกสารสิทธิและประกาศทับซ้อนใช้พื้นที่ของชุมชน

อนึ่ง เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2548 ที่ผ่านมาได้มีการบันทึกความร่วมมือขึ้น เพื่อแสดงเจตนารมณ์ร่วมกันระหว่างมูลนิธิชุมชนไท กับผู้อยู่อาศัยหมู่บ้านเกาะทรายดำ เพื่อสนับสนุนการซื้อที่ดิน จำนวนประมาณ 12 ไร่ เป็นพื้นที่ส่วนกลาง โดยสมาชิกในหมู่บ้านจะร่วมกันคิดค้นสร้างสรรค์การใช้ประโยชน์ในที่ดิน ให้เกิดพลังในการเชื่อมความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือในหมู่บ้าน รวมทั้งเปิดโอกาสในเครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆ ได้มาร่วมใช้ประโยชน์ ซึ่งที่ดินผืนนี้จะนำมาสู่การพัฒนาที่ฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนในระยะยาว

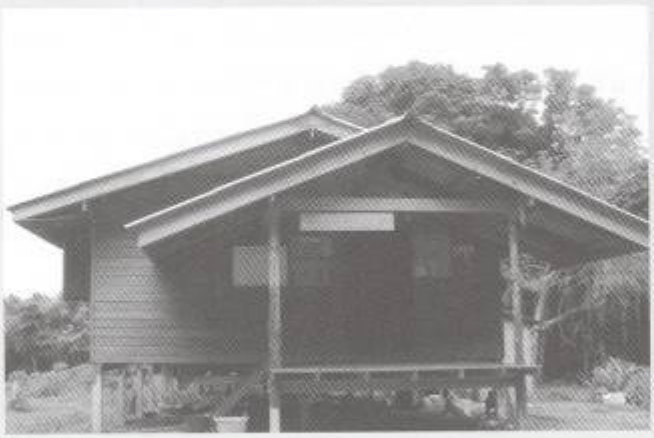

บ้านบางกล้วยนอก

ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลนาคา กิ่งอำเภอสุขสำราญ ชุมชนชาวประมงชายฝั่ง มีจำนวน ๒๕ ครอบครัว (ซึ่งมีครอบครัวของคนไทยพลัดถิ่นรวมอยู่ ๓ ครอบครัว และมีครอบครัวของชาวพม่าที่เป็นแรงงานในกิจการประมง) มีทั้งชาวไทยมุสลิมและไทยพุทธบ้านเรือนจะตั้งอยู่ริมแนวคลองบางกล้วย ไม่มีสาธารณูปโภคทั้งน้ำประปาและไฟฟ้า ต้องใช้ตะเกียง หรือแบตเตอรี่

บ้านจำนวน ๕ หลังเป็นบ้านที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างใหม่ โดยมีงบประมาณสนับสนุนจากโสสะมูลนิธิฯ เป็นจำนวนเงิน 1,000,000 บาท พร้อมกับเรือประมงและเครื่องยนต์จำนวน ๑๕ ลำ มูลค่า 2,300,000 บาท เป็นเรือขนาด 3 กง 5 ลำ เรือขนาด 21 กง จำนวน 10 ลำ รวมทั้งกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง



ความหวังของชาวบ้าน คือจุดนี้ 1. ขอทุนช่วยเหลือเด็กกำพร้า 2. ผู้สูงอายุหรือคนพิการ 3. ผู้ยากจน ข้อสุดท้าย อยากได้บ้านที่เป็นบ้านมั่นคงสักที เพราะครบรอบปีของ สึนามิแล้ว พังงา ระนอง ขอเป็นพี่เป็นน้องมารวมพลังกันต่อไป

จากบ้านท่ากลาง
หมู่ 4 ต.กำพวน อ.สุขสำราญ จ.ระนอง
สาลี ม่งเก, อาอีฉ๊ะ มาโนชน์

พอผมไปถึงก็ได้เห็นสภาพของพี่น้องที่เกาะผมก็ต้องร้องไห้เพราะทุกคนไม่เหลืออะไรอีกแล้ว แต่พระเจ้าก็ยังทรงโปรดพวกเรา ท่านได้ดลบันดาลให้คนที่มีความเมตตามาช่วยเหลือพวกเรา หลังจากนั้นพวกเราก็เริ่มมีความหวัง ก็เริ่มรวมตัวลุกขึ้นสู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนบ้านหน้านอก

ขอขอบคุณทุกท่าน ทุกหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ เช่น มูลนิธิชุมชนไท มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย พอช. ฯลฯ

สุทิน ปราบสมุทร

หลังจาก 1 ปีสึนามิที่ผ่านมา มีความคืบหน้าจากการเริ่มต้นจากเหตุการณ์ (สึนามิ) ทำให้ผู้คนต้องผวากับเหตุการณ์จึงเป็นที่ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินทางตรงและทางอ้อม ทำให้ยากต่อการทำมาหากิน และต่อมาการประสานความช่วยเหลือก็ไม่เพียงพอต่อการเสียหายในทุกระบบการ ความรู้ที่มีอยู่ในใจคือ อยากให้หน่วยรัฐและเอกชนตรวจสอบและเข้ามาช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

ฟารียะ อามาด

ผมได้เจอกับการมาของสึนามิเข้ากับตัวเองเลยจริง สิ่งที่เสียใจมากก็คือผมได้รับบาดเจ็บที่ขาข้างซ้าย แต่สิ่งที่ดีใจก็คือได้รับการช่วยเหลือของชาวต่างชาติ เพราะผมเจอสึนามิที่เกาะพีพี

สิ่งที่ดีก็มีมากมายจริงๆ ก็คือผมได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์ปากเตรียมและหน่วยงานโสสะมูลนิธิได้รับความช่วยเผลือตอนต้นได้เท่านี้ผมก็ดีใจมากแล้วเพราะว่าผมเป็นคนไทยพลัดถิ่น ผมเรียกร้องที่ไหนๆ ไม่ได้เพราะผมเป็นคนไทยพลัดถิ่น ท่านๆ ก็คงจะรู้และเข้าใจกระผม และผมดีใจมากที่พี่เชษฐ์ ได้ทำบัตรสุขภาพให้กับกระผมด้วย ขอบคุณครับ

ล๊ะ ขุนสัน

เขียนด้วยความรู้สึกของฉันเอง

การเกิดภัยพิบัติรในครั้งนี้มีหลายอย่างที่เกิดขึ้น เช่น ได้รู้จักรเพื่อนอีกมากมาย ได้รู้จักรนิดใส่ใจคอเพื่อนรู้จักรมานานว่าเป็นอย่างไร ทั้งๆ ที่เป็นที่ดีกันมาตลอด บางคนเป็นเพื่อนกันมาตั้ง 20 ปี แต่พอเกิดภัยพิบัตรในครั้งนี้ทำให้รู้ว่าเพื่อนที่เราคิดว่าเพื่อนคนนี้เป็นคนดีกลับไม่ใช้เลยคนบางคนเห็นแก่ตัว แต่บางคนก็เหมือนเดิมทำรู้จักรสังคมดีขึ้น รู้จักแก้ปัญหามากขึ้น เพื่อนที่คิดว่ากลุ่มไม่ดีกลับมาเข้าเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆ ทำให้รู้ว่าการทำงานเป็นกลุ่มมีผลดีอย่างไร คนที่ไม่เคยทำงานเป็นกลุ่มกลับมาเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆ ทำให้รู้สึกว่าเกิดภัยในครังนี้ ทำให้ตัวฉันเองมองโลกกว้างขึ้นและยังมีหน่วยงานต่างๆ อีกมากที่ให้การช่วยเหลือ อีกมากมาย ทำให้รู้จักรสังคมนี้ว่ามีทั้งคนดีและไม่ดีมากขึ้นกว่าเดิม คนที่เราไม่รู้จักรก็รู้จักรและดีใจที่ได้มีความรู้ความเข้าใจในหน่วยงานมากขึ้น สังคมให้สิ่งที่ดีและได้ช่วยในสังคมมากขึ้น ตัวฉันเองเสียใจที่เพื่อนได้เสียชีวิตหลายคนแต่ก็ยังดีใจตัวฉันเองได้ช่วยเพื่อนๆ หลายคนให้มีจิตรใจดีขึ้นไม่คิดมาก

จาก เกสร ขัติยะ



บ้านที่อยู่ท่ากลาง ติดกับหัวท่า ตอนที่เกิดเหตุมีคนมาช่วยได้ทัน ไม่ตาย ทำประมง ดีเป็นลูกน้องเขา ลูกเรียนทุนรอนก็ไม่มี เพราะเป็นคนไม่บัตร จะไปเรียกร้อง ความช่วยเหลือจากใครก็ไม่ได้เป็นคนพลัดถิ่น ออกหากินตอนนี้ หลังสึนามิแล้ววัตถุดิบในทะเลก็หาไม่ค่อยได้ บางวันลูกก็ไม่ได้ไปโรงเรียน เพราะเงินไม่มี ถ้าได้รับการช่วยเหลือต่อไปนี้ ทุนการศึกษาของเด็ก อุปกรณ์ อวนปู อวนกุ้ง ก็จะเป็นความประทับใจไปตลอดชีวิตถ้าได้

ซีด้า ขุนอาจ

บ้านไม่มีเลขที่ หมู่ 4 ท่ากลาง กำพวน

หลังจากโดยคลื่นซัด อยู่กลางลำคลองปากเตรียม ได้รู้สึกตัวและรวบรวมความกล้า รวบรวมสติได้ก็พยายามมองหาสิ่งจะได้ช่วยชีวิตตัวเราได้และในขณะนั้นได้มีเรือลำหนึ่งลอยเข้ามาอยู่ใกล้ๆ ผมก็ได้พยายามตะเกียกตะกายขึ้นเรือลำดังกล่าวได้ เอาเรือลำดังกล่าวไปหาลูกเมีย และผู้คนที่เหลือกระผมก็ได้ช่วยชีวิตผู้คนที่กระจัดกระจาย อยู่ในลำคลองดังกล่าวพวกเขาทุกคนก็ได้ขึ้นเรือ กระผม และผมได้นำพวกเขาไปสู่ในที่ๆปลอดภัย จากเหตุการณ์วันนั้น ทำให้ผมได้ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจ เพื่อจะช่วยทุกคนที่โดยสึนามิ การช่วยเหลือทุกคนเป็นความฝัน ของผมแต่เล็กๆ ถึงแม้เหตุการณ์สึนามิเป็นเหตุการณ์ที่ชั่วร้ายทุกคนที่ไม่มีวันลืม แต่สำหรับผม เหตุการณ์สึนามิ ทำผมได้มีโอกาสทำความขวัญให้เป็นจริง ฟันหยากจะชั่วทุกคน และผมได้ช่วยทุกคนจริงๆ ที่โดยสึนามิ นี้คือสิ่งที่ผมพากพูนจัยที่ได้ช่วยทุกคนให้รอดชีวิต

กระผมนายอุสมาน โต๊ะพ่อ

Hero parnk trime

ความรู้สึกที่หดหู่ใจ

เมื่อเวลาประมาณ 10.30 เมื่อวันอาทิตย์ที่ 26 ธ.ค. 2547 ได้เกิดสึนามินั้นทุกๆ คนที่อยู่ในเหตุการณ์ตกใจมากที่เกิดน้ำขึ้นน้ำลงผิดปกติ ทุกคนตกใจและไม่คิดว่าจะเกิดสึนามิขึ้นเพราะชั่วชีวิตที่เกิดขึ้นมาบนเกาะสินไหนั้นยังไม่เคยคิดเลยว่าสึนามินั้นคืออะไร

มีลูก 5 คน มีลูก 2 คนใน 5 คนออกอวนอยู่กลางทะเลได้เจอกับสึนามิพอดี ส่วนลูกคนที่สองได้ตกลงไปในทะเลได้รับบาดเจ็บ สามีของดิฉันไปถูกสึนามิอยู่กลางทะเล ส่วนของดิฉันเองกับลูกอยู่ที่บ้านก็ได้วิ่งขึ้นไปอยู่บนที่สูงพร้อมกับพวกชาวบ้าน ดิฉันไม่อยากจะเจอกับเหตุการณ์อย่างนี้อีกเลยในชีวิต ส่วนเรือกับเครื่องได้พังเสียหาย และเครื่องมือประมงก็เสียหายยังไม่มีหน่วยงานนั้นช่วยเหลือดิฉันเลย

รอฮานี สมัน เกาะสินไห หมู่ 4 ต.ปากน้ำ

สิ่งที่ประทับใจวันที่เกิดสึนามิ วันที่เกิดสึนามิสิ่งที่ข้าพเจ้าประทับใจที่สุดคือชาวบ้านได้ให้ความร่วมกันเป็นอย่างดีไม่ว่าจะหาศพหรือหาคนที่ตกหล่นอยู่ตามเกาะ แม้ไม่ใช่ญาติของตัวเองก็ตาม

Wipha Kingkaeo

ผมได้มาเจอกับคนมากมายกับการที่เกิดสึนามิเพราะเจอเข้ากับตัวเองเข้าด้วยเพราะผมเจอสึนามิที่เกาะพีพี ว่าไปเข้ากับตัวเองแล้วได้รอดกับมาเจอกับเหตุการณ์ทั้งดีและร้าย ร้ายคือเครื่องมือในการทำงานของผมเสียหายไป และส่วนดีก็คือผมได้เจอและรู้จักกับหน่วยงานของทางปากเตรียมและได้ร่วมสัมมนาด้วยก็หลายครั้งเหมือนกันและบางครั้งก็ได้รับความสนุกกับการมาสัมมนาด้วย และได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานและโสสะมูลนิธิ ได้เรือพร้อมเครื่อง 1 ลำ และ



ผมก็ได้มีเวลามาติดตามของหน่วยงานที่เดินเรื่องของคนไทยพลัดถิ่นด้วย เพราะผมก็เป็นหนึ่งในกลุ่มของคนไทยพลัดถิ่นนั้นด้วย และดีใจมากขึ้น ถ้าผมจะได้มีสิทธิ์กับคนอื่นๆ เขาบ้าง นั้นคงจะเป็นข่าวที่ดีสำหรับชีวิตเลยก็ว่าได้

ยูโซป ม.3 ต.นาคา

ดิฉันเจอกับสึนามิที่ เกาะพีพี เพราะว่าดิฉันได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย และเครื่องมือทำก่อสร้างเสียหายไปบ้างส่วน และสิ่งที่ดีก็มีบ้างเป็นบ้างส่วนก็คือได้เจอแลวรู้จักกับคนมากหน้าหลายตา ส่วนที่ได้รับความช่วยเหลือ ก็คือได้รับมอบเรือพร้อมเครื่อง 1 ลำ สิ่งที่ดิฉันดีใจมากเพราะไม่มีเรือเครื่องประกอบอาชีพ แต่ยังขาดอุปกรณ์การลงประมงอยู่ค่ะ และดีใจขึ้นมากอีกก็คือได้ทำงานกับเครือข่ายของปากเตรียม และเรื่องของคนไทยพลัดถิ่นเพราะแฟนของดิฉันเป็นคนไทยพลัดถิ่นด้วยค่ะ ตั้งแต่สึนามิเกิดขึ้นได้เจอกับสิ่งที่ดีและร้ายเข้ามาเกือบพร้อมกันก็ว่าได้

ฮาลีมะ บางกล้วยนอก

ภายหลังจากคลื่นยักษ์สึนามิ ความเสียใจของกระผมมีอยู่หลายอย่าง เช่น การทำมาหากินของชาวบ้านแย่ลง ธรรมชาติ สิ่งของในทะเลก็เปลี่ยนไป กุ้ง ปลา ก็หายาก เครื่องมืออุปกร แหล่งทำมาหากินก็เปลี่ยนไผ ทำให้ชาวบ้าน ชุมชน และผู้ที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียง ก็ผ่อยถูกกระทบไปด้วย หันไปทางรัฐก็มาช่วยเหลือไม่เท่าที่ควร ส่วนมากจะได้กับลูกท่านหลานเธอกันมาก แต่ที่ได้ก็น้อยนิด ช่วยอะไรไม่ได้ และการช่วย เหลือของรัฐ จะช่วยแต่คนมีใบแจ้งความ สำหรับคนทีตกสำรวจหรือคนที่ถูกกระทบคนยากจน จะไม่มีความหวังอะไร

ความดีใจของกระผม คือว่าได้มีองค์กร หน่วยงาน เครือข่าย จะเข้ามาช่วยเหลือ และผมคาดว่า ถ้าหน่วยงาน องค์กร เครือข่าย ชุมชน เข้ามาช่วยเหลือจริงๆ ตรงนี้ กระผมหวังว่า ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ชุมชน คนพลัดถิ่น เด็กคนชรา เด็กกำพร้า คนยากจน จะมีความหวัง ความสุขสบายดีกว่าเก่า

สุดท้ายนี้กระผมหวังว่า หน่วยงานและเครือข่ายคงจะยืนมือช่วยเหลือ

ขอขอบคุณล่วงหน้า

กลุ่มท่าเรือช้างแหก

เรียน เพื่อทราบ

ผมนาย จรูญ รอดวรรณ ประทับใจในภัยพิบัติสึนามิก็เพราะตอนเกิดเหตุ ผมอยู่กลางทะเล กำลังสาวอวนอยู่ รู้แต่ว่าใต้น้ำมันดังคึกๆ ผ่านผมไปอวนก็ถูกพัดไป เรือก็ถูกซัดพัดไปติดต้นไม้ เครื่องเรือเสียหาย คนไม่ตาย ได้รับความช่วยเหลือจากทางรัฐบาล ประมงได้เงินมา 6 300 บาท ได้ข้าวสาร 4 ก.ก ปลากระป๋อง 3 กระป๋อง นอกจากนั้นก็ไม่ได้อะไรเลย เงินได้มาก็ซ่อมเรือ กับเครื่องเรียบร้อยแล้ว แต่อุปกรณ์อื่นๆ เสียหายหมด ไม่สามารที่จะซื้อได้ ลูกจะไปโรงเรียนก็ไม่มีเงิน ไปขอทุนที่"รงเรียน แต่ครูบอกว่า หมดเขตการขอทุนแล้ว สงสารลูกกลัวจะไม่ได้เรียน ผมขอทุนการศึกษาให้ลูก และเครื่องมือหากิน

ขอแสดงความนับถือ

จรูญ รอดวรรณ (บ้านท่าฉาง)

ครั้งแรกที่ได้ยินว่ามีคลื่นยักเข้าที่บางเบน พังงา รู้สึกตกใจแต่ยังไม่เชื่อ คิดว่าพี่เขาพูดเล่น แต่พอเปิดโทรทัศน์ก็รู้สึกตกใจมาก เมื่อได้เห็นความสูนเสียทั้งชีวิต และสับสนตอนนั้นคิดเพียงว่ามันเกิดอะไรขึ้นกับแผ่นดินนี้ มีเทพพยาดาตลใดไม่พอใจอะไร แผ่นดินจึงพิโรจน์ขนาดนี้ เวลาผ่าน



ไป 2 เดือน ได้รู้ว่ามีคนเอาของไปบริจาคแต่ให้ผ่านผู้ใหญ่บ้าน ปรากตว่า ผู้ใหญ่บ้านให้ชาวบ้านครึ่งหนึ่งเก็บไว้ขาย ครึ่งหนึ่ง รู้สึกเกลียดและอยากให้มันตกนรกไปเลย หันมาทางหน่วยงานรัฐก็เหมือนกัน ถ้าให้แล้วถ้าไม่ได้ชื่อเสียงหน้าตา ก็จะไม่ให้ไม่ทำเป็นอะไรที่น่าเบื่อมาก แต่เหนือฟ้ายังมีฟ้า เหนือหน่วยงานรัฐยังมี NGO ต้องขอบคุณหน่วยงานนี้มากที่ได้ช่วยชาวบ้าน ให้ในที่นี้ไม่ใช่ให้แบบให้แต่ให้แบบให้ชาวบ้านคิดเองทำเอง มันเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ ชาวบ้านได้ทั้งความรู้ความสามัคคีกันในกลุ่ม

- คลื่นยักษ์มันมีทั้งความพินาศ
- ได้รู้ถึงจิตใจอันชั่วของคนใหญ่คนโต

คิดออกแค่นี้ค่ะ

เครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น ระนอง

วันที่ 26 ธันวาคม 2547

ก่อนถูกคลื่นสึนามิ มองดูคลื่นที่มาแต่แปลกใจว่าทำไมลูกคลื่นมาแปลกมาก พอคลื่นแตกกระจายก็ได้เห็นเรือ ลมในน้ำก็ตกใจ เลยวิ่งไปหาเรือที่จะขึ้นไปบนดอน แต่พบว่าเรือได้ลอยและก็จมไปด้วยน้ำ ก็วิ่งไปพึ่งต้นมะขามพอน้ำมามากก็เลยขึ้นต้นมะขาม พอเห็นไปอีกที ก็ได้เห็นเรือที่ลอยคนอยู่ในเรือเต็ม ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็ได้ลอยไปด้วยน้ำเสียแล้ว พอลอยน้ำก็ได้ไปผุดที่ป่าโกงกาง บางคนก็จมอยู่ในน้ำประมาณ 1 ชั่วโมง แต่ยังไม่ตาย ลูกก็หายไปด้วยน้ำ 1 คน พอได้ขึ้นมาอยู่ที่มัสยิดก็ได้พบกับพี่ชายที่ปาล์มมาให้ความหวัง

นางกะโสม สำลี

ดิฉันได้รับรู้กับการของสึนามิ และเราได้รับจากการมาสัมมนาพบเจอกับเพื่อนๆ ในที่เรามาสัมมนาค้แลกเปลี่ยนความรู้ และสิ่งที่ดีที่เราได้รับก็มี บ้าน 1 หลัง พร้อมเรือเครื่อง และสิ่งที่เสียใจในตอนแรกมี แต่ตอนหลังมาเราได้รับความดีใจเข้ามาในชีวิตเรื่อยๆ

ม.3 นาคา

เมื่อวันที่ 26 ธ.ค. 2547 ผมอยู่ที่หาดกำมะรา เมื่อเวลาประมาณ 08.30 น. ผมอยู่ที่บ้าน อบต ที่หาดกำมะรา ได้เกิดน้ำขึ้นลูกแรก ไม่มีผลกระทบอะไร แต่มาในรอบที่สองมีผู้ได้รับบาดเจ็บและได้เสียชีวิต 40 คน วัด โรงเรียน ได้พังไปหมดทั้งหลัง ผมมีความรู้สึกว่าเสียใจมากกับเหตุการณ์ผมเสียใจมากๆ และลูกชายของผมก็อยู่ในจำนวนนั้นอีกคนหนึ่ง ส่วนเรื่องที่ดีใจไม่มีอะไรเลย เพราะผมยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานไหนเลยในตอนนี้ผมอยากให้หน่วยงานศูนย์ปากเตรียมช่วยเหลือครอบครัวของผมบ้างนะ

ขอขอบคุณ จากกระผม บังหมัด ขุนภักดี

จากเกาะสินไห ม. 4 ต.ปากน้ำ

ความประทับใจหลังจากเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ได้เห็นว่าคนไทยมีน้ำใจมาก ให้ทั้งความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทอง และยังมาช่วยในการกู้ศพ ไม่ใช่คนไทยอย่างเดียวที่มาช่วย แต่ฝรั่งที่ไม่ใช่ประเทศของเขาเขายังมาช่วยเราในการกู้ศพ เรื่องเงินทองต่างๆ แต่คนไทยก็ไม่แล้งน้ำใจเพราะมาช่วยกันอยู่เต็มที่ ทั้งกลางวันกลางคืน ช่วยกันอย่างที่จะขาดไม่ถึงว่าจะมีคนไทยที่ยังมีจริงใจที่ดีงาม และความดีเหล่านี้จะนำไปสู่ความสุขความสบาย

ชุมชนห้วยปลิง



ความภูมิใจจากสึนามิ

1. ได้รับความช่วยเลือจากกรมประมง 10500 บาท

2.มีความประทับใจที่ได้มีหน่วยงานคนไทยพลัดถิ่นได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ เปรียบเสมือนเป็นรมโพธร่มไทร ให้เป็นทางสว่างได้ต่อสู้ต่อไปจนชีวิตจะหาไม่ ประทับใจทุกสิ่งทุกอย่าง

นางทม สินสุวรรณ, นางหรั๊ะ ขุนพล, ผาด นาวาลอย

ประทับใจ เพราะตอนเกิดเหตุ ออกไปตกเบ็ด ปลาทราย เกาะหนุ่ย กำพวน เครื่องเรือ เสียหายหมด ตอนนี้ทำอะไรก็ไม่ได้ เพราะไม่รู้จะไปขอความช่วยเหลือกับใคร 5 ชีวิต ตอนนี้อยู่กับความลำบาก เพราะเป็นคนพลัดถิ่นไม่ได้ขึ้นทะเบียน เรือ กะชัง อุปกรณ์ ทำมาหากิน เสียหาย

ห้าหวา ขุนอาจ, ฟาติมะ ภักดี
67/7 หมู่4 ทากลาง กำพวน

สิ่งที่ประทับใจวันที่เกิดสึนามิ

หลังจากเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ทำให้ดิฉันรู้ว่าคนไทยทุกคนนั้นมีความรัก และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำให้ดิฉันรู้อีกว่าคนไทยทุกคนจะไม่ทิ้งกันไม่ว่าในยามไหน ทุกคนช่วยเหลือหรือบริจาคสิ่งของไม่มีความเสียดายของเหล่านั้น แม้ไม่ใช่ญาติก็ช่วยเหลือ

ความภูมิใจ ที่มีอยู่ตอนนี้ ก็พอใจมากที่เราได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เราภูมิใจทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าเรื่องใดๆ ก็ตาม เราก็พอใจและเราก็พอใจที่ หน่วยงานของพี่เชียชได้ มาช่วยเหลือ คนไทยพลัดถิ่นหรือว่าคนไทยที่มีบัตรก็ตาม ภูมิใจมากที่เราได้รู้จัก ได้พูดคุยกัน และดีใจมากที่คนภายนอกได้เห็นความสำคัญ ของคนไทยพลัดถิ่น ดิฉันภูมิใจที่กองทุนวอชิงตันดีซีได้มอบเงินจำนวนหนึ่ง ที่เมื่อก่อนไม่ได้รับการช่วยเหลือจากใครเลย ภูมิใจมากที่มูลนิธิโสสะ ที่ให้บ้าน ให้เรือ เครื่อง ดิฉันขอขอบพระคุณเป็นอย่างมาก

จิน๊ะ, หยำ

ชุมชนไร้ใต้

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม วันที่เกิด สึนามิ วันนั้นฉันอยู่ที่บ้าน ฉันดูข่าวเขาประกาศคลื่นยักเกิดที่ภูเก็ต อีก 1 ชั่วโมง มีคนมาบอกว่าที่หาดประพาส คนตาย ฉันก็ไปดูไม่นึกว่ามันจะรายแรงฉันไปดูก็ตกใจมากเพราะไม่เคยเห็นมาก่อนพอฉันกลับมาที่บ้านเขาก็บอกว่า กระชังปลา เสียหายหมดแล้ว หลังจากเขาประกาศให้ไปแจ้งความว่าของใครเสียหายให้ไปแจ้งที่ผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นมีหน่วยงานมาช่วยเหลืออีกมากมาย มาแจกของเครื่องใช้ ฯลฯ ก็ดีใจมากเพราะช่วงนั้นไม่ได้ออกทะเลเพราะกลัวอยู่ อีกไม่นานประมงก็ได้เขามาช่วยค่าเสียหายกระชังปลา หลังจากนั้นหน่วยงานเครือข่ายสึนามิ ระนอง-พังงา เครือข่ายไทยพลัดถิ่น ได้เข้ามาช่วยเขาก็ได้ร่วมกลุ่มทำกระชังปลา ฉันดีใจมาก เพราะหน่วยงานทุกหน่วยงานก็ได้เข้ามาช่วย ก็สนใจดี เท่านี้ก็ปลื้มใจแล้วค่ะ

นายฮาหรีด ภักดี

เป็นคน จ. ระนองคะ ตอนวันที่เกิดเหตุภัยภิบัติ อยู่ที่บ้านผู้ใหญ่ ประกาศว่า มีคลื่นยักษ์ คนตาย ที่ทะเลนอกอยู่ใกล้บ้านตอนแรกก็ไม่เชื่อ แต่ก็ได้ขับรถไปดูด้วยตัวเอง ก็ได้เห็นความสูญเสีย การตายของพี่น้อง ตอนที่ไปเห็นพูดไปออกและก็เสียใจ ประมาณ 2-3 วัน ก็พบศพของผู้ที่เสียชีวิต และก็หลังจากนั้น ก็มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือมาก แต่บางหน่วยงานที่เข้ามาเก็บข้อมูลเพื่อหาผลประโยชน์เข้าตัวเอง แต่ตัวข้าพเจ้าเองก็ได้รับความเสียหายเช่นกัน แต่เป็นในส่วนของอาชีพ และก็มีหน่วยงานของคุณภควิน แวงคง (พี่



เชษต์) เข้ามาช่วยเหลือ และก็เป็นหน่วยงานเดียวที่ได้รับความช่วยเหลือก็ขอบคุณมีมากมากในความช่วยเหลือ และก็ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักคนมากขึ้น เช่น คนลันตา สตูล กระบี่ พังงา มีเพื่อนเยอะขึ้น รับรู้สิ่งใหม่ใหม่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับรู้ปัญหาต่างๆ ได้ออกนอกพื้นที่ รับรู้ความเป็นอยู่ของเพื่อนร่วมโลก พูดง่ายง่ายว่า ดีมากสำหรับตัวข้าพเจ้าน่ะ คนอื่นข้าพเจ้าก็ไม่รู้ว่าเค้าคิดเหมือนข้าพเจ้าหรือป่าวน่ะ เช่นตอนที่นั่งเขียนอยู่นี้ ข้าพเจ้าก็อยู่ที่ สุราษ มาสัมมนาเครือข่าย และข้าพเจ้าก็มีความประทับใจมาก กับหน่วยงานนี้มาก ก็อยากให้มีเครือข่ายนี้ไปตลอดไปเพื่อทุกคน และข้าพเจ้าก็ขอจบเพียงเท่านี้ เครือข่ายนี้เกิดขึ้น

ป.ล. สึนามินำพาทั้งความสูญเสียและความสุขอยู่ร่วมกัน ขอบคุณสึนามิที่ได้รู้จักกับพี่ๆ ทีมงานทุกคนค่ะ

สกุลรัตน์ เวชศาสตร์, ดีน อุ่นเรือน คนพลอย

การเกิดภัยพิบัติ ในครั้งนี้ ข้อดี คือ ทำเกิดความสามัคคีกัน และมีการรวมกลุ่มขึ้นมีการช่วยเหลือกัน และกันโดยเฉพาะองค์กรจากต่างประเทศ เข้ามามีความช่วยเหลือกัน แต่พอเกิดขึ้น สึนามิ และชาวบ้านที่เคยยากจน ไม่เคยมีเรือ มีเครื่องมาก่อน ไม่มีบ้านอยู่หลังใหญ่ๆ มาก่อน เป็นตนเอง บุตรได้ทุนการศึกษา ได้รู้จักเพื่อนๆ หลายๆ คน หลายๆ จังหวัด ได้พูดคุยกันกับเรื่องที่เกิดสึนามิ ข้อเสีย ทำให้เกิดความสูญเสีย ชีวิต และทรัพย์สิน และเพื่อนที่รักกันมากๆ สูญหายไป ที่มีดีต่อกันเป็นห่วงเพื่อน หลวงใหญ่ยากที่จะลืมกันได้ มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก พอเกิดสึนามิมีการเปลี่ยนแปรงมากๆ ในชุมชน

ขนิษฐา ชูศรี บ้านบางกล้วยนอก

ความเป็นอยู่หลังจากสึนามิ ของกลุ่มคนไทยพลัดถิ่น

พวกเราคนไทยพลัดถิ่น ประมาณ 17 ครอบครัว สวนพวกที่มาอยู่ก่อนก็มีหลายครอบครัว รายคน-ทั้งหมด 72 คน พวกเราชาวไทยพลัดถิ่นขอขอบคุณหลายๆองค์กรณ ที่ได้เข้ามาช่วยเหลือพวกเรา สร้างบ้านมั่นคง และก็ในด้านการทำมาหากิน อาชีพหลักก็คือ อวนปู การทำมาหากินก็สะดวก เพราะพวกเราเอง ก็เครื่องมือไม่สมบูณและอีกด้านหนึ่ง พวกเราคนไทยพลัดถิ่นอยากจะขอสัญชาติคือ อยากมีแบบคนไทย 13 หลัก- และพวกภูมิจัยที่ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย และขอขอบคุณพี่น้องบ้านหน้านอกที่ต้อนรับพวกเราแบบพี่น้องมุสลิมด้วยกัน

ขอบคุณครับและผมขอเสริมท้ายด้วยประวัติศาตความเป็นมาของคนไทยพลัดถิ่น พวกเราชาวไทยพลัดถิ่นที่ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยก็เพราะว่าถูกทหารพม่าข่มเหงในด้านการทำมาหากินเราไม่สะดวกเราได้มาเล็กๆ น้อยๆ มันก็มาเอาจากเราครึ่งหนึ่ง พวกเราก็เลยปรึกษาหารือกันว่าเราจะเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพื่อตั้งใจทำมาหากินมันคล่อง เพราะในประเทศไทย การข่มเหงรังแก มันไม่มี แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ยอมรับ ชลกลุ่มน้อยกลุ่มนี้ พวกเราก็ยอมที่จะอยู่ในประเทศไทย- ถ้าจะพลักดัน พวกเรากลับประเทศพวกเราก็จะไม่ยอมกลับ เพราะทหารพม่าเองเขาก็ไม่ยอมรับ พวกเราเป็นประชากร- เราก็เลยต้องหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทย- จบ นี้คือ ชีวิตความเป็นมาของผม- ขอบคุณครับ

นายรอหีม-สุนทร จากเกาะทรายดำ บ้านหน้านอก

เครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น เป็นกลุ่มคนไทยที่เคยอาศัยอยู่บริเวณจังหวัดปะริต ทวาย ตะนาวศรี ก่อนอังกฤษเข้ามามีอำนาจเหนือพม่า ดินแดงแถบนี้เคยอยู่ภายใต้การปกครองของไทยมาก่อนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตั้งแต่อังกฤษเข้ามาปกครองพม่า และต่อ



เนื่องมาจนถึงการที่พม่ามีรัฐบาลทหารเข้ามาปกครอง ทำให้คนไทยกลุ่มดังกล่าวอพยพเข้ามาอยู่ในแผ่นดินไทย

ทั้งนี้จากมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2519 ที่กำหนดให้คนไทยที่เดินทางเข้ามาหลังจากวันที่ 9 มีนาคม 2519 ถือเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง ทำให้คนไทยกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับสิทธิของการเป็นพลเมืองไทย เช่นการเข้ารับการศึกษา ใบแจ้งเกิด การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น ในปี 2541 กลุ่มคนไทยพลัดถิ่นในชุมชนหลังสำนักสงฆ์สะพานปลา จึงรวมตัวกันเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าว ในเบื้องต้นได้รวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มธนาคารหมู่บ้านพลังใหม่ แล้วใช้เครือข่ายองค์กรการเงินชาวบ้านเป็นช่องทางสื่อเรื่องราวของคนไทยพลัดถิ่นออกสู่สังคม

ปี 2545 เป็นจุดเริ่มต้น เป็นมติของคนไทยพลัดถิ่นที่จะลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาของตนเองโดยตัวเอง เพื่อตัวเองและจัดเวทีเล่าขานตำนาน กรณีคนไทยพลัดถิ่น มรพี่น้องคนไทยพลัดถิ่นจาก 5 อำเภอในจังหวัดระนอง และบางส่วนจากจังหวัดชุมพรเข้าร่วมประมาณ 600 คน พร้อมสาวที่เกี่ยวข้องคือหน่วยงานรัฐในจังหวัด คณะกรรมการสิทธิ และสื่อมวลชน หลังถูกปิดมาชั่วชีวิต

เครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น

วันที่ 26 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2547 เวลาประมาณ 10.30 น. ได้เกิดสิ่งที่แปลกๆ และไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน หนูคิดว่าครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มนุษย์ได้ล้มตายมากมายที่สุดไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน หนูคิดว่าการเกิดขึ้นมาครั้งนี้ ทำให้พวกมนุษย์ตื่นกระหนก เนื่องจากเกิดคลานยักษ์สึนามิ ทำให้ชาวต่างชาติและคนอื่นอีกมากมากที่ล้มตายเหมือนปลาที่โดนคนเบื่อ คนที่ตายมีทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่และคนชราหรือคนทุกคนที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ไม่ว่าสัตว์ หรือต้นไม้ที่ล้มตายเรียบเหมือนหญ้าที่กลางสนามโรงเรียนที่โดนครูตัด แล้วถูกแดดแล้วเหี่ยวเฉา หนูคิดว่าเด็กที่ถูกตัด หรือพ่อแม่เสียชีวิตที่ยังแต่ลูกหรือเด็กที่เล็กๆ หนูสงสารเด็กพวกนี้มากคะ ถ้าเป็นหนูก็คงเสียใจมากไม่แพ้กับทุกคนที่ขาดพ่อแม่ หนูอยากจะช่วยเหลือคนที่ถูกสึนามิ แต่หนูก็จะช่วยเหลือในสิ่งที่หนูช่วยได้ แต่หนูจะช่วยเป็นกำลังใจให้ผู้ประสบภัยสึนามิ

สิ่งที่ประทับใจมากที่สุดคือ พวกที่ไม่ประสบภัยสึนามิเขานำของมาแจกจ่ายให้เช่น เครื่องอุปโภค บริโภค และที่อยู่อาศัย ขอให้ทุกคนสู้ต่อไปนะคะจะเป็นกำลังใจ

จากเด็กหญิง ชลวิภา กิ่งแก้ว (จิ๋ว)

ครบรอบ 1 ปี สึนามิ มีทั้งดี และรายมากมายนัก คลื่นยักสึนามิที่โหดรายก็มีคนตายมากมาย เหลือคนมีทั้งดีและเศร้ามาดวยกัน คนที่ตายนั้นก็หมดทุก ทุกประการ คนที่ยังจะต้องทำความดีเอาไว้เพื่อจะได้ลาวความรู้สู่ลูกหลานว่าสึนามิ หมันเป็นยางไรอีกไม่ชาก็ลืม เรื่องที่เกิดขึ้นที่ผานมากาเราไม่คิดที่จะทำความจำในวันนั้นให้อยู่กับเราให้ได้นานที่สุดเพื่อจะได้สืบทอดสูรุ่นตอๆไป เรื่องที่ดีกีมีอยู่คนที่ตางคนตางอยู่กีเริ่มจะหันหน้ามารวมตัวกันเป็นกลุมเป็นกอนกันมากขึ้น เพื่อจะได้พูดคุยกันในเรื่องการรู่จักรักและรู่จักสามักคีกันมากขึ้น สิ่งที่จะต่องทำให้เหตการที่ผานมามันเป็นเรื่องที่ทุกคนจะต่องไม่ลืม เหตการในวันนั้นเพื่อจะได้สืบทอดในการบอกลูกหลานและเพื่อนบ้านได้รับรู่ถึงการที่เราจะอยู่คนเดียวในโลกนี้ไม่ได้ แล่วเราตองเชื่อมกันให้เป็นกลุมเป็นเครือขาย เพื่อจะได้มีพลังที่จะตอสูกับเรื่องใดๆ กีตามเรามาสามักคีกันไมวงำจะเรื่องสิทธิของคนไทยพลัดถิ่นหรือสิทธิในที่ทำกินทียังมีปัญหาอยู่ทัวประเทศและพี่น้องเราทัวโลกที่มีผลกระทบตอคนจนไมว่าเรื่องใดๆ กีตามถาตัวเรเองไมมาทำกันเองเมือไรจะสัมเร็ดแตถาพวกเรามาสามักคีกันมาจับมือกันชวยกันแก้สักวันความ



ที่เราฝันจะสัมเร็ดโดยพวกเรามาทำกันเอง

นายสุทิน กิ่งแก้ว

ชุมชนเกาะตาครุฑ

ความภูมิใจเกี่ยวกับซึนามิและอยากได้อะไรบ้าง

ความภูมิใจ

1. ได้ถีดตั้งกลุ่มออมทรัพย์จากหน่วยงานคนไทยพลัดถิ่น เพื่อการแก้ปัญหาชุมชน คือ พี่เชษฐ์ และ พี่กัง

2. ได้รับการเข้าประชุมสัมมนาด้วยบุคคลภายนอก

3. ได้รู้จักบุคคลแต่ละชุมชนถึงความเป็นอยู่และความเดือดร้อนของแต่ละชุมชน

4. ได้มีความคาดหวังว่าคนไทยพลัดถิ่นจะได้สัญชาติคืน เมื่อมีหน่วยงานมาสำรวจ

5. ผู้หญิงที่อยู่บนเกาะได้ฝึกวิธีทำน้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน

รายชื่อ

1. นายย่าโกบ บรรจบ

2. นายวาฮาฟ อารีย์

ความภาคภูมิใจเกี่ยวกับสึนามิและอยากได้อะไร

ความภูมิใจ

1. ได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์จากหน่วยงานคนไทยพลัดถิ่น คือ พี่เชษฐ์ และ พี่กัง เพื่อการแก้ไขปัญหาชุมชน ได้รับการประชุมสัมมนากับบุคคลภายนอกจากหลายๆ พื้นที่

2. ได้รู้จักบุคคลแต่ละชุมชนถึงความเป็นอยู่และความเดือดร้อนของแต่ละชุมชน

3. ได้มีความคาดหวังว่าคนไทยพลัดถิ่น อยากได้สัญชาติคืน เมื่อมีหน่วยงานมาสำรวจประทับใจที่เขามาช่วยเหลือทางในประเทศและต่างประเทศ

รายชื่อ

1. ตาเลบ ภักดี

2. นายโอบ ภักดี

น้ำเสนอ

เป็นคน จ.ระนองค่ะ ตอนวันที่เกิดเหตุภัยพิบัติอยู่ที่บ้าน ผู้ใหญ่ประกาศว่า มีคลื่นยักษ์ คนตายที่ทะเลนอกอยู่ใกล้บ้าน ตอนแรกก็ไม่เชื่อ แต่ก็ได้ขับรถไปดูด้วยตัวเองก็ได้เห็นความสูญเสีย การตายของพี่น้อง ตอนที่ไปเห็นพูดไม่ออกและก็เสียใจ ประมาณ 2- 3 วันก็พบศพของผู้ที่เสียชีวิต และก็หลังจากนั้น ก็มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือมาก แต่บางหน่วยงานก็เข้ามาเก็บข้อมูล เพื่อหา



การฟื้นฟูวิถีชุมชนคนลันตา

สังกาอู้พร้อมใจช่วยกันซ่อมเรือ เตรียมเยี่ยมทะเลอีกครั้ง

คงมีน้อยคนนักที่จะรู้ว่า บนเกาะลันตามีชุมชนเล็กๆชุมชนหนึ่งที่ซ่อนตัวอยู่แต่มันมีความหมายมากเหลือเกินสำหรับชาวไทยใหม่ กลุ่มอุรักลาโว้ย เพราะ ณ ชุมชนนี้ได้ชื่อว่าเป็นเมืองหลวงของชาวเล อันเนื่องมาจากสมเด็จย่าได้พระราชทานที่ดินผืนนี้ให้กับชาวเลได้อยู่อาศัยและทำมาหากินมาจนตราบถึงทุกวันนี้ อีกทั้งยังทรงพระราชทานนามสกุลทั้ง 5 นามสกุล ได้แก่ หาญทะเล ประมงกิจ ทะเลลึก ช้างน้ำ และชาวน้ำ ให้กับชาวเลอีกด้วย

ชุมชนบ้านสังกาอู้เดิมมีชาวไทยใหม่อาศัยอยู่ทั้งหมด 98 ครอบครัว ยกบ้านอยู่เป็นกลุ่มบริเวณชายหาด หันหน้าเข้าหากัน มีลักษณะเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุน ประกอบด้วยชานหน้าบ้าน ห้องอเนกประสงค์ และห้องครัว โดยห้องน้ำจะปลูกแยกออกไปจากตัวบ้านใหญ่ วางอยู่บนดินใกล้ๆ อาณาเขตบ้าน





การใช้ชีวิตในชุมชนเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีการรวมกลุ่มในชุมชนสูง ประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพชาวประมง โดยภายในอ่าวมีการยกร่องทะเลเพื่อทำเป็นท่าจอดเรือร่วมกัน มีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมร่วมกัน ในบริเวณท่าเรือเช่น ซ่อมแห ซ่อมอวน ฯลฯ การปลูกบ้านกระจายแยกเป็น ๔ อ่าว ได้แก่ อ่าวสังกาอู้, อ่าวพร้าว, อ่าวควน และอ่าวมาและ

หลังจากเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยได้นำความเสียหายมากมาย เรือพังเสียหายจำนวน ๔๘ ลำ (ซ่อมไม่ได้ ๑๗ ลำ, ซ่อมได้ ๓๑ ลำ) บ้านพักพังเสียหายทั้งหลังจำนวน ๑ หลัง มีข้าวของเครื่องใช้ และเครื่องมือประมงเสียหายมาก

จากความเสียหายข้างต้น ทางหน่วยราชการได้เข้ามาการสอบถามชาวไทยใหม่ หลังจากเกิดเหตุการณ์ประมาณ 2-3 วัน และมีแนวคิดที่จะย้ายชาวบ้านออกจากพื้นที่บริเวณชายหาดเพื่อจัดระเบียบชุมชนใหม่

จากแนวความคิดดังกล่าว ได้มีการจัดทำแบบสอบถามชาวไทยใหม่โดยหน่วยงานบ้านมั่นคง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และกลุ่มอาสาสมัครสถาปนิก สำรวจความต้องการของชาวไทยใหม่ว่าต้องการย้ายออกจากที่ดินเดิมหรือไม่

นายเล้า ทะเลลึก เล่าว่า *"หลังจากเกิดเหตุการณ์ใหม่ ๆ กลัวคลื่นยักษ์จะมาอีกตามข่าว ดังนั้นพอกำนัน และทาง อบต.ได้เรียกประชุมและสอบถามความสมัครใจที่จะให้ย้ายบ้านออกจากหาดขึ้นไปบนที่สูง โดยทางการจะยกบ้านใหม่ให้ จึงตอบไปว่าย้าย ตามพี่น้องในชุมชนทั้งหมด แต่ตอนนี้ถ้าจะให้ย้ายขึ้นไปบนเขา (ข้ามฝั่งถนนหลักไป) ก็ไม่อยากย้าย เพราะที่ดินตรงนี้ก็เป็นของพวกเรา เป็นที่ดินพระราชทานและผมเองเป็นชาวประมง ถ้าบ้านอยู่บนเขา คงต้องลงมานอนเฝ้าเรือ อยากให้ทางการให้ความสำคัญในการซ่อมท่าจอดเรือมากกว่า ส่วนที่บริเวณหาดเมื่อย้ายออกไปแล้วก็อยากให้คงสภาพความเป็นธรรมชาติเอาไว้เป็นสมบัติของชุมชนไม่อยากให้มีนายทุนมาลงทุนทำกิจการ"*

ส่วนความเสียหายของเรือในขณะนี้ ได้มีหน่วยงานภาคเอกชนในเครือซีเมนต์ไทย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และหน่วยงานอื่นๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมเรือให้กับชาวไทยใหม่แล้ว โดยชาวบ้านในแต่ละอ่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการซ่อมแซมเรือในครั้งนี้ด้วย

นายบุญทิน ช้างน้ำ ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านชาวไทยใหม่ กลุ่มอุรักลาโว้ย กล่าวว่า "เริ่มแรกพวกเราคิดกันว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถซ่อมเรือเพื่อออกทะเลไปทำมาหากินได้เร็วที่สุด ตอนนี้ไม่มีรายได้เลยเพราะไม่ได้ทำงาน ถ้ายังรอขอความช่วยเหลือจากคนอื่นคงไม่ทันกินแน่ๆ ช่วงนั้นพอดีมีเครือซีเมนต์ไทย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) ได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมเรือ พวกเราจึงรวมกำลังชาวบ้านทั้ง 4 อ่าว แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม มาช่วยกันซ่อมเรือ โดยแบ่งเครื่องมือในการซ่อมออกเป็น 4 ชุด ซ่อมคราวละ 4 ลำ เมื่อช่วยกันซ่อมเรือที่อ่าวไหนเสร็จแล้วก็จะย้ายไปซ่อมที่อ่าวอื่นต่อจนครบทั้ง 4 อ่าว

สร้างบ้านชุมชนหัวแหลม เน้นอยากให้ชุมชนมีวิถีชีวิตเดิมมากที่สุด

ภายหลังจากสถานการณ์สึนามิ ความเสียหายในพื้นที่



อำเภอลันตาเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบ สภาพความเสียหายโดยทั่วไปมีทั้งสูญเสียชีวิต บ้านเรือนพังเสียหาย เรือแตก เครื่องยนต์ใช้การไม่ได้ ขาดเครื่องมือทำมาหากิน ทำประมงไม่ได้ ชาวบ้านตกงานเนื่องจากธุรกิจการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบ และนักท่องเที่ยวเหลือประมาณร้อยละ ๓ ซึ่งเป็นปัญหาเฉกเช่นเดียวกับหลายพื้นที่ทั่ว ๖ จังหวัดภาคใต้ที่ประสบเหตุ

จากการสำรวจของอำเภอเกาะลันตา พบว่า มีบ้านพังเสียหายทั้งหลัง รวม ๑๐ หมู่บ้าน ๗๙ หลังคาเรือน บ้านพังเสียหายบางส่วน รวม ๗ หมู่บ้าน ๑๓๙ หลังคาเรือน ส่วนชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสึนามมากที่สุดแห่งหนึ่งของเกาะลันตาได้แก่ชุมชนบ้านหัวแหลม

บ้านหัวแหลม หมู่ ๑ ต.ลันตาใหญ่ อยู่ในที่ดินของกรมเจ้าท่า สภาพหมู่บ้านเดิมอยู่ติดริมชายทะเล ลักษณะบ้านเรือนคล้ายกับชุมชนชาวประมงโดยทั่วไปในภาคใต้ อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่และครัวแฝด กระจายอยู่ทั่วพื้นที่หมู่บ้านตามริมฝั่ง บุกเบิกที่ดินตั้งเป็นชุมชนในปัจจุบันมีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี โดยบ้านเรือนปลูกสร้างทอดยาวไปตามชายทะเลประมาณ ๓ กม. แบ่งเป็น ๒ อ่าว

อ่าวแรก ชาวบ้านเรียกพื้นที่นี้ว่า **"อ่าวกลาง"** หรือ





"หัวแหลม ๑" มีชาวบ้านอาศัยอยู่ ๑๔๐ หลังคาเรือน ประชากรกว่า ๑,๒๐๐ คน ชาวบ้านเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม

อ่าวที่สอง ชาวบ้านเรียกว่า **"หัวแหลม๒"** ห่างจากอ่าวกลางไป ๑ กิโลเมตร ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นไทยมุสลิม มีบางส่วนที่เป็นไทยพุทธและชาวไทยใหม่

หลังจากเกิดสึนามิพบว่าบ้านพังทั้งหลัง จำนวน ๔๑ หลัง อยู่ในพื้นที่อ่าวกลางทั้งหมด และส่วนที่บ้านพังบางส่วนกระจายอยู่ทั้งสองอ่าวประมาณ ๘๘ หลังคาเรือน

นายหัต ทิพย์บรรจง แกนนำชุมชนบ้านหัวแหลม กล่าวว่า *"ชาวบ้านที่บ้านพังทั้งหลังทางอำเภอเขาเสนอทางเลือกให้ชาวบ้านไว้ 3 ทางคือ*

๑. สร้างบ้านถาวรที่รัฐจัดสรรไว้คือ โรงเรียนลันตาฯ (เก่า) โดยทางทหารเรือจะดำเนินการก่อสร้างบ้านให้

๒. สร้างบ้านถาวรให้ในที่ดินของตัวเองที่มีเอกสารสิทธิ์ชัดเจน โดยทหารเรือสร้างให้

๓. สร้างบ้านถาวรในที่ดินเดิมได้ แต่จะได้รับค่าชดเชยบ้านพังทั้งหลัง จำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท

นายหัต กล่าวต่อว่า *"ส่วนผมไม่มีที่ดินที่ทำมาหากินที่ไหน ขออยู่ในที่เดิม ชีวิตนี้ก็อยู่กับทะเลมาตลอด ถ้าเรืออยู่แห่ง คนอยู่อีกแห่ง มันรู้สึกหดหู่ใจยังไงก็ไม่รู้ อยากเปิดประตู*





หลังบ้านแล้วเจอเรือเลย ส่วนบ้านนั้นตอนแรกก็อยากได้แบบแนวคิดของตัวเอง พอดีตอนนั้นมีเจ้าหน้าที่จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) มาให้คำแนะนำและให้อิสระในการสร้างบ้าน ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้าน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน โดยมีอาสาสมัครสถาปนิคมาช่วยในการถอดแบบบ้าน พวกเราเห็นว่าเหมาะสมกับพวกเราจึงร่วมกันสร้างบ้านขึ้น โดยมีพอช.เป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการซื้อหาวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างทั้งหมด ๘ หลัง ตอนนี้ขึ้นโครงบ้านไปแล้วบางหลังอีกไม่นานพวกเราคงมีบ้านอยู่ที่มั่นคงแล้ว"

"พวกเราอยากได้ภาพลักษณ์และวิถีชีวิตเดิมๆ ของชุมชนกลับมา ไม่อยากให้มันจมหายไปพร้อมกับสึนามิในครั้งนี้" แกนนำชุมชนฯ กล่าวทิ้งท้าย



ด้าน**หลวงปู่พุทธอิสระ** ประธานมูลนิธิพุทธอิสระ เปิดเผยว่า *"ช่วงแรกเราก็ได้เอาของมาช่วยบริจาค มากพอสมควร จึงได้รู้ว่าที่ชุมชนนี้ยังไม่ค่อยมีหน่วยงานไหนเข้ามาช่วยเหลือ เราจึงได้นำเงินที่ได้รับบริจาคมาช่วยในการสร้างบ้าน โดยซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างบ้าน ช่วยเหลือทุกอย่างพอที่จะสามารถช่วยได้ เราอยากเห็นความร่วมไม้ร่วมมือกันของคนในชุมชน ไม่ต้องเกี่ยงกันว่าเชื้อชาติไหน ศาสนาไหน*

นายประสิทธิ์ ภูชัชวนิชกุล นายอำเภอเกาะลันตา กล่าวว่า *"วิถีชีวิตของชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ การแก้ไขปัญหาต่างๆในขณะนี้จำเป็นต้องรักษาวิถีชีวิตเดิมๆของชาวบ้านไว้ ถ้าไม่รักษาวิถีชีวิตของชุมชนที่ขับเคลื่อนมาตั้งแต่อดีตชุมชนก็อยู่ไม่ได้ มันก็จะส่งผลกระทบต่อไปยังระบบความเศรษฐกิจท่องเที่ยว เพราะฐานการผลิตอยู่ที่อาชีพประมงซึ่งต้องพึ่งพาชาวประมงซึ่งเป็นคนในชุมชน ทุกคนจึงต้องช่วยกันรักษาสมดุลระหว่างภาคการท่องเที่ยวและชุมชนเอาไว้"*

"อย่าลืมว่าถ้าชุมชนสามารถอยู่ได้ ภาคการผลิตอื่นๆ ก็อยู่ได้ เพราะระบบทุกอย่างเชื่อมโยงกันหมด"



จากลานตาลันตา....ถึงพิธีลอยเรือชาวไทยใหม่



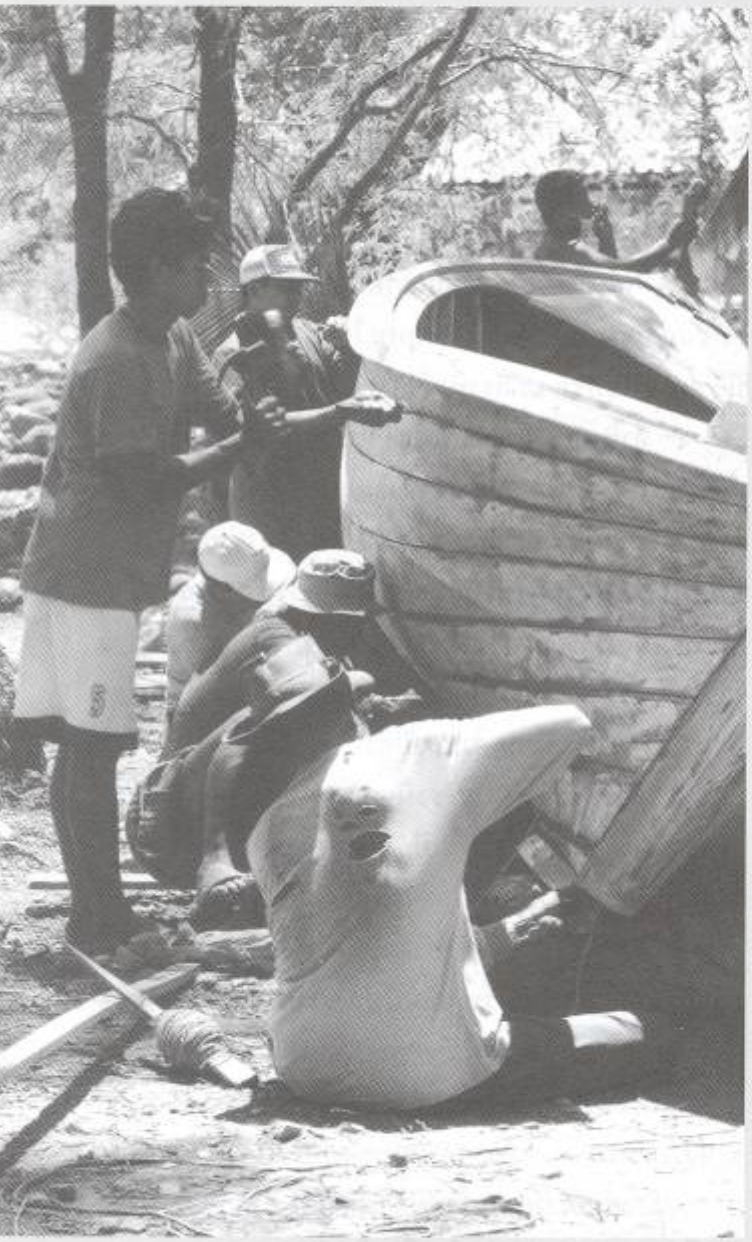

สึนามิผ่านไปหลายเดือนแล้ว...เรือที่เสียหาย สูญหาย ได้รับการสร้างและซ่อมแซมเสร็จแล้วทุกลำ ได้เวลาที่พวกเขาจะออกสู่ท้องทะเลอีกครั้งพร้อมกันทั้ง 4 อ่าว โดยก่อนออกเรือพวกเขาจะต้องประกอบพิธี "ลอยเรือ" ตามประเพณีที่สืบทอดกันมา

...ลมมรสุมเริ่มเปลี่ยนทิศ ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 และเดือน 11 ชาวอุรักราโว้ยบ้านสังกาอู้ และบ้านหัวแหลม ต.เกาะลันตาใหญ่ อ.เกาะลันตาใหญ่ จ.กระบี่ จะทำพิธีลอยเรือ หรือ ปาจั๊ก เพื่อสะเดาะห์เคราะห์ให้เรื่องร้ายๆ โรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายทั้งปวงหายไปจากชุมชนและส่งวิญญาณบรรพบุรุษซึ่งพวกเขามีความเชื่อว่าเรือที่ลอยไปนี้จะนำพาไปสู่เทือกเขา "มูนุงฉีรัย" อันเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ ที่ชาวอุรักราโว้ยยึดมั่นสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

นายประชา ทะเลลึก ผู้ใหญ่บ้านบ้านสังกาอู้ เล่าว่า พิธีลอยเรือ เป็นพิธีที่ถือว่าสำคัญสำหรับชาวเลบ้านสังกาอู้มาก ในวันแรกซึ่งตรงกับวันขึ้น 13 ค่ำ ผู้ชายในหมู่บ้านจะขึ้นไปตัดไม้ระกำบนเขาเพื่อมาทำเรือปาจั๊กตั้งแต่เช้าตรู่ ในการตัดไม้แต่ละครั้งต้องทำพิธีขอไม้ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลรักษาป่าแห่งนี้ หลังจากได้ไม้ระกำมาแล้วทุกคนในหมู่บ้านก็จะมาทำพิธีเพื่อไหว้หลาทวด ที่บ้านหัวแหลม จะมีโต๊ะหมอซึ่งเป็นคนกลางที่จะติดต่อระหว่างคนในหมู่บ้านกับวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ตามที่ชาวเลเคารพเป็นผู้ประกอบพิธี เครื่องเซ่นไหว้หลาทวดก็จะมีเซลอง (เหล้าแดง) เหล้าขาว โกปี (กาแฟ) ข้าวเหนียว ข้าวตอก ใครมีกับข้าวหรือขนมหวานก็เอามาช่วยกันทำบุญ





คนในหมู่บ้านจะช่วยกันวางเครื่องเซ่นไหว้ที่ศาลของดาโต๊ะกามะห์

ในการประกอบเรือจะทำกันในคืนวันขึ้น 13 ค่ำ ไปจนถึงรุ่งเช้าของวันใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายที่มาช่วยกันทำเรือ จะมีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดของแต่ละคน บ้างก็เหลาไม้เพื่อใช้ในการตกแต่งเรือ หรือใครถนัดทำเรือก็จะช่วยกันต่อเรือ ซึ่งเรือที่ใช้ในพิธีลอยเรือที่บ้านสังกาอู้จะมีขนาดประมาณ 3-4 ศอก (ประมาณ 2 เมตร) บางคนก็ร้องรำทำเพลงเป็นเพื่อนกันไปจนกว่าเรือจะเสร็จ

เรือปาจั๊กที่ใช้ในพิธีพวกเขาจะทำสัญลักษณ์ไว้บนเรือด้วย ทุกสิ่งที่อยู่บนเรือไม้ระกำล้วนแล้วแต่มีความหมายในวิถีชีวิตของชาวเลแทบทั้งสิ้น เช่น นกที่อยู่บนหัวเรือ หมายถึง โต๊ะบุหรง ผู้สามารถห้ามลมห้ามฝนได้ หรือแม้กระทั่งหุ่นรูปคนที่แทนด้วยตำแหน่งต่างๆ บนเรือ ซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกันออกไปจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้

ผู้ใหญ่บ้าน เล่าต่ออีกว่า พอทำเรือกันเสร็จแล้ว เราจะแห่เรือจากบ้านสังกาอู้ไปยังบ้านหัวแหลมในวันที่สอง และจะนำเรือไปแห่รอบๆ ศาลของดาโต๊ะกามะห์ 3 รอบ แล้วค่อยนำเรือไปวางไว้บริเวณศาลากลางหมู่บ้านเพื่อประกอบพิธีต่อไป ชาวบ้านแต่ละบ้านจะตัดเล็บ ตัดผม เอาเหรียญเงินและขนมนานาชนิดใส่ลงไปในเรือปาจั๊กพร้อมคำอธิฐาน นางรำก็จะรำรอบๆ เรือไปเรื่อยๆ สลับสับเปลี่ยนกันไป จะมีการร้องรำทำเพลงไปจนถึงเช้าอีกวัน

ในคืนวันที่สองซึ่งตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำก่อนพิธีลอยเรือ บรรยากาศจะครึกครื้นกว่าคืนก่อน ชาวไทยใหม่

ทั้งหญิงและชายจะออกมาร่วมกันร้องรำทำเพลง...ยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนมีทางเลือกให้กับผู้ที่จะร่วมร้องรำทำเพลงสองวง วงแรกเป็นวงรำมะนา จะตีกลองร้องรำทำเพลงอยู่ใกล้ๆ กับเรือปาจั๊กและเป็นวงที่ใช้ในการประกอบพิธีเช่นกัน ส่วนอีกวงเป็นวงดนตรีที่มีเครื่องเสียงพร้อมลำโพงดังกระหึ่มก้องด้วยเพลงอันทันสมัย...กาลเวลาเปลี่ยน เทคโนโลยีหรือสิ่งใหม่ๆ ก็ค่อยๆ คืบคลานเข้ามาเช่นกัน ขึ้นอยู่กับว่าความเปลี่ยนแปลงนี้จะแทรกซึมเข้ามาช้าหรือเร็วเพียงเท่านั้น....ในคืนนี้เองช่วงเวลาที่น้ำทะเลลดลงต่ำสุด (เวลาประมาณ 5 ทุ่ม) ชาวไทยใหม่ได้ร่วมกันทำพิธีอีกครั้ง เขาเรียกพิธีนี้ว่าพิธี "เลบาเล" หรือการสาดน้ำทะเลใส่นางรำ เหมือนการรดน้ำมนต์ตามพิธีของไทยพุทธนั่นเอง วันรุ่งขึ้นในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นมาถึงจุดสูงสุด ทุกคนในหมู่บ้านยืนรอธิษฐานเพื่อลอยเคราะห์ไปพร้อมกับปาจั๊ก โดยให้โต๊ะหมอกำข้าวตอกพร้อมร่ายมนต์วนไปตามตำแหน่งต่างๆ ของร่างกาย...

เรือปาจั๊กอันเต็มไปด้วยความหวัง ศรัทธา และเรื่องราววิถีคนเล ถูกยกจากที่ประกอบพิธีหันหน้าสู่ท้องทะเล ทุกคนต่างหวังลอยทุกข์โศกให้พ้นไป พร้อมกับความหวังที่จะมีชีวิตใหม่อีกครั้งอย่างมีความหวัง หลังทุกข์ภัยครั้งใหญ่ที่สุดในชีวิตผ่านพ้นไป...





ฟื้นวิถีคนลันตา...สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีพื้นที่ 472 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ ทั้งหมด 53 เกาะ แต่มีประชากรอาศัยอยู่เพียง 9 เกาะ คือ เกาะกลาง เกาะลันตาน้อย เกาะลันตาใหญ่ เกาะปอ เกาะกำ เกาะนุ้ย เกาะไหง เกาะรอก และเกาะบูบู โดยพื้นที่ 134 ตารางกิโลเมตร ถูกกันเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่ทิศเหนือติดกระบี่และตรัง ทิศใต้และทิศตะวันตกติดทะเลอันดามัน ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเนินเขา มีที่ราบเป็นหาดทรายตามชายฝั่งรอบเกาะ

ย้อนเวลากลับไปประมาณ 100 ปี เป็นยุครุ่งเรืองของบ้านศรีรายา แห่งเกาะลันตา ชุมชนแห่งนี้คึกคักคลาคล่ำไปด้วยผู้คนที่เดินทางมาค้าขาย บ้างก็แล่นเรือใบมาจากปีนัง หยุดที่ภูเก็ต สตูล ตรัง เพื่อซื้อขายสินค้า ก่อนจะแวะขึ้นฝั่งที่ลันตา แล้วเดินทางต่อไปยังพังงาและตะกั่วป่า ขากลับก็ขนถ่านไม้โกงกางจากลันตาไปขายที่ปีนัง พ่อค้าบางคนที่มาค้าขายไม่กลับบ้าน เลือกที่จะอยู่ที่นี่ บ้านศรีรายานับได้ว่าเป็นชุมชนใหญ่สุดของฝั่งตะวันออก ส่วนมากเป็นชุมชนชาวจีน ลักษณะเป็นเรือนแถวไม้หน้าแคบ แต่ตัวบ้านลึกยาว ซึ่งตั้งขนาบสองฝั่ง มีถนนสายเล็กทอดยาว...ปัจจุบันท่าเรือศรีรายาได้ลดบทบาทลงเป็นเพียงท่าเรือสำหรับชาวบ้าน

เกาะลันตาในช่วงเวลานั้นถูกยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอแล้ว แต่เป็นที่รู้จักในชื่ออำเภอเกาะลานตา เพราะทางการเปลี่ยนชื่อ เพื่อให้มีความหมายภาษาไทย แทนที่คำว่า **"ลันตา"** ซึ่งเพี้ยนมาจาก **"ลันตาส"** ในภาษาชวา ซึ่งหมายถึง ที่ย่างปลา ตามเรื่องราวที่เล่ากันมาว่า *"ชาวชวาแล่นเรือจับปลาในน่านน้ำแถบนี้ และมักขึ้นมาก่อไฟย่างปลาบนเกาะลันตาเสมอ"* หรือเรื่องเล่าที่ว่ากันว่าลันตา เพี้ยนมาจากคำว่า **"สาตั๊ก"** เป็นภาษาของชาวเล ที่ใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นศูนย์กลางในการพบปะกัน หมายถึง **แนวหาดยาวเหยียด** แต่ชื่อลานตาใช้อยู่เพียง 40 ปี ก็กลับมาใช้ลันตาเหมือนเดิม

"เกาะลันตาใหญ่" นับว่าเป็นหมู่เกาะที่ผู้คนมักจะเดินทางไปเยี่ยมเยือน หากย้อนไปกว่า 500-600 ปี พื้นที่กลางเกาะส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง เงียบสงบ มีชาวเลกลุ่ม **อูรักลาโว้ย** ซึ่งเป็นชนกลุ่มแรกของเกาะลันตาอพยพจากไทรบุรีมาตั้งหลักแหล่ง แต่ส่วนใหญ่ลงหลักปักฐานอยู่บริเวณริมทะเลทางปลายแหลมด้านทิศใต้ ซึ่งทุกวันนี้คือ **บ้านหัวแหลม** และ **บ้านสังกาอู้**

ฝั่งตะวันออกเป็นพื้นที่ราบ เหมาะแก่การเพาะปลูกมากกว่าฝั่งตะวันตก คนที่ย้ายมาอาศัยอยู่รุ่นแรกๆ ของเกาะลันตาจึงเลือกฝั่งตะวันออกเป็นที่อยู่ที่ทำกิน ไม่ว่าจะเป็นมุสลิมที่มาจากที่ต่างๆ ระแวกใกล้เคียง ชาวจีนที่แล่นเรือใบมาค้าขายแล้วตัดสินใจฝังรกรากอยู่ที่นี่ แม้กระทั่งคนไทยจากแผ่นดินใหญ่ซึ่งเข้ามาทำประมงชายฝั่งช่วงหลังสุดของยุคบุกเบิกบนเกาะลันตาก็ตาม...แต่ในช่วง 10 ปีให้หลังนี้ คนมาใหม่ส่วนใหญ่พึงใจที่จะเป็นเจ้าของพื้นที่ทางฝั่งตะวันตกมากกว่า เพราะมีหาด ทรายที่เหมาะต่อการเล่นน้ำ อาบแดด สามารถทำเงินจากธุรกิจรีสอร์ตและร้านอาหาร

จน พ.ศ. 2540 กระทรวงมหาดไทยได้ย้ายที่ทำการอำเภอ จากหน้าท่าเทียบเรือบ้านศรีรายา ไปอยู่บนเกาะลันตา



น้อย และท่าเรือบ้านศาลาด่านถูกสร้างขึ้นที่หัวเกาะลันตาใหญ่ การเดินทางเริ่มสะดวกขึ้น ประกอบกับนักท่องเที่ยวต่างก็เดินทางมาเที่ยวชมความงามของเมืองเจ้าท่าแห่งอันดามันเป็นจำนวนมาก...

ด้วยความเจริญของธุรกิจท่องเที่ยว ลันตาจึงเป็นอีกแห่งหนึ่งที่นักธุรกิจน้อยใหญ่สนใจมาลงทุนพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งท้องทะเลอันดามัน...แต่ชาวบ้านที่นี่ก็ยังคงใช้ชีวิตของตนไม่แตกต่างไปจากรุ่นปู่ย่าตายายเท่าใดนัก ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่ลันตาจะประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีการนับถือศาสนาแตกต่างกันไปมีทั้งศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ และชาวไทยใหม่ที่นับถือวิญญาณ

หลัง **"สึนามิ"** อำเภอลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบ สูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน บ้านเรือนเสียหาย เรือพัง อุปกรณ์การทำประมงเสียหาย เช่น กระชัง ลอบ อวน ทำประมงไม่ได้ ขาดเครื่องมือทำมาหากิน

จากการสำรวจข้อมูลความเสียหายของอำเภอลันตา พบว่า มีบ้านพังเสียหายทั้งหลัง รวม 10 หมู่บ้าน 79 หลังคาเรือน บ้านพังเสียหายบางส่วน รวม 7 หมู่บ้าน 139 หลังคาเรือน เรือเสียหาย 103 ลำ



หลังจากเกิดเหตุการณ์ในครั้งนี้ได้มีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ หน่วยงานพัฒนาเอกชน ลงมาให้การช่วยเหลือพี่น้องผู้ประสบภัยทั้งในรูปแบบเงินบริจาค อาสาสมัคร ฯลฯ

ในขณะที่รอความช่วยเหลือเรื่องการซ่อมเรือหรือการซื้อเรือใหม่จากภาครัฐ ชาวบ้านบางกลุ่มได้รวมตัวกันเพื่อซ่อมแซมเรือเอง ง เนื่องจากไม่สามารถรอความช่วยเหลือจากรัฐได้ เพราะเรือคือหัวใจสำคัญของชาวประมง การสูญเสียเรือคือการสูญเสียอาชีพ อีกทั้งในบางกลุ่มที่ซ่อมเสร็จก็จัดทีมชาวบ้านส่วนหนึ่งนำเรือออกทะเลหาปลา กุ้ง หมึก ได้เท่าไหร่ก็นำมาแบ่งส่วนเท่าๆ กัน มีการระดมเงินบริจาควันละบาท และระบบการบริจาคกุ้ง ปลาหมึกวันละตัวเพื่อสมทบเข้าเป็นเงินกองกลางของกลุ่ม เช่น ชาวบ้านในไร่ หมู่ 1 ต.ศาลาด่าน, บ้านบ้านสังกาอู้ หมู่ 7 และบ้านหัวแหลม หมู่ 1 ต.ลันตาใหญ่

นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานโดยหน่วยงานต่างๆ อีกหลายหน่วยงาน เช่น ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายประมงพื้นบ้านกับบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด สร้างอู่ต่อเรือชุมชนขึ้นที่บ้านสังกาอู้ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นต้น

ส่วนเรื่องที่อยู่อาศัย ชาวชุมชนมีความประสงค์ที่จะอยู่ในที่ดินเดิมเพื่อดำรงชีวิตหากินอยู่กับทะเล สร้างบ้านอาศัยอยู่ริมทะเล วิถีวัฒนธรรมและประเพณี ปัญหาสำคัญในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ คือ ปัญหาที่ดิน เนื่องจากการถือครองที่ดินในหมู่บ้านมีลักษณะผสม คือ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในที่ดินสาธารณะ ที่ดูแลโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมธนารักษ์ กรมเจ้าท่า อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ แม้ว่าบางพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ แต่ชาวบ้านก็ประสงค์จะกลับไปอยู่ในที่เดิม

เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาแกนนำชุมชนและภาคีในท้องถิ่น จึงได้ร่วมมือกันจัดโครงการฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนและการจัดระบบนิเวศที่ยั่งยืนของเกาะลันตาขึ้นมา เพื่อ



ให้ชุมชนที่ประสบภัยได้ฟื้นคืนสู่สภาพปกติ โดยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม และเป็นแกนหลักในการฟื้นฟู เกิดความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมที่มีเป็นทุนเดิมอยู่แล้วให้กลับคืนมา และเพื่อให้ชุมชนและสิ่งแวดล้อมมีการพัฒนาที่เป็นไปแบบยั่งยืนและมีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการสนับสนุนของ UNDP พอช. มูลนิธิชุมชนไท และภาคีพัฒนาต่างๆ

ที่สำคัญทางเกาะลันตายังมีเป้าหมายที่จะมีการจัดทำแผนให้เกาะลันตามีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างบูรณาการ โดยได้ตั้งคณะกรรมการกำกับและบริหารโครงการขึ้นมา 1 ชุด อันประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ภาครัฐ เอกชน หน่วยงานพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชน ทั้งนี้ยังได้มีทีมงานในการดำเนินโครงการฟื้นฟูวิถีชุมชนร่วมกัน

ความร่วมมือดังกล่าว มีแผนงานที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน โดยทำให้ชุมชนสามารถอยู่อาศัยในที่เดิม เพื่อรักษาวิถีชาวประมงเอาไว้ ซึ่งเรื่องนี้จะต้องมีการประสานภาคีต่างๆ เพื่อร่วมกันจัดการ เรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ โดยชาวบ้านมีข้อเสนอดังนี้คือ สืบเนื่องจากการก่อตั้งถิ่นฐานที่ยาวนานกว่า 100 ปี สิทธิการทำกิน สิทธิการอยู่อาศัยสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันในทุกจุดพร้อมสำหรับพิสูจน์สิทธิด้านต่างๆ ดังนั้น ชาวบ้านจึงมีข้อเสนอให้มีการพิสูจน์สิทธิการทำอยู่ทำกิน และสิทธิการอยู่อาศัย เป็นรายกรณีดังต่อไปนี้



● กรณีที่อยู่อาศัย : เสนอให้รับรองสิทธิของชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตดั้งเดิมต่อไปได้อย่างยั่งยืนดังนี้

– ตำบลเกาะลันตาใหญ่ ได้แก่ หมู่ 1 บ้านหัวแหลม 176 หลังคา, หมู่ 2 บ้านศรีรายา 220 หลังคา, หมู่ 4 บ้านเกาะปอ 50 หลังคา,หมู่ 7 บ้านสังกาอู้ 96 หลังคา

– ตำบลศาลาด่าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านในไร่ 11 หลังคา และหมู่ 2 บ้านพระแอะ 10 หลังคา

ซึ่งชาวบ้านจะทำการพัฒนาชุมชนให้ดีและรักษาสภาพแวดล้อมไม่ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล ซึ่งนั่นก็หมายถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้านและอนาคตลูกหลานด้วย ดังนั้น ชาวบ้านจึงขออยู่เพื่อดำรงวิถี

วัฒนธรรมดั้งเดิม และร่วมพัฒนาชายฝั่งให้สมบูรณ์ต่อไปด้วย ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านเริ่มคิดค้นกิจกรรมพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง เช่น โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่บ้านหัวแหลม การรวมกลุ่มช่วยกันต่อเรือที่บ้านสังกาอู้ บ้านศรีรายา บ้านเกาะปอ และกิจกรรมอื่นๆ อีกที่หลายหมู่บ้านกำลังเริ่มต้นจัดกระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเกาะลันตาร่วมกัน

● กรณีที่ดินทำกิน : เสนอพิจารณารวมทุนหมู่บ้านบนเกาะลันตาใหญ่

1 ที่ดินทำกินที่มีสภาพเป็นสวน เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่ปรากฏร่องรอยโดยมีผลอาสินการทำกินเป็นหลักฐานชัดเจน เสนอให้รัฐรับรองสิทธิให้สามารถทำกินในที่ดินเดิมของชาวบ้านได้ หรือให้รัฐออกเอกสารสิทธิ์รับรองชนิดใดชนิดหนึ่งก็ได้ที่ใช้แสดงเป็นหลักฐานไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐแจ้งจับหรือดำเนินคดีกับชาวบ้าน เพราะที่ผ่านมาชาวบ้านต้องเจ็บช้ำหัวใจ รู้สึก



ขมขื่นและไม่ได้รับความเป็นธรรม เมื่อต้องเป็นคดีความ ทั้งที่ที่ดินถือครองเป็นที่ดินที่สืบทอดมรดกจากบรรพบุรุษ โดยให้มีการตรวจสอบผลอาสินที่ชาวบ้านปลูกไว้เป็นหลักฐานสำคัญในการพิสูจน์สิทธิ์ทำกินต่อไป ซึ่งปัญหาที่ทำกินนี้ชาวบ้านทั้งเกาะลันตาใหญ่ตกอยู่ในสภาพหัวอกเดียวกัน

2 กรณีที่ดินทำกิน ที่เป็นรอยต่อติดเขตอุทยานหรือป่าสงวนที่มีสภาพคล้ายป่า ซึ่งเป็นที่ดินที่ชาวบ้านถือครองหากแต่มีรอยต่อพื้นที่ติดกับเขตอุทยานและเขตป่าสวงนนั้น เมื่อพิสูจน์สิทธิแล้วยังปรากฏมีผลอาสินหรือร่องรอยการทำงานของชาวบ้านอยู่ ในที่ดินแปลงที่เป็นรอยต่อนั้น ชาวบ้านเสนอให้กันไว้เป็นเขตป่าชุมชนของชาวบ้าน โดยมอบให้ชาวบ้านเป็นผู้ดูแล และชาวบ้านจะร่วมกันรักษาป่า ปลูกป่าทดแทนตั้งกฎกติกาของชุมชนขึ้น ถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

● กรณีที่ดินทำกินสำหรับใช้ประกอบพิธีกรรม : โต๊ะบาหลิว หมู่ 1 ตำบลศาลาด่าน

เสนอให้มีการรับรองสิทธิอนุญาตการใช้ประโยชน์ในที่ดินเป็นพื้นที่ส่วนรวมสำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมและเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวเล รวมทั้งให้มีการกำหนดกรอบ บทลงโทษที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้มีการแอบอ้างสิทธิ หรือรุกล้ำเขตพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ลูกหลานชาวเลได้มีพื้นที่สำหรับประกอบพิธีการต่าง ๆ และดำเนินการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของชนพื้นเมืองภาคใต้ที่ยังคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

ส่วนอีกแผนงานก็คือ การฟื้นวิถีประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของคนพื้นถิ่นให้คงอยู่ ทั้งหมดนี้จึงเป็นการฟื้นเกาะลันตาที่ผสมกลมกลืนระหว่างของเก่าที่ดีงามและการท่องเที่ยวเคล้าไปด้วยบรรยากาศแห่งทะเลและชีวิตจริงของผู้คน

กิจกรรมโครงการฟื้นฟูเกาะลันตา

- พยายามผลักดันและชี้ให้เห็นศักยภาพของประชาชนรากหญ้าว่าสามารถดำเนินกิจกรรมเชิงพัฒนาได้ โดยชาวบ้านเป็นผู้ที่ส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองและกำหนดชะตากรรมของตัวเอง ศักยภาพนี้แสดงออกผ่านกิจกรรมระดับชุมชน กิจกรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการใช้ทรัพยากรในระยะยาว
- ให้ความสำคัญกับสิทธิในการตั้งบ้านเรือนในที่ดินเดิม เพราะมีความเกี่ยวโยงกับการประกอบอาชีพและการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชน โดยริเริ่มกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการรักษาสภาพแวดล้อม อาทิ การทำถนน สร้างสะพาน การสร้างส้วม (บ้านหลังหนึ่งในชุมชนสังกะอู้นำร่องทำความสะอาดบ้านด้วยตัวเอง)
- สนับสนุนงานประเพณีท้องถิ่น เช่น การกินเจ การถือศีลอดและงานลอยเรือ
- สร้างเวทีสาธารณะ อาทิ แลกเปลี่ยนในประเด็น อพท. และเขตเศรษฐกิจพิเศษ



งานเชิงพื้นที่และการจัดระบบชุมชน

ชุมชน	กิจกรรมปัจจุบัน	กิจกรรมอนาคต
1) ชช.ศรีรายา	- ทำผังชุมชนอย่างละเอียด - เดินสำรวจบ้าน สภาพภายใน รวมทั้งใช้แบบสอบถามเพื่อบันทึกความต้องการและทราบความคิดเห็น ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการพัฒนโครงการ - เข้าร่วมเวทีชาวบ้านแนะนำกรรมการชุมชน (ปธ. คือ โกเขียนดี้)	- ทำรายละเอียดการปรับปรุงบ้านยาว - ทำความเข้าใจประเด็นงบประมาณ
2) ชช.สังกะอู้	- ออกแบบบ้าน - เริ่มสั่งอุปกรณ์ก่อสร้างเข้ามาเพื่อยึดพื้นที่และชูประเด็นสิ่งแวดล้อมควบคู่กับสิทธิการอาศัยในที่ดินเดิม - บังบูรณ์นำร่องกวาดใต้ถุนบ้านเป็นคนแรก	- การประชุมเพื่อหาข้อสรุปเรื่องแบบบ้านในวันที่ 25 ต.ค.
3) ชช.ในไร่ คลองดาวและโต๊ะบาหลิว	- สนับสนุนงานประเพณี - ริเริ่มกิจกรรมสิ่งแวดล้อม เช่น สร้างส้วมซ่อมสะพาน	- ยึดพื้นที่ให้ชาวเล โดยชูประเด็นสิทธิชุมชนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และการมีส่วนร่วมในการ รักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่ง คุณวสันต์ พานิช ลงพื้นที่เมื่อ 16 ต.ค. เพื่อ 1. ติดตามกรณีร้องเรียนไม่ได้รับการช่วยเหลือ (กลุ่มชาวเลพลอยเรือ-อยากได้เรือ, กลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยชายหาด 2. สิทธิในการอาศัยในที่ดินเดิมของชาวเล
4) ชช.ศาลาด่าน	เวทีชาวบ้านเรื่องอพท.และเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งผู้สนใจเป็นคนชั้นกลางที่เป็นผู้ประกอบการท้องถิ่น	มีแนวคิดสื่อสารเรื่องอพท.และเขตเศรษฐกิจพิเศษชุมชนผ่านหนังสือทำมือและวงกาแฟ
5) ชช.ทุ่งหยีเพ็ง	- กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ ผ้ามัดย้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ธนาคารข้าวสาร กิจกรรมซ่อมสะพานและศูนย์รับนักท่องเที่ยว	งานเปิดตัวชุมชน



ชุมชน	กิจกรรมปัจจุบัน	กิจกรรมอนาคต
6) ชช.เจ๊ะหลี	- รื้อฟื้นอาชีพที่พึ่งพาตัวเอง(เกษตร) - กิจกรรมเพาะเห็ด - ร้านค้าศูนย์รวมผักท้องถิ่น	เปิดตัวอาคารและส่งเสริมการกินผักท้องถิ่น
7) ชช. หัวแหลม	1) งานสาธารณูปโภค(การสร้างถนน กั้นแซต กุโบร์ เขื่อนกั้นอ่านและปลูกไม้ชายเลน) 2) งานออกแบบและสร้างส้วม	- กิจกรรมสลายความเป็นอ่าว - สร้างกิจกรรมสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมประเด็นการอาศัยในที่ดินเดิม
8) ชช. คลองนิน คลองโตบ	ติดตามกรณีปัญหาที่ดิน	ติดตามกรณีปัญหาที่ดิน

ทีม	กิจกรรมปัจจุบัน	กิจกรรมอนาคต
1) สถาปนิก	1) ออกแบบบ้าน สังกะอู้ 2) สำรวจและวางผังส้วม 3) สำรวจและออกแบบการปรับปรุงบ้านศรีรายา 4) วางแนวการปรับปรุงบ้านรองแง็งและพิพิธภัณฑ์	ประชุมร่วมกับศุภนิมิตเรื่องบ้านสังกะอู้ วันที่ 25 ต.ค. 48
2) ทีมศิลปะชุมชน	สร้างกิจกรรมกับกลุ่ม 4 กลุ่มตามความสนใจของศิลปินเพื่อให้ชาวบ้าน (เน้นที่โต๊ะบาหลิว) ได้สะท้อน/นำเสนอปัญหา (กลุ่มสตรี, ป่าพังกา, คนรุ่นใหม่,นักดนตรี) เช่น กิจกรรมวาดภาพและบันทึกภาพพิธีลอยเรือที่โต๊ะบาหลิวและสังกะอู้	ผลิต VCD งานลอยเรือ
3) ทีมศิลปหัตถกรรมชุมชน	สำรวจงานหัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพของชิ้นงานและแสวงหาตลาดใหม่ๆ รวมทั้งประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อร่วมสมัย เช่น แผ่นพับ เว็บไซต์	นัดประชุมกลุ่มมัดย้อมเพื่อหานิยาม "ความงาม" และการแปรรูปเป็นกึ่งของใช้กึ่งของที่ระลึก อาจจะสร้างงานบาติก และกลั่นเวอจิ้นออยจากมะพร้าว (เกาะปอ)



หลากหลายลีลากับการพัฒนาหลัง "สึนามิ" ของจังหวัดพังงา





เฒ่าหีตผู้กล้าแห่งทับตะวัน



ชุมชนชอยทับตะวันหมู่ 7 บ้านบางสัก ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา เป็นชุมชนชาวมอร์แกนหรือที่เรียกกันว่าชาวไทยใหม่ อาศัยอยู่ในที่ดินสาธารณะมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษ มีชาวบ้านอาศัยอยู่ทั้งหมด 314 คน 74 หลังคาเรือน

เฒ่าหีต หาญทะเล หัวหน้ามอร์แกนย้อนอดีตให้ฟังว่า *"แต่ก่อนที่นี่ชาวบ้านจะเรียกว่าบ้านในท่องทุ่ มีมอร์แกนอาศัยอยู่มานานแล้ว ประกอบอาชีพ รับจ้าง ประมง จนแปะเต็กเขาเข้ามาทำเหมืองแร่ มอร์แกนบางส่วนก็ไปรับจ้างขุดแร่ เถ้าแก่แกก็ใจดีให้มอร์แกนได้อยู่อาศัย และออกส.ค. 1 ให้ชาวบ้านบางส่วน ต่อมาเมื่อเลิกกิจการเหมืองแร่ แป๊ะเท่งได้เข้ามาดำเนินกิจการต่อและไล่ชาวบ้านออกจากบริเวณขุมเหมือง มอร์แกนจึงได้ปักหลักปักฐานรวมกันในที่ดินผืนนี้*

เฒ่าหีต เล่าต่อว่า *"ที่ดินก็ได้เปลี่ยนมือไปเรื่อยๆ จนมาถึงมือ นายนิติ กุลวานิช เขาสัญญากับพวกเราว่าจะออกเอกสารสิทธิ์ให้มอร์แกนทั้งหมด แต่ต่อจากนั้นไม่นานนายนิติก็ถูกยิงตาย ชาวบ้านก็อาศัยอยู่ในที่ดินผืนเดิมเรื่อยๆมาจนถึงทุกวันนี้"*

หลังจากสึนามิผ่านพ้นไป มีผู้เสียชีวิต 13 ราย สูญหาย 12 ราย บาดเจ็บ 13 ราย บ้านพังทั้งหลัง 60 หลัง เสียหายบางส่วน 9 หลัง เรือเสียหาย 14 ลำ

ชาวไทยใหม่ทั้งหมดได้อพยพไปอยู่ในสวนยางห่างจากที่ดินเดิม 3 กิโลเมตร ต่อมาได้มีมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เครือข่ายสลัม 4 ภาค สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนได้เข้ามาช่วยเหลือในการสร้างบ้านถาวร โดยชาวบ้านร่วมกันออกแบบบ้านกันเองในลักษณะที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตมากที่สุด คือ บ้านชั้นเดียวยกใต้ถุนสูงและฝาบ้านไม้ไผ่ขัดแตะ

นายตะวัน แสงนุ่น ชาวไทยใหม่ชุมชนชอยทับตะวันเล่าว่า *"การสร้างชุมชนขึ้นใหม่นี้พวกเราได้ร่วมไม้ร่วมมือในการทำงานกันมาตลอด มีการแบ่งงานกันทำออกเป็น ทีมช่าง (ก่อสร้าง) ทีมอาชีพ ทีมเยาวชน ทีมแม่ครัว ซึ่งทีมช่างยังแบ่งงานออกเป็น 3 ทีมอีกคือ ทีมหลังคา ทีมฐานราก และ ทีมตกแต่ง*

ส่วนกระบวนการในการสร้างบ้านคือ ทีมรากฐานจะทำการเทพื้น ตอกเสาไปทุกๆหลัง พอเสร็จในขั้นตอนนี้ทีมหลังคาก็จะทำการมุงหลังคาไปจนครบทุกหลัง และทีมตกแต่งก็จะเข้าไปตกแต่งภายในบ้านเป็นขั้นตอนสุดท้าย บ้านทุกๆ หลัง



ที่พวกเราร่วมกันสร้างก็จะเสร็จพร้อมๆกัน บ้านแต่ละหลัง กว้าง 6 ยาว13 เมตร ฝาบ้านสานด้วยไม้ไผ่ มุงกระเบื้อง ใต้ถุนยกสูง มีชานบ้านยื่นออกมา

ส่วนชาวบ้านที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอีก 60 หลัง มูลนิธิมัลติเซอร์ เซอรมณี และมูลนิธิวิลลี่ (นักฟันดาบทีมชาติไทย) ได้เข้ามาช่วยในการสร้างบ้านแล้ว" นายตะวัน กล่าว

ด้าน**นางสาวชิดชนก หาญทะเล** ประธานกลุ่มเยาวชนบ้านทับตะวัน เล่าว่า *"เยาวชนในชุมชนเมื่อมีเวลาว่างหลังจากเลิกเรียนแล้วก็จะมาร่วมกลุ่มเรียนรู้อาชีพเสริม ตอนนี้มีการทำผ้าบาติก ซึ่งมีมูลนิธิดวงประทีปมาสอนให้ ส่วนมูลนิธิเด็กมาสอนภาษาอังกฤษ และทำตุ๊กตาพวงกุญแจ นอกจากนี้พวกเรายังประดิษฐ์ดอกไม้หิน โมบาย ที่ทำมาจากเปลือกหอยเองอีกด้วย*

ตอนนี้มีสมาชิกที่เป็นเยาวชนในชุมชนทั้งหมด 20 กว่าคน มีตั้งแต่ ป.5-ม.3 ส่วนรายได้จากของที่ทำไปขายก็จะเก็บไว้เป็นกองทุนให้กับเยาวชนต่อไป"

เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2548 ได้มีหนังสือจากพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมจังหวัดให้ระงับการก่อสร้างบ้านถาวรไว้ก่อน เนื่องจากมีผู้ร้องเรียนว่าเป็นเจ้าของที่ดินที่ชาวบ้านอาศัยอยู่ แต่ทางชาวบ้านยืนยันว่าอาศัยอยู่กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว





และต้องการอยู่ในที่ดินเดิมเพราะใกล้ทะเลสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเองมากกว่า

จนกระทั่งวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2548 เจ้าหน้าที่ที่ดิน อ.ตะกั่วป่าและผู้รับมอบอำนาจจากเจ้าของที่ดินเข้ามารังวัดในที่ดินซึ่งมีชาวมอร์แกนอาศัยอยู่ จำนวน 24 ไร่ แต่เนื่องจากชาวมอร์แกนขอเลื่อนการรังวัดที่ดินออกไปก่อน เพราะกลัวว่าจะเป็นการรังวัดที่เพื่อนำไปออกโฉนดให้กับนายทุน ประกอบกับยังไม่ทราบข้อมูลมาก่อน อยากจะขอให้นักกฎหมาย นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ลงมาทำความเข้าใจกับชาวบ้านเสียก่อน

นายสวาท นาวารักษ์ ชาวไทยใหม่ชุมชนซอยทับตะวัน เล่าว่า *"วันนี้นายทุน เขาจะมาวัดที่ดินตรงนี้ แต่พวกผมไม่ยอม แล้วจะมาวัดที่ดินของผมได้ยังไง เจ้าหน้าที่ที่ดินเขาบอกว่า แต่ก่อนที่ดินตรงนี้เป็นของนางเฉลี่ยว แผ้วชมภู นำมาออก น.ส.3 ในปี พ.ศ.2515 จำนวน 33 ไร่ ต่อมาก็ได้ขายต่อให้กับนายประสิทธิ์ กุลวานิช ต่อมาเมื่อนายประสิทธิ์ ได้ถึงแก่กรรม ที่ดินผืนนี้จึงเป็นมรดกตกทอดแก่ นางรำพา กุลวานิช ผู้เป็นภรรยา นางรำพาได้มอบอำนาจให้นางจิตติ ลูกสาว มาในวันนี้ ซึ่งข้อมูลพวกนี้พวกเราไม่เคยรู้มาก่อนเลย*

และเมื่อปี พ.ศ. 2542 รัฐบาลประกาศออกโฉนดที่ดินให้กับประชาชนทั่วประเทศ พวกเราก็เอาหมุดมาปักชี้เขตแดนของตัวเอง แต่เจ้าหน้าที่เขาก็ไม่มารังวัดออกโฉนดให้ เพราะไปทับซ้อนกับที่ดิน น.ส.3 ของคนอื่น จนมาถึงวันนี้นั้นแหละเจ้าของที่ดินเขาเพิ่งจะมาอ้างสิทธิ์"



"พวกเราไม่ต้องการให้เขาเข้ามาวัดที่ ชาวมอร์แกนเคยถูกหลอกมาแล้วหลายครั้ง พอสึนามิมาพวกนายทุนก็มาพร้อมกับสึนามิ ก่อนหน้านี้ไม่เห็นจะเข้ามาอ้างสิทธิ์เลย พวกเราชาวมอร์แกนอาศัยอยู่กันที่นี่มาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ทวด ก่อนที่แปะเต็ก แปะเท่งจะเข้ามาทำเหมืองอีก มอร์แกนจะอยู่ในที่ดินเดิมไม่ไปไหน พวกเรารอดตายจากสึนามิมาแล้วครั้งหนึ่ง ต่อให้เกิดสึนามิอีกเป็นรอบที่สองพวกเราก็จะไม่ไปไหน ทั้งนั้น" ผู้เฒ่าหีตกล่าวทิ้งท้าย

"ไทยใหม่" ทุ่งหว้าขอสิทธิอยู่ในที่ดินเดิม

"ฉันขออยู่ตรงนี้อย่างเดียวจะไม่ขายไม่ไปไหนจากที่ดินผืนนี้ ฉันเข้ามาอยู่ตั้งนานแล้วก่อนที่รัฐเขาจะมาออกเอกสารสิทธิ์อีก ขอให้รัฐรับรองสิทธิการอยู่อาศัยในที่ดินเดิม ขอเพียงอย่างเดียวอย่างอื่นก็ไม่เอาอะไรกับเขาอีกแล้ว" นี่คือคำร้องขอของ **นางลอย คมขำ** แม่เฒ่าวัยดึกชาวมอร์แกน บ้านทุ่งหว้า

ชาวมอร์แกนเป็นชนเผ่าพื้นเมือง อาศัยบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันมาเป็นเวลายาวนาน ที่บ้านทุ่งหว้า ม.3 และ ม.5 ต.คึกคัก อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา มีชาวมอร์แกนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ 100 ปี ก่อนเกิดคลื่นยักษ์สึนามิมีอยู่ 64 ครัวเรือน มีอาชีพในการทำประมงและแรงงานรับจ้าง โดยทั่วไปที่ดินที่อาศัยเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์เนื้อที่ประมาณ 26 ไร่ ซึ่งอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก

นอกเหนือจากชาวมอร์แกน 64 ครอบครัวแล้วยังมีชาวไทยพุทธอีก 7 ครอบครัวที่อยู่ในที่ดินสาธารณะแปลงเดียวกัน มีประชากร 327 คน จำนวนครัวเรือน 71 ครัวเรือน เป็นชาวไทยพุทธ 7 ครัวเรือน มอร์แกน 64 ครอบครัว

ภายหลังเหตุวิปโยค วันที่ 26 ธันวาคม 2547 ผ่านไป พบว่ามีผู้เสียชีวิตและสูญหาย 42 คน เรือ เสียหาย 18 ลำ บ้านเรือนพังเสียหายทั้งหมด และได้เข้าอยู่ในศูนย์พักชั่วคราวคึกคัก

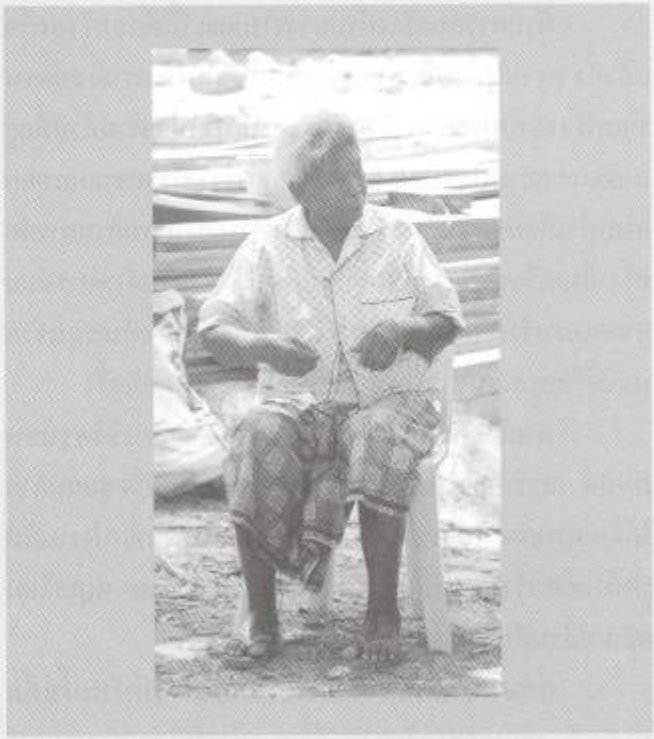

ประชากรจำนวน 71 ครัวเรือน ได้รับความเดือดร้อนไม่มีที่อยู่อาศัย และมีความประสงค์อยู่ที่ดินเดิมเพราะสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการทำมาหากิน จึงได้เริ่มก่อสร้างบ้านพักถาวรในที่ดินเดิม แต่มีการอ้างว่าต้องใช้พื้นที่ในการสร้างโรงพยาบาลที่มีผู้บริจาค คือสถานฑูตเยอรมัน ซึ่งชาวบ้านมีความกังวลมาก เพราะกลัวว่าทาง อบต.จะไม่ให้อยู่ในที่เดิม แต่จากการตรวจสอบกับสถานฑูตเยอรมันแล้วปรากฏว่าไม่เป็นความจริง จะไม่มีการสร้างโรงพยาบาลในที่ดินแห่งนี้ถ้าสร้างแล้วชาวบ้านเดือดร้อน ซึ่งจากการเจรจาและการประสานงานของคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินผู้ประสบภัย ก็เป็นที่ยุติที่จะให้ชาวบ้านสร้างบ้านบนพื้นดินเดิม 16 ไร่ อีก 10 ไร่ ทางการจะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป



ด้านการก่อสร้างบ้านถาวรในขณะนี้ได้ก่อสร้างเสร็จแล้วทั้ง 70 หลัง โดยมีหลายหน่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกชนร่วมบริจาคงบประมาณ มีการประสานกับหน่วยงานด้านที่อยู่อาศัยและสถาปนิกชุมชน จัดกระบวนการวางผังชุมชนและออกแบบบ้านโดยชุมชนมีส่วนร่วม มีการประสานงานด้านการก่อสร้างกับเครือข่ายแผนชีวิตชุมชนภาคใต้ ส่วนในด้านการซ่อมแซมและสร้างเรือประมงใหม่ขึ้น ก็ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิโสสะฯ จนชาวบ้านสามารถออกทะเลได้อีกครั้ง

นายสัมพันธ์ เพชรเสน เครือข่ายแผนชีวิตชุมชนภาคใต้ เล่าว่า "ที่ผ่านมาชาวบ้านเครือข่ายแผนชีวิตชุมชนภาคใต้จากตำบลละ 15 คน ได้เข้ามาช่วยเหลือในพื้นที่แบ่งงานกันทำด้านก่อสร้างออกเป็นทีมแบ่งเป็นทีมละ 5 คน หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันมาช่วยสร้างบ้าน

ก่อนหน้านี้ผมช่วยด้านงานก่อสร้างที่บ้านน้ำเค็มทับตะวัน พอทุกอย่างเริ่มลงตัวก็ย้ายมาช่วยที่นี่ต่อกระบวนการสร้างบ้านที่นี่จะมีชาวบ้านในพื้นที่เข้ามาช่วยออกแบบ และลงมือก่อสร้างด้วย บ้านที่สร้างแบ่งเป็นแถวๆ ละ 13 หลัง ขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 12 เมตร หลังคากระเบื้อง ใต้ถุนสูง งบประมาณหลังละไม่เกิน 130,000 บาท ซึ่งมีพื้นที่ใช้สอยมากมากกว่าบ้านที่มีงบประมาณในการสร้างเท่ากัน เนื่องจากชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของบ้านได้มีส่วนร่วมในการช่วยกันออกแบบและสร้างบ้านของพวกเขาเอง

ด้านผู้ใหญ่โกเมศร์ ทองบุญชู แกนนำเครือข่ายแผนชีวิตชุมชนภาคใต้ เปิดเผยว่า "ตอนนี้ชุมชนต่างๆที่ประสบภัยได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายชุมชนฟื้นฟูพื้นที่ผู้ประสบภัย 6 จังหวัดอันดามัน และทางเครือข่ายแผนชีวิตชุมชนฯ พอช. สตจ.ปชช. ได้เข้ามาร่วมหนุนเสริมให้ชาวบ้านสามารถลุกขึ้นยืนด้วยตัวเองได้อย่างมั่นคงและเดินโต" โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวทุ่งหว้าและทับตะวัน ได้สร้างมิติใหม่ของการอยู่อาศัยที่สามารถเข้าไปอยู่ในที่ดินเดิมได้ ท่ามกลางกระแสที่มีการย้ายชุมชนไปสร้างบ้านในที่ใหม่ อันเป็นกระแสหลักอยู่ในขณะนั้น



มันคือการเรียนรู้ครั้งยิ่งใหญ่ของพี่น้องมอร์แกนจากอาชีพประมงที่เคยทำอยู่ได้มาร่วมกันคิดร่วมกันออกแบบและร่วมกันสร้างบ้านกันเองทั้งที่ไม่เคยทำกันมาก่อน และสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ในครั้งนี้เอง จะนำไปสู่การมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนและเข้มแข็งเข้มแข็งต่อไป

ชุมชนบ้านในไร่ ทวงหาความยุติธรรมกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

"มีอยู่ที่นี่มา 30 กว่าปีแล้ว ไม่เคยมีใครเข้ามาอ้างสิทธิ์ในที่ดินตรงนี้มาก่อนเลย พอสึนามิมาบ้านมีก็พัดไปกับน้ำหมดไม่เหลืออะไรเลย พอจะมีคนมาสร้างบ้านให้ เถ้าแก่เขาก็ว่าเป็นที่ของเขาไม่ให้สร้าง แล้วมีจะไปอยู่ที่ไหน ตอนนี้แก่มากแล้วเดินไปไหนก็จะไม่ไหว ที่ดินที่อื่นก็ไม่มี ตอนนี้ชาวบ้านลำบากมาก อยากให้นายกช่วยลงมาตรวจสอบในพื้นที่ว่า เถ้าแก่เขามาทำเอกสารสิทธิ์ปีไหน พ.ศ.เท่าไร ใครเป็นคนทำ พวกเราไม่รู้จะพึ่งใครได้อีกแล้ว ขอร้องให้นายกทักษิณช่วยพวกเราด้วย" นางเจ๊ะสง ยมนา ชาวชุมชนบ้านในไร่ กล่าวด้วยน้ำตานองหน้า

บ้านในไร่ หมู่ 7 ต.นาเตย อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา เป็นชุมชนชาวมุสลิมเก่าแก่นับร้อยปี อยู่อาศัยกันมาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน







หาปูปลา เลี้ยงปลาในกระชังปลาบางส่วนก็เพาะพันธุ์ต่อตายางพาราส่งขาย

เมื่อถึงยุครัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ดินทั่วประเทศปรับราคาสูงขึ้น บริษัทโอภาส ภูเก็ต ได้เข้ามากว้านซื้อที่ดินและขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ ชาวบ้านจึงมีอาชีพรับจ้างขุดแร่ด้วย ต่อมาเมื่อหมดอายุสัมปทานแล้ว บริษัทกลับไม่คืนที่ดินให้กับรัฐแต่กลับขายต่อที่ดินให้กับบริษัทธนายงจำกัด

จนกระทั่ง พ.ศ. 2541 ฟองสบู่แตกเศรษฐกิจตกต่ำทั่วประเทศ บริษัทธนายง เลิกกิจการ เกิดหนี้เน่า จึงนำที่ดินทั้งหมด 750 ไร่ ไปขายทอดตลาด และนายสมเกียรติ ลีธีระเศรษฐี โรงงานสับปะรด จากจ.ประจวบฯ ชนะการประมูลได้ที่ดินทั้งหมดไว้ในครอบครองโดยไม่รู้ว่ามีชาวบ้านอาศัยอยู่ในที่ดินบางส่วนมาก่อนแล้ว

พื้นที่ทั้งหมดที่นายสมเกียรติประมูลได้ไปนั้นมีประชากรอาศัยอยู่ทั้งหมดทั้งหมด 1,685 คน 331 ครอบครัว 309 หลังคาเรือน ประกอบไปด้วย 3 ชุมชนย่อยได้แก่ ชุมชนบ้านบ่อดาล (อยู่ติดถนนเพชรเกษมช่วงท้ายเหมือง ภูเก็ต) ชุมชนบ้านในไร่ตะวันออกอยู่ตรงจุดกางเต็นท์ปัจจุบัน) ชุมชนบ้านในไร่ตะวันตก (โดนผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิมากที่สุด) มีชาวบ้านส่วนที่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเองอยู่ด้วยแต่เป็นส่วนน้อย

หลังจากคลื่นมรณะสึนามิสงบลง ได้สร้างความสูญเสียและความเสียหายไว้อย่างมากมาย มีผู้เสียชีวิต 1 ราย

บาดเจ็บ 11 ราย บ้านเรือนพังพัดไปกับกระแสน้ำ 72 หลัง เสียหายบางส่วน 38 หลัง เรือเสียหาย 84 ลำ และกระชังปลาเสียหายทั้งหมด 76 ราย

นางวันทนา พึงสงวน คณะกรรมการชุมชนฯ เล่าว่า "*หลังสึนามิชาวชุมชนบ้านในไร่ตะวันตก อาศัยอยู่ในเต็นท์ทั้งหมด 52 หลัง มีการเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 10 คน มาทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลในส่วนต่างๆ เช่น ทีมก่อสร้างที่พักอาศัย ทีมดูแลสิ่งของบริจาค ทีมประกอบอาหารประสานงานทั่วไป โดยแบ่งเป็น 10 กลุ่มๆละ 5 หลัง จัดการบริหารดูแลกันในกลุ่ม*

ในส่วนของบ้านชั่วคราวนั้นมูลนิธิศุภนิมิตและ



"ประสบภัย
ประสบการณ์
ประสานเมือง"



กทม.ร่วมกันสร้างบ้านชั่วคราว จำนวน 80 หลัง ให้ชาวบ้านผู้ประสบภัยอาศัย แต่ไม่พอเพียงกับจำนวนชาวบ้านประกอบกับชาวบ้านต้องการสร้างบ้านถาวรในที่ดินเดิมให้ได้เร็วที่สุด เนื่องจากกลัวนายทุนจะเข้ามาไล่ที่จึงยังไม่มีชาวบ้านย้ายเข้าสู่บ้านชั่วคราว ยังคงอาศัยอยู่ในเต็นท์ตามเดิม

ในด้านของทีมที่ดินมีหน้าที่ตรวจสอบเอกสารสิทธิ์ใหม่ทั้งหมดที่นายทุนอ้างว่าชาวบ้านบุกรุก อย่างตอนนี้เจ้าของที่ดินยื่นขอเสนอกับชาวบ้านให้เลือกอยู่บริเวณแห่งใดแห่งหนึ่งระหว่างที่ดินที่อาศัยอยู่ กับที่ดินบริเวณขุมเหมืองเก่า ซึ่งชาวบ้านทั้งหมดตัดสินใจแล้วว่าจะขออยู่ทั้ง 2 บริเวณ เพราะบริเวณขุมเหมืองเป็นแหล่งทำมาหากินของพวกเราเป็นที่เลี้ยงปลาในกระชัง ถ้ายกให้เขาก็เท่ากับว่าได้ยกหม้อข้าวของเราให้ไป แล้วทีนี้จะทำมาหากินอะไรกัน"

ด้าน**นายวิฑูรย์ พรหมทัส** ชาวชุมชนบ้านในไร่ เปิดเผยว่า "หลังเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิขึ้นในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 นายสมเกียรติ ลีธีระ ได้เข้ามาอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยให้ชาวบ้านที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ออกจากที่ดิน

ชาวบ้านเขาอยู่อาศัยที่นี่มาเป็นร้อยปีแล้ว อย่างคนเฒ่าคนแก่บางคนก็อยู่อาศัยในที่ดินผืนนี้มาตั้งแต่ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลอดเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านได้ยื่นหนังสือขอรับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่ดินมาตลอด เคยไปยื่นเรื่องกับที่ดินตำบลนาเตย รอมา 1 ปี เรื่องก็เงียบหาย เลยไปยื่นเรื่องใหม่อีกที่ที่ดิน อ. ท้ายเหมือง เขารับปากว่าจะเดินเรื่องให้แต่ก็เงียบไปอีกเหมือนเดิม ชาวบ้านจึงรวมกันไปยื่นหนังสือกับกรมที่ดิน จ.พังงา แต่เรื่องก็เงียบไปอีกเหมือนเคย ตั้งแต่วันแรกที่พวกเราต่อสู้มาจนถึงวันนี้ 4 ปีกว่าแล้ว ไม่มีวี่แววความคืบหน้าจนกระทั่งเกิดสึนามิก็มีนายทุนเข้ามาแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยมีใครเข้ามาอ้างสิทธิ์ในที่ดินนี้เลย ตอนนั้นมีองค์กรต่างๆเข้ามาช่วยเหลือสร้างบ้านให้ แต่ทั้งหมดก็ต้องถอนตัวออกไปเนื่องจากชาวบ้านไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

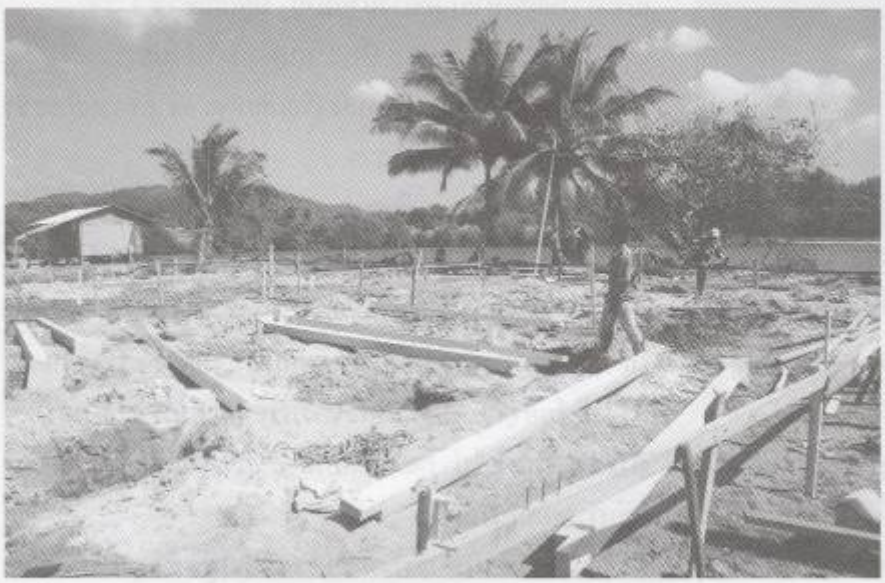

พวกเราต้องการแค่อยู่อาศัยในที่ดินเดิม กับบริเวณขุมเหมืองเก่าที่เป็นแหล่งหากินของพวกเรา มีวิถีชีวิตเดิมๆ เหมือนก่อน นอกจากที่ดินตรงนี้พวกเราก็ไม่ต้องการที่ดินตรงไหนอีกแล้ว"

"เราขอเอาที่อยู่เป็นเดิมพันถ้าหากผลสรุปออกมาว่าชาวบ้านบุกรุกที่ดินจริงหรือเข้ามาอาศัยอยู่หลังนายทุน พวกเราทุกคนก็พร้อมใจที่จะรื้อย้ายบ้านทุกหลังออกจากพื้นที่" เฒ่าด้าเหีย ยมนา กล่าว



ด้วยแววตามุ่งมั่น

นางวันทนา เล่าต่ออีกว่า *"เมื่อไม่สามารถเจรจากันได้พวกเราจึงเข้ายึดพื้นที่เดิม เพื่อก่อสร้างบ้านตั้งแต่วันที่ 3 กุมภาพันธ์ เป็นต้นมาโดยมีชาวบ้านจากที่ต่างๆมาช่วยในการก่อสร้างด้วย ซึ่งขณะนี้ทีมก่อสร้างได้ก่อสร้างบ้านถาวรแล้วจำนวน 29 หลัง แบ่งเป็นบริเวณชุมเหมืองเก่า 21 หลัง และในที่ดินเดิมหน้าทะเล 8 หลัง โดยใช้แบบบ้านแบบเดียวกันกับบ้านถาวรที่ทับตะวัน คือ ชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง มุงกระเบื้อง กว้าง 5 เมตร x ยาว 12 เมตร วงเงินไม่เกินหลังละ 100,000 บาท และถ้าหากว่าบ้านหลังสุดท้ายยังไม่เสร็จพวกเราก็ยังไม่ย้ายเข้าบ้าน ต่อ เมื่อบ้านหลังสุดท้ายสร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว พวกเราจะย้ายขึ้นบ้านพร้อมกันทุกหลัง"*

สำหรับชาวบ้านที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีสไมสรโรตารี่พังงาและบริษัทบลูแคนยอนภูเก็ตเข้ามาช่วยเหลือในการก่อสร้างและสนับสนุนงบประมาณแล้ว

นอกจากนั้นสายการบินอาหรับเอมิเรตส์ สนับสนุนงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการต่อเรือให้ชาวบ้าน ซึ่งต่อเสร็จแล้ว 10 ลำ และชาวบ้านยังช่วยกันซ่อมแซมเรือที่เสียหายบางส่วนไปแล้ว 20 ลำ"

นี่! คงเป็นชุมชนหนึ่งในอีกหลายๆชุมชนที่ต้องเผชิญปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดิน ระหว่างชาวบ้านที่อาศัยอยู่มาก่อนแล้วกับนายทุนเจ้าของที่ดิน รัฐบาลควรยื่นมือเข้ามาแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างเร่งด่วน ซึ่งมีทางออกได้หลายแนวทาง

ที่สำคัญการแก้ปัญหาแบบสันติ โดยการเชิญทุกส่วนทั้งเจ้าของที่ดิน, ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมานั่งจับเข่าคุยกัน เชื่อว่าคนไทยด้วยกัน คงพูดกันรู้เรื่อง

การแบ่งปันที่ดินที่ทุกฝ่ายพอใจอาจเกิดขึ้นก็เป็นได้

บ้านใหม่ - ชีวิตใหม่ ของชาวปากเตรียม



บ้านปากเตรียม หมู่ 5 ต.คุระ อ.คุระบุรี จ.พังงาเป็นหมู่บ้านชาวประมงพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ที่ตั้งอยู่บริเวณปลายแหลมติดร่องน้ำที่เชื่อมทางน้ำระหว่างทะเลอันดามันกับป่าชายเลนบ้านเตรียม จึงเรียกว่า **"ปากเตรียม"** มีมีสมาชิกในหมู่บ้านทั้งหมด 28 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 101 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม บ้านเรือนปลูกสร้างด้วยไม้ ยกพื้นสูง หลังคามุงจากและสังกะสี ตั้งอยู่ตามแนวบริเวณชายหาดด้านทิศตะวันออกของปลายแหลม

ตามประวัติเมื่อประมาณ 50-60 ปีที่แล้ว มีคนไทยจากตำบลกำพวน ไปสร้างเพิงพักอาศัยที่บ้านกลางอ่าว ด้านทิศใต้บ้านปากเตรียม ประมาณ 4-5 ราย เพื่อทำอาชีพประมง ต่อมาก็มีการตั้งบ้านเรือนขึ้นอย่างถาวร แต่บริเวณบ้านปากอ่าวเป็นลำคลองเล็ก น้ำไหลผ่าน เวลาน้ำทะเลลด เรือไม่สามารถเข้าออกได้ จึงย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ปลายแหลมปากร่องน้ำ เรียกว่า **"บ้านปากเตรียม"** ห่างจากจุดเดิมมาทางทิศเหนือประมาณ





1 กิโลเมตร และมีประชากรเข้าไปอยู่มากขึ้น ต่อมาได้มีญาติของชาวบ้านที่เป็นคนไทยพลัดถิ่นจากตำบลกำพวนเข้าไปตั้งบ้านเรือนอาศัยร่วมอยู่ด้วย

ในอดีตชาวบ้านปากเตรียมต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก เนื่องจากระบบสาธารณูปโภคเข้าไปไม่ถึง โดยชาวบ้านต้องใช้ตะเกียงน้ำมันโซล่าเป็นแสงสว่างยามค่ำคืน ต้องซื้อน้ำดื่มน้ำใช้ประมาณเดือนละ 15,000 ลิตรต่อครัวเรือน ราคา 100 ลิตรต่อ 5 บาท เมื่อเจ็บป่วยชาวบ้านจะต้องเดินทางด้วยเรือ ไปรักษาที่สถานีอนามัยบ้านเตรียมเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร ซึ่งตั้งอยู่บนแผ่นดินใหญ่ ด้านสถานศึกษานั้น นักเรียนส่วนใหญ่จะศึกษาที่โรงเรียนบ้านเตรียม และหากเกิดการเสียชีวิต ชาวบ้านก็จะนำศพมาทำพิธีกรรมและฝังที่กุโบร์ ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ต.คุระ

ชาวบ้านมีอาชีพทำประมงชายฝั่ง โดยแต่ละครอบครัวจะมีรายได้จากการจับปลาและสัตว์ทะเลขาย ประมาณเดือนละ 6,000–8,000 บาท วิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่จึงมีความผูกพันอยู่กับท้องทะเลตลอดเวลา มีการอนุรักษ์ป่าชายเลนตลอดจนมีความเป็นอยู่แบบเครือญาติและแบบพี่แบบน้อง ซึ่งทุกคนจะรู้จักกันหมด มีความเอื้ออาทรต่อกัน และสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ตลอดเวลา

ผลจากคลื่นยักษ์สึนามิพัดถล่มในครั้งนี้ทำให้บ้านเรือนของชาวบ้านพังเสียหาย 27 หลัง มีผู้เสียชีวิต 1 คน สูญหาย 1 คน ซึ่งเป็นเด็กทั้งคู่ มีผู้บาดเจ็บจำนวนมาก เรือพร้อมเครื่องยนต์พังเสียหายทั้งหมด 5 ลำ และที่เสียหายบางส่วน 9 ลำ นอกจากนี้อุปกรณ์การประมงของชาวบ้าน เช่น อวน กระชัง





ปลา เป็นต้น รวมทั้งทรัพย์สินอื่นๆ ก็เสียหายทั้งหมด ที่ตั้งหมู่บ้านเดิมพังเป็นหลุมเป็นบ่อ พื้นที่บางส่วนถูกน้ำพัดพาขาดหายไปกลายเป็นร่องน้ำกว้างประมาณ 20 เมตร ทำให้ชาวบ้านไร้ที่อยู่อาศัย และขาดเครื่องมือทำมาหากิน

เมื่อเหตุการณ์สงบลง ชาวบ้านได้พากันอพยพครอบครัวไปอาศัยอยู่ที่มัสยิดซอฮาฮุดดีล ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านปากเตรียมประมาณ 6 กิโลเมตร เพื่อความสะดวกในการประสานงานรับความช่วยเหลือ โดยพักอยู่ที่มัสยิดแห่งนี้เป็นเวลา 11 วัน ในช่วงที่พักอาศัยอยู่ที่มัสยิดนั้น ชาวบ้านได้มีการรวมตัวปรึกษากันถึงเรื่องที่อยู่อาศัย โดยได้ตกลงที่จะไปพักชั่วคราวอยู่ที่บริเวณท่าชาวน้ำของ หมู่ 9 ไปก่อน เพื่อรอให้มีการจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมให้ประกอบกับได้เวลาเปิดเรียน ซึ่งนักเรียนจะต้องมาเรียนหนังสือที่มัสยิด หากยังอยู่ที่มัสยิดต่อก็อาจจะทำให้เกิดความวุ่นวายได้ โดยทางเทศบาลตำบลคุระบุรีได้นำเต้นท์มามอบให้ ต่อมาทางเจ้าหน้าที่จากองค์กรพัฒนาเอกชนและอาสาสมัครได้เข้าไปช่วยในการประสานงานและเป็นที่ปรึกษาในการจัดระบบชุมชนและด้านอื่นๆ ให้กับผู้ประสบภัย

หลังจากพยายามจัดหาสถานที่มีความเหมาะสมให้กับผู้ประสบภัยอยู่เป็นเวลานาน ในที่สุดทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) และโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ มูลนิธิชุมชนไท ก็เจรจาขอซื้อที่ดินจำนวน 3 ไร่ จากนางนะรักมิตร ราคาไร่ละ 70,000 บาท เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดสร้างบ้านพักถาวรให้กับผู้ประสบภัย รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 210,000 บาท โดยซื้อในนามของชาวบ้านผู้ประสบภัย

ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดผังและแบ่งปันที่ดินสำหรับสร้างบ้านพักถาวร จำนวน 23 หลังคาเรือน จัดสรรที่ดินได้คนละ 27 ตารางวา (ส่วนอีก 5 หลังคาเรือนได้สมัครใจไปอยู่บ้านพักถาวรที่ทางการจัดสร้างให้ที่ตลาดวังหิน) นอกจากนี้ยังมีการแบ่งพื้นที่สำหรับสร้างสนามเด็กเล่นและสถานที่สำหรับทำพิธีทางศาสนาอิสลามขึ้นด้วย

ชาวบ้านได้ช่วยกันออกแบบบ้านร่วมกับสถาปนิกชุมชน วางผังชุมชนใหม่ ร่วมกันสร้างบ้าน และกำหนดระเบียบกติกาสำหรับการอยู่ร่วมกันในชุมชนใหม่ เพื่อให้ได้บ้านที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวเลซึ่งบ้านมีอยู่ 2 ขนาดให้เลือก คือ ขนาด 4x6 ตารางวา และขนาด 5x6 ตารางวา โดยเป็นบ้าน 2 ชั้น ยกพื้นสูง เสาปูน มีชานยื่นออกมาข้างนอก มีห้องน้ำอยู่ได้ถุนบ้าน หลังคามุงกระเบื้อง ส่วนฝาบ้านมีสองแบบ คือ แบบฝาไม้เฉอร่ากับฝาขัดแตะ ซึ่งชาวบ้านจะสร้างบ้านด้วยตนเอง และมีการเอาแรงกัน นอกจากนี้ยังมีชาวไทยพลัดถิ่นจำนวนหนึ่งเข้ามาช่วยเหลือในการก่อสร้างบ้านด้วย

การบริหารจัดการชุมชนนั้น ชาวบ้านได้มีการแบ่งหน้าที่การทำงานออกฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายประสานงาน ต้อนรับ อาหาร อนามัย ก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย รับบริจาค/การเงิน ฝ่ายข้อมูล และฝ่ายรักษาความปลอดภัย รวมทั้งมีจัดระบบบริหารจัดการชุมชนใหม่ โดยได้แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีแกนนำในการประสานงาน ถ่ายทอดข่าวสาร ช่วยเหลือให้เกิดความสะดวกในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะมีการประชุมกันแบบวันเว้นวัน และได้มีการทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันแบบชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเน้นความสะอาด การรักษาสิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันของคนกับป่า ว่าจะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ถ้า



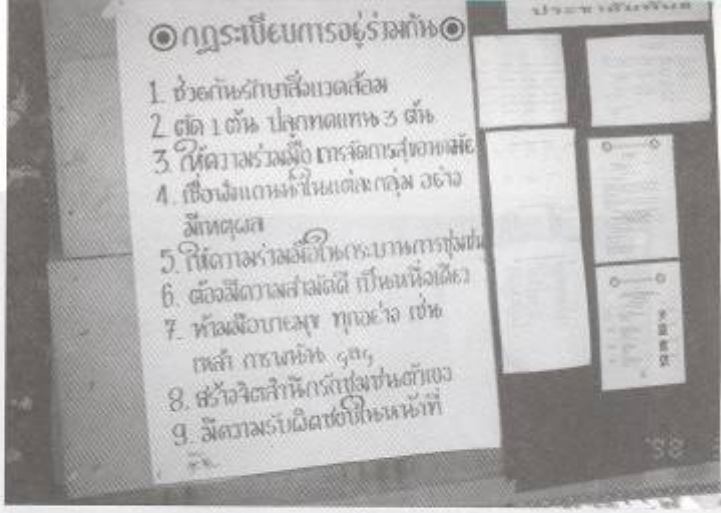

ใครตัดต้นไม้ 1 ต้น จะต้องปลูกทดแทน 3 ต้น จะต้องมีความรักสามัคคีกัน งดเว้นอบายมุข และมีระบบการจัดการสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่ดี

ต่อมาได้มีกิจกรรมเกิดขึ้นหลายอย่างในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ที่ทุกครอบครัวได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นและมีการออมเงินเดือนละ 50 บาทต่อครอบครัว สหกรณ์กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งนำเอาเงินที่ได้รับจากการบริจาคมาจัดตั้งเป็น กองทุนข้าวสาร กองทุนน้ำมัน กองทุนอุปกรณ์การประมง และอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการทำมาหากินของชาวบ้าน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โฮมสเตย์ ตกปลา และกิจกรรมเยาวชน ซึ่งจะมีการฝึกเป็นไกด์สำหรับนำเที่ยวเวลามีแขกมาเยือน

นอกจากนี้ในส่วนของแม่บ้านและผู้หญิงยังได้รวมกลุ่มกัน เพื่อจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านขึ้น สำหรับทำอาชีพเสริม คือ การเย็บกระเป๋าผ้าขนาดเล็กสำหรับใส่สิ่งของต่างๆ การทำผ้าเพื่อจำหน่ายและเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวช่วยทำให้คลายจากความทรงจำอันเลวร้ายที่เพิ่งผ่านพ้น โดยมูลนิธิเด็กได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาส่งเสริมให้กลุ่มแม่บ้านทำผ้ามัดย้อมและศิลปะจากไม้และเปลือกหอย



บ้านใหม่ของชาวปากเตรียมที่เกิดขึ้นได้ในวันนี้ นอกจากจะเป็นความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านเองแล้ว ยังมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุนอย่างเข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นจังหวัด อำเภอ หน่วยงานรัฐ และเอกชนในท้องถิ่นตลอดจนองค์การจากส่วนกลาง เช่น มูลนิธิโสสะ และสโมสรโรตารีป่าตอง สนับสนุนงบประมาณในการสร้าง และซ่อมเรือพร้อมอุปกรณ์ประมงให้ชาวบ้าน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในท้องถิ่น และส่วนกลาง

ขณะนี้การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิในส่วนของบ้านปากเตรียมมีความคืบหน้าไปมาก โดยเฉพาะเรื่องการสร้างบ้านพักถาวรที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว และการสนับสนุนการประกอบอาชีพ ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีความมั่นใจและมีความหวังในชีวิตมากยิ่งขึ้น ซึ่งต่อมาได้มีการประสานกับชุมชนใกล้เคียงเชื่อมร้อยเป็นเครือข่ายช่วยเหลือชุมชนต่างๆ ได้อีกด้วย

คลื่นยักษ์สึนามิสามารถพังทลายเกาะ หมู่บ้าน และชีวิตของผู้คนให้ย่อยยับไปได้ แต่อีกด้านหนึ่งกลับทำให้ชาวปากเตรียมมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งขึ้น เข้าใจกัน พึ่งพากัน เอื้ออาทรต่อกันมากขึ้นกว่าเดิม และพร้อมที่จะนำพาชีวิตใหม่ก้าวเดินต่อไปสู่เส้นทาง



สายเก่าที่พวกเขาเป็นอยู่ นั่นก็คือ ความเป็นลูกทะเลที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับท้องทะเลในทุกๆ ลมหายใจ

บ้านทับปลา

เป็นชุมชนชาวมอแกนในที่ดินนอกชน ป่าชายเลน และที่ดินสปก. ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลท้ายเหมือง จังหวัดพังงา มีประชากรประมาณ 23 หลังคาเรือน บ้านเรือนไม่ได้รับความเสียหาย แต่มีผู้เสียชีวิต เรือและเครื่องมือประมงเสียหาย เป็นกลุ่มชาวเลที่ยากจน การดำรงชีวิตยังเป็นแบบวิถีชาวเลดั้งเดิม

กิจกรรมในชุมชน คือ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ได้จัดทำศูนย์ประสานงานของกลุ่ม (สนับสนุนจากชมรมภูเก็ตฯ) และใช้เป็นสถานที่เก็บเครื่องมือประมง ซ่อมเรือของส่วนกลาง และใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน, กิจกรรมด้านการศึกษา เนื่องจากชาวบ้านฐานะยากจนเมื่อเด็กนักเรียนจบการศึกษาประถมปีที่ ๖ จะไม่ได้มีโอกาสศึกษาต่อ ซึ่งได้มีผู้สนับสนุนทุนการศึกษา (จากกลุ่มพันธมิตรนักเขียน-ศิลปิน และเพื่อนๆ ในจังหวัดภูเก็ต) ให้แก่เด็กนักเรียนจำนวน ๕ คน

การฟื้นฟูรักษาวัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมมอแกน ชุมชนได้มีการรวมกลุ่มเพื่อเล่นรองแง็ง การขุดเรือมาดแบบโบราณ และเชื่อมโยงกับชาวเลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา



บ้านทุ่งดาบ

บ้านทุ่งดาบ หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี เป็นชุมชนชาวมอแกนที่มีอาชีประมงพื้นบ้านตั้งอยู่ในเกาะพระทอง มีจำนวน 68 ครัวเรือน 74 ครอบครัว มีประชากร 210 คน เมื่อเกิดสึนามิมีผู้เสียชีวิต 23 คน บ้านเรือนเสียหายทั้งหลัง 18 หลังคาเรือน เรือ 19 ลำ เกาะพระทองเป็นเกาะที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง คือ ประกอบด้วย ณ ป่าชายหาด ป่าพรุ และทุ่งหญ้าสะวันนาสลับป่าเสม็ด การฟื้นฟูมีโครงการความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูเกาะพระทอง ระหว่างหลายหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาในระยะยาว มีการสร้างบ้านและโครงการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เสียหาย การฟื้นฟูวิถีชีวิตอาชีพประมงและอาชีพอื่นๆ, การจัดระบบชุมชน, การฟื้นฟูระบบนิเวศ และด้านการศึกษา เป็นต้น

โดยได้รับงบประมาณจาก DANIDA ให้การสนับสนุนการสร้างบ้านให้กับชาวบ้านทุ่งดาบจำนวน ๖ หลัง เป็นจำนวนเงิน 980,000 บาท โดยมีมูลนิธิสืบนาคะเสถียร เป็นองค์กรดำเนินงานในพื้นที่เกาะพระทอง



เครือข่ายสิทธิคนจน พัฒนาภูเก็ต

ภูเก็ต เป็นเมืองท่องเที่ยว เมืองเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการบุกรุกที่ดินโดยนายทุน เพื่อสร้างเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จนก่อให้เกิดการขับไล่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่เดิม ชาวบ้านหลายชุมชนรู้ไม่เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของนายทุน ก่อให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ในขณะที่ชาวชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมง อาศัยอยู่เป็นเวลานาน บ้างก็เป็นที่สาธารณะที่ป่าชายเลนที่ของรัฐ เป็นต้น มีสภาพความเป็นอยู่ที่เข้าไม่ถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน ต้องซื้อน้ำ ไฟ ในราคาแพงกว่าปกติ ไม่มีทางเท้า ไม่มีเลขที่บ้าน บ้างก็เป็นเลขที่บ้านชั่วคราว

หลังภัยสึนามิปรากฏว่า กรณีพิพาทระหว่างเจ้าของที่ดินและชุมชน ที่ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น หลายชุมชน ถูกนาย









ทุนไล่ที่ ชาวชุมชนจึงได้รวมตัวกันเป็น "เครือข่ายสิทธิคนจนพัฒนาเมืองภูเก็ต" เพื่อร่วมกันต่อสู้ เพื่อพัฒนาชุมชนและชีวิตของตนเองให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความมั่นคงในที่ดินและการอยู่อาศัย ปัจจุบันที่อยู่จำนวน 12 ชุมชน

เครือข่ายสิทธิคนจนพัฒนาเมืองภูเก็ตได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนปัญหาและมีการนำเสนอปัญหาไปยัง "คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินกรณีสึนามิ" ซึ่งพลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง และคณะฯ ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง เมื่อกลางเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมา

อย่างไรก็ดีในส่วนของเครือข่ายก็ได้มีการแลกเปลี่ยนปัญหาเพื่อพัฒนาในส่วนของชาวบ้านเอง โดยพบว่ามีปัญหาหลักๆ คือ

- ไม่มีความมั่นคงในที่ดิน ถูกไล่ที่มีคนมาอ้างสิทธิและถูกข่มขู่
- น้ำประปา ไฟฟ้า มีต้องซื้อจากภายนอกในราคาแพง
- ความเป็นอยู่แออัด เสื่อมโทรม ไม่มีที่ทิ้งขยะ ไม่มีทางเท้า
- ไม่มีทะเบียนบ้าน (บ้างก็มีทะเบียนบ้านชั่วคราว) ทำให้ขาดโอกาสได้รับบริการจากรัฐ
- มีหนี้นอกระบบ
- ฯลฯ

จากปัญหาดังกล่าวจึงได้นำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ปัญหาร่วมกันหลักๆ คือ

- การประสานเครือข่าย โดยมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเป็นระยะ ช่วยกันเติมข้อมูลความรู้และช่วยกันแก้ปัญหาเร่งด่วนโดยชาวบ้านเอง
- การพัฒนาภายในชุมชน โดยเน้นความยั่งยืน เริ่มจากการทำข้อมูลชุมชนในทุกๆ ด้าน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านต่างๆ การแก้ปัญหาที่ดิน การปรับปรุงสภาพแวดล้อม การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การดูแลเรื่องการศึกษาเด็ก ระบบสาธารณูปโภค และการตั้งกลุ่มอาชีพ ฯลฯ
- การประสานหน่วยงานพัฒนาต่างๆ เพื่อขอการสนับสนุน เช่น กลุ่มพัฒนาเอกชน, สว, ตลอดจนหน่วยงานของรัฐ



บ้านปากบาง

ชุมชนตั้งอยู่บริเวณหาดป่าตอง ตำบลป่าตอง อำเภอกระทู้ ซึ่งเป็นชาดหาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามแห่งหนึ่งในภูเก็ต เป็นชุมชนชาวประมงเรือเล็ก มีพื้นที่ชุมชนประมาณ 2 ไร่ มีจำนวนบ้านเรือน 16 หลังคาเรือนซึ่งได้รับความเสียหายทั้งหมดจากคลื่นสึนามิ มีเรือสูญหาย 7 ลำ เรือเสียหาย 8 ลำ และเครื่องมือประมงสูญหาย

ในการสร้างบ้านใหม่ได้รับการบริจาคจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวี โดยในช่วงแรกมีปัญหาเรื่องที่ดินเนื่องจากบริเวณที่ตั้งชุมชนเป็นที่ดินสาธารณะแม้ว่าชุมชนจะอยู่อาศัยมานานแต่ก็มิได้มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ อย่างไร ก็ตามมีกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกับคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด แต่งตั้งโดยประธานกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินของรัฐ (พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ) และผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตทำให้ชุมชนสามารถเช่าที่ดินในระยะแรกเป็นเวลา 5 ปี (ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน)

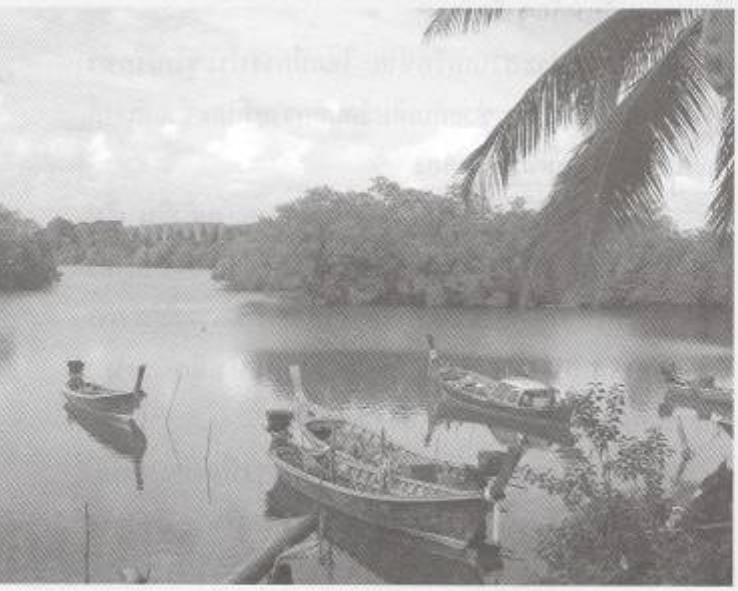

บ้านทั้ง 16 หลังสร้างเสร็จแล้ว และมีพิธีจัดงานขึ้นบ้านใหม่เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2548 ชุมชนได้ร่วมกันรักษาพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น การจัดทำถังบำบัดน้ำเสียตามบ้าน และการปลูกต้นไม้ป่าชายเลน มีหน่วยงานภายนอกเข้าไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชน เช่น การสร้างถนน โดยหน่วยเฉพาะกิจสิรินธร

กิจกรรมด้านอื่นๆ คือ กลุ่มออมทรัพย์รายวัน การตั้งกลุ่มทำปลาเค็ม ชุมชนจะมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจกรรม และการอยู่ร่วมกันชุมชนในทุกเดือน ซึ่งปัจจุบัน "ปากบาง" ได้เป็นต้นแบบของการพัฒนาของชุมชนต่างๆ ในจังหวัดภูเก็ตอีก 12 ชุมชนอีกด้วย

บ้านท่าฉัตรไชย

ชุมชนท่าฉัตรไชย ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง ภายหลังที่สึนามิได้ทำลายบ้านเรือน ชุมชนได้รับการสนับสนุนการสร้างบ้านใหม่แยกออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 กลุ่มบ้านฝั่งสถานีตำรวจท่าฉัตรชัยได้รับการสิทธิการเช่าที่ดินราชพัสดุในบริเวณใกล้ที่ดินเดิม จำนวน 26 หลัง และกลุ่มที่ 2 ได้รับสิทธิการเช่าที่ดินราชพัสดุในที่ดินหน้าวัดท่าฉัตรไชย ปลูกบ้านเป็นบ้านแผด 20 หลัง (ได้งบประมาณสนับสนุนจาก กระทรวงพัฒนาสังคมและพมจ.ภูเก็ต)และได้ทำสัญญาการเช่าที่ดินกับกรมธนารักษ์แล้วมีระยะเวลาการเช่า 3 ปี และได้ดำเนินการปรับภูมิทัศน์ชุมชน สร้างบ่อบำบัดน้ำเสียในชุมชน ดำเนินการขอเลขที่บ้านเรียบร้อยแล้ว

ชาวบ้านได้มีการร่วมกลุ่มอาชีพแปรรูปอาหารทะเลมีสมาชิก 15 คน รวมทั้งมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ในชุมชนตลอดจนมีการประสานงานกับเครือข่ายผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่อง



บ้านหินลูกเดียว

ชุมชนบ้านหินลูกเดียว หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง เป็นชาวมอแกน มีบ้านเรือนทั้งหมด 45 หลังคาเรือน 54 ครอบครัว (14 หลังคาเรือนอาศัยในที่ดินเอกชน, 15 หลังคาเรือน อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติสิรินาถ และ 16 หลังคาเรือนอาศัยในที่ดินตนเอง) โดยทางอำเภออนุญาตโดยวาจาให้อยู่อาศัยแต่ไม่สามารถต่อเติมหรือขยายบ้านเรือนได้ ทั้งนี้ชุมชนกำลังเสนอต่อคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินฯ เพื่อให้รับรองเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนมอแกน ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพรับจ้าง กลุ่มเรือประมงและกลุ่มทำเรือจำลอง กลุ่มนี้ได้รวมกลุ่มทำเรือจำลองซึ่งมีฝีมือดีมาก



ระบบการจัดองค์กรในชุมชน มีการตั้งคณะกรรมการชุมชน โดยมีการจักลุ่มทำงานในชุมชนออกเป็น ๖ เรื่อง คือ สิ่งแวดล้อม, ออมทรัพย์, วัฒนธรรม, เรือจำลอง, ประมง และกลุ่มแม่บ้าน สำหรับกลุ่มออมทรัพย์ ก่อตั้งเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๔๘ จุดประสงค์การออมทรัพย์เพื่อ ที่อยู่อาศัย อาชีพ และสวัสดิการชุมชนมีการออมเป็นรายเดือนๆ ละ 100 บาท มีสมาชิกเริ่มแรก 48 ครอบครัว,มีการจัดทุนการศึกษาให้เด็กนักเรียน ตลอดจนกำลังดำเนินการจัดทำผังชุมชนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยใหม่

บ้านแหลมหลา

เป็นชุมชนชาวมอแกน ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง อาศัยในที่ดินของราชพัสดุ 114 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและรับจ้าง ซึ่งทางจังหวัดภูเก็ตบอกกับชาวบ้านบ้านว่าเป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อให้ชาวมอแกนอาศัยอยู่ ชุมชนเสนอเรื่องเข้าคณะอนุกรรมการฯ แก้ไขปัญหาที่ดินฯ เพื่อให้พิจารณาประกาศรับรองเป็นพื้นที่เขตอยู่อาศัยชุมชนมอแกน

ในเรื่องการสร้างบ้านใหม่นั้น ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิบ้านอยู่อาศัยเพื่อมนุษยชาติ ในขณะนี้ชาวชุมชนมีกิจกรรมปรับภูมิทัศน์ชุมชน และกิจกรรมพัฒนาอาชีพรวมกัน

ได้มีการจัดระบบองค์กรชุมชนโดยมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๔๘ โดยใช้ชื่อ "กลุ่มออมทรัพย์แหลมหลา" มีคณะกรรมการจำนวน 12 คน มีสมาชิกแรกเริ่ม 72 ครอบครัว การออมสัจจะรายเดือนๆ 100 บาท เงินออมจะส่งในช่วงวันที่ 1– 5 และจะสรุปผลการออมทรัพย์ในวันที่ 6 ของทุกเดือน



บ้านสะปำ

เป็นชุมชนของกลุ่มอุรักลาโว้ย ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง ชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการปลดหนี้สินและหาซื้อที่ดินสร้างบ้านใหม่ เนื่องจากปัจจุบันบ้านเรือนของชุมชนตั้งอยู่บนชายหาด ได้รับความช่วยเหลือด้านการสร้างสะพาน เครื่องมือประมง ฯลฯ

ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชนอื่นๆ มีการศึกษาแลกแปลี่ยนดูงาน เชื่อมโยงเครือข่ายชาวเลกับ

บ้านสิเหร่ ต.รัษฎา อ.เมือง และบ้านราไวย์ ต.ราไวย์ อ.เมือง

บ้านหมากปรก (บางรากไม้)

ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง มีจำนวน ๑๘ หลังคาเรือน ๒๘ ครอบครัว มีอาชีพรับจ้างทั่วไปและประมง อาศัยในที่ดินเอกชน มีปัญหาการไล่รื้อ โดยเจ้าของที่ดินยอมจ่ายค่ารื้อถอน ชาวบ้านจึงร่วมกันจัดหาที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยใหม่



โดยจะขอพื้นที่ป่าชายเลนที่เสื่อมสภาพบริเวณใกล้เคียงชุมชน โดยได้มีการจัดข้อมูลชุมชน และผังชุมชน

ชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์โดยการออมเป็นรายเดือนๆ ละ 50 บาท เริ่มเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๘

ชุมชนท่าเรือใหม่ รัษฎา ซอย ๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลรัษฎา อ.เมือง

ชุมชนตั้งบ้านเรือนในที่ดินป่าชายเลนและองค์การบริหาส่วนจังหวัดภูเก็ต หมู่ที่ 7 ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง มีประมาณ ๓๔ หลังคาเรือนประชากรประมาณ ๑๐๗ คน อยู่อาศัยมานานกว่ากว่า 20 ปี มีบ้านเลขที่ชั่วคราว สภาพบ้านกึ่งถาวร ไฟฟ้าต่อพ่วงจากแพปลาในราคาหน่วยละ 11 บาท ซื้อน้ำจากรถบริการราคา 150 บาท/1,500 – 2,000 ลิตร ซึ่งในหน้าแล้งราคาน้ำจะสูงขึ้น 3–4 เท่าตัว ซึ่งบ้านแต่ละหลังจะเสียค่าไฟฟ้าน้ำประปาเฉลี่ยเดือนละ 1,500 – 2,000 บาท ถนนในชุมชนเป็นลูกรัง ไม่มีคูระบายน้ำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย ชุมชนได้ก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เมื่อเดือนตุลาคม 2548 เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและพัฒนาชุมชน มีสมาชิก 46 ครอบครัว

นอกจากชุมชนดังกล่าวแล้ว ในจังหวัดภูเก็ตจะเกิดปัญหาข้อพิพาทในที่ดินซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นหลายชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนปลากะตัก 47 หลังคาเรือน (ที่ดินเอกชน), ชุมชนเกาะแก้ว 160 หลังคาเรือน (ที่ดินสาธารณะ), ชุมชนลายัน 11 หลังคาเรือน (ที่ดินอุทยานสิรินาท), ชุมชนสี่แยกโลตัส 15 หลังคาเรือน (ที่ดินเอกชน), ชุมชนท่าสัก 62 หลังคาเรือน (ที่ดินป่าชายเลน), ชุมชนแสนสุข 100 หลังคาเรือน(ป่าชายเลน), ชุมชนสะพานหิน 147 หลังคาเรือน (ที่ดินป่าชายเลน), และชุมชน โคกโตนด 500 หลังคาเรือน (ป่าชายเลน)



โดย ชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง

ฟื้นฟูชุมชนหลังประสบภัย คลื่นยักษ์สึนามิ จังหวัดตรัง



ความเป็นมาขององค์กรและภาพรวมงานฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามันในพื้นที่จังหวัดตรัง





เครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามันจังหวัดตรัง (เครือข่ายฯ ตรัง) มีการประสานงานและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ผ่านกลไกของชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง (ชมรมฯ ตรัง) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 มีเป้าหมายที่ "*จะเชื่อมเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรและฟื้นฟูท้องทะเลตรัง ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของพี่น้อง*" ปัจจุบันมีสมาชิก 44 หมู่บ้านครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 5 อำเภอในจังหวัดตรัง โดยมีภารกิจหลัก คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนประมงพื้นบ้านด้านสังคมและเศรษฐกิจในลักษณะกองทุนชุมชน กองทุนหมุนเวียน กลุ่มออมทรัพย์ รวมถึง การส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องและเหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองในระยะยาว และการร่วมรณรงค์ ติดตาม นโยบาย กฎหมาย โครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนประมงพื้นบ้านและสังคมโดยรวม บนจุดยืนตามแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีของชาว



พื้นที่ได้รับความเสียหายจากคลื่นยักษ์ถล่ม จ.ตรัง



สัญลักษณ์

หมู่บ้านที่ได้รับความเสียหาย
เส้นทางคมนาคม
แม่น้ำ ลำคลอง
เส้นชั้นความสูง
ขอบเขตตำบล
ขอบเขตอำเภอ

มาตราส่วน

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
กุมภาพันธ์ 2548

ประมงพื้นบ้าน และองค์กรประชาชนอื่นๆ

เครือข่ายฯ ตรังได้ทำการสำรวจ ตรวจสอบ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากคลื่นยักษ์สึนามิ ในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง พบว่ามีพื้นที่ประสบภัยรวม 35 หมู่บ้านจากจำนวนหมู่บ้านที่ติดชายฝั่งทะเลทั้งหมด 57 หมู่บ้าน ในเขต 4 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ มีหมู่บ้านที่ได้รับความเสียหายเล็กน้อย จำนวน 11 หมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านในชุมชนมีกลไกในการช่วยเหลือพึ่งพากันได้ด้วยตัวเอง รวมทั้งได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอื่นๆ แล้ว มีหมู่บ้านที่ได้รับความเสียหายปานกลางและเสียหายมาก จำนวน 24 หมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านในเขตพื้นที่เกาะมุกด์และเกาะลิบง เป็นพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายมากที่สุด

ภาพรวมความเสียหายจากธรณีพิบัติภัยสึนามิในจังหวัดตรัง ซึ่งสำรวจโดยทีมเครือข่ายฯ ตรังในเดือนมกราคม 2548 พบว่ามีผู้เสียชีวิต 6 ราย และบาดเจ็บ 33 ราย มีบ้านเรือนได้รับความเสียหาย 125 หลัง เรือประมงพร้อมเครื่องยนต์เรือเสียหาย 333 ลำ กระชังเลี้ยงปลาเสียหาย 739 ห้อง การเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่เสียหาย 6,828 ช่อ เครื่องมือประมงประเภทอวนปู อวนปลาและอวนกุ้งเสียหาย 4,346 ผืน เครื่องมือประมงประเภทไซปู ไซปลาเก๋า และไซหมึกเสียหาย 41,958 ลูก

โดยรวมแล้วจังหวัดตรังได้รับความเสียหายจากสึนามิไม่มากนัก จึงมีเพียงไม่กี่หน่วยงานที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัย และหลายพื้นที่มีเพียงเครือข่ายฯ ตรังเท่านั้นที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือ แต่สำหรับพื้นที่ที่เสียหายมาก ได้แก่ เกาะมุกด์ มีหน่วยงานจำนวนมากเข้าไปให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ สมาคมหยาดฝน นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักศึกษาวิทยาลัยอิสลาม มอ.ปัตตานี กรมประมง การเคหะแห่งชาติ





มูลนิธิชัยพัฒนา มูลนิธิศุภนิมิตร สโมสรโรตารี่ ยูนิเซฟแคนาดา เป็นต้น

ผลการประเมิน

เป้าหมายระยะสั้นของเครือข่ายฯ คือ การช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ประสบภัย และฟื้นฟูให้พวกเขามีความเป็นอยู่กลับคืนสู่สภาพเดิมและสามารถประกอบอาชีพได้โดยเร็วที่สุด โดยมีแผนการดำเนินงานระหว่างมกราคม – มิถุนายน 2548 รวม 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้าให้แก่ผู้ประสบภัย โดยการแจกจ่ายอาหาร และสิ่งจำเป็นในการครองชีพ การศึกษาบุตร การดูแลผู้สูงอายุ เด็กและผู้ก่อพร้า การซ่อม/สร้างเรือประมงและจัดหาเครื่องมือประมงที่เสียหาย โดยช่วยเหลือเป็นเงินให้เปล่าและให้กู้ยืมเป็นกองทุนหมุนเวียน รวมถึง การซ่อม/สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยชั่วคราว และถาวรพร้อมฝังชุมชนและระบบการอพยพหนีภัยในชุมชนที่ประสบภัย

1. การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัย : ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.1 บรรลุเป้าหมายในการบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัยอย่างเร่งด่วน และฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ให้กลับสู่สภาพเดิมและประกอบอาชีพได้

หลักการพื้นฐานที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของเครือข่ายฯ ตรัง คือ การให้ความช่วยเหลือผ่านองค์กรชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งชุมชนที่ประสบภัยทั้งหมดของจังหวัดตรังเป็นพื้นที่ทำงานของชมรมฯ ตรังอยู่เดิมแล้ว (แต่มีความเข้มข้นและความต่อเนื่องของกิจกรรมมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป) นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เครือข่ายฯ ตรังสามารถดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

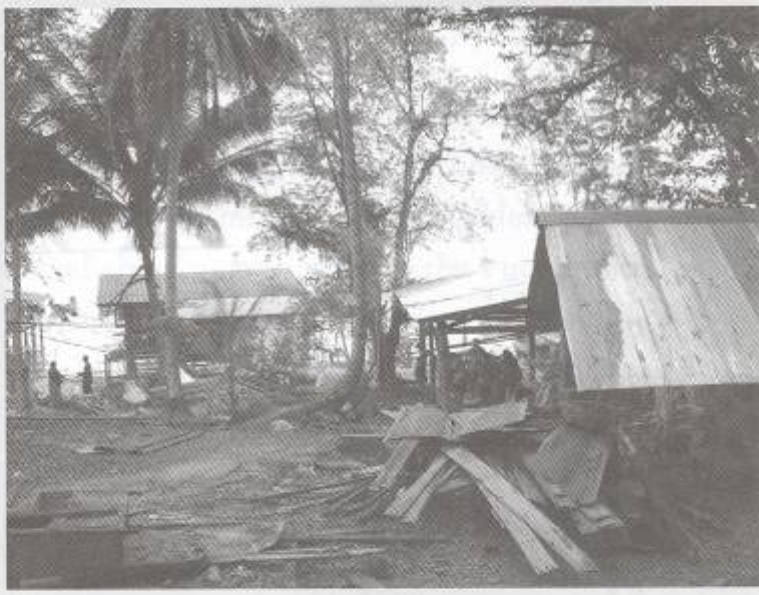

กิจกรรมเพื่อบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า กิจกรรมแรกในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของเครือข่ายฯ ตรัง ได้แก่ การบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า ซึ่งเป็นการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์ให้เปล่า โดยการแจกจ่ายข้าวสาร และนมผงสำหรับเด็กทารกให้กับผู้ประสบภัยบนเกาะมุกด์และเกาะลิบง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายมากที่สุด รวมถึงการให้เงินช่วยเหลือในการ



ซ่อมบ้าน ซ่อม/สร้างเรือ และค่าใช้จ่ายในการยังชีพสำหรับผู้ประสบภัยที่เดือดร้อนและทุกข์ยากมาก โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายกรณี (ดูรายละเอียดในเอกสารแนบท้าย 1)

กิจกรรมเพื่อฟื้นฟูความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ กิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูให้ผู้ประสบภัยมีความเป็นอยู่กลับสู่สภาพเดิมและประกอบอาชีพได้นั้น เป็นการช่วยเหลือในลักษณะให้กู้ยืมเพื่อซ่อม/สร้างบ้าน เรือ ซื้อเครื่องยนต์และเครื่องมือประมง และเพื่อสร้างกองทุนหมุนเวียนของชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้เครือข่ายฯ ตรังยังได้ดำเนินการสนับสนุนในการสร้างอู่ซ่อม/สร้างเรือและจัดหาเครื่องมือช่าง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการซ่อม/สร้างเรือที่เสียหายจากภัยสึนามิ และเพื่อการซ่อม/สร้างเรือประมงของชุมชนในระยะยาวต่อไป

● **การซ่อม/สร้างบ้าน** เครือข่ายฯ ตรังได้สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนไปที่กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน บ้านควนตุ้งกู เพื่อให้ช่วยเหลือในการซ่อม/สร้างบ้านที่เสียหายจากภัยสึนามิ รวม 7 หลัง ซึ่งดำเนินการซ่อม/สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ ชาวบ้านที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ริมทะเล แม้ได้รับความเสียหายไม่มากนัก แต่พวกเขามีความหวาดกลัวต้องการย้ายบ้านไปอยู่บนควน ทีมสนับสนุนชุมรมฯ ตรังจึงร่วมกับแกนนำในชุมชนกำลังดำเนินการจัดหาที่ดินและจัดทำแผนในการย้ายบ้าน ที่บ้านเกาะมุกด์ รวม 145 หลัง และที่บ้านควนตุ้งกู รวม 20 หลังขึ้นไปอยู่ชายฝั่งในเขตที่ดินของป่าชายเลน

● **การสร้างอู่ซ่อม/สร้างเรือ** เครือข่ายฯ ตรังได้สนับสนุนการสร้างอู่ซ่อม/สร้างเรือถาวร รวมทั้งสิ้น 4 อู่ ตั้งอยู่บนเกาะมุกด์ 3 อู่ ที่ อ่าวขาม อ่าวควน และอ่าวหัวนอน อีกหนึ่งอู่ตั้งอยู่ที่บ้านบาตูปูเต๊ะบนเกาะลิบง รวมเป็นเงินสนับสนุนในการสร้างอู่และจัดหาเครื่องมือช่าง รวมทั้งสิ้น 902,500 บาท ซึ่งในปัจจุบันให้บริการซ่อม/สร้างเรือกับสมาชิกในพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเกาะมุกด์ บ้านบาตูปูเต๊ะ บ้านหาดทราย



แก้ว บ้านหลังเขา และบ้านมดตะนอย ในอนาคตจะขยายบริการไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงอื่นๆ อีก เช่น บ้านเจ้าไหม บ้านน้ำราบ เป็นต้น

● **การซ่อม/สร้างเรือประมง** มีสมาชิกที่เข้าร่วมในโครงการซ่อม/สร้างเรือประมงกับเครือข่ายฯ ตรัง รวมทั้งสิ้น 354 ลำ ซึ่งดำเนินการซ่อม/สร้างเสร็จแล้ว รวมทั้งสิ้น 266 ลำ คิดเป็น 75% ของเรือที่เข้าร่วมในโครงการ และกำลังดำเนินการซ่อม/สร้างอยู่ รวม 88 ลำ คาดว่าจะแล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคม 2548

● **การซื้อ/ซ่อมเครื่องยนต์เรือและเครื่องมือประมง** ในช่วงหกเดือนที่ผ่านมาเครือข่ายฯ ตรังได้สนับสนุนเงินทุน



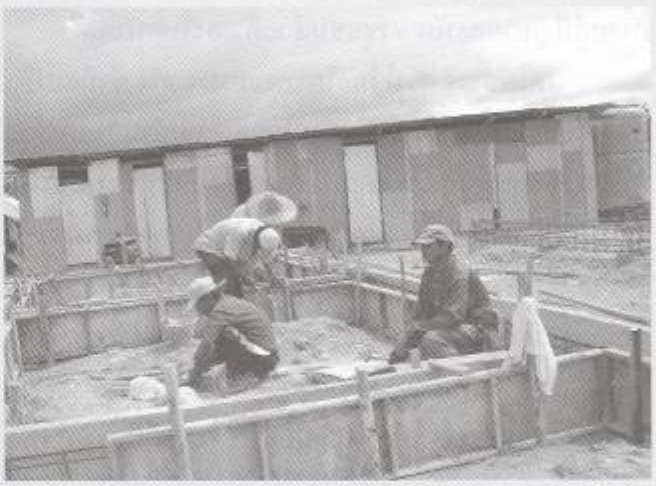

หมุนเวียนผ่านกลไกของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ประสบภัยที่เครื่องยนต์เรือเสียหายมากไม่สามารถซ่อมได้ กู้ยืมไปซื้อเครื่องยนต์คูโบต้า RT120 รวม 41 เครื่อง (ดูรายละเอียดในเอกสารแนบท้าย 2)

ข้อมูลจาก 12 หมู่บ้าน1 ณ 30 มิถุนายน 2548 เครือข่ายฯ ตรังได้สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ รวมเป็นเงิน 3,583,435 บาท แบ่งเป็น ซ่อมบ้าน 6 ราย ซ่อม/สร้างเรือ 53 ราย ซ่อมเครื่องยนต์ 77 ราย ซื้อเครื่องมือประมง 207 ราย เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 57 ราย และอื่นๆ 46 ราย (ดูรายละเอียดในเอกสารแนบท้าย 3)

จะเห็นได้ว่า การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ของทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังมีความเหมาะสม ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือนั้นเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนและทุกข์ยากอย่างแท้จริง จำเป็นต้องช่วยสงเคราะห์ครอบครัวของพวกเขาก่อนเป็นลำดับแรก โดยหวังว่าชุมชนจะมีองค์กรที่เข้มแข็งและสามารถรับช่วงการช่วยเหลือและพัฒนาครอบครัวพวกเขาต่อไป สำหรับการช่วยเหลือแบบให้กู้ยืมเพื่อสร้างกองทุนหมุนเวียน ในการซ่อม/สร้างเรือประมง ซื้อเครื่องยนต์และเครื่องมือประมงนั้น นับเป็นวิธีการช่วยเหลือที่ปูพื้นฐานสำหรับการพัฒนาในระยะยาว สามารถสร้างความรู้สึกภาคภูมิในศักดิ์ศรีของตนเองให้กับผู้ประสบภัยได้ ว่าพวกเขาได้ช่วยเหลือตัวของพวกเขาเองด้วย ไม่ใช่รอการสงเคราะห์แต่เพียงอย่างเดียว ในปัจจุบัน ผู้ประสบภัยส่วนใหญ่ สามารถมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่กลับคืนสู่สภาพเดิม และสามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ ยกเว้นที่เกาะมุกด์และเกาะลิบง ซึ่งมีความเสียหายมากที่สุด และมีปัญหาในเรื่องการขาดไม้ในการซ่อม/สร้างเรือ จึงมีผู้ประสบภัย/สมาชิกจำนวนหนึ่งยังไม่มีเรือที่จะออกทะเลเพื่อประกอบอาชีพประมงได้

1.2. มีความถูกต้องของข้อมูลความเสียหาย ซึ่งนำสู่การกระจายความช่วยเหลือได้ทั่วถึง อย่างเป็นธรรม ไม่ซ้ำซ้อน และบรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมให้ชุมชนรวมตัวกัน





เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนด้วยตัวเองในอนาคต

เครือข่ายฯ ตรังใช้กลไกของชมรมฯ ตรัง ซึ่งมีสมาชิกเป็นกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านในแต่ละหมู่บ้าน ในการร่วมกันสำรวจและจัดทำข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นจากภัยสึนามิ สำหรับหมู่บ้านที่ยังไม่มีองค์กรชุมชน ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้เสนอแนวความคิดและสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมตัวกันทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกันสำรวจและจัดทำข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นของหมู่บ้าน ในขณะเดียวกันเครือข่ายฯ ตรังก็ได้ให้ความช่วยเหลือด้านอาหาร ยา และนมผงสำหรับเด็กทารก เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าขั้นพื้นฐานแก่ผู้ประสบภัย เมื่อได้ข้อมูลความเสียหายมาแล้วทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ประชุมชี้แจงข้อมูลที่ได้มาแก่แกนนำชุมชนและสมาชิกผู้ประสบภัยในหมู่บ้าน เพื่อตรวจสอบร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นกระบวนการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และดำเนินการผ่านกลุ่มออมทรัพย์ฯ ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนหลักของแต่ละหมู่บ้าน ในการช่วยเหลือก็พิจารณาตามความเสียหายจริงที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการทำงานดังกล่าว สร้างความมั่นใจได้สูงว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องและครบถ้วน สามารถกระจายความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

นอกจากนี้ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน ได้แก่ สมาคมหยาดฝนที่เกาะมุกด์ และกรมประมงที่เกาะลิบง อย่างไรก็ตาม ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้พบกับปัญหา/อุปสรรคในการประสานงานกับบางหน่วยงานอยู่บ้าง ได้แก่ การประสานงานกับกรมประมงจังหวัดซึ่งหัวหน้าคนปัจจุบันเพิ่งย้ายเข้ามาใหม่ ทำให้ต้องเริ่มต้นสานสัมพันธ์กันใหม่ จึงยังมีการประสานงานกันที่ยังไม่ดีมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับการประสานงานกับหัวหน้ากรมประมงจังหวัดคนก่อน การประสานงานกับมูลนิธิชัยพัฒนาและมูลนิธิศุภนิมิตร ซึ่งมีการตกลงกันในหลักการเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการช่วยเหลือ แต่ไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ จึงทำให้เกิดการช่วยเหลือที่ซ้ำซ้อนบ้างในบางพื้นที่ ดังนั้น ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังจึงมีข้อตกลงเพิ่มเติมกับสมาชิกผู้ประสบภัยว่า หากได้รับเงินช่วยเหลือ/เงินชดเชยจากหน่วยงานอื่นไม่ว่ารัฐหรือเอกชน สมาชิกจะต้องนำเงินจำนวนดังกล่าวมาชำระคืนเงินกู้ยืมของเครือข่ายฯ ตรังให้กับกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทันที ซึ่งมีแกนนำองค์กรชุมชนคอยดูแลตรวจสอบและติดตามให้สมาชิกปฏิบัติตามข้อตกลงด้วย

ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ชี้แจงต่อที่ประชุมแกนนำและสมาชิกในชุมชนถึงเงื่อนไขในการช่วยเหลือของเครือข่ายฯ ตรัง ซึ่งเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่าบางส่วนและให้กู้ยืมเพื่อสร้างกองทุนหมุนเวียนของชุมชนบางส่วน โดยการช่วยเหลือผ่านกลไกขององค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้ว คือ กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน สำหรับหมู่บ้านที่ยังไม่มีกลุ่ม ก็จะต้องรวบรวมผู้ประสบภัยเข้าร่วมกันเป็นสมาชิกและตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ฯ ขึ้นเพื่อรองรับการช่วยเหลือของเครือข่ายฯ ตรัง ซึ่งทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ให้เวลากับผู้ประสบภัยในชุมชนได้ไตร่ตรองหลักการทำงานและเงื่อนไขดังกล่าว เมื่อเห็นด้วยจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการช่วยเหลือต่างๆ ของเครือข่ายฯ ตรังต่อไป จะเห็นได้ว่ากระบวนการช่วยเหลือของเครือข่ายฯ ตรังสามารถเสริมสร้างให้เกิดแนวคิดในการพึ่งตนเองและพึ่งพาช่วยเหลือกันในชุมชน เกิดเป็นกระบวนการทำงานกลุ่ม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งได้ในระยะต่อไปโดยผ่านกิจกรรมต่อเนื่องของกองทุนหมุนเวียน อย่างไรก็ตาม เครือข่ายฯ ตรังได้ให้การช่วย





เหลือแบบให้เปล่าในการซ่อมเรือประมงให้สมาชิกบ้านแหลมมะขาม รวม 2 ราย เนื่องจากการสื่อสารครั้งแรกไม่ชัดเจน สมาชิกเข้าใจว่าช่วยแบบให้เปล่า เครือข่ายฯ ตรังพบว่ามีการเข้าใจผิดจริง ประกอบกับจำนวนเรือที่ซ่อมมีเพียง 2 ลำ จึงตกลงช่วยแบบให้เปล่าโดยไม่ต้องชำระคืนเพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียนดังเช่นหมู่บ้านอื่นๆ

1.3. มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และบรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมการก่อตั้งกองทุนชุมชน แต่ยังต้องปรับปรุงระบบบัญชีให้ได้มาตรฐาน

ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ประชุมร่วมกับแกนนำชุมชนและสมาชิกถึงหลักการในการให้บริการของอู่ซ่อม/สร้างเรือ โดยตกลงร่วมกันว่า ให้ซ่อมเรือที่มีความเสียหายน้อยก่อน ต่อมาเจ้าของเรือแต่ละลำร่วมกับช่างประจำอู่ในการประเมินวัสดุที่ต้องใช้ในการซ่อมเรือ กรรมการอู่จะรวบรวมรายชื่อเจ้าของเรือ พร้อมรายการวัสดุและจำนวนที่ต้องใช้ในการซ่อมเรือแต่ละลำส่งให้กับทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรัง แล้วจึงไปสั่งซื้อวัสดุทั้งหมดจากร้านค้า ซึ่งเครือข่ายฯ ตรังจะเป็นผู้ชำระเงินให้แก่ร้านค้าเองโดยตรง แล้วทางร้านค้าก็จะนำส่งวัสดุทั้งหมดไปยังอู่ซ่อม/สร้างเรือ เมื่อช่างซ่อมเรือเสร็จแล้ว กรรมการอู่และเจ้าของเรือจะร่วมกันตรวจเช็ครายการวัสดุและปริมาณที่ใช้จริงในการซ่อมเรือ เพื่อคำนวณราคาค่าวัสดุที่ใช้ในการซ่อมทั้งหมด เพื่อจัดทำสัญญากู้ยืมเงินระหว่างกรรมการอู่และเจ้าของเรือเป็นลำดับสุดท้าย จะเห็นได้ว่าระบบที่ใช้ในการจัดลำดับของการซ่อมเรือเป็นระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพที่สามารถทำให้มีจำนวนเรือที่ซ่อมเสร็จและพร้อมจะออกทะเลได้ในจำนวนมากภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ในส่วนของระบบการประเมินวัสดุที่จะใช้ การสั่งซื้อ การชำระเงิน การเช็ควัสดุที่ใช้จริงในการซ่อม รวมถึงคำนวณราคาค่าวัสดุในการซ่อมเรือนั้น ก็เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงสร้างให้เกิดความโปร่งใสและมีกลไกที่จะสามารถตรวจสอบระบบการจัดการของแต่ละฝ่ายในแต่ละขั้นตอนได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการการเงินการบัญชีของอู่ที่เกาะมุกด์ยังไม่เป็นระบบนัก มีการจดบันทึกผิดพลาด เก็บหลักฐานทางการเงินไม่ถูกต้องและไม่ครบถ้วน ทั้งนี้เนื่องมาจากบ้านเกาะมุกด์เป็นชุมชนที่แกนนำและสมาชิกรวมตัวกันทำงานเป็นกลุ่มหลังจากเกิดเหตุการณ์สึนามิ ซึ่งทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้เข้าไปช่วยแกนนำชุมชนในการตรวจสอบและจัดทำบันทึกค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้ครบถ้วนแล้ว ในระยะต่อไปทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังจะลงไปช่วยจัดระบบและฝึกอบรมบัญชีให้กับกรรมการอู่ ทั้งนี้โดยแกนนำชุมชนได้คัดเลือกเยาวชนได้ 6 คน เพื่อเข้าร่วมในการฝึกอบรมและจะเป็นผู้ช่วยแกนนำชุมชนในการจัดทำบัญชีของอู่ในระยะต่อไป

สำหรับการช่วยเหลือแบบให้กู้ยืมเพื่อจัดซื้อเครื่องยนต์และเครื่องมือประมงนั้น เครือข่ายฯ ตรังได้ดำเนินการผ่านกลไกของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านที่มีอยู่แล้วในแต่ละชุมชน แต่มีการจัดทำบัญชีเฉพาะแยกต่างหากจากกองทุนอื่นๆ ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เรียกว่า 'กองทุนฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน' จึงมีความชัดเจนในระดับหนึ่งและสามารถที่จะทำการตรวจสอบได้ ในการดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในระยะแรกๆ นั้น ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังเน้นที่ความรวดเร็วในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย ใช้ระบบการบริหารจัดการ



ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่มีอยู่เดิม ดังนั้น ในหมู่บ้านที่ชมรมฯ ตรังได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมอยู่แล้วอย่างต่อเนื่อง แกนนำมีความสามารถและองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งอยู่แล้ว ระบบบริหารจัดการและการเงินการบัญชีจึงมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ แต่สำหรับหมู่บ้านที่ขาดความต่อเนื่องในการสนับสนุนกิจกรรมจากชมรมฯ ตรัง ซึ่งมารวมกลุ่มกันทำงานใหม่หลังภัยสึนามิ ก็พบปัญหาในระบบการจัดการการเงินการบัญชีอยู่บ้าง ซึ่งทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้เข้าไปเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำปรึกษาแนะนำแก่แกนนำชุมชน รวมทั้งได้ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด

อนึ่ง ทางบริษัท Ernst & Young ได้ช่วยวางระบบในการบริหารจัดการ รวมทั้ง ระบบการเงินการบัญชีไว้ให้กับเครือข่าย แล้ว ซึ่งเป็นระบบที่ยอมรับในมาตรฐานสากล โดยทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังกำลังเร่งดำเนินการจัดระบบบริหารจัดการและการเงินการบัญชีของแต่ละหมู่บ้านให้ถูกต้อง ครบถ้วน ตามระบบที่ บริษัท Ernst & Young วางไว้ให้โดยเร็ว

1.4. มีความเหมาะสมในระบบการช่วยเหลือแบบให้เงินกู้ยืม ซึ่งไม่สร้างภาระหนักและเร่งรัดจนเกินความสามารถในการชำระคืน

สำหรับการช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของผู้ประสบภัย เครือข่ายฯ ตรังมีโครงการในการช่วยเหลือแบบให้เปล่าในซ่อมแซมบ้านให้แก่ผู้ประสบภัยที่เดือดร้อนมาก สำหรับในการซ่อม/สร้างเรือประมง ในการซื้อเครื่องยนต์และเครื่องมือประมง ซึ่งค่าใช้จ่ายในการซ่อม/สร้างเรือประมงนั้นค่อนข้างสูง ดังนั้นเครือข่ายฯ ตรังจึงช่วยเหลือแบบให้เปล่าสำหรับค่าแรงช่าง และช่วยเหลือแบบให้กู้ยืมสำหรับค่าไม้และวัสดุอื่นๆ ในการซ่อม/สร้างเรือ ทั้งนี้โดยเจ้าของเรือจะต้องทะยอยชำระคืนเป็นรายเดือนหรือรายสามเดือน ภายในระยะเวลา 15 เดือน โดยมีระยะปลอดหนี้ 3–4 เดือนหลังจากเรือออกทะเลได้ สำหรับการซื้อเครื่องยนต์และเครื่องมือประมงนั้น เครือข่ายฯ ตรังช่วยเหลือในลักษณะการให้กู้ยืมแก่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่มีอยู่แล้วในแต่ละชุมชน ซึ่งสมาชิกจะต้องทะยอยชำระคืนตามเงื่อนไขการกู้ยืมของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งนี้โดยเครือข่ายฯ ตรังได้ดำเนินการติดต่อสั่งซื้อและจ่ายเงินเต็มจำนวนให้กับบริษัทผู้แทนจำหน่ายก่อน เพื่อให้ได้ราคาถูกลง จะเห็นได้ว่าการผสมผสานรูปแบบการช่วยเหลือในลักษณะการให้เปล่าและให้กู้ยืมของเครือข่ายฯ ตรังมีความเหมาะสม ซึ่งช่วยให้ผู้ประสบภัยมีความเป็นอยู่กลับสู่สภาพเดิมและประกอบอาชีพได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังไม่ก่อให้เกิดภาระหนักและเร่งรัดจนเกินความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ยืมของผู้ประสบภัย อนึ่ง เครือข่ายฯ ตรังได้ช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่ชุมชนสำหรับการสร้างอู่ซ่อม/สร้างเรือและจัดซื้อเครื่องมือในการซ่อมให้ช่างประจำอู่ด้วย

1.5. มีปัญหาการขาดไม้สำหรับซ่อมเรือและบทเรียนที่ได้จากการสั่งซื้อไม้ข้ามเขต

เนื่องจากมีเรือที่ต้องการซ่อมจำนวนมาก ไม้ที่มีอยู่ในเขตจังหวัดตรังไม่เพียงพอ ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังและกรรมการอู่ จึงตัดสินใจในการติดต่อสั่งซื้อไม้จากจังหวัดอื่น แต่พบปัญหาความล่าช้าเพราะมีขั้นตอนในการขออนุญาติขนไม้ข้ามเขตที่ยุ่งยากซับซ้อน ทำให้ต้องรอไม้ที่สั่งจำนวนนี้อยู่นานกว่าสองเดือน ปัจจุบันนี้ได้ดำเนินการทำหนังสือขออนุญาติจากหน่วยงานรัฐและได้รับการเซ็นอนุมัติเรียบร้อยแล้ว คาดว่าจะขนส่งไม้มาถึงตรังได้ในต้นเดือนกรกฎาคม ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้การซ่อมเรือต้องหยุดชะงัก โดยเฉพาะที่เกาะลิบง ผู้ประสบภัยยังรอซ่อมเรืออยู่ 64 ลำ ส่งผลต่อเนื่องให้ได้ออกทะเลประกอบอาชีพประมงได้ช้ากว่าที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในส่วนของเกาะมุกดได้การช่วยเหลือเรื่องไม้จากองค์กรอื่นๆ ที่มาช่วยเหลือ ปัญหาการขาดไม้ในการซ่อมเรือจึงคลี่คลายได้บ้าง



นับเป็นบทเรียนที่สำคัญของทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังและกรรมการอยู่ในการจัดหาซื้อไม้ ซึ่งจะทำให้มีความรอบคอบถี่ถ้วนมากขึ้นในครั้งต่อๆ ไป โดยต้องศึกษาให้ครบถ้วนตลอดกระบวนการทั้งในการสั่งซื้อ ราคา และในการขออนุญาตขนส่งไม้

1.6. บรรลุเป้าหมายในการเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสโดยการเชื่อมโยงการฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุการณ์สึนามิกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรและการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว

เครือข่ายฯ ตรังได้ดำเนินการสนับสนุนกิจกรรมที่มีอยู่แล้วของชมรมฯ ตรังในด้านการแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยได้นำปัญหาของ 12 ชุมชนที่ประสบภัยสึนามิ ได้แก่ บ้านตะเสะ บ้านหาดสำราญ บ้านหาดทรายทอง บ้านควนดุ้งกู บ้านพระม่วง บ้านเกาะมุกด์ บ้านมดตะนอย บ้านเจ้าไหม บ้านฉางหลาง บ้านแหลมมะขาม บ้านแหลมไทร และบ้านทุ่งทอง เข้าร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งชมรมฯ ตรังดำเนินการต่อเนื่องมาแต่เดิมแล้ว โดยได้เข้าร่วมประชุมกับคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด รวมทั้ง ติดตามการสำรวจสภาพพื้นที่และตรวจสอบข้อเท็จจริงในการบุกรุกที่ดินของรัฐ โดยคณะทำงานของคณะอนุกรรมการฯ จังหวัดตรัง ข้อตกลงล่าสุดมีขึ้นในการประชุมที่จังหวัดกระบี่เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2548 โดยฝ่ายรัฐตกลงในหลักการที่จะกันเขตพื้นที่เดิมซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยจริงของชุมชนให้ชัดเจน และรับรองสิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวให้กับชุมชน ซึ่งทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ดำเนินการช่วยเหลือชุมชนในการจัดทำแผนผังการตั้งบ้านเรือนส่งให้ฝ่ายรัฐเพื่อเป็นหลักฐานต่อไป

สำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ดำเนินการรณรงค์ให้การศึกษาและทำกิจกรรมกับชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนในการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน โดยใช้ตัวอย่างพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิน้อยเนื่องมาจากมีป่าชายเลนลดกระแสความรุนแรงของคลื่นไว้ เป็นตัวสร้างความตระหนักและความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลนในการป้องกันภัย และร่วมกันปลูกต้นไม้ในวันสิ่งแวดล้อมโลก โดยปลูกป่าต้นน้ำที่บ้านควนดุ้งกู 5,000 ต้น และปลูกป่าชายเลนที่บ้านน้ำราบ 5,000 ต้น ที่บ้านฉางหลาง 22,000 ต้น ที่บ้านเกาะมุกด์ 3,000 ต้น และที่เกาะลิบง (บ้านหาดทรายแก้ว บ้านลิบง และบ้านบาตูปูเต๊ะ) 10,000 ต้น รวมถึงมีการปล่อยพันธุ์ปูไข่ในกระชังที่เกาะลิบงด้วย

2. องค์กรชุมชน: กระบวนการสร้างความเข้มแข็ง

2.1. ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนระดับจังหวัด: ชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง

เครือข่ายฯ ตรังได้ดำเนินการช่วยเหลือชุมชนที่ประสบภัย โดยการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและใช้กลไกโครงสร้างการทำงานที่มีอยู่ของชมรมฯ ตรัง ซึ่งสามารถสรุปกลไกการทำงานระหว่างเครือข่ายฯ ตรังและชมรมฯ ตรังได้ 3 ระยะ ได้แก่ ในช่วงระยะแรกของการดำเนินงาน ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังได้ลดขั้นตอนและวิธีการทำงานที่มีอยู่บางประการ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อสถานการณ์ในการบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยให้มากที่สุดและรวดเร็วที่สุด ซึ่งปรากฏว่า ก่อให้เกิดความสับสนในการทำงานและการประสานงานกันพอสมควร ดังนั้นในช่วงระยะที่สองของการดำเนินงานเครือข่ายฯ ตรังและชมรมฯ ตรัง จึงได้ตกลงจัดปรับกลไกการทำงานของทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยตั้งหน่วยประสานงานโซนขึ้น 7 หน่วย ประกอบด้วยชุมชนประสบภัยที่เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้



รายชื่อหมู่บ้านในหน่วยประสานงานระดับโซนของชมรมฯ ตรัง

ชื่อหน่วยประสานงาน	จำนวนหมู่บ้าน	ชื่อหมู่บ้านในโซน
1. หน่วยบ้านแหลมมะขาม	4	แหลมมะขาม, ทุ่งทอง, แหลมไทร, บางค้างคาว
2. หน่วยบ้านน้ำราบ	5	น้ำราบ, ควนตุ้งกู, ฉางหลาง, พระม่วง, แหลมสะท้อน
3. หน่วยบ้านเจ้าไหม	5	บาตูปูเต๊ะ, หาดทรายแก้ว, หลังเขา, เจ้าไหม, มดตะนอย
4. หน่วยบ้านเกาะเคี่ยม	2	เกาะเคี่ยม, บ้านแหลม
5. หน่วยบ้านปากคลอง	2	ปากคลอง, โต๊ะบัน
6. หน่วยบ้านตะเสะ	5	ตะเสะ, นาทะเล, นาชุมเห็ด, ทุ่งเปลว, หาดสำราญ
7. หน่วยบ้านเกาะสุกร	4	เสียมไหม, หาดทรายทอง, บ้านแหลม, บ้านทุ่ง
รวม 7 โซน	**27 หมู่บ้าน**	

แต่ละหน่วยประสานงาน มีตัวแทนของทุกหมู่บ้านในโซนเป็นกรรมการหน่วย แล้วเลือกตัวแทนหน่วยละ 1 คนมาเป็นคณะกรรมการส่วนกลาง ซึ่งทำหน้าที่พิจารณากลั่นกรองความช่วยเหลือให้กับแต่ละโซน และประสานงานกับเครือข่ายฯ ตรัง เพื่อดำเนินการให้การสนับสนุนต่อไป สำหรับในระดับชุมชน เครือข่ายฯ ตรังมีเจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ เป็นอาสาสมัครเข้าไปทำงานในหมู่บ้าน เพื่อประสานงานและสนับสนุนการช่วยเหลือกับผู้ประสานงานหน่วย ตัวแทนหมู่บ้าน และผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง

ซึ่งผลปรากฏว่า กลไกในระดับหน่วยเป็นประโยชน์มากต่อการสำรวจ รวบรวมข้อมูลความเสียหายต่าง ๆ ในชุมชนที่ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง และกลไกอาสาสมัครในหมู่บ้านก็ส่งผลให้การสนับสนุนความช่วยเหลือขับเคลื่อนได้รวดเร็วขึ้น รวมทั้งสามารถลดช่องว่างในการประสานงานระหว่างชุมชนและเครือข่ายฯ ตรังได้ อย่างไรก็ตาม กลไกในระดับคณะกรรมการส่วนกลางยังมีประสิทธิภาพไม่ดีนัก โดยมีแนวโน้มในการกระจายความช่วยเหลือที่ไม่ทั่วถึง กระจุกตัวอยู่ในบางโซน ดังนั้น จึงมีการจัดปรับกลไกการทำงานกันอีกครั้งเพื่อการดำเนินงานในช่วงระยะที่สามจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ ใช้กลไกของอาสาสมัครและองค์กรชุมชนในระดับหมู่บ้านในการพิจารณากลั่นกรองโครงการที่ขอความสนับสนุน แล้วส่งต่อมาให้ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังในระดับจังหวัดพิจารณาอนุมัติ แล้วจึงส่งโครงการที่ได้รับอนุมัติไปยังสำนักเลขานุการเครือข่ายฯ เพื่อโอนเงินสนับสนุนเข้าบัญชีขององค์กรชุมชนในระดับหมู่บ้านโดยตรง ซึ่งผลปรากฏว่า การกระจายความช่วยเหลือของเครือข่ายฯ ตรังมีความทั่วถึงและเป็นธรรมมากขึ้นในทุกโซน

จะเห็นได้ว่า เพื่อกระจายอำนาจและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ เครือข่ายฯ ตรังจะต้องเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการและคุณธรรมของแกนนำในคณะกรรมการส่วนกลางให้มากขึ้น รวมทั้ง เพิ่มการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนระดับหมู่บ้านในการกลั่นกรองความช่วยเหลือให้มากขึ้นด้วย โดยผ่านกลไกของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านในแต่ละหมู่บ้าน

ในระยะยาวชมรมฯ ตรังมีแนวความคิดที่จะช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดตรัง ให้สามารถเข้าถึงบริการน้ำมันม่วงราคาถูกจากรัฐบาล และสามารถซื้อเครื่องมือประมงได้ใน

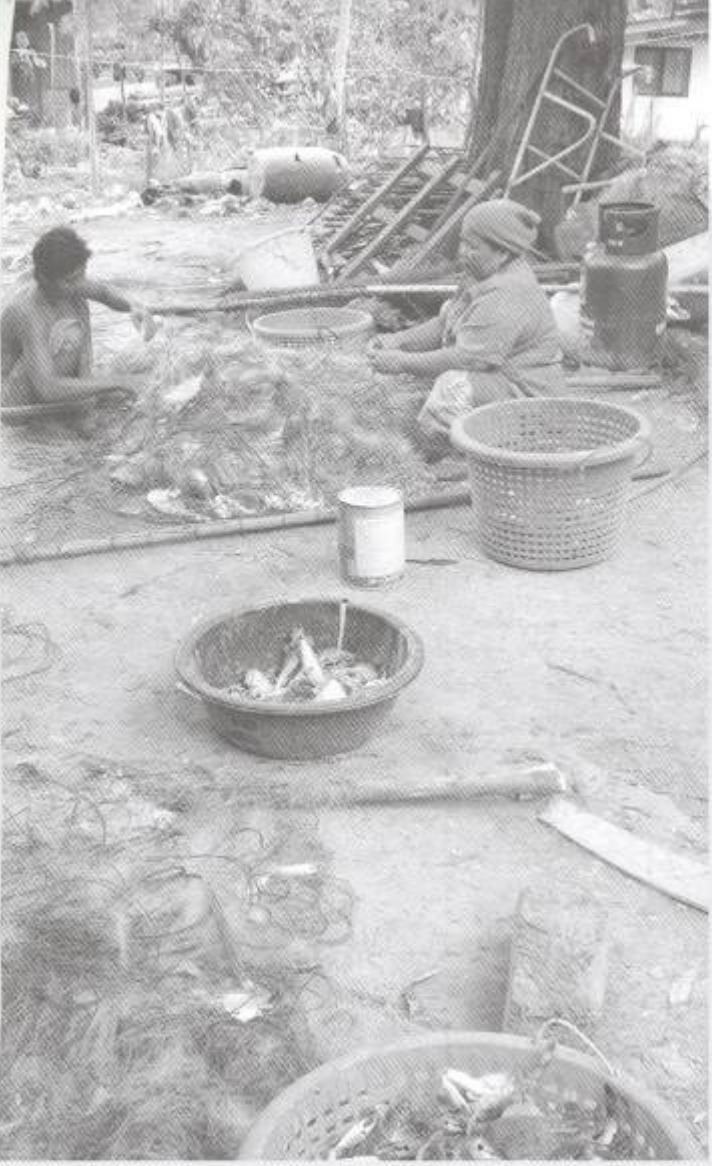

ราคายุติธรรม โดยอาจจะดำเนินธุรกิจในรูปของสหกรณ์จังหวัด ซึ่งบริการสินค้าสู่สมาชิกชาวประมงพื้นบ้าน ผ่านกลไกของธุรกิจชุมชนในระดับตำบลและหมู่บ้าน เช่น ร้านค้าสาธิต กลุ่มออมทรัพย์ และแพปลาชุมชน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ชมรมฯ ตรังมีวิสัยทัศน์ในการทำงานระยะยาว ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร ในขณะเดียวกันชมรมฯ ตรังก็จะดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง ก็นับได้ว่า ชมรมฯ ตรังมีความเข้มแข็งขององค์กรในระดับที่ดี และมีทิศทางการทำงานของมุ่งสร้างให้เกิดการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

2.2. ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนระดับหมู่บ้าน : กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน

ในกระบวนการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิของเครือข่ายฯ ตรังนั้น ใช้กลไกขององค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน โดยในชุมชนที่ยังไม่มีการรวมกลุ่มก่อนหน้าเหตุการณ์ภัยสึนามิ เครือข่ายฯ ตรังก็ได้สนับสนุนให้ผู้ประสบภัยรวมตัวกันทำงานเพื่อช่วยเหลือกันเองในรูปของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ขึ้น แล้วเครือข่ายฯ ตรังได้ให้การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนให้กับกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นผู้ประสบภัยได้กู้ยืมเงินไปซ่อมเรือประมง ซื้อเครื่องยนต์และเครื่องมือประมง ในการกู้ยืมและการชำระคืนเงินกู้ยืมนั้น เครือข่ายฯ ตรังก็ใช้กฎระเบียบและขั้นตอนที่มีอยู่ของแต่ละกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งนี้เพื่อต่อยอดในการเสริมสร้างองค์กรชุมชนที่มีอยู่แล้วให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และพัฒนาสู่การพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆ ต่อไปในระยะยาว

โดยภาพรวม กลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่ชมรมฯ ตรังทำงานสนับสนุนอยู่แล้วอย่างต่อเนื่องจะมีความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนที่สูงกว่ากลุ่มที่ชมรมฯ ตรังเคยทำงานอยู่แล้วขาดช่วงไป และเพิ่งจะมารวมตัวกันใหม่หลังจากเหตุการณ์สึนามิ ในปัจจุบันองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งที่สุด คือ กลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่บ้านบาตูปูเต๊ะ บนเกาะลิบง ซึ่งมีกรรมการกลุ่มบางคนเป็นกรรมการและที่ปรึกษาของชมรมฯ ตรังในระดับจังหวัด จึงเป็นกลุ่มที่เป็นแบบอย่าง ใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ รวมทั้งได้ทำบทบาทเป็นพี่เลี้ยงให้กับกลุ่มในชุมชนอื่นๆ ร่วมกับทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังด้วย

อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่เพิ่งรวมตัวกันทำงานเป็นกลุ่มหลังภัยสึนามินั้น หลายกลุ่มมีแกนนำชุมชนที่มีความกระตือรือร้นสูง จึงได้รับการพิจารณาจากทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังเลือกให้เป็นหมู่บ้านหลักในการทำงานพัฒนาชุมชนในแผนงานระยะที่สองของเครือข่ายฯ ตรัง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาความสามารถของแกนนำชุมชน เพื่อนำการพัฒนาองค์กรชุมชนใน



สรุประดับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

				ระดับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน			องค์ประกอบขององค์กรเข้มแข็ง		
ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	๑๔	ปานกลาง	กำลังพัฒนา	มีแกนนำที่โดดเด่น	ความสามัคคีของชุมชน	ความสามารถในการบริหารจัดการ
1	สิเกา	เขาไม้แก้ว	แหลมมะขาม			✓		×	
2			ทุ่งทอง			✓			×
3			แหลมไทร		✓		×		×
4		ไม้ฝาด	ฉางหลาง	✓			×	×	×
5	กันตัง	ลิบง	หลังเขา			✓		×	
6			หาดทรายแก้ว	✓			×	×	×
7			มดตะนอย		✓		×	×	
8			เจ้าไหม		✓		×		×
9			บาตูปูเต๊ะ	✓			×	×	×
10			เกาะมุกด์			✓	×	×	
11		บางสัก	ควนตุ้งกู	✓			×	×	×
12			น้ำราบ		✓		×	×	
13		นาเกลือ	พระม่วง		✓		×	×	
14	ปะเหลียน	เกาะสุกร	เสียมไหม		✓		×		×
15			หาดทรายทอง	✓			×	×	×
16	กิ่งอ.หาดสำราญ	ตะเสะ	นาทะเล		✓		×		×
17			ตะเสะ	✓			×	×	×
18			ทุ่งเปลว		✓		×		×

× = กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่



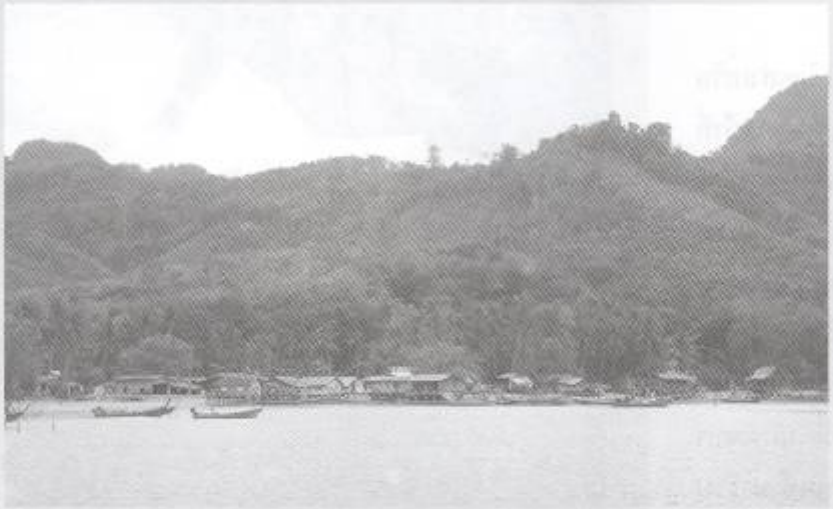

แต่ละหมู่บ้านให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป

2.3. การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

หลักการทำงานของทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังนั้น เน้นที่การมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่ม และเน้นให้แกนนำชุมชนร่วมกับสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน เป็นตัวหลักในการพัฒนาองค์กรชุมชนของตนเอง โดยทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรัง จะชี้แนะและทิ้งประเด็นไว้ให้กลุ่มขบคิด ปรึกษาหารือกันเองในชุมชนสักหนึ่งสัปดาห์ แล้วทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังจะเข้าไปรับฟังความคิดเห็นต่างๆ จากชุมชน โดยทำบทบาทเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำ ความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ที่รอบด้าน มองถึงผลได้ผลเสียในระยะยาว และได้แนวทางแก้ปัญหา รวมถึง แนวทางในการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งนับเป็นหลักการและกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพในการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและสร้างความมั่นใจในการพึ่งพากัน ในการฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนของตนเองร่วมกัน

ในช่วงระยะหกเดือนแรกของการช่วยเหลือชุมชนผู้ประสบภัยนั้น เครือข่ายฯ ตรังเน้นกิจกรรมในการบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้าและการช่วยเหลือเงินทุนหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของผู้ประสบภัยให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็วที่สุด ซึ่งเป็นการดำเนินการผ่านกลไกขององค์กรชุมชนทั้งในระดับจังหวัด ตำบล และหมู่บ้าน โดยมุ่งเป้าให้เกิดการพัฒนาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาวต่อไป สำหรับหมู่บ้านที่ชมรมฯ ตรังทำงานอยู่แล้วอย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนได้เรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่อง กลไกการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดการกระจายความช่วยเหลือที่เป็นธรรม ทั่วถึง และไม่ซ้ำซ้อน รวมทั้งได้เรียนรู้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ชุมชนต้องช่วยเหลือตัวเองและต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลด้วย สำหรับหมู่บ้านใหม่ที่เพิ่งทำงานรวมกลุ่มกัน ก็ได้เรียนรู้ถึงกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ได้เรียนรู้ระบบการจัดการที่เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมถึงได้เรียนรู้ระบบการจัดทำบัญชีกองทุนหมุนเวียนที่ได้มาตรฐาน

ในโครงการระยะที่สองของเครือข่ายฯ ตรัง ซึ่งเป็นการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนที่ประสบภัยในช่วงระยะสามปีต่อไป มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ได้แก่ การพัฒนากองทุนหมุนเวียน เพื่อการฟื้นฟูอาชีพในรูปธุรกิจชุมชนและสร้างสวัสดิการชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมในการฟื้นฟูและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ของชุมชน ตัวอย่างเช่น กรรมสิทธิ์ที่ดิน แหล่งน้ำอุปโภคบริโภค และระบบเตือนภัย เป็นต้น ซึ่งกลไกของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านในแต่ละหมู่บ้านในปัจจุบันยังมีประสิทธิภาพในระบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไป มีหลายกลุ่มที่มีการรวมศูนย์ในการตัดสินใจ และขาดกลไกในการตรวจสอบภายใน มีหลายกลุ่มที่การจัดทำบัญชีไม่ถูกต้องและยังไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้น ประเด็นที่เครือข่ายฯ ตรังควรจะมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์ฯ



เหล่านี้ ประกอบด้วย:

● การจัดระบบโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจน โดยส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม มีความโปร่งใสในการบริหารการงานและการเงิน รวมทั้ง มีกลไกในการตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ

● การจัดระบบบัญชีที่ง่าย ไม่ซับซ้อน แต่ถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป โดยสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และคิดค้นรูปแบบการทำบัญชีที่เหมาะสมร่วมกัน ระหว่างหมู่บ้านที่เป็นแบบอย่างกับหมู่บ้านที่กำลังพัฒนาองค์กรชุมชนอยู่ มีการดึงกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านเข้ามาร่วมกิจกรรม เช่น ในการทำบัญชี และอย่างน้อยบัญชีที่แต่ละกลุ่มควรมี ได้แก่ บัญชีเงินสดรับ-จ่ายประจำวัน บัญชีลูกหนี้ บัญชีเงินกู้และการชำระคืนเงินกู้ งบทดลอง งบกำไรขาดทุน และงบดุลประจำเดือน

● การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การติดตามผล และการแก้ไขปัญหา รวมถึง การรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานและรายงานการเงินต่างๆ ของแกนนำกลุ่มให้สมาชิกทราบเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความรับผิดชอบและวินัยทางการเงินให้กับสมาชิกกลุ่ม สร้างความตระหนักในการพึ่งตนเองและพึ่งพาช่วยเหลือกันของคนในชุมชน สร้างการเรียนรู้ระบบการทำงานเป็นทีม สร้างความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกและแกนนำได้มากขึ้น

● การเสริมแนวคิดและจัดกิจกรรมในการสร้างสวัสดิการชุมชนและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน





3. การบริหารจัดการโครงการ

3.1. บุคลากร

เครือข่ายฯ ตรังมีเจ้าหน้าที่ รวม 6 คน (ดูรายละเอียดในเอกสารแนบท้าย 5) เป็นเจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ 3 คน เป็นเจ้าหน้าที่สนามที่มีประสบการณ์ 2 คน (10 ปี และ 4 ปี) แต่คนหนึ่งก็เพิ่งจะมาเริ่มประสบการณ์งานพัฒนากับชุมชนชาวประมงพื้นบ้านเมื่อหลังเหตุการณ์สึนามิ ดังนั้น ผู้ประสานงานจังหวัด ซึ่งมีประสบการณ์งานพัฒนากับชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดตรังมากว่า 10 ปี จึงเป็นหลักในการเสริมสร้างความสามารถและเป็นพี่เลี้ยงให้กับเจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ในทีม ร่วมกับรุ่นพี่จากสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้และแกนนำ

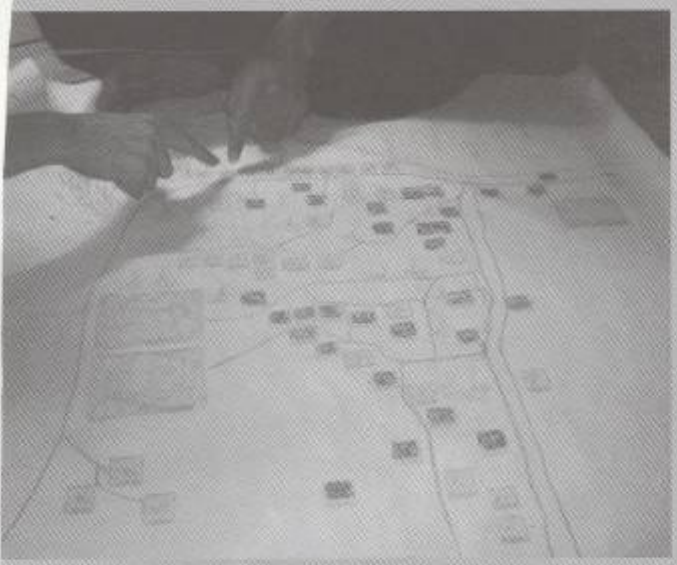



ของชมรมฯ ตรัง โดยให้รุ่นน้องติดตามไปศึกษาดูวิธีการทำงานของรุ่นพี่ในชุมชนประมาณ 2–3 เวทีก่อนที่จะให้รุ่นน้องฝึงตัวทำงานอยู่ในชุมชน รวมทั้ง ได้จัดเวทีประชุมของทีมเป็นประจำ เพื่อเสริมแนวคิดการพัฒนาและการทำงานเป็นทีม โดยมีประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละเวที ตัวอย่าง เช่น เวทีแรกได้แลกเปลี่ยนกันเรื่อง ความฝันของแต่ละคนต่อการทำงานในชุมชน เวทีที่สองเน้นเรื่องการวิเคราะห์ปัญหาในการพัฒนาประเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้ เครือข่ายฯ ตรังยังมีทีมเสริมในการทำงานฟื้นฟูชุมชนที่ประสบภัย จากสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ โครงการจอมป่า และอาสาสมัครของเครือข่ายฯ ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการทำงานที่สอดประสานรวมกันเป็นทีมเดียว เรียกว่า "ทีมสนับสนุนชมรมชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดตรัง" โดยมีการประชุมทีมงานร่วมกันทุกเดือน อย่างน้อย 1 ครั้งและสามารถเรียกประชุมเพื่อหารือกันได้ตามจำเป็น ในเวทีประชุมจะมีการรายงานความก้าวหน้าเพื่อติดตามงาน แลกเปลี่ยนปัญหาต่างๆ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขและวางแผนงานในระยะต่อไป

3.2. ระบบบริหารการงาน

เครือข่ายฯ ตรังใช้ระบบบริหารงานที่ยืดหยุ่นแบบพี่น้อง เจ้าหน้าที่คนรุ่นใหม่สามารถที่จะปรึกษาขอคำแนะนำจากรุ่นพี่ได้ตลอดเวลา นอกเหนือไปจากที่ได้แลกเปลี่ยนกันในเวทีประชุมประจำเดือนของทีม โดยแบ่งความรับผิดชอบในการทำงานเป็นโซนตามเขตภูมิศาสตร์ และมียุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชนและเสริมสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยเน้นกระบวนการทำงานร่วมกับแกนนำชมรมฯ ตรัง แกนนำชุมชน และองค์กรชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรัง เข้าไปติดตามความก้าวหน้า ให้คำแนะนำ ชี้ประเด็น ทิ้งโจทย์ไว้ให้แกนนำชุมชนคิดหาคำตอบร่วมกับสมาชิกในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วจึงเข้าไปติดตามรับฟังคำตอบ พร้อมชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ในขณะเดียวกันก็มีเจ้าหน้าที่คนรุ่นใหม่อยู่ฝึงตัวในชุมชนด้วย

จะเห็นได้ว่า เครือข่ายฯ ตรังมีกระบวนการทำงานที่เหมาะสมรูปแบบหนึ่งในการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม วิธีการทำงานเช่นนี้จะเป็นภาระที่ค่อนข้างหนักสำหรับรุ่นพี่ในการติดตามสนับสนุนให้คำปรึกษากับเจ้าหน้าที่คนรุ่นใหม่ให้ครบทุกพื้นที่ ทั้งนี้ ทีมสนับสนุนชมรมฯ ตรังจะต้องจัดจังหวะก้าวในการทำงานให้เหมาะสม โดยในช่วงแรกอาจจัดให้เจ้าหน้าที่คนรุ่นใหม่ฝึงตัวในชุมชนที่มีความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในระดับดีก่อน เพื่อให้ได้เรียนรู้จากแกนนำชุมชน



ที่มีความสามารถสูง ถือเป็นการฝึกอบรมในงานไปในตัว ซึ่งจะส่งผลให้ทีมรุ่นพี่และแกนนำชมรมฯ ตรังสามารถมุ่งเน้นในการติดตามสนับสนุนชุมชนที่มีความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในระดับปานกลางและกำลังพัฒนาองค์กรได้ ในช่วงระยะต่อมาเมื่อเจ้าหน้าที่คนรุ่นใหม่ได้พัฒนาศักยภาพ มีความสามารถและประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นแล้ว พวกเขาก็จะสามารถเคลื่อนไปฝังตัวในชุมชนที่มีความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในระดับปานกลางและกำลังพัฒนาองค์กร และสามารถจะประสานให้แกนนำชุมชนที่มีความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในระดับดีไปร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนข้างเคียงเหล่านั้นได้อีกด้วย

ในการจัดทำรายงานความก้าวหน้า เครือข่ายฯ ตรังก็ใช้วิธีจดบันทึกจากเวทีประชุมประจำเดือน แล้วรวบรวมเขียนขึ้นเป็นรายงาน ที่ผ่านมาเครือข่ายฯ ยังไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการทำรายงานที่ชัดเจนและไม่มีการกำหนดรูปแบบรายงานที่เป็นมาตรฐาน สำหรับเครือข่ายฯ ตรังเพิ่งจะมีรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานเป็นรูปเล่มชิ้นแรก เมื่อต้นเดือนมิถุนายน นอกนั้นก็เป็นการจัดทำรายงานตามประเด็น และเติมข้อมูลใส่ชุดแบบสอบถามที่สำนักเลขานุการเครือข่ายฯ ส่งมาให้ทำ ซึ่งพบว่ามีความถี่และความซ้ำซ้อนค่อนข้างมาก

3.3. ระบบบริหารการเงิน

สำหรับการสนับสนุนความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยนั้น เมื่อโครงการได้รับการพิจารณาอนุมัติจากเครือข่ายฯ ตรังแล้ว ทางสำนักเลขานุการเครือข่ายฯ จะโอนเงินสนับสนุนตรงเข้าบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งจะมีกลไกของกลุ่มออมทรัพย์ฯ รองรับในการบริหารการเงินที่ได้รับการสนับสนุนมาจากเครือข่ายฯ ตรัง และมีการจัดทำบัญชีแยกต่างหากไว้โดยเฉพาะ

ในส่วนของงบกิจกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้นำและสมาชิกกลุ่มในรูปการจัดฝึกอบรมและสัมมนาต่าง ๆ นั้น

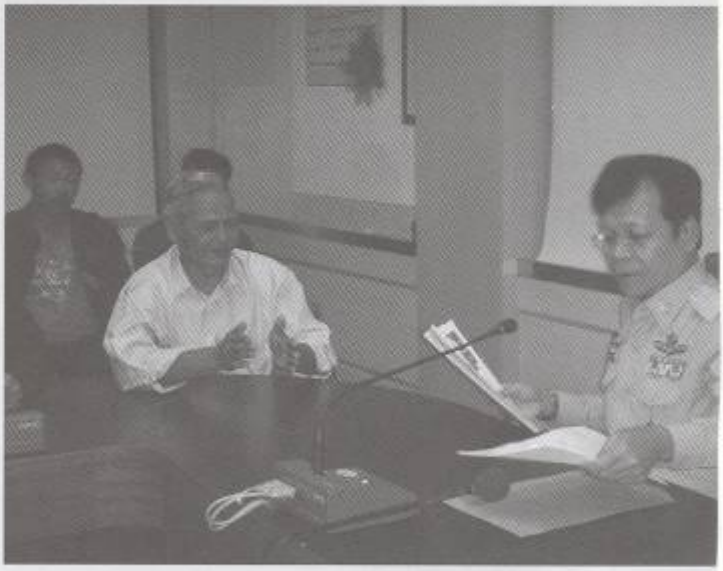

เครือข่ายฯ ตรังมีบัญชีไว้โดยเฉพาะ ซึ่งตั้งแต่เริ่มงานในเดือนมกราคม 2548 ได้รับงบประมาณมาหนึ่งครั้งรวม 70,000 บาท โดยเครือข่ายฯ ตรังจะเคลียร์ค่าใช้จ่ายไปยังสำนักเลขานุการเครือข่ายฯ เป็นรายเดือน สำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานนั้น เจ้าหน้าที่ของเครือข่ายฯ ตรังใช้เงินส่วนตัวสำรองจ่ายไปก่อน แล้วเคลียร์ทุกเดือนภายในวันที่ 2 ของเดือนถัดไปกับฝ่ายการเงินของเครือข่ายฯ ตรัง ซึ่งจะนำไปเคลียร์กับฝ่ายการเงินของสำนักเลขานุการเครือข่ายฯ ภายในวันที่ 5 เพื่อที่จะโอนเงินค่าใช้จ่ายเหล่านั้นเข้าบัญชีส่วนตัวของแต่ละคนภายในวันที่ 10 จะเห็นได้ว่าการต้องใช้เงินส่วนตัวเพื่อสำรองจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานไปก่อนนั้น อาจสร้างความไม่สะดวกให้กับเจ้าหน้าที่ของเครือข่ายฯ ตรังได้ ประเด็นนี้ได้ถูกหยิบยกขึ้นแลกเปลี่ยนในที่ประชุมของเจ้าหน้าที่เครือข่ายฯ ทั้งหมดในต้นเดือนมิถุนายน 2548 และได้ข้อสรุปเพื่อปรับปรุงระบบบริหารการเงินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยตกลงร่วมกันว่าเครือข่ายฯ ในแต่ละจังหวัดจะจัดทำแผนงานและงบประมาณเป็นรายสามเดือน (เริ่มเดือนกรกฎาคม–กันยายน 2548 เป็นไตรมาสแรก) ทั้งในส่วนของงบกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำและงบดำเนินงานของเจ้า



หน้าที่ ส่งให้กับสำนักเลขานุการเครือข่ายฯ เพื่อโอนเงินสำรองจ่ายทั้ง 2 ส่วนเข้าบัญชีของเครือข่ายฯ ในแต่ละจังหวัดต่อไป ทั้งนี้โดยเครือข่ายฯ แต่ละจังหวัดจะต้องเคลียร์ค่าใช้จ่ายส่งให้กับสำนักเลขานุการเครือข่ายฯ เป็นรายเดือน

ผลกระทบโครงการ

1. คุณภาพชีวิตของผู้ประสบภัยและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

สมาชิกผู้ประสบภัยในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง ซึ่งได้รับความช่วยเหลือในการฟื้นฟูจากเครือข่ายฯ ตรังนั้น ส่วนใหญ่มีสภาพความเป็นอยู่กลับคืนสู่สภาพเดิมแล้ว มีเรือประมงสำหรับออกทะเลจับสัตว์น้ำไปตามปกติ ซึ่งพบว่าชาวบ้านสามารถจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณเท่าเดิมเช่นในทุกช่วงปีที่ผ่านมา แต่กลับมีรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากราคาสัตว์น้ำแพงขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม เมื่อราคาน้ำมันแพงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนในการออกทะเลสูงขึ้น ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของพวกเขาในทางลบก็ได้

ในส่วนของหนี้สิน แม้สมาชิกผู้ประสบภัยที่เข้าร่วมโครงการซ่อมเรือกับเครือข่ายฯ ตรังจะมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะเป็นการช่วยเหลือที่ให้เปล่าบางส่วนและให้กู้ยืมบางส่วน แต่ชาวบ้านก็ยินดีที่สามารถซ่อมเรือได้เสร็จในเวลารวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจากการรอคอยเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากหน่วยงานรัฐที่แบ่งให้เป็นหลายครั้ง คราวละไม่มาก แม้จะไม่ทำให้พวกเขามีหนี้สินเพิ่มขึ้น แต่พวกเขาก็ต้องใช้เวลานานกว่าจะซ่อมเรือได้เสร็จและสามารถออกทะเลจับสัตว์น้ำได้

ในแง่สังคม ผู้ประสบภัยได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของการพึ่งพาและช่วยเหลือกัน ได้เรียนรู้ถึงวิธีการทำงานเป็นกลุ่ม ได้เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาที่มีอยู่ของคนในชุมชน ได้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องการต่อเรือประมงพื้นบ้านระหว่างคนรุ่นอาวุโสและเยาวชนคนรุ่นใหม่

2. การเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

เครือข่ายฯ ตรังได้ประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและเข้าร่วมในขบวนการรณรงค์และจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องของสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้และองค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชาวบ้าน (ดูรายละเอียดในข้อ 2.1.6) ซึ่งประสบผลสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ และถือได้ว่ากระบวนการทำงานของจังหวัดตรังในประเด็นนี้ เป็นแบบอย่างสำหรับจังหวัดอื่น ๆ สำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง เครือข่ายฯ ตรังก็ได้ใช้เจ้าหน้าที่คนรุ่นใหม่ในการสร้างความตระหนักและส่งเสริมความร่วมมือในการรณรงค์กับกลุ่มเยาวชนและโรงเรียนในแต่ละหมู่บ้าน รวมทั้ง กำลังดำเนินการร่วมกับโรงเรียนในการสร้างหลักสูตรการต่อเรือประมงพื้นบ้านขึ้นสอนอย่างเป็นทางการด้วย

นอกจากนี้ หมู่บ้านที่เป็นสมาชิกชมรมฯ ตรัง แต่แกนนำองค์กรชุมชนไม่เข้มแข็ง ทางชมรมฯ ตรังจึงขาดช่วงการสนับสนุนไป ก็ได้เงื่อนไขของเหตุการณ์สึนามิและการช่วยเหลือฟื้นฟูชุมชนประสบภัยของเครือข่ายฯ ตรัง ในการเริ่มทำงานใหม่อีกครั้ง เพื่อเพิ่มความสามารถให้กับแกนนำองค์กรชุมชนเหล่านี้

3. การเชื่อมองค์กรภาคธุรกิจให้มีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน

แกนนำชมรมฯ ตรังได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับอาสาสมัครที่ปรึกษาด้านการจัดการธุรกิจของบริษัท Ernst & Young ในเรื่องหลักการทำธุรกิจและการจัด



ทำแผนธุรกิจ โดยทางชมรมฯ ตรังมีความสนใจที่จะทำธุรกิจปั๊มน้ำมันม่วง เพื่อบริการสมาชิกซึ่งกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดตรัง ซึ่งน่าจะส่งผลถึงความร่วมมือที่ต่อเนื่องในอนาคตได้ เช่น การช่วยวิเคราะห์ความเสี่ยงของธุรกิจ และการจัดการด้านการตลาด เป็นต้น



4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเด่น

1.1. มีทุนเดิมที่ดีอยู่แล้ว โดยพื้นที่ชุมชนประสบภัยทั้งหมดในจังหวัดตรังเป็นพื้นที่ทำงานของชมรมฯ ตรังอยู่แล้วก่อนเหตุการณ์สึนามิ มีองค์กรชุมชนอยู่บ้างแล้ว จึงส่งผลให้การทำงานช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยของเครือข่ายฯ ตรังดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง

1.2. มีการประสานงานและประสานความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ระหว่างเครือข่ายฯ ตรังกับองค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค จึงส่งผลให้เครือข่ายฯ ตรังสามารถร่วมขบวนในการเคลื่อนงานในเชิงรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนกับหน่วยงานรัฐได้อย่างต่อเนื่อง

1.3. มีเจ้าหน้าที่ที่อุทิศตัวเองในการทำงาน ทั้งรุ่นพี่รุ่นน้อง และทีมเสริมจากองค์กรภาคี มีผู้ประสานงานที่มีจุดยืนที่ชัดเจนในแนวคิด หลักการ กระบวนการทำงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้ง มีความสามารถและประสบการณ์ในการเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพผู้นำ

1.4. มีความเป็นทีมงานที่ดี ทั้งในระหว่างเจ้าหน้าที่ของเครือข่ายฯ ตรังเอง และในระหว่างทีมเสริมขององค์กรภาคี

2. ปัญหา/อุปสรรค

2.1. การขาดไม้ในการซ่อม/สร้างเรือ ส่งผลให้มีผู้ประสบภัยจำนวนหนึ่งยังไม่สามารถมีเรือออกทะเลเพื่อประกอบอาชีพประมงได้ตามปกติ

2.2. ระบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านบางกลุ่ม ยังไม่มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ และยังขาดกลไกในตรวจสอบภายในที่ดี รวมถึง มีการจัดทำบัญชีที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลถึงระดับความเชื่อมั่นระหว่างแกนนำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม

2.3. ในพื้นที่ที่มีความเสียหายมาก เช่น เกาะมุกด์ มีองค์กรต่างๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือจำนวนมาก มีการประสานงานระหว่างกันที่ยังไม่ดีนัก ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัย

2.4. มีช่องว่างของความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา ระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องที่ค่อนข้างกว้างมาก รุ่นพี่จึงมีภาระหนักพอสมควรในการฝึกฝนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของรุ่นน้อง พร้อมทั้งขับเคลื่อนงานฟื้นฟูชุมชนและพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งไปในเวลาเดียวกัน



2.5. มีความถี่และความซ้ำซ้อนในการขอรายงานและข้อมูลจากสำนักเลขานุการเครือข่ายฯ ซึ่งบางครั้งเป็นการสร้างภาระงานให้กับเจ้าหน้าที่ของเครือข่ายฯ ตรังโดยไม่จำเป็น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1. ควรจะมีการศึกษาทางเลือกในการใช้วัสดุทดแทนไม้ในการซ่อม/สร้างเรือประมง อย่างน้อยในขณะนี้ มีเอกชนกลุ่มหนึ่งได้ออกแบบและกำลังสร้างเรือประมงพื้นบ้านแบบหางยาว ขนาด 10 เมตร (10M GRP Thai Long Tail Fishing Boat) ซึ่งเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาการขาดไม้ในการสร้างเรือได้ในระดับหนึ่ง หากเครือข่ายฯ มีความสนใจที่จะศึกษาทางเลือกนี้ สามารถติดต่อได้ที่ Mr. Bunchong Kunuchit – Star Marine Engineering Co. Ltd (bunchong@starmarineeng.com), Mr. Bjorn Moller – Omni Marine Co,Ltd. (bjorn@omnitrips.com), Mr.Umberto Petricich – Designer (upetricich@yahoo.it) และ Mr. S.F. Wong – Fadara Yacht Sdn Bhd (fysb@streamyx.com)

3.2. ควรนำระบบบริหารจัดการและระบบบัญชีที่บริษัท Ernst & Young จัดทำไว้ให้เครือข่ายฯ มาศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเงื่อนไขของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ในแต่ละชุมชน ทั้งนี้โดยควรสนับสนุนให้เยาวชนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับแกนนำองค์กรชุมชน ซึ่งกลุ่มเยาวชนจะสามารถช่วยเรื่องการจัดทำบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้เป็นอย่างดี

3.3. ควรประสานกับทุกองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยที่เกาะมุกด์ เพื่อแลกเปลี่ยนบทเรียนในการทำงาน ปัญหาอุปสรรค และทิศทางในการทำงานในระยะต่อไป ร่วมกับแกนนำชุมชนของเกาะมุกด์ เพื่อเสริมสร้างให้เกิดระบบการประสานความร่วมมือที่ดี และเพื่อสร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเกาะมุกด์ในระยะยาวร่วมกันอย่างเป็นระบบ

3.4. ควรจัดจังหวะก้าวของกระบวนการทำงานของเครือข่ายฯ ตรังให้เหมาะสม โดยเน้นให้เจ้าหน้าที่คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้จากแกนนำองค์กรชุมชนที่มีความสามารถสูงก่อน เมื่อพวกเขามีความสามารถและประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นแล้ว ก็จะสามารถทำงานร่วมกับแกนนำองค์กรชุมชนเหล่านี้ ในการเป็นพี่เลี้ยงให้กับองค์กรชุมชนอื่นๆ ได้ต่อไป นอกจากนี้เครือข่ายฯ ควรสานต่อในการสนับสนุนให้มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนรุ่นใหม่ด้วยกันเองและรุ่นพี่เป็นระยะๆ

3.5. ควรมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการจัดทำรายงานความก้าวหน้าของเครือข่ายฯ (รายเดือนหรือรายสามเดือน) พร้อมทั้งมีรูปแบบรายงานที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งอย่างน้อยควรประกอบด้วย:

- สรุปกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในช่วงของการรายงาน
- ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น
- ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น / การดำเนินการแก้ไขในปัจจุบัน / แนวทางแก้ไขในระยะต่อไป
- บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงานในช่วงของการรายงาน
- แผนงานสำหรับช่วงของการรายงานต่อไป

3.6. ควรมีการศึกษาอย่างจริงจังต่อแนวคิดและความเป็นไปได้ในการทำธุรกิจปั๊มน้ำมันม่วงของชมรมฯ ตรัง เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน โดยจะสามารถตัดวงจรของพ่อค้าคนกลาง ส่งผลต่อการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกได้

ข้อมูล.... คณะติดตามประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน



"ประสบภัย
ประสบการณ์
ประสานเพื่อน"













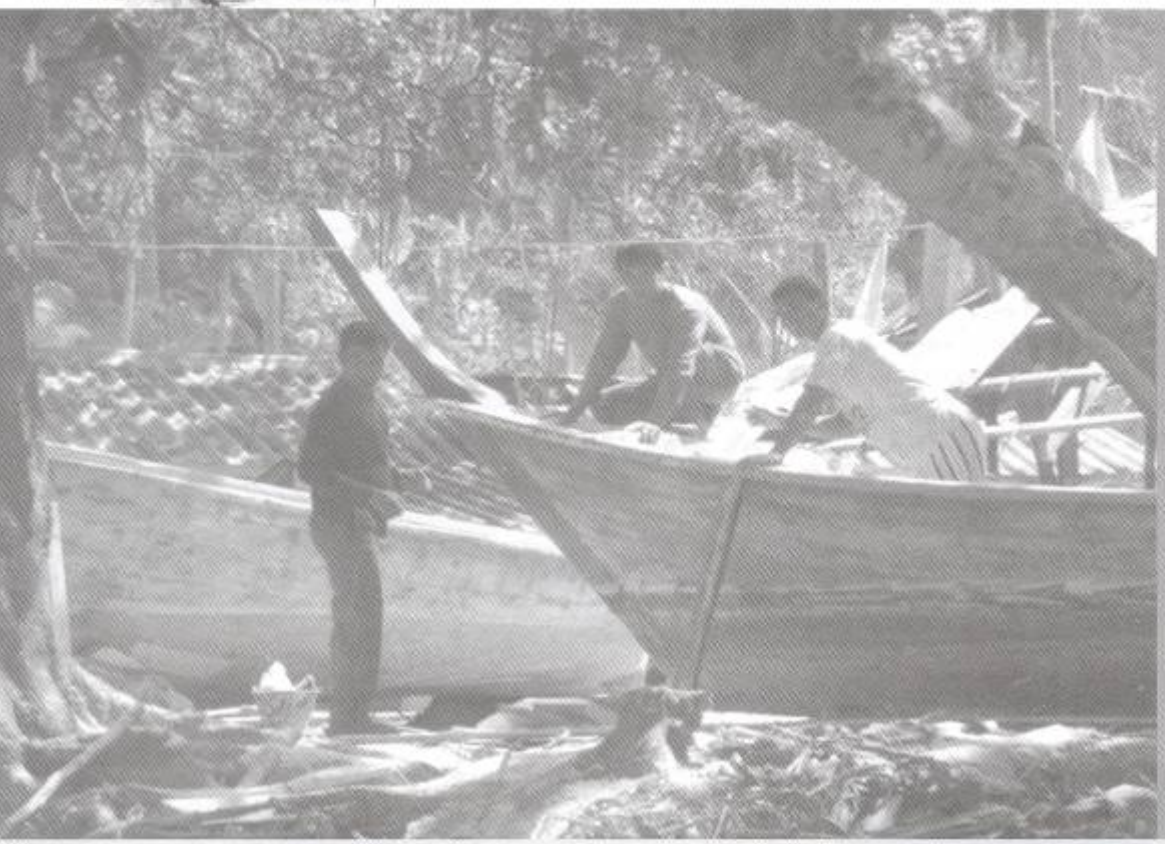

การฟื้นฟูชุมชนหลังภัย สึนามิ ในจังหวัด สตูล



จังหวัดสตูลมีหมู่บ้านประมงขนาดเล็กรวม 74 หมู่บ้าน จากการสำรวจของเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟู

ชุมชนชายฝั่งอันดามันในเดือนมกราคม 2548 พบว่า มีหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากธรณีพิบัติภัยสึนามิครอบคลุมพื้นที่ 37 หมู่บ้านในเขต 4 อำเภอ โดยมีผู้เสียชีวิต 6 ราย และมีชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพประมงได้รับผลกระทบบ้านเรือนเสียหายบางส่วนสามารถซ่อมแซมได้ 49 หลัง เรือประมง





เสียหายทั้งลำ 21 ลำและเสียหายบางส่วน 442 ลำ เครื่องยนต์เสียหายสิ้นเชิง 5 เครื่องและเสียหายบางส่วน 187 เครื่อง กระชังเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเสียหาย 581 ราย เครื่องมือประมงจำพวกโป๊ะ อวนและลอบเสียหาย 799 ราย รวมทั้ง เรือกสวนไร่นาเสียหาย 123 ราย

นอกจากนี้พบว่ามีความเสียหายต่อทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ประสบภัย โดยแนวปะการังอ่อนเสียหายบริเวณเกาะปลอและเกาะสาหร่าย ปะการังเขากวางบริเวณเกาะบุโหลนถูกพัดขึ้นมาบนชายหาด แหล่งหอยกะพงเกิดการทับถมของตะกอนตายเกือบทุกดอนหอยเกิดการกัดเซาะชายหาด และเกิดรอยแยกและร่องลึกของดินหลายแห่งด้วยกัน

เครือข่ายฯ ประสานความร่วมมือ และใช้กลไกของชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดสตูล ในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก รวม 27 หมู่บ้านในเขตพื้นที่ 8 ตำบล 4 อำเภอ โดยการสำรวจความเสียหาย และพิจารณากลั่นกรองสมาชิกผู้ประสบภัยที่จะเข้าร่วมโครงการกับเครือข่ายฯ นั้น ดำเนินการโดยกรรมการและสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านในชุมชน ส่วนหมู่บ้านใหม่มีคณะทำงานจากชมรมฯ สตูลและเครือข่ายฯ ลงไปสร้างความเข้าใจถึงความเป็นมา แนวคิด หลักการทำงานและเป้าหมายของการฟื้นฟูชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านผู้ประสบภัยรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนขึ้นมาก่อน

ขั้นต่อไปเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและกลั่นกรองโครงการที่เสนอมาจากแต่ละหมู่บ้าน โดยกรรมการชมรมฯ สตูลในระดับตำบลและจังหวัด ทั้งนี้เพื่อกระจายความช่วยเหลือให้ทั่วถึง และเพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนทางเครือข่ายฯ ได้กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า หากสมาชิกได้รับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ สมาชิกจะต้องนำเงินจำนวนนั้นมาชำระคืนเข้ากองทุนพัฒนาอาชีพประมงพื้นบ้านโดยทันที

กระบวนการทำงานดังกล่าว มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนด้วยตนเองในระยะยาว นอกจากนี้เครือข่ายฯ ได้ช่วยเหลือเป็นทุนหมุนเวียนเพื่อซื้อวัสดุในการซ่อมสร้างบ้าน อู่ และเรือ โดยชาวบ้านในชุมชนได้ออกแรงงานร่วมกันในการซ่อม/สร้าง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นทีม สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการต่อเรือประมงพื้นบ้านให้กับเจ้าของเรือและเยาวชนที่สนใจด้วย

จากหนังสือฟื้นชีวิต ฟื้นฟูชุมชนหลังสึนามิ โดยเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนฝั่งอันดามัน

กิจกรรมที่ดำเนินการ

การบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า เครือข่ายฯได้แจกจ่ายข้าวสารจำนวน 50 กระสอบ และถังใส่น้ำ ขนาด 1200 ลิตร จำนวน 15 ใบ แก่ชุมชนที่ประสบภัย รวม 18 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านตันหยงอุมาใหญ่ บ้านตันหยงกลิง บ้านยะระโต๊ดนุ้ย บ้านยะระโต๊ดใหญ่ บ้านตะโล๊ะน้ำ บ้านขอนคลานตก บ้านขอนคลานออก บ้านราไวใต้ บ้านเกาะบุโหลน บ้านบ่อเจ็ดลูก บ้านสนใหม่ บ้านหัวหิน บ้านปากบารา บ้านสาครใต้ บ้านหลอมปืน บ้านท่ามาลัย และบ้านปันนังบูเลา

การซ่อม/สร้างบ้าน เครือข่ายฯ ได้ช่วยเหลือซ่อมบ้าน 12 หลังในพื้นที่ 6 ชุมชน ได้แก่ บ้านตันหยงอุมา บ้านบากันใหญ่ บ้านตันหยงกลิง บ้านยะระโต๊ดใหญ่ บ้านตะโล๊ะน้ำ และ



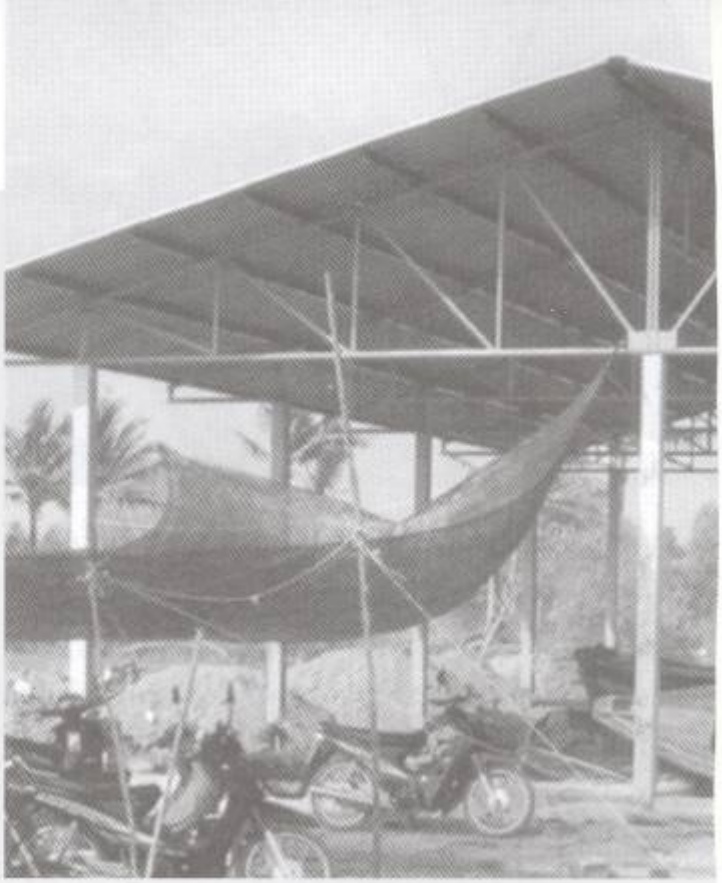

บ้านบ่อเจ็ดลูก คิดเป็น 24% ของบบ้านที่เสียหายทั้งหมด 49 หลัง โดยดำเนินการซ่อมเสร็จแล้วทั้งหมด

การฟื้นฟูความเป็นอยู่ให้กลับสู่สภาพเดิมประกอบอาชีพได้ตามปกติ เครือข่ายฯ ได้ให้การช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยในลักษณะกองทุนหมุนเวียนชุมชนเพื่อกู้ยืมไปซ่อมเรือประมง ซื้อเครื่องยนต์และเครื่องมือประมง ซึ่งสมาชิกจะทยอยชำระคืนตามความสามารถให้กับกรรมการกลุ่มในระดับหมู่บ้านเพื่อส่งให้กรรมการโซนระดับตำบลรวบรวมส่งให้กับชมรมฯ สตูล เพื่อสร้างเป็นกองทุนหมุนเวียนในระดับจังหวัดต่อไป

อู่ซ่อม/สร้างเรือ เครือข่ายฯ ได้สนับสนุนวัสดุในการสร้างโรงเรือนและจัดหาเครื่องมือช่างสำหรับอู่ซ่อมสร้างเรือของชุมชนเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการซ่อมสร้างเรือที่เสียหายจากภัยสึนามิ และเพื่อการซ่อมสร้างเรือประมงชุมชนในระยะยาวรวม 5 อู่ เป็นอู่ถาวรขนาดใหญ่ 2 อู่และอู่เคลื่อนที่ 3 อู่ตั้งอยู่ที่บ้านหัวหิน บ้านตันหยงอุมา บ้านบ่อเจ็ดลูก บ้านราไวใต้ และบ้านเกาะบุโหลน ซึ่งบริการซ่อมเรือประมงให้แก่ผู้ประสบภัยในพื้นที่ 24 ชุมชนในเขต 6 ตำบล 4 อำเภอ

เรือประมง เครือข่ายฯ ได้ช่วยเหลือทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยซ่อมเรือให้กับผู้ประสบภัยในพื้นที่ 14 ชุมชนในเขต 6 ตำบล 4 อำเภอ รวม 171 ลำ โดยดำเนินการซ่อมเสร็จแล้ว 167 ลำ

เครื่องยนต์เรือ เครือข่ายฯ ได้สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนผ่านกองทุนพัฒนาอาชีพประมงพื้นบ้าน ของชมรมฯ สตูล โดยมีผู้ประสบภัยซื้อเครื่องยนต์คูโบต้า RT120 รวม 40 เครื่อง และยังสามารถผ่อนชำระเป็นรายเดือนภายในระยะเวลา 2 ปี รวมทั้งซ่อมเครื่องยนต์ที่เสียหายในบ้านบ่อเจ็ดลูก บ้านสนใหม่ และบ้านเกาะบุโหลน รวม 26 เครื่อง

เครื่องมือประมง ระบบการช่วยเหลือในเรื่องเครื่องมือประมงนั้น เครือข่ายฯ และชมรมฯ สตูลได้ติดต่อซื้อจากบริษัทจัดจำหน่ายที่จังหวัดสงขลา แล้วขายในราคาเดียวกับราคาท้องตลาดที่อำเภอละงู เพื่อให้มีส่วนเหลือมเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการซึ่งสมาชิกมีความพอใจที่ได้เครื่องมือประมงในราคาเงินสดแต่สามารถผ่อนชำระเป็นรายเดือนได้ ภายในระยะเวลา 10 เดือน ส่งผลให้ไม่ต้องไปติดหนี้เถ้าแก่แพปลาซึ่งคิดดอกเบี้ยแพงและไม่ถูกผูกขาดการขายผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่จับมาได้อีกด้วย

การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชน เครือข่ายฯ ได้สนับสนุนชุมชนที่ประสบภัยให้เข้าร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน ร่วมกับสมาพันธ์ชาวบ้านประมงพื้นบ้านภาคใต้ โดยมีข้อตกลงในหลักการกับคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ 6 จังหวัด ในการกันเขตพื้นที่เดิมซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยจริงของชุมชนให้ชัดเจน และรับรองสิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวให้กับชุมชน ซึ่งเครือข่ายฯ และชมรมฯ สตูล จะได้ดำเนินการร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนผังการตั้งบ้านเรือนส่งให้คณะอนุกรรมการฯ เพื่อเป็นหลักฐานต่อไป

การฟื้นฟูทรัพยากร เครือข่ายฯ ได้สนับสนุนกิจกรรม





ที่ดำเนินการอยู่แล้วของชุมชนฯ สตูล ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีการสำรวจและรณรงค์ให้ความรู้แก่สมาชิก และชาวบ้านในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน โดยใช้กรณีตัวอย่างจริงของชุมชนในพื้นที่ประสบภัยซึ่งมีป่าชายเลนเป็นแนวป้องกัน





ภัย สามารถช่วยลดความรุนแรงของกระแสคลื่นยักษ์สึนามิและลดความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน ได้รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมในการปลูกเสริมป่าชายเลนในวันสิ่งแวดล้อมโลก



รายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยและคลื่นยักษ์ในประเทศไทยที่มีต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชน

ด้วยศูนย์สิทธิมนุษยชน (Human Rights Center) ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) ได้ตีพิมพ์รายงานผลการศึกษาสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ดังนี้

สรุปรายงานในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทย

1.) การสำรวจสถานการณ์ในประเทศไทยมีขึ้นระหว่างวันที่ 30 มีนาคม' 8 เมษายน 2548 ในจังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา และระนอง โดยคณะสำรวจได้สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องจำนวน 66 คน ประกอบด้วยผู้ประสบภัยจำนวน 32 คน และอีก 21 คนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรเอกชน ผู้นำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตำรวจ ผู้นำแรงงาน และผู้มีบทบาทด้านสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ คณะได้พบหารือกับผู้แทนจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศอีกจำนวน 13 คนในกรุงเทพฯ

2.) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2548 กระทรวงมหาดไทยได้สรุปตัวเลขผู้ประสบภัยโดยมีผู้เสียชีวิต 5,395 ราย (เป็นคนไทย 1,975 ราย ชาวต่างชาต 2,245 ราย และไม่สามารถตรวจสอบได้ 1,175 ราย) สูญหาย 2,845 ราย ผู้ได้รับผลกระทบมีทั้งหมด 58,550 ราย จาก12,480 ครอบครัว โดยองค์กร UNICEF ประเมินว่า มีเด็ก 1,221 ราย ที่สูญเสียบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ส่วนกรมประมงแจ้งว่าเรือประมงจำนวน 7,446 ลำ สูญหายหรือเสียหายร้ายแรงในด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคาดการณ์ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2548 จะลดลงจากเป้าหมายเดิมที่ 13.5 ล้านคน เหลือเพียง 12 ล้านคน ซึ่งนับเป็นผลกระทบที่รุนแรงสำหรับประเทศที่รายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6 ของ GDP ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติงบประมาณจำนวน 137 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยว

3.) รัฐบาลไทยและหน่วยงานระหว่างประเทศตอบสนองอย่างฉับพลันต่อเหตุการณ์คลื่นยักษ์ในจังหวัดภาคใต้ของไทย โดยได้ส่งบุคลากรและความช่วยเหลือจำนวนมากไปยังบริเวณที่ประสบภัย และมีการจัดตั้งระบบเตือนภัยที่จังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2548 ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าในการดำเนินงานครั้งสำคัญของไทย อย่างไรก็ตาม คณะสำรวจพบว่ายังคงมีปัญหาที่ต้องได้รับแก้ไข ได้แก่

3.1 การกระจายความช่วยเหลือยังคงไม่เป็นธรรมและไม่ทั่วถึง อาทิความไม่โปร่งใสของระบบการแจกจ่ายความช่วยเหลือ โดยเฉพาะการจัดสร้างบ้านพัก ปัญหาเรื่องการชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งผู้ประสบภัยไม่สามารถหาเอกสารเพื่อยืนยันสิทธิและทรัพย์สินของตนเนื่องจากสูญหายและถูกทำลายจากน้ำท่วม และยังขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเจ้าหน้าที่หน่วยบรรเทาทุกข์ชาวไทยรายหนึ่งให้ความเห็นว่า การให้ความช่วยเหลือทำในลักษณะพอเป็นพิธี และผู้ประสบภัยหลายรายเห็นว่ารัฐบาลให้ความช่วยเหลือน้อยเกินไปและไม่ทั่วถึง

3.2 ปัญหาการคุ้มครองเด็กและสตรีซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบ การใช้ความรุนแรง และการเลือกปฏิบัติ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีการจัดตั้งโครงการให้ความรู้แก่สตรี



เกี่ยวกับสุขภาพ สาธารณสุข การดูแลเด็ก และการคุมกำเนิด รวมทั้งการฝึกอาชีพและไม่มีการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูด้านจิตวิทยาต่อเด็กที่ประสบภัย

3.3 แรงงานพม่าซึ่งมีอยู่กว่า 100,000 คน ใน 6 จังหวัดที่ได้รับผลกระทบไม่ได้รับความช่วยเหลือเนื่องจากไม่มีเอกสารยืนยันการจดทะเบียน และส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้ มีรายงานว่านายจ้างคนไทยใช้วิธีการกักขังแรงงานพม่าเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือทิ้งงาน (เนื่องจากแรงงานถือโอกาสหนีหนี้ที่ยังค้างจ่ายนายจ้างอยู่) และเมื่อรัฐบาลไทยได้จัดตั้ง Transit center ที่จังหวัดระนองเพื่อดูแลการเดินทางกลับถิ่นฐานของแรงงานพม่าเจ้าหน้าที่จาก Word Vision of Thailand (องค์กรเอกชนที่ได้รับมอบหมายจากทางการไทยให้ช่วยประสานงานและจัดตั้งบ้านพักชั่วคราว) ก็ถูกลักพาตัวและถูกทำร้ายร่างกายจากกลุ่มที่เชื่อว่าเป็นนายจ้างคนไทยซึ่งไม่พอใจที่เจ้าหน้าที่เหล่านี้ช่วยเหลือแรงงานพม่าให้เดินทางกลับ

3.4 กรรมสิทธิ์ที่ดิน เหตุการณ์คลื่นยักษ์เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ไม่เพียงแต่ทำให้เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินสูญหายเป็นจำนวนมาก แต่ยังทำให้แผ่นดินจำนวนมากสูญหายไปเนื่องจากถูกคลื่นซัดทำลาย จึงเพิ่มความซับซ้อนแก่ปัญหาการถือครองที่ดินบริเวณชายหาด ซึ่งเป็นประเด็นขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน นายทุนเจ้าของกิจการโรงแรม และที่ดินสาธารณะอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ นอกจากนี้ การที่รัฐบาลจัดสรรที่ดินทำกินโดยการย้าย (relocate) ชาวบ้านไปยังหมู่บ้านอื่นที่อยู่ห่างไกลออกไปยิ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวบ้านมากขึ้น

3.5 ปัญหาการค้ามนุษย์อาจรุนแรงขึ้น แม้ว่าคณะสำรวจยังไม่พบกรณีการค้ามนุษย์เกิดขึ้น แต่เมื่อคำนึงถึงแนวโน้มที่ปัญหาดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นภายหลักการโยกย้ายถิ่นฐาน การพลัดพรากจากสมาชิกในครอบครัว เด็กที่ต้องเป็นกำพร้า และสภาวะครอบครัวและสังคมที่แตกสลาย ตลอดจนข้อเท็จจริงที่ประเทศไทยมีสถานะเป็นศูนย์กลางการค้ามนุษย์ในภูมิภาคอยู่แล้วจึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงว่าอาจเกิดปัญหาค้ามนุษย์ขึ้นได้

4.) ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย

4.1 จัดตั้งกลไกอิสระเพื่อติดตามสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดที่ได้รับผลกระทบและรายงานผลต่อทางการไทย

4.2 ทำการสำรวจเพื่อประเมินผลการดำเนินการการกระจายความช่วยเหลือว่ามีความทั่วถึงและเป็นธรรมหรือไม่ โดยควรรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้ประสบภัยเข้ามามีส่วนร่วมในกรฟื้นฟู

4.3 จัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นให้แก่เจ้าหน้าที่ในระดับตำบล

4.4 จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ (single unit) ที่สามารถประสานงานและกำกับดูแลการบูรณะฟื้นฟูให้เป็นเอกภาพ

4.5 จัดตั้งระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพและสามารถกระจายข้อมูลไปยังบริเวณต่างๆ ริมฝั่งทะเลอันดามันได้

4.6 จัดทำระบบการเก็บข้อมูลที่สามารถสืบค้นข้อมูลได้เพื่อรวบรวมรายละเอียดของผู้ประสบภัย เพื่อประโยชน์ในการตามหาสมาชิกครอบครัวที่สูญหาย การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน การโยกย้ายถิ่นฐาน การอพยพกลับสู่มาตุภูมิ และการรับค่าเสียหาย

4.7 ติดตามกรณีความขัดแย้งทางกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินอย่างใกล้ชิดเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ประสบภัยจะได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ภายใต้กฎหมาย

4.8 สำรวจสถานการณ์และให้ความคุ้มครองแรงงานต่างชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การป้องกันการค้ามนุษย์และการบังคับใช้แรงงาน

4.9 ติดตามและสืบสวนกรณีการทำร้ายเจ้าหน้าที่ของ Word Vision เพื่อให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด



การฟื้นฟูชุมชนหลังธรณีพิบัติภัยสึนามิ (TSUNAMI) ของประเทศต่างๆ ในเอเชีย



คนยากจนค้นพบวิธีแก้ปัญหาสำหรับภัยพิบัติที่เกิดแก่คนยากจน

นับตั้งแต่วันที่ 26 ธันวาคม 2547 เป็นเวลาครบรอบ 1 ปี ตั้งแต่ธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศต่างๆ ในแถบมหาสมุทรอินเดีย โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย ทั้งประเทศอินเดีย พม่า ศรีลังกา อินโดนีเซีย และประเทศไทย ธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) ได้คร่าชีวิตผู้คน สิ่งมีชีวิต บ้านเรือนและหมู่บ้านต่าง ๆ เสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งหลังจากเกิดภัยพิบัติดังกล่าวคนจากหลายประเทศทั่วโลก มีปฏิกริยาตอบสนองต่อโศกนาฏกรรม

สึนามิในวิถีทางที่แตกต่างกัน ในหมู่คนยากจนผู้สูญเสีย เป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากที่สุด ที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด และต้องใช้ความพยายามมากที่สุด ที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขากลับคืนสู่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมในถิ่นฐานเดิม ของพวกเขาก่อนที่คลื่นยักษ์สึนามิจะซัดพัดพาชายฝั่ง ทำให้แผ่นดิน บ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่างๆ สูญหายไป และนำความเสียหายอย่างใหญ่หลวงมาให้ชุมชนต่างๆ ชายฝั่งทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดียในทวีปเอเชีย

คลื่นยักษ์สึนามิ ในเอเชียทำลายชุมชน แต่แทนที่ชุมชนจะต้องรอให้มีการขับไล่ที่อยู่อาศัย ชุมชนก็พยายามหาหนทางที่จะต่อสู้ปัญหาไม่เพียงแต่ก่อสร้างบ้านเรือนของพวกเขาใหม่ และตั้งถิ่นฐานใหม่ แต่ปรับปรุงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนและการเป็นเจ้าของบ้านที่มั่นคงขึ้น มีสุขอนามัยที่ดี ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่มั่นคงเข้มแข็งยิ่งขึ้นกว่าตอนก่อนที่คลื่นยักษ์สึนามิจะซัดถล่ม มีเรื่องราวดี ๆ มากมายและปรากฏการณ์สำคัญๆ เกิดขึ้นรอบภูมิภาคนี้ และเป็นสิ่งสำคัญที่พวกเราต้องตระหนักและร่วมมือกันหันหน้าไปสู่พวกเขา สิ่งสำคัญที่เป็นปัจจัยในการฟื้นฟูชุมชนหลังประสบธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) ได้แก่

- การกลับไปสู่ที่ดินภูมิลำเนาเดิมของประชาชนและเริ่มต้นใหม่ในที่ดินเดิม
- การก่อสร้างบ้านและหมู่บ้านที่ปรักหักพังของชุมชนให้คงทนแข็งแรงขึ้น
- การฟื้นฟูวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจในหมู่



บ้านชุมชนท้องถิ่น

● คนยากจน ค้นพบการฟื้นฟูชีวิตใหม่ และชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถที่จะช่วยให้แต่ละครอบครัวฟื้นฟูสมรรถนะที่จะหาเลี้ยงชีพ เพื่อช่วยเลี้ยงตัวเองได้

ธรณีพิบัติภัยสึนามิในเอเชีย

● มีผู้เสียชีวิต	350,000	คน
● คนไร้ที่อยู่อาศัย	2.5	ล้านคน
● หมู่บ้านถูกพายุพัดเสียหาย	3,300	แห่ง
● เรือประมงสูญหาย	173,000	ลำ

ธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) ในเอเชียมีผลต่อชุมชนส่วนใหญ่ที่เป็นชุมชนชาวประมงในท้องถิ่นและคนพื้นเมือง (ซึ่งมักถูกจัดให้เป็น **"ชนกลุ่มน้อย"** ในประเทศของพวกเขา) คนเหล่านี้อาศัยอยู่ในพื้นที่อันตรายล่อแหลมมาก หลายคนไม่มีสิทธิโดยชอบธรรมบนผืนแผ่นดินที่พวกเขาจับจองอาศัยอยู่มาหลายชั่วอายุคน ขึ้นอยู่กับว่าเราจะถามกับผู้ใด ชุมชนเหล่านี้ถูกแบ่งแยกออกเป็นหลายส่วน มีสมบัติทางวัฒนธรรม เป็นหมู่บ้านตามวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม เป็น

ชุมชนที่ไม่เป็นทางการ หรือเป็นผู้อยู่อาศัยเร่ร่อนไม่ถูกกฎหมายในที่ดินสาธารณะ และการที่พวกเขาจะอาศัยอยู่ที่นั่นต่อไป พวกเขาสามารถจะดำรงสิทธิในการยึดครองที่ดินเดิมของพวกเขา

จากกรณีเหล่านี้ ที่ดินกลายเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับการท่องเที่ยวที่อยู่ในรูปการค้า ชาวประมงและผู้ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งชุมชนเหล่านี้ถูกผลักดันออกไปรอบ ๆ ไปสู่เกมส์ในการทำให้เกิดผลกำไร ตลอดจนกฎเกณฑ์การข่มขู่และการขับไล่ที่ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่คลื่นยักษ์สึนามิพัดถล่มพัดพากวาดคนเหล่านี้ออกไป รวมทั้งกวาดบ้านเรือนที่อยู่อาศัยออกไปราวกับไม้กวาดที่แข็งแกร่ง ซึ่งแม้แต่ผู้ที่เป็นเจ้าของ ซึ่งมีสิทธิโดยตรง ก็เริ่มที่จะไม่เป็นกลุ่มก้อนกันดังเดิม

ประเทศในเอเชียที่ได้รับผลกระทบจากธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami)

อินเดีย : ตำบลชายฝั่ง 13 แห่ง ถูกผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิในรัฐทมิฬนาดู (Tamil Nadu) ผลกระทบที่รุนแรงที่สุด คือ ที่เขตนากาปัทตินาม (Nagapattinam) คัดดาลอ (Cuddalore) เชนนาย (Chennai) กันจีปุรัม (Kancheepuram) และกานากุมารี (Kanakumari) ในสถานที่ซึ่งประชาชนผู้ตั้งถิ่นฐานและนักท่องเที่ยวชอบไปกันเป็นกลุ่มใหญ่ เช่นที่วีลันกันนี (Velankanni) และกันยากุมารี (Kanyakumari) ที่ใต้สุดของอินเดีย และชายฝั่งมาริน่า (Marina) ในมัทราส (Madras) ซึ่งมีพวกคนจรจัดอาศัยอยู่

แต่เป็นสิ่งที่น่าเศร้าอย่างล้นเหลือ เพราะประชาชนผู้เคราะห์ร้ายส่วนใหญ่เป็นชาวประมงผู้อยู่อาศัยในดินแดนที่ใกล้ทะเลที่สุด นอกเหนือจากการสูญเสียผู้คนจำนวนมากแล้ว ชุมชนชาวประมงยังเผชิญหน้ากับผลกระทบต่อเนื่องที่เกิดจากการสูญเสียบ้านเรือน สาธารณูปโภคในหมู่บ้านถูกทำลาย และการสูญเสียอาชีพเมื่อเรือประมงและเครื่องมือหาปลาสูญหายไป

พม่า : เมื่อคลื่นยักษ์สึนามิ (Tsunami) มาถึงดินดอนปากแม่น้ำอิระวดีของพม่า กำลังของคลื่นยักษ์สึนามิถูกลดทอนลงมาก มีคนตายเพียงเล็กน้อยและพม่าถูกทำลายน้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ใน 3 เขตของพม่าที่ได้รับผลกระทบร้ายแรงที่สุด ได้แก่ ป่าเตียน (Pathein) เมืองเมียว (Myaung Mya) และพญาพน (Pya Pone) เมืองและหมู่บ้านถูกสร้างในแผ่นดินที่ไม่ได้รับความเสียหายมาก กระท่อมถูกสร้างตามชายฝั่งทะเล อย่างไรก็ตามความเสียหายส่วนใหญ่เกิดแก่ชาวประมงที่ยากจนที่สุดและคนงาน





ไทย : คลื่นยักษ์สึนามิ (Tsunami) พัดกระหน่ำทำความเสียหายให้แก่ 6 จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย ได้แก่ กระบี่ ภูเก็ต ระนอง ตรัง สตูล และพังงา (พังงาได้รับผลกระทบมากที่สุด) ความเสียหายจากคลื่นยักษ์สึนามิ ทำให้โรงแรม รีสอร์ท ร้านค้า ธุรกิจต่างๆ บ้านเรือนส่วนตัว เรือและพาหนะต่างๆ เสียหาย แต่ที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิมากที่สุด คือ ชาวประมง 400 หมู่บ้านที่อาศัยอยู่บริเวณที่คลื่นยักษ์สึนามิพัดถล่ม

การฟื้นฟูเกิดขึ้นรวดเร็วมากในประเทศไทย มากกว่าประเทศอื่น ๆ ส่วนหนึ่งเพราะคลื่นสึนามิ ทำความเสียหายแก่บริเวณท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นแหล่งรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศไทย จึงมีแรงจูงใจทางการค้า ให้พลิกฟื้นทุกอย่างให้เข้าสู่สภาวะปกติอย่างรวดเร็วเท่าที่จะทำได้ เพราะเหตุว่าใน 3 ส่วน ของผู้เสียชีวิตจากจำนวน 8,562 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 50 ประเทศ วิกฤตการณ์นี้ได้รับความเอาใจใส่ดูแลทั้งจากภาครัฐและจากส่วนต่างๆ ของโลก ตั้งแต่วันแรกที่เกิดวิกฤตการณ์ขึ้น ในขณะที่ชาวประมงที่ได้รับผลกระทบกลับไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร

ศรีลังกา : คลื่นยักษ์สึนามิ (Tsunami) เป็นความเสียหายทางธรรมชาติที่ล้างผลาญครั้งยิ่งใหญ่ที่สุด ในประวัติศาสตร์ของศรีลังกา 80% ของชายฝั่งของเกาะถูกทำให้ราบเป็นหน้ากลองไป โดยคลื่นยักษ์ 3-4 ลูก เพราะว่าบริเวณเหล่านี้โดยรวมเป็นพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดของประเทศ ความตาย การสูญเสีย และบ้านที่ถูกทำลาย รวมทั้งสาธารณูปโภคต่างๆ ที่ถูกทำลาย เป็นสิ่งที่เสียหายอย่างใหญ่หลวง เกือบ 10% ของประชากรของประเทศ ถูกผลกระทบและส่วนใหญ่เป็นคนยากจน

พื้นที่ส่วนที่ถูกพายุรุนแรงที่สุดของศรีลังกา คือ ภาคตะวันออกและภาคใต้ของชายฝั่งประเทศศรีลังกา แต่ส่วนที่ถูกทำลายอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นส่วนที่ถูกควบคุมโดยขบวนการพยัคทมิฬอิลาม ทำให้ผู้คนสูญหาย 300,000 คน รวม 700,000 คน ถูกทำให้พลัดถิ่นโดยสงครามกลางเมืองที่ยาวนาน

อินโดนีเซีย : ในบรรดาประเทศทั้งหมดในเอเชีย จังหวัดอาเจ๊ะ (Aceh) ของอินโดนีเซีย (และส่วนที่เล็กกว่าของสุมาตรา ภาคเหนือ) ได้รับผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิ (Tsunami) คลื่นซึ่งสูงกว่าต้นมะพร้าว ซัดจังหวัดอาเจ๊ะ (Aceh) สูงถึง 20-30 เมตร หมู่บ้านชาวประมงในจังหวัดทางชายฝั่งตะวันตกถูกทำลาย มีเพียง 10% ของคนในท้องถิ่นในหมู่บ้านอาเจ๊ะ (Aceh) ที่รอดชีวิต ซึ่งในจำนวนนี้คือสตรีและเด็ก ถนนตามชายฝั่งถูกคลื่นซัดหายไป ซึ่งทำให้กว่าจะเข้าไปสู่บริเวณแผ่นดินนี้ได้ ก็เมื่อเดือนเมษายน 2548

ในจังหวัดบันดาอาเจ๊ะ (Banda Aceh) ถูกคลื่นยักษ์สึนามิ (Tsunami) 4 ลูกใหญ่ ม้วนตัวเป็นขนาดลูกคลื่น 8 กิโลเมตร พัดพาบ้านเรือนหายไปในไม่ถึงครึ่งชั่วโมง 80% ของเมืองที่ถูกคลื่นยักษ์ทำลาย เหมือนเมืองฮิโรชิมาในญี่ปุ่นหลังถูกระเบิดปรมาณู นอกจากคลื่นยักษ์สึนามิ จังหวัดอาเจ๊ะ (Aceh) ถูกแผ่นดินไหว 15 นาที ก่อนถูกสึนามิทำให้คนตายเป็นร้อยๆ คน ในซากตึกที่ถูกแผ่นดินไหว



สิ่งที่คลื่นยักษ์สึนามิได้พัดถล่มทำความเสียหายให้แก่ประเทศต่างๆ มีข้อมูลจากUplink/ UPC อินโดนีเซีย Abhiyan อินเดีย Sevanatha ศรีลังกา และ CODI ประเทศไทย ดังนี้

ตารางที่ 1 ชีวิตมนุษย์

ประเทศ	ความเสียด้านชีวิต
อินโดนีเซีย	150,000 ชาวประมงสูญเสียอาชีพ 25 % ของผู้ใช้แรงงานของอาเจ๊ะ ตายในสึนามิและคนไม่มีอาชีพในจังหวัดอาเจ๊ะ ขณะนี้ 35%
ศรีลังกา	40,000 คน ตาย 23,176 คน ได้รับบาดเจ็บส่วนใหญ่เป็นชาวประมง และครอบครัวเด็ก ๆ 800 คน ถูกทอดทิ้งไว้โดยปราศจากพ่อแม่
อินเดีย	16,383 คน ได้รับแจ้งว่าตายอย่างเป็นทางการ 5,823 คน ถูกขึ้นบัญชีว่าสูญหาย เด็ก 529 คน กลายเป็นเด็กกำพร้า
ไทย	5,399 คน ได้รับแจ้งว่าตายอย่างเป็นทางการเศษหนึ่งส่วนสามเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เด็ก 1,100 คน กลายเป็นเด็กกำพร้า
พม่า	31 คน ตาย 51 คน ได้รับบาดเจ็บ (ข้อมูลนี้ครอบคลุมเพียง 3 เขต พื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบในดินดอนปากแม่น้ำอิระวดี)
รวม	**321,914 คน ได้รับการยืนยันว่าตาย 8,885 คน สูญหาย (ถูกคาดคะเนว่าตาย) อย่างน้อยที่สุด เด็ก 5,000 คน กลายเป็นเด็กกำพร้า**

ตารางที่ 2 หมู่บ้าน

ประเทศ	ความเสียด้านหมู่บ้าน
อินโดนีเซีย	40,000 คน ตาย 23,176 คน ได้รับบาดเจ็บส่วนใหญ่เป็นชาวประมง และครอบครัวเด็กๆ 800 คน ถูกทอดทิ้งไว้โดยปราศจากพ่อแม่
ศรีลังกา	14 เมืองใหญ่ และหมู่บ้าน 662 แกรมม่า นิลาดาริหมู่บ้านและเขตเมืองเล็ก ๆ ได้รับผลกระทบ
อินเดีย	897 หมู่บ้าน และเมืองและ 1 เมืองใหญ่ (เชนนาย) ได้รับผลกระทบทั้งหมดในทมิฬนาดู
ไทย	418 หมู่บ้านชายฝั่งได้รับผลกระทบ ในจำนวนนี้ 47 หมู่บ้าน เกือบจะถูกทำลายทั้งหมดโดยคลื่น
พม่า	17 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงใน 3 จังหวัด มีผลต่อ 7,000 คน
รวม	**ประมาณ 3,000 หมู่บ้านและเมืองเล็ก ๆ และ 20 เมืองใหญ่ได้รับผลกระทบ**



ตารางที่ 3 บ้านเรือน

ประเทศ	ความเสียด้านบ้านเรือน
อินโดนีเซีย	280,000 บ้านเรือนถูกทำลาย มีผลให้คน 547,509 คน ไร้ที่อยู่อาศัย
ศรีลังกา	195,600 บ้านเรือน ถูกทำลาย มีผลให้คน 1 ล้านคน ไร้ที่อยู่อาศัย
อินเดีย	239,024 บ้านเรือน ถูกทำลายมีผลให้คน 1 ล้านคนไร้ที่อยู่อาศัย
ไทย	บ้านเรือนอย่างน้อยที่สุด 3,676 หลัง ถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง (อย่างเป็นทางการ)
พม่า	บ้านเรือน 539 หลังถูกทำลายมีผลให้คน 2,145 คน ไร้ที่อยู่อาศัย
รวม	**บ้านเรือน 720,000 หลัง ถูกทำลายหรือสูญหายไป 2.5 ล้านคน ไร้ที่อยู่อาศัย**

ตารางที่ 4 เรือ

ประเทศ	ความเสียด้านเรือ
อินโดนีเซีย	80,000 เรือประมง ถูกทำลาย ชาวประมง 25,000 ตาย แพปลาและตลาดปลา 91 แห่งถูกทำลาย
ศรีลังกา	15,300 เรือประมง ถูกทำลาย แสดงให้เห็นว่า 50% ของเกาะหายไปอย่างรวดเร็ว ชาวประมง 100,000 คนไร้อาชีพ
อินเดีย	74,025 เรือประมง ถูกทำลายให้เสียหาย และถูกทำลายเช่นเดียวกันกับแห อวน และเครื่องมือประมง
ไทย	3,307 เรือประมง 15,534 แห อวน และตะกร้าเพาะพันธุ์ปลา และเครื่องมือประมง 35,727 ชิ้น ถูกทำให้สูญหายหรือถูกทำลาย
พม่า	126 เรือประมง (เรือที่ใช้เครื่องยนต์และเรือพาย) ถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างหนักใน 3 อำเภอ ของอิระวดี
รวม	**175,000 เรือประมงถูกทำลายหรือสูญหายบ้านอย่างน้อยที่สุด 420,000 หลังคาเรือน มีหัวหน้าครอบครัวเป็นชาวประมงที่ไม่มีอาชีพหรือคนหาปลา**



ตารางที่ 5 การดำรงชีวิต

ประเทศ	ความเสียด้านการดำรงชีวิต
อินโดนีเซีย	150,000 ชาวประมงสูญเสียอาชีพ 25 % ของผู้ใช้แรงงานของอาเจ๊ะ ตายในสึนามิและคนไม่มีอาชีพในจังหวัดอาเจ๊ะ ขณะนี้ 35%
ศรีลังกา	275,000 คน กลายเป็นไม่มีงานทำ ซึ่ง 90,000 คนเป็นชาวประมง การท่องเที่ยวเป็นลำดับที่ 2 ที่ได้ รับผลกระทบเลวร้ายที่สุดจนคนไม่มีอาชีพ
อินเดีย	คนจำนวนมหาศาลที่ได้รับผลกระทบ คือ ชาวประมง แต่ชาวนา 8,036 คน สูญเสียงานในเขตนากาปาตินัม
ไทย	ชีวิตมนุษย์ของคน 120,000 คน ถูกทำให้กระจัดกระจาย รวมทั้งชาวประมงคนงานก่อสร้าง ชาวนา นักท่องเที่ยว และคนทำงานในเรือ
พม่า	150,000 คน สูญเสียอาชีพ หรืองาน ส่วนใหญ่เป็นชาวประมงหรือพวกใช้แรงงานในเรือประมงหรือคนที่ ปลูกมะพร้าวเป็นอาชีพ
รวม	**ยากที่จะใส่จำนวนผู้สูญเสียอาชีพ และโอกาสในการหาเลี้ยงชีพแต่เป็นที่แน่ชัดว่ากุญแจในการเอาชีวิตรอด และการฟื้นฟูอย่างแท้จริง คือสิ่งจำเป็นที่สุด**

ตารางที่ 6 บริการต่าง ๆ

ประเทศ	ความเสียด้านการบริการต่างๆ
อินโดนีเซีย	ถนน 10,000 กิโลเมตร สถานีรถประจำทาง 7 แห่ง พื้นที่ชลประทาน 28,000 เฮกตาร์ และคลอง 100 กิโลเมตร ถูกทำลาย เช่นเดียวกับตึกต่าง ๆ ของภาครัฐที่ถูกทำลายจนนับไม่ถ้วน
ศรีลังกา	โรงพยาบาล 73 แห่ง คลินิก 363 แห่ง โรงเรียน 182 แห่ง ตลาด สถานี รถ พาหนะเดินทางต่าง ๆ 50,000 บ่อน้ำแหล่งน้ำ 1,600 กิโลเมตร ของถนน และ 160 กิโลเมตรของทางรถไฟถูกทำลาย
อินเดีย	ถนน สะพาน บ่อน้ำ พลังงานและท่อน้ำใช้ถูกทำลาย กำแพง ทะเลถูกทำให้เสียหาย 15,000 เฮกตาร์ของพื้นแผ่นดินที่เป็นฟาร์มถูกทำให้เค็มด้วยน้ำทะเล อุตสาหกรรมขนาดเล็กเสียหาย
ไทย	สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (315 โรงแรม และรีสอร์ท 234 ภัตตาคาร สถานีประมง ทุ่งนา ทำการที่ เกษตรและสวนผลไม้ ถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายรุนแรง)
พม่า	สะพาน 2 แห่ง 8 กำแพงทะเล 2 วัดในพระพุทธศาสนา โบสถ์ 4 แห่ง 8 โรงเรียน 3 โรงสีข้าว และบ่อน้ำสะอาดหลายแห่ง และเขื่อนกั้นน้ำได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง
รวม	**ในส่วนใหญ่ของงบประมาณสร้างใหม่ของพวกที่ได้รับผลจากสึนามิเหล่านี้ เป็นรายการขนาดใหญ่ที่กินเงินเป็นล้านๆ ไม่เพียงแต่บ้านเรือน อาชีพ และสิ่งสนับสนุนทางสังคม**



องค์กรเอกชน นักวิชาการภาครัฐ เอกชนและประชาชนร่วมมือกันบรรเทาภัยพิบัติ ซึ่งพวกเขาไม่เคยประสบมาก่อน

หลังจากคลื่นสึนามิพัดถล่ม องค์กรเอกชนจำนวนมาก นักกิจกรรม และนักวิชาการ ผู้ซึ่งเคยมีส่วนร่วมในปัญหาความยากจน และปัญหาที่อยู่อาศัย พบว่า พวกเขาถูกงานที่ไม่คุ้นเคยรุมถาโถมเข้าใส่ ทั้งการบรรเทาทุกข์ โดยเร่งด่วนและการฟื้นฟูหมู่บ้านชายฝั่ง

ปกติวิถีชีวิตของชาวประมง มีรายได้และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ดีกว่าพวกที่อาศัยในสลัมในเมือง แต่เมื่อคลื่นยักษ์สึนามิพัดพาบ้านของพวกเขา ครอบครัว เพื่อน ชุมชน เรือ และอาชีพของพวกเขาไป พวกชาวประมงที่ประสบภัยก็กลายเป็นคนยากจนมากกว่าผู้อื่นใด ก็เหมือนกับพี่น้องในชุมชนเมือง การต่อสู้ของชุมชนชาวประมงเหล่านี้ ทันใดนั้นก็พบว่าพวกเขาเผชิญกับปัญหาที่ยิ่งใหญ่ ประเด็นของรูปแบบการทำที่ดินเพื่อการค้า ซึ่งผลักดันให้คนออกไปจากสถานที่ซึ่งเขาต้องการอยู่เอาชีวิตรอด ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในทะเล

สำหรับชาวชุมชนเมือง คลื่นสึนามิเป็นการพัฒนาที่ท้าทายในส่วนสัดขนาดใหญ่ และเทคนิคเก่าๆ และหลักเกณฑ์ขององค์กร ซึ่งช่วยผู้อยู่อาศัยในสลัม พบทางแก้ปัญหาที่เคร่งเครียด (รุนแรง) ของผู้ยึดครองที่ดิน บ้านเรือนและผู้อยู่อาศัยเข้ามาอยู่ในที่อยู่อาศัยที่สะดวก ท่ามกลางความร้ายกาจในการจัดตั้งบ้านชายฝั่งใหม่ เทคนิคต่างๆ เช่น เครือข่ายการก่อสร้าง การสำรวจและทำที่ว่างให้ประชาชนมาอยู่ร่วมกัน และวางแผนร่วมกัน การเจรจาทั้งแถวกับรัฐบาล

เครือข่ายนอกภูมิภาค

อินเดีย - อินโดนีเซีย : องค์กรเอกชนอะไบยัน (Abhiyan) นำประสบการณ์ในองค์กรและประสบการณ์วิชาการในการบรรเทาภัยพิบัติไปเชื่อมโยงกับงานในการก่อสร้างหมู่บ้านใหม่ในอาเจ๊ะ (Aceh)

อินเดีย - ศรีลังกา : NSDF/MM/SPARC ช่วยเหลือ WDBF เจรจาเรื่องกระบวนการพัฒนาสลัมในเมืองใหม่ในเมืองที่ได้รับผลจากสึนามิ คือ โมราตูวา (Moratuwa) ขณะที่เพื่อนในประเทศญี่ปุ่นริเริ่มแนวความคิดใหม่ และเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่โครงการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของธนาคารสตรี

ไทย - อินโดนีเซีย : จากการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียนประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ ผู้รอดชีวิตจากอาเจ๊ะ (Aceh) และผู้สนับสนุนสู่การเชื่อมโยงประสานกันให้เห็นถึงพลังในการเจรจาต่อรองแผนการประชาชน เพื่อเคลื่อนย้ายสู่หมู่บ้านที่ถูกพายุทำลายโดยตรง แม้แต่แผ่นดินที่เป็นปัญหารุนแรงรอบๆ พวกเขา

อินโดนีเซีย - ศรีลังกา : ในระหว่างการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยือนหมู่บ้านชายฝั่งในศรีลังกา ชาวอาเจ๊ะ (Aceh) ผู้มาเยี่ยมเยือนมีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นไปยังผู้รอดชีวิตจากศรีลังกาว่า "จงอย่ารีรอการอนุญาตจากผู้ใดให้กลับไป"

ความคิดที่ว่าหมู่บ้านนิเวศวิทยาทำงานอย่างไร

ความเห็นที่จะใช้ระบบนิเวศวิทยาที่เป็นมิตรเพื่อทำให้ชายฝั่งปลอดภัย ไม่ใช่เป็นเพียงความคิดแบบยูโทเปีย โดยความฝันของสถาปนิก หรือนักสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่าบริเวณชายฝั่งของอินโดนีเซีย ไทย ศรีลังกา และอินเดีย ถูกปกป้องรักษาโดยต้นโกงกาง ป่าชายฝั่ง ปะการังและแนวธรรมชาติอื่นๆ ที่ทำให้ความเสียหายจากธรณีพิบัติภัยสึนามิลดน้อยลงมาก

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ที่ว่าหมู่บ้านของพวกเขา สามารถจะถูกขับเคลื่อนในกระบวนการฟื้นฟู และถูกขยายให้กว้างขวาง





ขึ้น เช่น แนวป้องกันตามธรรมชาติ ชายฝั่ง บันดาอาเจ๊ะ (Aceh) ในอินโดนีเซีย ที่ไม่ค่อยมั่นคงโครงการก่อสร้างใหม่ถูกดำเนินการโดยเครือข่ายอูดีพ เบอส่าหรี (Udeep Beusaree) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จะทำให้หมู่บ้าน 25 แห่ง ปลอดภัยอย่างไร โดยการริเริ่มแนวกั้นสีเขียวระหว่างทะเล และหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ นอกจากจะช่วยทำให้สิ่งแวดล้อมชายฝั่งมั่นคง และเป็นเสมือนป้อมปราการ เขตแนวกั้นสีเขียวเหล่านี้ ยังต้านกระแสลมพายุช่วยควบคุมน้ำท่วม ทำให้ช่องทางที่จะเกิดความแห้งแล้ง และพายุหมดสิ้นไป ขณะเดียวกันแนวกั้นสีเขียวเหล่านี้ ช่วยจัดทำให้สิ่งแวดล้อม เพื่อการเกษตร การจับสัตว์น้ำ การเลี้ยงสัตว์ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดรายได้ และทำให้ชุมชนมั่นคงได้ด้วยตัวเอง

หมู่บ้านนิเวศวิทยาไม่ได้มีกฎตายตัวว่าจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่เป็นกลุ่มขององค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งคนสามารถนำไปใส่ไว้ด้วยกัน โดยหลายๆ หนทาง เพื่อพวกเขาจะได้ยกร่างแผนการพัฒนาใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ และสภาพสังคมที่แท้จริงในหมู่บ้านของพวกเขา ทั้ง 25 หมู่บ้านในเครือข่ายถูกผูกพันอย่างมั่นคง เพื่อวางแผนหมู่บ้านนิเวศวิทยาร่วมกันไปสู่กระบวนการสร้างหมู่บ้านของพวกเขาขึ้นมาใหม่ การสร้างสรรค์แนวทางป้องกันตามความยาว ตามแนวส่วนที่ได้รับผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดของบันดา อาเจ๊ะ (Aceh) มีองค์ประกอบที่เป็นลักษณะเด่นตามภูมิประเทศดังนี้

- กันชนธรรมชาติและกันชนที่ถูกสร้างขึ้น
- ถนน เส้นทางสำหรับหนีภัยและภูเขา เพื่อการหลบหนี
- การพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน
- การฟื้นฟูชุมชน ให้มีส่วนร่วมในรูปการที่จับต้องได้ โดยชุมชนมีส่วนร่วม ความเชื่อ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปันทรัพยากร การดูแลเอาใจใส่ผู้ที่ขาดสิ่งที่จำเป็น ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน การสร้างงานภายในชุมชน ความเคารพต่อธรรมชาติ ฯลฯ

การฟื้นฟูชุมชนหลังธรณีพิบัติภัยสึนามิ

การฟื้นฟูชุมชนของประเทศต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากธรณีพิบัติภัยสึนามิ มีทั้งความช่วยเหลือจากภาครัฐ และภาคเอกชน ภายในประเทศ และเครือข่ายความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาค

ตัวอย่างของการฟื้นฟูชุมชนหลังธรณีพิบัติภัยสึนามิของประเทศต่างๆ ในเอเชีย เช่น

อินโดนีเซีย : โดยเฉพาะในอาเจ๊ะ มีความช่วยเหลือจากเครือข่ายชุมชนคนยากจนในเมือง เป็นเครือข่ายระดับชาติเพื่อให้การสนับสนุนฟื้นฟู "บันดาอาเจ๊ะ" ซึ่งถูกผลกระทบอย่างรุนแรงจากธรณีพิบัติภัยสึนามิ กลุ่มเครือข่ายชุมชนคนยากจนในเมืองเป็นเครือข่ายคนในชุมชน นักวิชาการ และองค์กรเอกชนใน 14 เมืองใหญ่ของอินโดนีเซีย ซึ่งจัดตั้งขึ้นด้วยความเข้มแข็งเป็นอิสระและมีเครือข่ายเชื่อมโยงชุมชนคนยากจนในเมือง ซึ่งสามารถจะพัฒนาและส่งเสริมให้คนยากจนมีโอกาสเลือกทางสังคม เศรษฐกิจ และระบบวัฒนธรรมในเมืองต่างๆ ของอินโดนีเซีย

เครือข่ายมีการประสานงานโดยองค์กรเอกชนจาร์กาต้า เบส สมาคมคนยากจนในเมือง (UPC) ซึ่ง UPC และเครือข่ายได้เข้ามาทำงานในอาเจ๊ะหลังพายุสึนามิ โดยความร่วมมืออย่างใกล้ชิด กับตัวแทนเงินทุนเยอรมัน "มิสเซอเรอ" (Misereor) ในสัปดาห์แรกๆ เครือข่ายองค์กรได้จัดหาการ



บรรเทาทุกข์อย่างเร่งด่วน เพื่อผู้รอดชีวิตในบันดาอาเจ๊ะ และพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดอาเจ๊ะ ซึ่งเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบร้ายแรงที่สุดในภูมิภาคเอเชีย มีการรวบรวมกลุ่มคนยากจนจากทั่วประเทศเพื่อบริจาคเงินสด เสื้อผ้า อาหารและเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และมีการระดมอาสาสมัคร เพื่อช่วยบรรเทาทุกข์ในเบื้องต้น

มีการตั้งค่ายพักแรมรักษาผู้บาดเจ็บ และค้นหาผู้รอดชีวิต ตั้งแต่เดือนมกราคม 2548 UPC และเครือข่ายทำงานใกล้ชิดกับชาวบ้านที่อาศัยตามชายฝั่งตะวันตกของบันดาอาเจ๊ะ และอาเจ๊ะเบซาร์ ซึ่งได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติที่ร้ายแรง เพื่อสนับสนุนให้เกิดการฟื้นฟูระยะยาวของคนในหมู่บ้าน ที่ปรักหักพัง และฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งไม่ง่ายนักที่จะสร้างที่อยู่อาศัยในสถานที่กว้างใหญ่ ซึ่งระบบสาธารณูปโภคทุกอย่างเพิ่งจะล้มเหลวลง

ตัวอย่างการทำงานของเครือข่ายอูดีพ บัวส่าหรี (Udeep Beusaree) ในอาเจ๊ะ อินโดนีเซีย

- การจัดการช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่ผู้ประสบภัยที่อาศัยอยู่ในค่ายพักแรม
- การสร้างบ้านชั่วคราว ให้แก่ชุมชนมุสลิมเล็กๆ
- การปลูกต้นไม้และต้นโกงกาง เพื่อรักษาชายฝั่ง
- การพัฒนาบ้านถาวรและการวางแผนที่ตั้งชุมชน

นอกจากนี้รัฐบาลอินโดนีเซีย ยังมีแผนการที่จะจัดการตั้งถิ่นฐานใหม่ให้คนที่ได้รับภัยพิบัติในอาเจ๊ะ อพยพไปยังเมืองใหม่ ใน **"โซนที่ปลอดภัย"** เมืองที่อยู่ห่างไม่เกิน 2 กิโลเมตรจากชายฝั่งทะเลให้อพยพไปยังเมืองใหม่ห่าง 20 ' 30 กิโลเมตร

ศรีลังกา : ในศรีลังกามีการจัดตั้งธนาคารสตรี โดยใช้ระบบเงินกู้ของธนาคารสตรี เป็นการฟื้นฟูผู้ประสบพิบัติภัยสึนามิในศรีลังกา ธนาคารสตรีนำประสบการณ์ให้เครดิต 15 ปี เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาผู้ประสบภัยจากสึนามิ

ประมาณ 25% ของเงินกู้ที่ธนาคารสตรีของศรีลังกาจัดสรรให้สำหรับการสร้างบ้านเรือนใหม่ และการปรับปรุงที่อยู่อาศัย สร้างห้องส้วม ติดตั้งระบบไฟฟ้า เชื่อมโยงระบบน้ำประปา และบางครั้งสำหรับการซื้อที่ดิน การกู้ยืมเพื่อสร้างบ้านขนาด 10,000 – 100,000 รูปี (100 – 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ) โดยคิดดอกเบี้ย 2% ต่อปี เงินกู้ยืมมักจะจ่ายคืนภายใน 2 – 3 ปี เพื่อว่าเงินจะมีการหมุนเวียนอย่างรวดเร็ว แม้จะเป็นดังนั้น ธนาคารสตรีในเมืองหลวงยังคงให้เครดิต การกู้ยืมเรื่องบ้านในจำนวนที่จำกัด และจำนวนเงินยังห่างไกลกับเงินที่เป็นเงินออมของธนาคาร ธนาคารสตรีคิดว่าการขยายเมืองให้กว้างขึ้น เพื่อสร้างเมืองใหม่ **"โมราตูวา"** (Moratuwa) เป็นการใช้วิกฤติให้เป็นการเริ่มต้นการเจรจาอย่างจริงจังเกี่ยวกับที่ดิน และบ้าน ระหว่างผู้ประสบภัยสึนามิ ที่ยากจนที่สุดและเมืองที่พวกเขามีส่วนร่วม

มีเครือข่ายใหม่ของชุมชน ซึ่งได้รับภัยจากธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) เปิดตัวในเขตแกล (Galle) และมาตาร่าง (Matara) ในศรีลังกา เรียกว่า "พวก Helpo" เมื่อการหารือในระหว่างผู้รอดชีวิตจากสึนามิถูกจัดขึ้นในเมืองโคลอมโบ ในเดือนมีนาคม มีชาวชุมชนกลุ่มใหญ่ที่ได้รับผลกระทบจากเขตแกล (Galle) เข้าร่วมการหารือด้วย ในที่ประชุมพวกเขาได้พบผู้รอดชีวิตจากอินโดนีเซีย อินเดีย และประเทศไทย เป็นการรวมพลังความคิดที่สำคัญของเครือข่ายผู้นำในชุมชน ซึ่งชุมชนแกล (Galle) เกี่ยวพันมากที่สุด

เมื่อพวกเขากลับสู่บ้านได้มีการก่อตั้งกลุ่มผู้นำชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิในชุมชนเขตแกลและมาตาร่า เพื่อเริ่มต้นทำให้กระบวนการฟื้นฟูชุมชนในแกลมีชุมชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น และเพื่อต่อสู้กับปัญหาที่ยิ่งใหญ่เกี่ยวกับที่ดิน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันมากกว่าจะอยู่แบบตัวใครตัวมัน ทำให้เกิดการจัดตั้งรูปแบบ "องค์กรชุมชน" ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน และทำให้มีความเข้มแข็ง จัดตั้งระบบเงินออมและกลุ่มเครดิตให้สินเชื่อ สำหรับ



ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากพายุสึนามิใน 2 เขต หลังจากนั้นแต่ละองค์กรชุมชน วางรูปแบบคณะกรรมการในระหว่างครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ซึ่งมีการพบปะกันทุกสัปดาห์ และต่อสู้แก้ปัญหา ประเด็นสำคัญๆ พิเศษ รวมทั้งที่ดินและบ้าน (รวมประปาและสุขาภิบาล) ชีวิตความเป็นอยู่และอาชีพ (โดยเฉพาะชาวประมง) ผู้หญิงและเด็กๆ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

เครือข่ายชุมชน Help–o มีการประสานกระบวนการเชื่อมโยง ระหว่างส่วนต่างๆ และเขตต่างๆ ของชุมชน ซึ่งรวมกลุ่มกันเป็น "เครือข่ายการกระทำของประชาชน" (People,s Action Network หรือ PAN) เครือข่ายที่กว้างใหญ่เหล่านี้ มีการประสานงานร่วมกับกระบวนการบรรเทาภัยพิบัติของรัฐบาล และเป็นตัวแทนให้เห็นถึงความต้องการของประชาชน เพื่อนำข้อคิดเห็นไปแสดงในการประชุมที่สำคัญๆ ระดับเขตและส่วนต่างๆ มีการสำรวจพื้นที่ถูกธรณีพิบัติภัยใน 2 เขต และมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ในหลายชุมชน ซึ่งได้รับผลกระทบเครือข่ายชุมชน Help – o ขณะนี้ทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อพิสูจน์ที่ดิน และสำรวจกลยุทธ์ เพื่อสร้างบ้านที่ถาวร เพื่อผู้รอดชีวิต ซึ่งขณะนี้อาศัยในค่ายพักแรมสำหรับผู้ประสบภัย เป็นทางเลือกสำหรับแผนการของรัฐบาลที่จะอพยพพวกเขาไปยังที่อยู่ใหม่ในที่ป่าห่างไกลเซวานาทา (Sevanatha) ได้ช่วย Help – o และชุมชนในเครือข่ายใหม่ เพื่อพัฒนาแผนพัฒนาและก่อสร้างชุมชนใหม่

ไม่ว่าที่ใดก็ตามในศรีลังกา ชาวประมงรายย่อยเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลเสียหายมากที่สุด โดยสึนามิในแกล (Galle) Help–o และ PAN ทำงานร่วมกับผู้ให้อื่นๆ และเงินช่วยเหลือสึนามิใหม่ของ ACHR สร้างและซ่อมแซมเรือประมง และแห อวน รวมทั้งเครื่องมือในการประมงอื่นๆ รวมทั้งจักรยานให้แก่คนขายปลา เรือ และเครื่องมือถูกให้ฟรี แต่เครือข่ายยังคงทำงานนอกระบบ ซึ่งมีผลประโยชน์จ่ายคืน 20% ของมูลค่าของเงินพิเศษ เพื่อภัยพิบัติ ซึ่งถูกจัดการโดยชุมชนชาวประมงในการบรรเทาหันตภัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

อินเดีย : ในอินเดียมีกระบวนการฟื้นฟูธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) ในนากาปัตตินาม (NAGAPATTINAM) และในบางส่วนของทมิฬนาดู (TAMIL NADU) พลังขององค์กรเอกชนให้ทางเลือกใหม่จากการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาชนมีแง่คิดมุมมองที่มีอำนาจบังคับให้รัฐให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ จากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง มีการจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือองค์กรเอกชน และศูนย์แนวทางการฟื้นฟู ซึ่งกลุ่มชนที่ได้รับความสูญเสียมากที่สุด คือ ชาวประมง กลุ่มชาวประมงเป็นผู้นำในการสร้างชีวิตใหม่และการทำมาหากินของพวกเขา ในอะไบยัน (Abhiyan) ได้เกิด 7 วิถีทางที่จะส่งเสริมให้ประชาชนขับเคลื่อนสู่กระบวนการฟื้นฟู ได้แก่

- ประชาชนก่อสร้างบ้านพักอาศัยชั่วคราวบนที่ดินเดิมของพวกเขา
- ประชาชนควรจะสามารถสร้างบ้านเรือนที่ถาวรของพวกเขา โดยไม่ต้องมีคู่สัญญา
- หมู่บ้านตัดสินใจว่าองค์กรเอกชนใดที่จะทำงานต้องยอมรับเงื่อนไขที่ว่า ชุมชนตัดสินใจขับเคลื่อนการพัฒนาใหม่ด้วยตัวเขาเอง
- จัดตั้งระบบ "เฝ้าระวังทางกฎหมาย" เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีผู้ใด สูญเสียที่ดินที่เป็นสิทธิโดยชอบธรรมของพวกเขา
- ชุมชนที่ได้รับผลกระทบทั้งหมดต้องเชื่อมโยงกับองค์กรที่ใหญ่กว่า
- การจัดระบบการจัดการข้อมูลที่ดีกว่า และมีศูนย์กลางแต่เนิ่นๆ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ
- จำเป็นต้องมีการวางแผนชายฝั่งที่กว้างใหญ่ไพศาลจากมุมมองของประชาชน

ภัยพิบัติในอินเดียสามารถเปิดโอกาสให้คนทำสิ่งใหม่ๆ สตรีมีส่วนร่วมเป็นผู้สร้างชุมชนหลังการเกิดภัยพิบัติในหมู่บ้าน



ชาวาดิคุปแปม (Savadikuppam) และหมู่บ้านปุมปูฮา (Poompuhar) พวกเขาเคยได้รับมหันตภัยจากพายุไซโคลน ทำให้ออกแบบบ้านใหม่ที่ราคาถูก มีอากาศถ่ายเทเย็นสบาย ปลอดภัย และเป็นบ้านที่คนสามารถจะสร้างได้ด้วยตัวของพวกเขาเอง

พม่า : หมู่บ้านชายฝั่งทะเลของพม่าได้รับผลกระทบร้ายแรงที่สุด จากพายุธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) แต่รัฐบาลพม่าขัดขวาง และจำกัดความพยายามให้ความช่วยเหลือของกลุ่มองค์กรเอกชน มีองค์กรเอกชน และองค์การทางสังคม จำนวนน้อยมากที่ได้รับรับอนุญาตให้ทำงานในพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ทีมช่วยเหลือพบว่าถึงแม้จะมีการพบคนเสียชีวิต และบ้านเรือนที่ปรักหักพังรวมทั้งเรือประมงที่เสียหาย แต่พม่าก็ยังสำรองกำลังความช่วยเหลือสำหรับมหันตภัยที่ร้ายแรง เช่น แผ่นดินไหว และธรณีพิบัติภัยสึนามิ รอบใหม่ที่อาจเกิดขึ้น

คนได้รับความสูญเสียร้ายแรงที่สุด จากพายุสึนามิในพม่า คือ ชาวประมงและชาวบ้านที่เป็นคนงานที่ยากจน (คนปลูกมะพร้าวและทำงานในเรือประมง) คนเหล่านี้อาศัยในกระท่อมชายฝั่งใน 3 เขต ในดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิระวดี (ป่าเตียน เมืองเมีย และพญาพน) ที่ซึ่งคลื่นยักษ์กวาดต้อนพัดพาบ้านเรือน ทรัพย์สิ่งของ เรือประมงและเครื่องมือหาปลาของหลายร้อยครอบครัว

ในการบรรเทาภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ วัดในพระพุทธศาสนาของพม่า มีความสำคัญมาก ในการจำแนกความจำเป็นพื้นฐานที่ประชาชนต้องการ กำลังในการบรรเทาภัยพิบัติ และจัดหาการบรรเทาทุกข์จากองค์กรภายนอกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ประชาชน โดยช่องทางเงียบๆ และมีการช่วยเหลือสนับสนุนที่ยาวนานต่อชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากพายุสึนามิในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดทางการเมืองของพม่า

การบรรเทาทุกข์ พื้นฐานอย่างฉับพลันเริ่มโดยการสร้างที่พักอาศัยชั่วคราว จัดหาน้ำ อาหาร และเครื่องใช้ที่จำเป็น



เร่งด่วนอย่างรวดเร็ว ด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของกลุ่มความช่วยเหลือหลายกลุ่ม องค์กรเอกชนในท้องถิ่นและวัด เช่น เดียวกันกับความร่วมมืออย่างเงียบๆ นำมาสู่การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนที่ยาวนาน แก่ครอบครัวต่างๆ ซึ่งเริ่มสร้างชีวิตความเป็นอยู่ และบ้านเรือนใหม่ของพวกเขา

คนงานอพยพชาวพม่าในประเทศไทย

คนงานอพยพชาวพม่าในประเทศไทย เป็นหนึ่งในความเสียหายจากพายุสึนามิ ซึ่งไม่สามารถปรากฏให้เห็นเป็นข้อมูลตัวเลขสถิติชัดเจนได้

ประเทศไทยและองค์กรเอกชนพม่าร่วมมือกันอย่างเงียบๆ และนุ่มนวลเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบธรณีพิบัติภัยจากพายุสึนามิ เพื่อผู้เป็นเหยื่อที่อ่อนแอที่สุด โดยหลายวิธีตัวอย่าง เช่น กลุ่ม TAG (Tsunami Action Group) ได้ดำเนินการ

- จัดตั้งศูนย์ติดต่อและจัดหาการบรรเทาทุกข์เร่งด่วน
- จัดตั้งค่ายพักแรมชั่วคราวในวัดพม่า
- ช่วยเหลือผู้อพยพของพม่า ซึ่งต้องการการรักษาพยาบาลที่บาดเจ็บจากพายุสึนามิ
- ช่วยจำแนกและค้นหาญาติผู้สูญหาย
- ช่วยทำพิธีทางศาสนาสำหรับคนเสียชีวิต
- ช่วยจัดทำเอกสารทดแทนสำหรับผู้ซึ่งบัตรประจำตัวและเอกสารสำคัญสูญหาย

ความรู้สึกที่ได้เรียนรู้สันติศึกษา







หลังจากที่ได้มาเรียนรู้สันติศึกษา ทำให้ได้พบกับคนที่ไม่เคยรู้จัก ได้มาแลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมร่วมกัน ได้พูดคุยกันและได้ปลดปล่อยในสิ่งที่เราอยากจะทำ ที่ผ่านมาเราเคยเห็นแต่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้เราเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับคนที่ทำความรุนแรง